

www.libtool.com.cn

8 lib. p. 10. 7. 86. 87. 202
190. 274. 368.

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

HISTORIE

VAN DE BEDRIEGERYEN

DER

PRIESTERS

EN

MONNIKEN

IN

SPANJEN.

DOOR

ANTONY GAVIN,

*Voorheen een Wereltlyke Priester van de Roomsche
Kerk te SARAGOSSE, en t'zedert het Jaar
1715. Predikant van de Engelsche Kerk.*

Uyt het Frans vertaalt door

J. SCHOOLHOUDER.

TWEEDE DEEL.

Te AMSTERDAM,

By ABRAHAM STRANDER,
Boekverkooper, in de Beursstraat. 1727.

www.libtool.com.cn

A A N D E N
WEL-EDELEN GESTRENGEN HEERE
DEN HEERE EN Mr.
JAN ROCHUS VAN TIL,

Penfionaris der Stad Purmerende. enz. enz. enz.

Wel-Edele Gestrengen Heere,

De heufche en minzame bejege-
ning, die ik meer dan eens, van
U Wel-Edele Gestrenge ont-
fan-

O P D R A G T.

fangen hebbe, doet my de vrymoedigheyt gebruyken, om dit tweede Deel, van myn [vertaalde Historie](http://www.libtool.com.cn), van de bedriegeryen der Priesters en Monniken, aan U Wel-Edele op te dragen. De eere die myn Zalige Vader heeft mogen genieten, om gemeenzaam, met dien grooten SALOMON VAN TIL, U Wel-Edelheyts wytberoemde Vader, in hun beyder leven te mogen verkeerē, wierd ook van het geluk agtervolgt, om omtrent zes Jaaren in myn Geboorte-plaats, aan de voeten van dien Gamaliel te mogen zitten; gelyk blykt uyt die gemeenzame en hartelyke Brieven, die U Wel-Edelheyts Vader aan de myne, en ook aan my, na zyn Hoog-eerwaardigheys vertrek van hier, geschreven heeft; en die ik als dierbaare kleynodien bewaare; welke my ook aanspooren, om voor de geheele werelt myn dankbaarheyt aan
des

O P D R A G T.

des zelfs eenige en waardige Zoon, te betuygen.

Den Hemel heeft U Wel-Edele Gestrengheyt ook al vroeg op de eere-trap geplaatst, also U Wel-Edelheyt zeer vroeg, tot het bekleden van de Stoel des Gerigts, in eene van West-Vrieslants eerste Steden, beroepen wierd; tot dat U Wel-Edelheyt niet lang daar na, van de Edele Groot-Agtbare Heeren van de Regeeringe der Stad Purmerende, het gewigtig Pensionaris-ampt op U Wel-Edelheits jonge schouderen geleit wierd; dat ook van U Wel-Edelheyt, met zo veel wysheyt; voorzigtigheyt en yver, in deze haggelyke dagen bekleet word.

De Almogende God, geve U Wel-Edelheyt nog langen tyd de noodige kragten, om aan het welzyn van Land, Stad en Kerke, manmoedig te arbeiden, en bekroone U Wel-Edelheits

O P D R A G T.

Huysgezin met alle bedenkelyke Zege-
ningen ! Gun my de eere, dat ik mag
ondertekenen te zyn,
www.libtool.com.cn

Wel-Edele Gestrenge Heer,

*U Wel-Edele Gestrengheyts verpligte
en dienstschuldige Dienaar,*

Ryp dezen 28. May,
1727.

J. SCHOOLHOUDER.

O P-

O P D R A G T

A A N Z Y N

E X C E L L E N T I E

www.libtool.com.cn

M Y L O R D

JAN CARTERET,

BARON VAN HAWNS.

*Raadsheer des Konings in zyn Raad
van Staat en Geheyme Raad.*

Luytenant Generaal, en Gouverneur Ge-
neraal van Ierland, Lid van de
*Hooge Kamer van Justitie
in Groot Brittanje.*

M Y L O R D.

 ewyl ik in dit tweede Deel, dat
ik de eere hebbe aan Uw *Excel-
lentie* op te dragen, niet dan waar-
agtige dingen verhaale, waar van
ik ooggetuyge geweest ben, of
die ik uyt de vermaardste Spaansche Schry-
vers

O P D R A G T.

vers heb getrokken , of uyt de mond van geloofwaardige menschen verstaan heb , zal ik van uwe deugden en zeldzame hoedanigheden niet meer zeggen , dan 't geene in U *Milord*, en in uw gedrag, personen van de hoogste rang , niet alleen van deze Koninkryken , maar zelfs in vreemde Landen aanmerken , alwaar de roem van Uwe daden bekend is geworden , en U nog veel vermaarder gemaakt heeft , als de verheven *post* die gy bekleed. Zy , die de eer hebben van Uw *Excellentie* in 't byzonder te kennen , merken hem onder twee onderscheydene *Charaëters* aan , of als een gemeen man , of als een persoon die aan 't hooft van de gemeene zaken is. Ten opzigte van het eerste , kan men niet ontkennen , dat gy niet volkomen regtmatig in alle uwe handelingen zyt , en het minste ongelyk aan iemand , wie 't ook zyn mag , doen zult. Ten opzigte van het tweede , weet de geheele werelt , dat gy niet dan het algemeene belang in 't oog hebt , en dat Uw *Excellentie* beschroomt zou zyn , het zelve te veronagtzamen , wat zonderling voordeel dat hem van een weynig minder oplettentheyt van Staatszaken ook zoude mogen ten deel vallen ? Men weet , dat gy een persoon zyt van een ongemeene vroomheyt , zagtmoe digheyt en beleeftheyt ; en dat zo uwe voor-
zig-

O P D R A G T.

zigtigheyt u belette, om in ongemakken te vervallen, waar voor uw natuurlyke goetheyt u zou kunnen blootstellen, zo beantwoord de goedaardige wyze, waar op gy ze alle ontfangt, die de eere hebben hunnen pligt by u af te leggen, alles volkomen wat men op uw gezigt leeft.

Dat alle de redevoeringen van Uw *Excellentie* met deze beleeftheyt doorzielt zyn, die zig in alle zyne daden laat uytblinken; en dat gy ten uytersten naauwkeurig zyt, om alles na te komen, wat gy eenmaal be looft hebt.

Dat hoewel gy wegens een goede agting *jaloers* zyt, en dit tot het tederste van uwe begeertens stelt, gy u nogtans van geen onwettige middelen wilt bedienen, om ze te bewaren, of een nieuwe luyfter aan de zelve te geven. Dat gy een vyand zyt van alle lage en dienstbaare toegeventheyt, tot zo verre, dat gy moeyelyk zoud zyn, om uwe gevoelens te verraden, of tegen uw *Conscientie* aan te gaan, om iemand wie 't ook was, vermaak aan te doen. Dat gelyk gy een volkomen afkeer van alles hebt, wat na vleyery sweemt, gy ook bovende nyden quaatsprekentheyt zyt. Dat gy u niet ten koste van iemand boven andere zoekt te verheffen; en dat gy zeer vervreemt zyt, om de voorspoet van een ander met een *jaloers*

O P D R A G T.

oog te beschouwen. Dat, hoewel gy in al uw gedrag een ongemeene openhartigheyt en opregtigheyt betoont, gy nogtans de *voorzigtigheyt van de slang met de eenvoudigheyt van de duifpaart*. Dat uwe woorden altyd met uwe gedagten overeenstemmen; en dat, zo gy agterhoudende genoeg zyt, om uwe geheymen niet aan elk een te ontdekken, gy nogtans zorg draagt, om niets te zeggen dat met de waarheyt niet overeenstemt, en waar op men zig niet kan verlaten, om 'er zyne maatregelen na te nemen, dat gy het als onwaardig met uwe bediening aanmerkt, om u van de nootzakelykheyt te bedienen, waar in men zig kan bevinden, iemant wie 't ook zyn mag den voet te ligten, om zyn ondernemingen ter uitvoeringe te brengen, en dat dit wegen zyn waar van gy geen de minste kennis hebt; met een woord, dat alle de ontwerpen die Uw EXCELLENTIE uytdenkt, verre van iemant te benadeelen, niet dan zeer billik en eerlyk zyn. Dat zy niet dan ten gemeenen welzyn strekken, en dat de middelen, waar van zy zig bedient, om ze wel te doen uytvallen, niet dan zeer loffelyk en allerwettigst zyn. Eindelyk, dat uwe gedagten even als uwe daden, zo zeer voor bedrog bedekt zyn, dat gy geen swarigheyt zult maken, om ze ten dezen opzichte voor

O P D R A G T.

voor de geheele werelt bloot te stellen.

Zie daar *Milord* de tale, die de volkeren van dit Koninkryk van Uw EXCELLENTIE voeren, om u als een gemeen persoon aan te merken. Om Hem als een openbaar persoon, en aan het hoofd van de Staatszaken te beschouwen, zeggen zy, dat gy dezelve zyt, dat gy volgens de zelfde beginzelen te werk gaat, en dat uwe oogmerken van den zelve aard zyn, als die, waar van ik gesproken heb. Dat de eer en de waardigheyt van de post die gy bekleed, en de andere voordeelen die ze vergezellen, het voornamelijk voorwerp van de oplettentheyt van Uw EXCELLENTIE niet zyn, wiens raadgevingen en daden niet beïnterd worden door de ydelheyt van een volks toejuychinge; maar veel eer door zyn onschendbare aankleving aan zyn pligt. Dat gy in alles wat gy onderneemt, veel minder in 't oog hebt, om de gunst van 't volk te verwekken, dan om uw *Conscientie* te ontlasten. Dat uw *Excellentie* kloekmoedigheyt en standvastigheyt genoeg bezit, om alles wat regt en billik is te ondernemen, en 't geen tot voordeel van het gemeen strekt, zonder zig eens te bekommeren, wat men 'er ook van mogt zeggen; dat gy met alle mogelyke belangeloozheyt, de zaken die men u voorstelt, wikt; dat gy uw oor tot alles leent; dat gy een
zaak

O P D R A G T.

zaak zonder eenzydigheyt en vooroordeel doorgrond; en eindelyk, dat gy veel eer een vooritel onderzoekt, dan iemand die ze gedaan heeft.

Dat nog uw byzonder voordeel, nog de genegentheyt, die gy voor uwe vrinden hebt, in regtzaken u niet kan bewegen, om aan te gaan tegen 't geen de *Conscientie* hem voorschryft; want in zaken van regt, zyt gy zo blind, *Milord*, als de geregtigheyt zelfs; en het zou niet moeyelyker vallen, om de Zon van zyn loop af te wenden, dan Uw *Excellentie* het verzekerde spoor der geregtigheyt te doen verlaten.

Dat uw yver voor God en de godtsdienst, de perſoonen doet beloonen, in wien gy Godtsvrugt en deugt beſpeurt; en alle uwe naarſtigheyt aanwend, om de ongebondentheyt, de godloosheyt en ongodsdienſtigheyt, de verdeelheden en onregeltheden, uit te roeyen, en in 't algemeen allerley ſlag van ondeugden; en dat gy u een vyand van die geene verklaart, die dezelve begunſtigen. Met een woord, 't is niemand onbewuſt, dat gy u voornaamſte werk maakt om den Koning en den Staat te dienen, zonder de regten van den eenen, of de vryheit van den anderen te benadeelen. Dat gy na de glory van God, vrede en geruſtheit zoekt, in de poſt die gy bekleet; zo dat gy, in-
dien

O P D R A G T.

dien 'er gevaaren ontdekt worden, die den Staat dreygen, gy uit kragt van uw bediening, de nodige beveelen geeft, om ze voor te komen. Gy slaat geen geloof aan alle de valsche gerugten, wiedidder.com.cn die onder het volk verspreit worden, uit vreeze van oproer te verwekken, waar toe het reets te veel genegen is. Dat gy in tegendeel door uw voorzigtigheid en *moderatie*, in plaats van de vlam te voeden, dezelve tragt uit te dooven, en het vuur van *jalousie* en verdeeltheit, eerder tragt te smooren, dan aan te stookken, of te onderhouden.

Na alle deze verwonderbare hoedanigheden, die alle vroomen en opregte menschen in u aangemerkt hebben, *Milord*, durf ik ook zeggen, dat gy een man zyt, die nooyt iets onderneemt, dan 't geen uw Conscientie u voorschryft; dat gy van uw pligt, de regel van uwe daden maakt. Of om my van andere woorden te bedienen, dat alles wat gy u voorsfelt, niet dan regtmatig is; en dat gy u niet dan van wettelyke middelen bedient, om uwe voornemens tot een goed eynde te brengen.

Dit is het, *MYLORD*, dat de faam van uwe deugden verspreyt. Ik heb 'er niets by te voegen, dan yverige gebeden, die ik tot God doe, om hem te smeeken, dat hy op Uw EXCELLENTIE de gaven van zyn goddelyke geest wil uytstorten; endie, geduurende

O P D R A G T.

rende zyn leeftyd, in de oeffening van deze deugden doe uitblinken. Eindelyk, dewyl ik dikwils tastbaare kenmerken van uw genegentheit, van uwe edelmoedigheid, en magtige bescherming genoten heb, durf ik my vleyen, dat gy wel zult willen toelaten, dat ik dit Werk onder uwe bescherminge in 't licht geeve, en daar door zult gy met eere ophoopen.

M Y L O R D

Van Uw EXCELLENTIE

*De zeer nedrige, zeer gehoorzame,
en zeer verpligte Dienaar,*

ANTONY GAVIN.

B E-

B E R I G T

A A N D E N

L E E Z E R.

www.libtool.com.cn

Ik heb een verhaal beloofd van de levens en bedryven der Roomsche Bisschoppen, en van eenige snoode streken van Priesters, Monniken en Nonnen; dog dewyl de twee eerste verhandelingen uytgebreyd genoeg zyn, om dit tweede stuk uyt te maken, ben ik genootzaakt, om het derde tot een gunstiger gelegentheit te sparen. De ware voorvallen, die ik in het eerste Deel heb opgegeven, zyn veele zo onwaarschynelyk voorgekomen, dat 'er geweest zyn, die my onbeleefte behandelt hebben; dog ik ben verzekert, zo deze Heeren zig de moeyte willen nemen, om by geloofwaardige personen na de waarheit te vernemen, dat zy nog veel meer zullen hooren, als ik bygebragt heb.

Wat dit tweede Deel belangt; ik berigte, dat ik my van de vermaardste Spaansche Schryvers bedient heb, om ze meer geloof te geven; derhalven verzoek ik den Lezer, eer hy my veroordeelt, dat hy die ik aanhaale, alvorens raadpleege, waar op ik my aan zyn oordeel onderwerpe.

K O R-

KORTEN INHOUT

Van de

BISSCHOPPEN VAN ROME.

www.libtool.com.cn

De tyd van de goede Biffchoppen van *Rome*, vervat byna driehondert Jaren, en loopt t'zedert *Linus* tot op *Silvester*. Bladz. 21

Die van de Aarts-Biffchoppen van *Rome* tweehondert Jaren, dat is van 't Jaar driehondert en twintig tot op vyfhondert twintig. 25

Die van de *Patriarchen* van *Rome*, loopt van 't Jaar vyfhondert en twintig tot zeshondert en vyf. 32

De Pausen hebben begonnen in 't Jaar zeshondert en vyf, en de eerfte is *Bonifacius* de III. geweest. 36

D E

N A M E N D E R P A U S E N ,

Volgens de order van 't *Alphabet*.

A.	www.Benedictus.nl	Benedictus de XII. of X.	
Adriaan de I. Pag. 45			141
Adriaan de II. 61		Benedictus de XIII. of	
Adriaan de IV. 61		XI.	154
Adriaan de V. 124		Bonifacius de I.	30
Adriaan de VI. 213		————— II.	32
Agathus. 40		————— III.	36
Alexander de II. 84		————— IV.	38
Alexander de III. 100		————— V.	39
Alexander de IV. 119		————— VI.	62
Alexander de V. 158		————— VII.	70
Alexander de VI. 188		————— VIII.	129
Anastafius de I. 30		————— IX.	154
Anastafius de II. 31			
Anastafius de III. 65		C.	
Anastafius de IV. 97			

B.		Calistus de II.	94
		————— III.	174
		Celestyn de III.	107
Benedictus de II. 41		————— IV.	116
Benedictus de III. 60		————— V.	127
Benedictus de IV. 69		Clemens de II.	81
Benedictus de VI. of		————— III.	106
VII.	71	————— IV.	122
Benedictus de VII. of		————— V.	133
VIII.	77	————— VI.	142
Benedictus de IX. of X.		————— VII.	149
	80	————— VIII.	256
Benedictus de XI. of IX.		————— IX. of VIII.	213
	132	Constantyn de I.	41
		* *	
			Cor ^{re}

NAMEN DER PAUSEN.

Cornelius.	24	Gregorius de XII.	156
Cuno.	41	———— XIII.	247
		———— XIV.	256

D.

H.

Damasus de I.	27	Honorius de I.	39
Damasus de II.	82	———— II.	95
Donus de II.	70	———— III.	111
		———— IV.	127

E.

Hormisda. 31

Eugenius de II.	49		
———— IV.	169		

I.

F.

Johannes de I.	31
———— II.	32
———— III.	33
———— IV.	40
———— V.	42

Felix de II.	26		
———— V.	173		
Formosus.	62		

of Johanna VIII. 50

G.

———— IX. of VIII. 61

Gelasius de I.	33		
———— II.	93		

———— XI. of X. 65

Gregorius de I.	33		
———— II.	41		
———— III.	41		
———— IV.	49		
———— V.	71		
———— VI.	81		
———— VII.	88		
———— VIII.	94		
———— IX.	112		
———— X.	123		
———— XI.	147		

———— XII. of XI. 67

———— XIII. of XII. 67

———— XIV. of XIII. 69

———— XVI. of XV. 71

———— XVII. of XVI. 71

———— XIX. XVII. of 71

XVIII. 71

———— XX. XVIII. of 75

XIX. 75

———— XXI. XIX. of 78

XX. 78

———— XXII. XX. of 78

XXI. 78

Jo-

NAMEN DER PAUSEN.

Johanna XXIII. XXI.	231	Marcellus de II.	231
of XXII.	124	Martyn de I.	40
XXIV. XXII.		II.	61
of XXIII.	136	III.	67
Innocentius de I.	30	IV.	126
II.	96	V.	164
III.	108	Miltiades.	277
IV.	116		
V.	124	N.	
VI.	145		
VII.	156	Nicolaas de I.	60
VIII.	187	II.	83
IX.	256	III.	125
Julius de I.	25	IV.	127
II.	204	V.	140
III.	228		

P.

L.			
Lando.	65	Paskal de I.	48
Leo de II.	41	II.	91
III.	47	Paulus de I.	43
IV.	49	II.	177
V.	64	Paulus de III.	217
VI.	66	IV.	223
VII.	67	Pelagius de I.	33
VIII.	68	II.	33
IX.	82	Pius de II.	175
X.	208	III.	203
Liberius.	25	IV.	241
Linus.	21	V.	279
Lucius de II.	96		
III.	106	R.	

M.

Romanus.

Marcellus de I. 24

63

** 2

Sabi-

NAMEN DER PAUSEN.

S.		Theophilactus.	78
		Theodorus de I.	41
Sabinianus.	35	———— II.	63
Sergius de II.	42		
———— III.	62	U.	
———— IV.	77		
Severinus.	40	Urbanus de II.	91
Silverius.	32	———— III.	106
Silvester de I.	25	———— IV.	120
———— II.	72	———— V.	146
———— III.	80	———— VI.	148
Siricius.	29	———— VII.	256
Sixtus de IV.	179		
———— V.	252	V.	
Stefanus de II. of III.	42		
———— IV. of III.	45	Victor de II.	83
———— V. of IV.	47	Victor de III.	91
———— VI. of V.	62	———— IV.	100
———— VII. of VI.	62	Vigilius.	32
———— IX. of X.	62	Vitellianus.	40
Symachus.	31		
		Z.	
T.			
		Zacharias.	41
Theodatus.	40	Zozimus de I.	30

T A F E L

Der

www.libtool.com.cn

VERHANDELDE STOFFEN.

I. D E E L.

V an de levens en bedryven der Roomsche Bisschoppen van hun leere en van hun gezag. Pag 1	
Eerste Classe van de Roomsche Bisschoppen.	15
Eerste Scheuring.	24
Tweede Classe van de Roomsche Bisschoppen.	25
Tweede Scheuring.	26
Derde Scheuring.	28
Vierde Scheuring.	30
Ketterische Paus.	31
Vyfde Scheuring.	31
Zesde Scheuring.	32
Zevende Scheuring.	33
Derde Classe van de Roomsche Bisschoppen.	36
Agtste Scheuring.	41
Negende Scheuring.	41
Tiende Scheuring.	44
Elfde Scheuring.	47
Twaalfde Scheuring.	49

TAFEL der STOFFEN.

<i>Pausin Johanna.</i>	Pag. 50
<i>Dertiende Scheuring.</i>	60
<i>Veertiende Scheuring.</i>	62
<i>Vyftiende Scheuring.</i>	64
<i>Zestiende Scheuring.</i>	69
<i>Zeventiende Scheuring.</i>	70
<i>Agttiende Scheuring.</i>	70
<i>Negentiende Scheuring.</i>	77
<i>Twintigfte Scheuring.</i>	81
<i>Een-en-twintigfte Scheuring.</i>	84
<i>Twec-en-twintigfte Scheuring.</i>	84
<i>Drie-en-twintigfte Scheuring.</i>	89
<i>Vier-en-twintigfte Scheuring.</i>	91
<i>Vyf-en-twintigfte Scheuring.</i>	95
<i>Zes-en-twintigfte Scheuring.</i>	96
<i>Zeven-en-twintigfte Scheuring.</i>	100
<i>Agt-en-twintigfte Scheuring.</i>	128
<i>Negen-en-twintigfte Scheuring.</i>	156
<i>Dertigfte Scheuring.</i>	162
<i>Verhaal van de Rosekrans van de Maagd Maria.</i>	182
<i>Van het Jubelfeest en deszelfs plegtigbeden.</i>	190
<i>Oorsprong der Jefuiten.</i>	221
<i>Leere van den Paus.</i>	283
<i>Van de noodzakelykheyt van deze Leere.</i>	286

II. DEEL.

<i>Van de levens en verfoeyelyke streeken van veele Priesters en Monniken van de Roomsche Kerk.</i>	298
---	-----

I. HOOFD-

TAFEL der STOFFEN.

I. HOOFSTUK.

- Van de levens van zekere Roomsche Priesters* Pag. 300
- Het leven en de bedryven van Don Lorenzo Ar-
mengual, Onder-bischof van zijn Excellentie,
myn Heer de Aarts-bischof van Saragosse.* 300
- Het leven van een zekere Deken, die den Schryver
Don Pedro noemt.* 304
- Het leven van Mossen Jan, Kapellaan van Don-
na E. en Leermeeſter van haare kinderen.* 314
- Het leven van een Paap of Priester van de Parochie,
van een vlek naby de ſtad.* 321
- Het leven van een Priester, een Muſikant van de
Hooftkerk, aan wien den Schryver de naam van
Don Manuel geeft.* 324
- Het leven, de leer, en de bedryven van Doctor Don
Jan, Rector van eene der grootſte Parochien van
de ſtad.* 331
- Het leven van den Licentiaat Luzindo door Joſef
Chueca beſchreven, die hem de bedriegende Prie-
ſter noemt.* 334
- Tweede voorval van Luzindo, onder den naam van
de geveynsde Bedrieger.* 335
- De reyze die Luzindo na Madrid, onder den naam
van Don Diego de Noche, deed, als een Edelman
gekleet zynde, met een verhaal van de overwinnin-
gen die hy in't Koninkryk van Venus behaalde.* 385

II. HOOFSTUK.

- Van 't leven van zekere Paapſche Monniken.* 400
Van

TAFEL der STOFFEN.

<i>Van de plegtigheden, die by het aannemen van de Nieuwelingen in alle Mannike Kloosters worden waargenomen.</i>	Pag. 402
<i>Het leven van Broeder Pieter, Professor in de Filosofie, in eene der Kloosters van de stad.</i>	410
<i>Het leven van vader Beyo, die in de Inquisitie gestorven is.</i>	426
<i>Historie van verscheyden Monniken en van hun onzuyvere leven.</i>	434
<i>De gloryzugtige, adelyke en destige Monnik.</i>	438
<i>Verhaal van 't geen aan zekere Iersche Monnik in zyn Land is voorgevallen.</i>	451

HISTORIE.

VAN DE BEDRIEGERY

DwvRlibtool.com.cn

PRIESTERS,

E N

MONNIKEN

I N

S P A N J E N.

T W E E D E D E E L.

I. D E E L.

Van de levens en de bedryven der
Biffchoppen van *Rome* van hun
leere, en van hun gezag.

DEwyl de Afgodery bestaat, met aan het
Scheppfel, 't zy goed, of quaad, heylig of
onheylig, een eer, een aanbidding en dienst
te bewyzen, die men niet dan aan God alleen
fchuldig is, is het de affchuwelykste zonde,
die 'er oyt geweest is, of die men zig kan ver-

II. DEEL.

A

beel.

beelden. Een Afgodendienaar maakt zig als een verrader van zyn Schepper, op een onmiddelyke en hanttaftelyke wyze, aan misdaad van gequettste Goddelyke *Majesteit* schuldig. Hy stelt alles in 't werk, om God van den Troon te stooten, en om het voorwerp, dat hy aanbid, daar op te plaatzen; hoewel dit het werk van zyne handen is. God strafte deze zonde outstytts om deffelfs schrikkelykheyt daar van aan te wyzen, op een zeer gestrenge wyze. Wy weten dat hy de *Israëliters* (a) strafte om dat ze het gulden kalf gemaakt hadden, en dat hy hen ten eenemale vernielt zou hebben; zo *Moses* hun Middelaar en voorsprake niet geweest was, hoewel zyn tusschen-sprake niet kon belctten, dat 'er meer dan drie duysent door het swaard omquamen.

Men moet aanmerken, dat nog *Aaron* nog de *Israëliters*, zodanig van hun verstant berooft waren, dat ze zouden denken dat het kalf dat ze gemaakt hadden, God was. Zy hadden geen andere gedagten dan tot God die eere over te brengen, die zy aan dit kalf bewezen; want na dat *Aaron* het gezien had, boude hy een Altaar, voor Hem, en zeyde *morgen zal den Heere een feest zyn*, 't geen hy zeyde ten opzigte van de afbeelding van God, die hy en het volk vooronderstelden, door dit kalf gedaan te zyn.

Zy verbeelden hen, dat God die hen uyt *Egypte* had nytgevoert, en die zig onder de gedaante van dit kalf vertoonde, daar over een zekere Goddelykheyt verspreyt hadde, die hy wilde dat

dat men daar in aanbad gelyk zy deden. Daar mede beroofden de *Israëliërs* God van den dienst die zy niet dan alleen aan hem , schuldig waren om ze aan het Schepzel te geven , zo dat zy gelyk (a) *David* zeyde de eere van God veranderden in de gedaante van een Os, www.digitalegrasboek.com.cn

Dit is het ook , dat wy aan onze tegenstrevende Rooms-Katholyke verwyten. Zy antwoorden ons daar op , dat zy niet gelooven , dat het beeld van onze lieve vrou van de pilaar van *Guadalupe* of van *Montserrate* , dezelve maagd *Maria* zy , die in den Hemel is. Wy geloven niet , zeggen zy , dat het *Crucifix* van *Bergos* , van *Calatrav* , of van *Saragossa* de zelfde Christus is , die aan de rechterhand van zynen Vader zit. Zy vooronderstellen alleen , dat God aan deze Beelden , en aan andere afbeeldzels van deze natuur een zekere Goddelykheyt gehegt heeft , om de Maagd *Maria* of de gekruyste Christus af te schetzen , door welke zy zeggen dat ze de wonderwerken doen , en dat het om deze reden is , dat zy ze vereeren en aanbidden.

Het is zeker , dat zy hunne oogen daar op vestigen , en hun gemoed zodanig bezig houden , om deze zichtbaare beelden te eeren en aan te bidden , dat zy aan God de eere berooven , die men niet dan alleen aan hem , schuldig is , om ze aan een houten beeld te geven , door menschen handen gemaakt zynde. Dit is zo veel te waaragtiger , om dat wanneer ze met eenige droefheyt bezet zyn , zy in plaats van bystand van God te verzoeken , door middel van zynen Zoone *Jesus Christus* , onze eenige Zaligmaker ,

A 2

den

(a) Psalm cvi: 20

den eenen roept , *ô Onze Lieve Vrouwe van de Pilaar !* een ander , *ô Onze Lieve Vrouw van Montserrat !* een derde , *ô S. Elme ! St. Blazius ! S. Antonio ! St. Lucie enz.* Dog daar is 'er niet een , die aan God of zynen Zoone *Jesus Kristus* denkt , of 't mocht in een hoek wezen. Zomen ook God of zynen Zoone *Jesus* hoort aanbidden , men houd zulk eenen voor een *ketter-schen hond !*

Dit antwoord van de Rooms-Katholyken is dan ten eenemaale beuzelagtig , dewyl de Heidenen de Beelden niet meer dan zy aanbidden , en dat het niet dan aan 't geene zy verbeelden , is , dat zy hun dienst bewezen. Zy geloofden niet dat het Beeld van *Jupiter* , *Jupiter* zelfs was ; maar alleen , dat het die verbeeldde. Dog de Roomschen doen meer , zy belasten om niet alleen Beelden te maken ; maar ook om die te eerbieden , en 't geen nog ongerymder is , haar zelfs aan te bidden. Dit is het , dat het *Koncilie van Nicea* aantoon , uyt last van de Keyzerinne *Helena* vergadert zynde , in de tweede sessie van het *Koncilie* staat , *Wy aanbidden de Schilderyen der Beelden ;* en in de derde , *Het staat niet vry om de onzichtbaare en goddelyke natuur te schilderen en af te beelden , want niemant heeft ooit God gezien , maar wy aanbidden het beeld van zyn menscheyt , door verwen geschildert ; 't is ook op deze wyze , dat wy het beeld van de Maagd , Moeder van God enz. eerbieden .*

Volgens de Leere van dit *Koncilie* zingen zy in hun Lofzang.

*ô-Crux ave , spes unica , hoc passionis tempore ,
ange piis justitiam , reisque dona veniam.*

Dat

Dat is:

Weest gegroet o Kruys, eenige hoope in den tyd van lyden, vermeerdert aan de goeden hun regt, en vergun de booze vergiffenisse.

Zo ook het Kruys-verheffende, zeyden zy,

Ecce lignum Crucis venite adoremus.

Dat is:

Zie hier het hout des kruys, kom aanbid het.

Vervolgens,

Crucem tuam adoramus, Domine.

Dat is:

Heere wy aanbidden uw Kruys.

Thomas Aquinas in zyne Brieven van de aanbidding sprekende, zeyt, dat men het Kruys moet aanbidden, en dezelve eere bewyzen, als of het God zelfs was. Dit is het ook, dat zy voornamentlyk op goe Vrydag doen, ter aarde nedergebogen zynde, aanbidden zy het Kruys, en offeren het zelve geschenken, een aanbidding zeggen ze, die *Gregorius* belaft heeft; maar met hun verlof, 't geen zy van dezen heyligen man zeggen, is valsch; want dezen Paus aan *Serenus*, Bisschop van *Marseille* schryvende, die de Beelden had doen wegnemen, in stukken breeken en verbranden, bedient zig van deze uytdrukkingen. Zo gy verboden had de Beelden aan te bidden, wy zouden U geprezen hebben; en een weynig lager, Zy zyn in deze Tempelen niet gekragt om ze aan te bidden, maar alleen tot onderwys van de eenvoudige. Men ziet daar uyt dat de

Roomfche zig tegenspreken ; aan de eene kant ontkennen zy dat zē de Beelden aanbidden ; en aan de andere zyde belaften zy in hunne algemeene *Concilien*, het zelve te doen. Het is waar, dat ten tyde wanneer *Gregorius* de aanbidding der Beelden verbood, *liby* verklaart dat ze boeken voor het eenvoudige en onwetende volk zyn ; dog hy zal het my gelieven te vergeven, zo ik daar ontrent van zyn verftand niet kan wezen, dewyl het woord *odts* daar ontrent klaar is.

(a) *Wat zal het gefneden beeld baten, dat zyn Formeerder het gefneden heeft, (ofte) het gegoten beeld 't welk een leugen-leeraar is, dat de Formeerder op zyn formeerzel vertrouwt, als hy stomme afgoden gemaakt heeft? Wee dien die tot den houte zegt wordet wakker, (ende) ontwaakt tot den fwygenden fteen, zoude het leeren? ziet het is (met) goud en zilver overtrokken, en daar is gantsch geen geest in het midden van het zelve* Zo zeyt ook *Jeremias*, (b) *Een hout is een onderwys der ydelheden; en een weynig lager, (c) Een ieder menfche is onvernunftig geworden, zo dat hy geen wetenfchap en heeft, een yder goutsmit is befchaamt van wezen het gefneden beeld; want zyn gegoten beeld is leugen, en daar is geen geest in hem: ydelheyt zyn ze, een werk van verleydinge enz.*

Athanasius zeyt, zo een levendig menfch u niet kan bewegen om God te kennen, hoe zal een man van hout u daar van kenniffe kunnen geven? *Epifanius*, Biffchop van *Cypren*, in een Kerk komende, en een kleed ziende, waar op het beeld van *Kriftus* gefchildert ftond, deed het uytwiffen, en begeerde dat het kleed diende om een

(a) *Hab. II: 18, 19.*

(b) *Jerem. X: 8. (c) Vers 14, 15.*

een arm mensch mede te bedekken. Zie hier zyn eygen woorden, *'t Is een schrikkelyke godloosheyt in de Kerken der Kristenen het geschilderde beeld van Kristus, of van eenige Heylige, te zien.* Hy schreef'er ook over aan Jan, Bisschop van Jerusalem, onder wiens gebied dit volk van Anabaptista was, die dit kleed hadden, om te beletten dat men niet meer diergelyke in de Kerke van Kristus vond, als aanlopende tegen 't geene de godtsdienst toelaat. Deze Brief behaagde Jeronimus zodanig, dat hy ze uyt het Grieks in 't Latyn overzette.

.De zelve Epifanius, zegt, wagt u wel myne waarde kinderen, geen meer Beelden in de Kerk te hebben, maar God in uw harte te dragen. Het oudste Concilie van Eliberis, gehouden in Spanje, en verscheyden andere van de eerste eeuwen, hebben de Beelden veroordeelt; en daar zyn verscheyden Keyzers geweest, die ze verboden hebben. 't Is by deze gelegentheyt, dat Valens en Theodosius aan de Gouverneur van 't huys van 't Koncilie schreven, met deze woorden: (a) *Alzo onze grootste zorg is, de dienst van de groote God te bewaren, zullen wy niet leyden dat iemand snyde of schildere met verwe op steen of andere stoffe, het beeld van onzen Zaligmaker; wy belasten zelf, dat overal, waar men'er eenige vind, men die wegrukt, en dat alle die geene die onze besluyten overtreden, zeer strengelyk gestraft worden.*

Dewyl dan de Keyzers en de Kristenen Leeraaren, dewyl de oude Koncilien, en de H. Schrift zelfs, de Beelden verbied; waarom blyven de Roomsche hartnekkig dezelve te hebben? Denken zy dat het tegenwoordig is, gelyk in de voorle-

(a) *Petrus Crinitus, lib. 9. de honesta disciplina.*

den tyd, dat de eene blinde de andere geleyt, en dat ze allebeyde in de gragt vallen? Gedankt zy God, wy zien, en wy hebben geen blinder als wy zyn, van noden ons te beflieren.

Men zou Mooren, Turken en Joden zig tot Kristus zien ~~verkecht, zo men de~~ Beelden uyt de Kerken wegnam, die hen tot ergernisse zyn, en verdriet aandoen. *Paulus Pricus*, een geleerde Hebreuwer, die tot *Pavie* Kristen wierd, zeyde, dat men de Beelden uyt de Kerken moest wegnemen, als hinderpalen zynde, die de Joden verhinderden om Kristenen te worden.

De Roomfche Kerk is niet alleen zo afgodifch als de Heydenen, zy is het veel meer; want zy bedryft een afgodery, waaraan de Heydenen noyt fchuldig geweest zyn. Zy gelooft dat het Brood en de Wijn in de Miffe, die zy een offerhande noemt, door de Paus of door een Priester gedaan, niet alleen een afbeelding of gedenkteken van den dood des Heeren is; maar datze zyn waaragtig lighaam en waaragtig bloed is; dat zy den zelfden Jefus Kristus; zo groot, en zodanig als hy aan 't Kruys was, is, en bygevolg aanbid zy 't als de waaragtige God.

Daar ontbreken geen menfchen, die zig over onze standvastigheyt verwonderen; of, om my van hunne fpreekwyze te bedienen, over de onbefchaamtheit, waar mede wy den Paus en zyn Miffe verwerpen, veroordeelen en verfoeyen. Dit is het, dat te weeg brengt, dat zy ons niet alleen lasteren en fchenden onder het gemeene volk, maar maken ons by luyden van een voorname rang, voor Koningen en *Monarchen*, ook uyt, voor geestdryvers, voor hardnekkige, voor
ver-

verwaande, voor oproerige, voor wederspannige en dwaalgeesten. Zy maken ons ook met veele andere valsche betigtingen swart, waar mede zy de ooren van de onwetende, en alle die vermaak hebben om daar na te luysteren, vervullen.

www.libtool.com.cn

Dog om hen aan te toonen, dat het geen dwaas gevoelen, nog een beginzel van geestdrivery is. die ons beheerst; dat het geen heerszucht, noch ydele glory, noch eenige andere drift is, die ons doet spreken, en ons vervoert; maar dat het een zuivere iever voor de glory van God is, en een brandende begeerte tot de zaligheyt van onze zielen, die ons aanspoort; zullen wy in dit *tweede Deel* van de *Algemeene Sleutel*, reden van ons geloof geven nopens den Paus, de Priesters, Monniken en Geestelyken, en in het *derde Deel*, ten opzigte van de Misse en wonderwerken. *Petrus* (a) zeyt, *dat wy bereyd moeten zyn om verantwoordinge te doen aan een iegelyk die ons rekenschap afscyft van de hoope die in ons is, met zagtmoedigheyt en vreeze.* 't Is, zo men het wil weten, 't geen ons aanspoort om de Paus te verwerpen, te veroordeelen, en te verfoeyen, en hem als de pest te schuwen? Wy zullen 't zeggen, 't is zyn quaad leven en zyn gevaarlyke leere. Merk ten dezen opzigte aan, wat de *Doktoren*, de oude *Koncilien*, en de *H. Schriften* daar van zeggen.

De Paus en de Misse zyn de twee voornamste *Pilaaren* van de Paapsche Kerke; de Priesters, de Monniken, de Geestelyken en de Wonderwerken, zyn 'er de steunzels en de verdedigers van. De twee Pilaaren zyn zeer oud, dewyl

A 5

ze

(a) 1 Pet. III: 15.

ze 't zedert 't Jaar 1150 bestaan hebben. Hoe kleyn de beginzelen daar van ook geweest zyn, zy zyn allengskens vermeerderd, met behulp van de verzietselen en oppronkingen, zo dat ze cyndelyk tot de staat van grootheyt en verhevenheyt zyn gekomen, www.koninkrijk.nl hedensdaags zien; want de Paus word God genoemd, en als zodanig aangemerkt, zo wel als de Misse; het uysterlyke daar van is fraay; zy zyn verciert en bedekt met Zyde, gout, zilver en gesteenten, daar het van binnen niet is dan geveynstheyt, bygelove en afgodery.

Ik heb dikwils by my zelfs overwogen, welke van deze tweelilaaren, de Paus of de Misse, de sterkste en geagteste is; en nemende myn aanmerking op de kragten, de uytinementheyt, de heilicheyt, en op de onbezrypelyke goddelykheyt, die zy zeggen in de Misse te wezen, en overwegende de groote voordeelen die 'er levendige en doode van trekken, dagt ik eerst, dat de Misse de voorname *Pilaar* en het eerste *Fondament* daar van was; maar na nieuwe aanmerkingen, hebbe ik de Paus de voorrang gegeven, om de volgende redenen. Eerst, om dat de oorzaak beter dan het uytwerkzel is, de Schepper waardiger dan het schepzel, de Meester boven de knecht, en de Priester boven de offerhande die hy offert. Dewyl het dan de Paus is, aan wien de Misse zyn oorspronk is verschuldigt, 't welk wy, zo het Gode behaagt, in het *derde Deel* zullen bewyzen, volgt het, dat de Paus boven de Misse is; 't geen aantoon, dat de Paus de meester, en de Misse niet dan de knecht is; namentlyk, dat wanneer deze eerste van de eene plaats na de andere gaat, gelyk in het Boek van
de

www.libtool.com.cn

(a) *de Pauſſelyke plegtigheden* word bygebragt, hy een of twee dagen zyn *Sakrament* vooraf zend op een Paard, dat een ſchelletje om de hals heeft, en van het ſchuym van 't Roomſche Hof vergezelt word; met dezelve zond mentafelborden, 't ſpit, ouden ſchoenen, ketels, potten-waſchters, hoeren en hofnarren, voor af. 't Is ook in deze eerlyke toeruſting, dat het *Sakrament* voor den dag komt, ter plaatze alwaar den Paus voornemens is te gaan, en alwaar het zelve, de aankomſt van zyn meester moet afgwarten, en wanneer men weet dat hy aan nadert ſchiet elk een toe om hem te ontfangen. Daar uyt beſpeurt gy wel, wat agting de Paus van 't *Sakrament* maakt, dat hy het zelfs voor geld verkoopt, met te verzekeren, dat het de waare God is. De Pauſen volgen de Koningen van *Persie* na, in de gewoonte die zy hebben met het *Sakrament* voor hen te doen gaan, alzo de laaſte een paard voor af doen *marcheeren*, dat een kleyne *Antaar* draagt, waar op vuur is, met een weynig aſche, en dat zy *Orismada* noemen. 't Is vuur dat de *Persianen* als een zoort van Godheyt eeren, en aanbidden. Zo dat de Koning met deze pragt in 't openbaar verſchynt, om te doen zien dat hy meer dan een menſch is, en om zig te doen aanbidden; gelyk de Godheyt die hem vergezelt. Lees het zinnebeeld van *Alciatus*, *nontibiſed Religioni* pag. 17. alwaar hy van een Ezel-veulen met geheimeniffen beladen, ſpreekt. Daarenboven is de offeraar meerder dan het offer dat hy doet; want God ſlaat zo veel agt niet op de of-

offerhande en het offer als op de persoon die het offert. *De Heere*, zeyt de H: Schrift. (a) *De Heere zag Abel en zyn offer aan: maar Kain en zyn offer zag hy niet aan*, den Apostel geeft 'er reden van, wanneer hy zeyt, (b) *door het geloze heeft Abel een uitnemender offerhande dan Kain geoffert*. Derhalven de Paus de Priester zynde, die de misse ten offerhande offert, is hy bygevolg boven de misse, zo dat om redenen, die ik bygebragt hebbe, en om verscheyden andere die men 'er uyt kan trekken, ik een besluyt opmake, dat de Paus de voornaamste *pilaar* en het kragtigste steunzel van de Roomsche Kerke is. 't Is ook aan hem, dat wy ons eerst moeten hegten, niet om hem staande te houden; maar om hem over hoop te storten met de hulp van God, Vader Zoon en H: Geest, wiens zaake wy hier zullen verdedigen. Aan de naam van *Paus*, is het'zelve als aan andere namen overgekomen, die eertyts een goede betekenisse hadden, en *titels* van eer waren; dog die naderhand een geheel verscheyden betekenisse ontfangen hebben. By voorbeeld, het woord *Tiran* betekent een Koning; 't is ook de *tytel* die Koning *Latinus* aan *Eneas* gaf, wiens vrintschap hy verzogt, gelyk *Virgilius* in het zevende boek aan zyn *Eneïadie* verhaalt. De naam van *Sophist* betekende, een geleert man, daar ze hedendaags een bedrieger en vleyer te kennen geeft. *Hofstis* wilde een *vreemdeling* zeggen, en tegenwoordig betekent het een *vyand*. Zo ook de naam van Paus werd outstyts in een goede zin genomen. 't was een *titel* die men aan de Bisschoppen en bedienaars van 't woord Gods gaf; want in de

(a) *Gen. IV: 4: 5.* (b) *Hebr. XI: 4.*

de eerste Kerk betekende de naam van Bisschop, bedienaar en *harder* het zelfde. Leest ontrent dit onderwerp de brief van *Hieronimus* aan *Evagrius* II. deel: de Grieken noemen hunne Priesters, nog hedensdaags *Papaous*, de duitschers noemenze *Pfaffen*; de hollanders *Papen*, en alle deze namen stammen van *Papa* af, dat in de *Siciliaansche* tale volgens *Suidas* Vader betekent. Ik zal hier niet dan twee schryvers aanhaalen, wanneer *Hieronimus* aan *Augustyn* schreef, zey hy hem, ik bidde u, my met u gansche harte aan onze heilige en eerwaardige broeder de Paus *Alipius* aan te pryzen, in zyn brief aan *Pamachius* zey hy hem, houd *Epiphanus* voor Paus. Hy zeyt op een andere plaats, uytgezondert de Paus *Athanasius* en *Paulyn* enz., en nogtans zynnog *Alipius* nog *Pamachius*, nog *Epiphanus*, nog *Athanasius*, nog *Paulyn* nog *Augustinus* nooyt Bisschoppen van *Rome* geweest.

Onder de brieven van *Cypriaan* is 'er een die den *tytel* draagt, de groetenisse aan Paus *Cypriaan*, wegens de Ouderlingen en *Diakonen* die te *Rome* wonen. 't Geen daar in zeker is, is, dat de Roomsche Kerk dezen *titel* aan *Cypriaan* geeft, die Bisschop van *Karthago* was, en noyt van *Rome*: maar wanneer de gierigheyt en de heerszugt van de Bisschop van *Rome* tot een trap opgeklommen waren, om zig Prins en algemeen Bisschop en by gevolg *Antichrist* te maken, gelyk *Gregorius* hem noemt, beroofde hy andere Bisschoppen van dezen *titel*, om ze voor zig alleen te bewaren; zo dat 'er tegenwoordig niemant meer dan de Bisschop van *Rome* Paus is, en zo veel als Bisschop van *Rome* is hy de *Antichrist*, daar van daan komt het dat alle vroome lieden een affchrik van den naam van Paus hebben,

ben, als een hatelyke naam zynde, om dat 'er niemant dan den *Antichrist* is, die dezelve draagt: een naam die hun zo veel te beter past, alzo hy het alles verscheurt en inflokt, gelyk hy zelfs zeyt. (a) *My is alle magt gegeven in Hemelen op aarden.* De hedensdaagfche schryvers geven dezelve betekenis aan 't woord *Paus* als aan dat van (b) *Ingluvies*, en zy nemen 't een en 't ander voor inflokkinge, gelyk *Antoninus* de *Nebrixa* het in zyn woordenboek aanmerkt.

Jesus Kristus, waar ontrent de Vader ons be-
last heeft (c) *zyn stem te hooren*, en wiens
woord hy wil dat een regel van ons leven
zal zyn, heeft ons een zeker kenmerk en
een onfeilbaar teken gegeven, om de goede van
de quade boom. de ware Kristen van de valsche,
de goede Herder van de huurling te onderschey-
den, zeggende (d) *dat een goede boom goede vrugten*
voortbrengt. Hy leeraart ons daar door de ge-
veynsde uyt hunne vrugten en werken te onder-
scheyden. En van hem zelfs sprekende, zie eens
hoe hy hem uytdukt (e) *de werken die ik doe ge-*
zungen van my. Elders zeyt hy ook (f) de goede
Herder stelt *zyn leven voor zyne schapen.* Het is
onmogelyk voor de menschen om van iets te oor-
deelen dan uyt het geene zy zien. dewyl 'er nie-
mand dan God alleen is die het harte kent; der-
halven volgens de raad die de Heere ons gegeven
heeft, laat ons onderzoeken wat het leven en de
leere der Pausen geweest is, en daar uyt zullen
wy van haar deugt of quaatheyt kunnen oordee-
len; wy zullen ze als bedienaaren van Kristus,
of als dienaars van den duyvel aanmerken. Om
de

(a) Matt. XXVIII: 12. (b) Gierigheyt (c) Matt: XVII:
5. (d) Matt. VII: 27. (e) Ioh: v. 36. (f) Ioh. X: 11.

de zaak in zyn volle dagligt te zetten, zal ik alle de Biffchoppen van Rome in drie *kolommen* of *Classen* verdeelen, de eerste *Classe* zal bevatten die het van den beginne af tot aan *Silvester* geweest zyn. De tweede zal die geene behelfen, die van *Silvester* tot *Bonifacius*, toe de *stoel* bekleet hebben. En in de derde zal ik ze stellen die zedert *Bonifacius* hebben geleefd.

EERSTE CLASSIS

Van de Biffchoppen van Rome.

't Is een algemeen gevoelen, onder de Roomfche aangenomen, dat *Petrus* de eerste Biffchop van *Rome* geweest is, hoewel dit uyt geen eene plaats van de H: Schrift kan bewezen worden, die 'er tegen fchynt te zyn. Dewyl 'er veele fchryvers geweest zyn die deze ftoffe verhandelt hebben, verzende ikze tot hunne fchriften, die daar ontrent eenige opheldering begeeren. Wat my belangt, ik zal niet dan de fpaanfche fchryvers onderzoeken, die zekerlyk in dit ftuk niet overeenkomen. *Bartholomeus Caranza*, in zyn kort begrip der *Concilien* zeyt, dat *Petrus* XXXVIII. jaaren na het lyden van *Kriftus* geleefd heeft. Zie hier de uytrekening die hy 'er van opmaakt. *Petrus* was eenigen tyd in *Judea*. Hy ging vervolgens na *Antiochie* alwaar hy zeven jaaren Biffchop was; maar te zeggen dat hy XXXVIII. jaren na het lyden van *Kriftus* geleefd heeft, t'welk de brief van *Paulus* aan de *Galatiers* aantoonst dat het onmogelyk is; want in het eerste

ste hoofdstuk verklaart dezen *Apostel*, dat hy na zyn bekeering niet na *Jerusalem* maar na *Arabie* ging; dat hy van daar na *Damaskus* te rug keerde, en dat hy drie jaaren daar na tot *Jerusalem* aanquam, alwaar hy *Petrus* vond, en bleef XV. dagen by hem niet om van hem te leeren, maar om met hem te spreken. Veertien jaaren daar na, gelyk hy in het tweede hoofdstuk zeyt, keerde hy weder na *Jerusalem*, alwaar *Jakobus*, *Cephas* dat *Petrus* is, en *Johannes* die men als pilaaren van de Kerk aanmerkte, hem de hand van broederschap gaven. Dit maakt in alles XVIII. jaaren uyt. Zy gingen vervolgens na *Antiochie* alwaar *Paulus*, *Petrus* over zyn veynzery bestratt. Zo hy daar zeven jaaren bleef en naderhand XXV. jaaren te *Rome*, gevoegt by de de voornoemde XVIII. zal dit alles vyftig jaaren uytmaken. Dus is het gemakkelyk te bespeuren dat het geene *Caranza* in zyn kort begrip van de *Koncilie* zeyt, valsch is, en nog meer 't geen *Panvinus* in de *Kronyken* van de *hisschoppen* van *Rome* verhaalt, en in zyn aanmerking over *Platina* in het leven van *Petrus*, dat dezen *Apostel* het marteldom XXXIV. jaaren, vier maanden en vier dagen na het lyden van *Kristus* leed.

Zie hier de rekening die 'er *Panvinus* van opmaakt, 't zedert de dood van *Kristus* tot op die van *Claudius*, zyn X. jaaren, geduurende alle deeze tyd bleef *Petrus* in *Judea*, zonder daar uyt te gaan. Hy ging vervolgens na *Rome*, alwaar hy vier jaaren bleef, waarna hy uyt kragte van het bevel dat *Claudius* tegen de Joden had doen afkondigen, na *Jerusalem* te rug keerde, van daar ging hy na *Antiochie*, alwaar hy zeven jaa-

Jaaren onthield. 't Was in deze tyd, dat *Claudius* storf, en *Nero* hem in 't Keyzerryk opvolgde. In 't begin van de Regeering van *Nero*, keerde *Petrus* wederom na *Rome*, van waar hy eenige tyd daar na vertrok, om een reyze byna door geheel *Europa* te doen, en keerde cyndelyk voor de derdemaal na *Rome* te rug. t'Zedert de eerſtemaal dat *Petrus* te *Rome* was, tot op zyn dood, was 'er xxiv Jaren, vyf maanden en twaalf dagen verloop, die gevoegt zynde by de tien Jaren die hy in *Judea* was, xxxiv Jaren en eenige maanden uytmaakten. In 't geene *Panvinus* hier zeyt, wederſpreekt hy zyn eygen Schryvers, welke verzekeren dat *Petrus*, na dat hy zeven Jaren te *Antiochie* geweest had, zig nog xxv Jaren te *Rome* onthield. *Gratiaan* zeyt in een zeker *Decreet*, dat *Petrus* door een openbaring, zyn Stoel van *Antiochie* na *Rome* overbragt. *Jas de Pineda* onderſteunt dit gevoelen, en zeyt, (a) dat *Petrus* zyn Stoel te *Antiochie* had, eer hy die te *Rome* bezat. *Caranza* in zyn kort Begrip van de *Concilien* van *Petrus* ſprekende, zeyt, dat hy zeven Jaaren *Biffchop* van *Antiochie* was, en dat hy van daar na *Rome* ging, alwaar hy de *Biffchoppelyke* Stoel xxv Jaaren, twee maanden en drie dagen bekleedde. Men ziet daar uyt, dat de verſcheydene uytrekeningen van *Caranza* en van *Panvinus* valſch zyn; dewyl de *Historien*, die zy daar toe bybrengen, niet overeenſtemmen, als daar in, dat *Petrus* te *Rome* gekruyft was. Merk 'er het onderſcheyd wel in aan. Daar is tuiſſchen de dood van onzen Heere, en die van *Nero*, xxxvii Jaren. De zelve *Panvinus* zeyt, dat het in 't laaſte Jaar van de Regeering van dezen

II. DEEL.

B.

Key-

(a). Part. III. Lib. XX. Kap. V. Sect. I.

Keyzer geweest is, dat *Petrus* gekruyft wierd; zó dat 'er xxxvii en geen xxxiv Jaren, gelyk de Schryver zeyt, t'zedert de dood van Kristus verloopen zyn. De *Kanon* zeyt, dat *Petrus* en *Paulus* in het zelve Jaar, de zelve dag, en 't zelve uur te *Rome* onthooft wierden. *Hieronimus* zeyt, dat *Paulus* door het swaart omquam, en dat *Petrus* gekruyft wierd. En *Euzebius* zeyt, dat den eenen onthooft, en den anderen gekruyft wierd.

Dewyl dan de uytrekeningen van de Roomsche Schryvers dus verschillende zyn, en den eenen zo tegen den anderen aanloopt, mogen wy hen vragen, en voornamentlyk de Spanjaarden, myne mede Vaderlanders, die dit alles blindelings geloven, in wat tyd *Petrus* na *Rome* ging? hoe lang hy daar was? wanneer hy de dood leed? wat slag van dood dit was, en wie zyn opvolger wierd? want zommige zeggen dat het *Linus* was; andere beweerden van *Clemens*; dog 't geen het zekerste is, is dit, dat wy alhier veele swarigheden en verwarring ontinoeten, gelyk wy daar van reets eenige proeffjes gezien hebben.

Men geeft de oppermagtigheyt van den Paus, in hoedanigheyt van opvolger van *Petrus*, als een Geloofs-artikel op, gegrond zynde op 't geene *Bonifacius de VIII.* zeyt, dat het een zaak is, die men nootzakelyk moet geloven om zalig te worden, *de necessitate salutis*; en dat wie het niet gelooft, de zaligheyt niet moet afwagten. Op wat Schriftuurplaats is dit gegrond? niet anders, dan op uytrekeningen van menschen, die elkan- der niet verstaan. Zo wy dan de oorzaak over hoop slooten, moet het uytwerkzel nootzakelyk van zelfs vallen.

Zo *Petrus* geen Bisschop te *Rome* geweest is,
volgt

volgt daar uyt, dat alles wat van de opvolging en de oppermagt van de Pausen gezegt word, niet dan leugen en valsheyt is. Daar en boven (a) was de last van *Petrus*, *Apostel* der besnydenisse te zyn onder de Joden, gelyk *Paulus* dit was onder de Heidenen. *Deze blatten zeyn* aan de *Romeynen*, in de Brief die hy aan haar toeschikte, (b) dat hy 't *Evangelij* verkondigt had, daar *Kristus* niet genoemd was; en hy geeft 'er reden van, op dat ik op een anders fondament niet zoude bouwen. Dit bewyft, dat *Petrus* niet te *Rome* geweest is. Zo ook in de Brieven die hy uyt *Rome* schreef; wanneer hy aldaar eengevangen was, doet hy groetenissen, wegens de gelovigen, zonder gewag van *Petrus* te maken, die hy niet zou nagelaten hebben te noemen, indien hy 'er geweest was. Lees de Brief aan de *Kollossensen*, daar zult gy deze woorden vinden, (c) *U groet Aristarchus en Jesus gezegt Justus, welke uyt de besnydenisse zyn, dat zyn alleen (myne) mede arbeiders in het Koninkryke Gods, die my ter vertroosting geweeft zyn.* Waar uyt blykt, dat *Petrus* niet te *Rome* geweest is, dewyl *Paulus* daar van geen bystand nog eenige vertroosting ontving. Deze Brief wierd te *Rome* geschreven, en van daar aan de *Kollossensen* gezonden.

In de tweede Brief, die hy aan *Timotheus* schreef, (d) wanneer hy voor de tweedemaal in de gevangenis te *Rome* gezet wierd, en kort voor zyn marteldom word 'er geen gewag van *Petrus* gemaakt, als ook niet die hy aan *Philemon* schreef, (e) hy spreekt 'er zelfs niet van in zyn Brief aan de *Romeynen*; hy zou nogtans niet nagelaten hebben

B 2

ben

(a) Gal. II: 7. (b) Rom. xv: 20. (c) Kol. IV: 10-14.

(d) 2 Tim. IV: 1, 2. (e) Phil. I: 23, 24.

ben hem te groeten, zo hy te Rome geweest was; zo veel te meer, als hy 'er volgens deze Schryvers xxv jaaren Bisschop geweest was. Lees het laatste Hooftstuk van dezen Brief van het vyfde tot het vyftiende vers, gy zult daar in niet dan groeteniffen aan de een en de ander vinden, zonder dat Petrus aldaar genoemd word; buyten twyfel, om dat hy nooyt te Rome, en nog minder Bisschop geweest is.

Zo ook de Joden die te Rome waren, zeyden, naar 't verhaal van Lukas, tot Paulus, wanneer men hem aldaar gevangen in bragt, (a) *Wy en hebben nog brieven u aangaande van Judea ontfangen, nog iemand van de broederen hier gekomen zynde, en heeft van u iets quaats gebootschapt ofte gesproken; maar wy begeeren van u wel te hooren wat gy gevoelt, want wat deze Secte aangaat, ons is bekend, datze overal tegengesproken word.* Verstaande door deze Secte het Evangely dat Paulus predikte. Wie zal dan kunnen denken, dat Petrus, die na zyn zeggen reets te Rome geweest is, en een bedienaar van de Besnydenis was, hen het Evangely niet verkondigt had, dat hy 'er hen zelfs niet van gesproken heeft in die tyd dat hy onder hen was? Deze redenen, uyt de H: Schrift getrokken, toonen genoegzaam aan, hoe valsch het gemeene gevoelen, nopens het Bisschops ampt van Petrus te Rome, voor den tyd van xxi jaren was. Zo dat alles wat de Paapfche Schryvers daar van zeggen, niet dan een enkele onwetenheyt, of een hartnekkige boosheyt is. Dewyl Petrus dan geen Bisschop te Rome geweest is, zullen wy Linus voor de eerste, volgens de Roomfche Schryvers, aanmerken.

L I.

L I N U S

Eerste Bisschop van Rome
www.libtool.com.cn

E E R S T E C L A S S I S.

Alle die t'zedert *Linus* tot aan *Silvester* Bisschoppen van *Rome* geweest zyn, welke ten tyde van Keiser *Konstantyn de Groot*, leefde, en die wy in de eerste Classe zullen stellen, waren in 't algemeen regtschape Bisschoppen. 't Waren heylige mannen, die door hun goede leere, door hun leven en hun heilige omgang, veel vrugten in de Kerk van God voortgebracht hebben, (a) zy waren *het Zout der aarde, het ligt des werelts, een stad op eenen berg gebouwt, een kaars op de Kandelaar gestelt*. Dit zyn de eernamen waar mede *Kristus* zyne Apostelen en bedienaaren vereerde (b) die eerste Bisschoppen waren volgens *Malachias Engelen Gods*, die sprekende van *Levi*, en by gevolg van de getrouwe bedienaaren zeyt. *De wet der waarheyt was in zynen monde, en daar en werd geen onregt in zyne lippen gevonden, hy wandelde met my in vrede, ende in regtmatigheyt, en hy bekeerde veele van ongeregtigheyt, want de lippen der Priesters zullen de wetenschap bewaren, en men zal uyt zynen mond de wet zoeken, want hy is een Engel des Heeren der heirscharen*. Daar zyn in de H. Schrift nog verscheyde andere eernamen, waar mede de regtschape be-

B 3

die-

(a) Mat: V: 13, 14, 15. (b) Malach. II: 6, 7.

dienaaren vereert worden; dog ik ga ze met stilswygen voorby, om niet verdrietig te vallen.

Met een woord, dese regtschape Bisschoppen hebben het *Evangely* datze gepredikt hebben, met hun bloed versegelt, en zy zyn *Martelaars* van Jesus Kristus geworden, *et waren arme van geeste en eenvoudige van harten*, zy wisten niet wat gierigheyt en heers-zugt was, en dewyl des Heeren Kerk, door regtschape Bisschoppen ontrent drie hondert jaaren lang bedient was, onder het bestier van zodanige bedienaars, was ze gelukkig en ryk voor het aangezichte van God; hoewel ze ellendig in de oogen der menschen scheen. Zy was zodanig als ze Paulus in de brief aan de Hebreën beschreef. (a) *En andere hebben bespottingen en geesselen geproeft, en ook banden en gevangenisse: Zyn gesteenigt geworden, in stukken gezaagt, verzogt, door het swaard ter dood gebragt, hebben gewandelt in schaapsvellen (ende) in geysten vellen: verlaten, verdrukt, qualyk gehandelt zynde (welker de werelt niet weerdig en was) hebben in woestyne gedooft, ende op bergen en in spelonken, en in de holen der aarde enz.*

't Waren geen Myters maar mutzen, die deze Bisschoppen op 't hooft droegen; in plaats van geëert en geagt te wezen, waren zy met smaet beláden, de armoede was hun deel in plaats van rykdommen; zy volgen dus hunnen Meester na, zo als de Profeet *Jesaias* het met deze woorden beschryft. (b) *Hy was veracht en de onweerdigste onder de menschen, een man van smarte en verzogt in krankheyt, en een iegelyk was als verbergende het aangezichte voor hem, hy was veragt, en wy hebben hem*

(a) Heb. XI. 36, 37, 38.

(b) Jes: LIII: 3.

hem niet geacht. Dit was de uysterlyke schyn van de eerste Kerke, t'zedert het lyden van onzen Heere, tot op *Silvester*, 't geen de tyd van de eerste order is, en ontrent driehondert jaren uytmaakt. De Romeynen geduurende meer als twee hondert jaaren dat zy Spanje onder hunne beheersching hielden, waren 'er nogtans voor de Regeering van *Augustus* geen volstrekte meesters van. Hy was het die de bergen van *Biscaye* het eerste bemagtigde, en die daar door zig volstrekt meester van Spanje maakte.

De Romeynen welke voorgeven de heerschappy behouden te hebben, geduurende veele jaaren om gezag aan hunne Ceremonien en menschelyke overleveringen te geven, door hunne 'out-heyte, hebben valschelyk berigt, dat deze goede Bisschoppen van *Rome*, die wy in de eerste rang plaatsten, het bevel over hen gevoert hebben, zy zeggen dat *Klemens* de IV. Bisschop van *Rome* de *Confirmatie* van de kleyne kinderen, de Misse en de heylige kleding, waarmede de Priesters zig bedekten, belaste. Zy geven 'er geen agt op, dat het een arm man was, die om dat hy het *Evangely* had gepredikt, na de Mynen gezonden wierd, om daar marmer te hakken, en dat hy eyndelyk aan een anker wierd vast gemaakt, en in zee geworpen.

Dokter Illescas in zyn Pausselyke *History* van *pauz Cajus* spreekende, zeyt, dat hy verbood, dat een leek een Kerkelyke voor het geregt dagvaarde, en dat een Heyden of een Ketter eenige beschuldiging tegen een kristen deed enz. Hoe kan dat wezen? dewyl het zeker is, dat *Kajus* ten tyden van de tiende vervolging leefde, en storf, die volgens *Illescas* zelfs de wreedste van allen was,

en het langst duurde. Hoe hebben de Roomsche dan geen schaamte om hunne Godsdienst nog langer op leugenen te grondvesten?

Zy zeggen ook dat het *Evaristus*, *Alexander* en *Sixtus*, vyfde, zesde, en zevende Bisschoppen van Rome geweest zyn, die, beslytten, nopens de ordening der Priesters, het wywater, de Priesterlyke versierfelen gemaakt hebben; dat *Telesphorus* agste Bisschop van Rome belaste om op Kersdag drie missen te doen; maar zeker deze Godvrugtige Bisschoppen droegen wel andere zorg, dan hen met deze kinderlykheeden en bygelovige beuzelingen op te houden, die de Societeit en de ledigheid geteelt hebben. Hoe veel qualen heeft de gierigheyt, de Kerk van God niet veroorzaakt! 't Is met veel reden dat Keyzer *Frederik* van den Paus en zyn geestelykheyt sprekende zeyde, *de-trahamus illis nocentes divitias; hoc enim facere, opus est Charitatis.*

dat is:

Laat ons hen van hunne rykdommen berooven die hun schadelyk zyn; want dat is een liefdewerk te bewyzen.

Het is aan te merken gelyk *Panvinus* in zyn *Kronyk* verhaalt, dat'er dertig scheuringen geweest zyn, waarvan de eerste deze was, die in tweehondert twee en vyftigste jaar na Kristus geboorte tusschen *Kornelius* en *Novatus* voorviel, en de eenigste die'er tusschen de Bisschoppen van de eerste *Glassis* geweest is. Alle Godvrugtige menschen, behalven *Marcellinus* die aan de Afgoden offerde; maar God hem het harte geraakt hebbende, kreeg hy 'er een opregt berou over, en woonde het *Koncily* dat te *Seffa* in 't Koningryk *Napels* gehouden wierd, by,
al-

alwaar gelyk *Illeſcas* zeyt , hen 180 Biſſchoppen bevonden;aldaar verzogt hy vergiffeniſſe van God, en de vergadering , wegens de ſchrikkelyke zonde, die hy bedreven had, van *ſeſſa* ging hy na *Rome* , alwaar hy *Diocletiaan* willende beſtraffen, om dat hy hem genoorzaakt had, de Afgodente offeren, deze hem van 't leven liet berooven. De ſtoel was na de dood van *Marcellinus* ſeven jaren en zes maanden na 't verhaal van *Illeſcas* ledig of volgens *Platina* maar XXV. dagen.

TWEEDE CLASSIS.

Van de Biſſchoppen van Rome.

De tweede rang bevat de Biſſchoppen van *Rome* van *Silveſter* de I. af, tot op *Bonifacius* de derde, deze hebben nog in hun leven nog leere na de Biſſchoppen van de eerſte rang geleeken, want de vervolging ophoudende, gaven zy zig aan de ledigheit en vermaken over; zy hielden zig bezig met *Canons* en *dekreeten* te maken, als zo veele voorbereydzelen tot den ſtoel van den grooten *Antichriſt*. Men noemde hen *Aartsbiſſchoppen* twee hondert jaaren lang, dat is van het jaar 320 tot 520. en van 520. tot aan 605, droegen zy den naam van *Patriarchen* , zodat *Silveſter* de eerſte, Aartsbiſſchop was, op wien *Markus*, *Julius* de I, en *Liberius* volgen. In het begin had *Liberius* regtzinnige gevoelens, ontrent de Godheyt van *Kriſtus*, en wat Keyzer *Konſtans* die een *Arriaan* was, ook in 't werk ſtelde, hy kon hem niet bewegen om *Athanaſius* te veroordee-

len, 't geen de oorzaak was dat deze Vorst hem belaste uyt *Rome* te vertrekken.

Theodoretus verhaalt in zyn *History* det'zamenpraak die *Liberius*, wanneer hy gebannen was, met den Keiser hadde, en waar in hy veel kloekmoedigheyt en stantvastigheyt betoonde. *Platina* zeyt dat *Liberius* drie jaaren in ballingschap was, en dat de Roomsche in dezen tyd een *Koncilie* hielden, waarin zy *Felix* de tweede tot Bisschop verkooren. Deze *Felix* was volgens 't verhaal van *Platina* een deugtzaam man, en 't was met zyn goetvinden, neffens dat van XLVIII. Bisschoppen dat *Ursacus* en *Valens* afgezet wierden, om de gevoelens van den Keyzer *Konstans* voor een gedeelte aangenomen te hebben, deze deden klagten, over *Felix* aan *Constans*, en baden hem *Liberius* te willen herstellen, welke vermoeyt zynde door de ongemakken die hy in zyn ballingschap leed, uyt een beginzel van heersfugt van gevoelen veranderde, op het aanhouden van *Fortunatus*, Bisschop van *Aquilea*. *Liberius* op zyn stoel herstelt zynde, gaf de Ketters alles toe wat zy begeerden, gelyk *Platina* zelfs verhaalt. De herstelling van *Liberius* en de afzetting van *Felix*, deden veel onlusten te *Rome* ontstaan; zo dat men zelfs de wapenen opvatte, en verscheyden Priesters wierden zelfs in de Kerken vermoord, en dit was de tweede scheuring.

In 't geen ik van *Liberius* en *Felix* gezegt heb, bragt ik alleen by 't geen *Platina* daar van zeyt; welke in zyn *History* van 't leven van *Felix* verzekert dat, gelyk hy waarlyk een goed kristen was, hy door zyne vyanden neffens veele andere kristenen vermoord wierd. *Athanasius* zeyt, met uytdukkelyke woorden, in een brief die hy
aan

aan die geene geschreven had die een afgezonderd leven leyden; dat *Liberius* zig na twee jaren van zyn ballingschap met de dood bedreeyt ziende, van gevoelen veranderde en tegen *Albinazius* iets ondertekende. *Hieronimus* verhaalt in zyn *Kronyk*; dat wanneer hy te Rome was aangekomen, hy zig by den aanhang van den Ketterfche *Konstans* voegde. Dit is het ook dat *Damasius* in zyn boek van de Pausen zeyt. *Platina*, *Aloñso Venero* in zyn handboek der tyden, en *Stella* berigten het zelfde. *Baleus* zeyt met *Gigas* dat *Liberius* van het marteldom van *Felix* getroffen zynde, en het zelfde lot vreezende, het gevoelen van de *Arriaansche* Pausen aannam. Daarom is 't dat *Damasius* opvolger van *Liberius*, alles veroordeelde dat hy gedaan had: maar *Gregorius* de VII, deze afſchuwelyke Paus, gelyk wy in 't vervolg zullen zien, wanneer wy van zyn leven zullen ſpreken, Kanonizeerde *Liberius* in weerwil van zyne *Arriaansche* gevoelens. *Panvinus* deze groote teljoorlikker van den Paus, noemt hem *Sant Liberius* in zyn *Kronyk* der Biſſchoppen. Alles wat ik zegge, is, uyt de Roomſche Schryvers, die ik heb aangehaalt getrokken, waar uyt men kan afnemen, dat 'er verſcheyden voor heylige doorgaan; wier ziele in de Helle brand: oordeel dancens, of de Paus in 't geloof niet kan dwalen. De Roomſche ſchryvers zyn in hunne gevoelens ontrent het leven van deze *Liberius* verdeelt. Zommige zeggen, dat hy een goed *Katolyk* was, andere verzekeren dat hy een *Arriaan* was; zy hebben beyde gelyk, want wanneer hy Aarts-Biſſchop gemaakt wierd, was hy een goed *Katolyk*; maar naderhand wierd hy een volſlagen *Arriaan* zonder daar van te willen afſtaan. Daar uyt ziet gy, wat monſter de heerszugt is, dat
wie

wie staat, toezie, dat hy niet en valle, 't is niet genoeg wel begonnen te hebben; men moet zo ook eyndigen, wie tot den eynde toe volhard, zeyt de Zaligmaker zal Zelig worden. God wil ons alle die gunste doen, die wy nodig hebben, om onze heerszucht te ontzigen, dewyl 'er niemand is, of hy oordeelt zig tot de hoogste bedieningen bequaam enz. Laat ons, ons zelven *Liberius* en *Salomonte* binnen brengen, wier beginzelen zo loffelyk waren, en die zo qualyk eyndigden. De Heere bestiere ons, in heyligheyt des levens tot den eynde toe!

't Was ten tyde van deze *Liberius* dat de Ketter *Pelagius* in groot *Brittanje* ter werelt quam, en op den zelven dag wierd ook tot *Tagaste* in *Afrika*, *Augustyn* die groote Leeraar gebooren, zo dat God in de persoon van den eenen, een tegengift tegen het vergif van den ander verwekte.

Damasius een *Portugees*, veroordeelde *Liberius*. Hy was zeer Godsdienstig en aan de Ceremonien gehegt. *Paminius* merkt in zyn *Kronyk* aan, dat alle de Bisschoppen van *Rome* op de zelve dag gekooren en ingewyd wierden, dog dat dit in 't vervolg niet wierd waargenomen, op de inwydings dag, hedensdaags de Krooning genaamt, is 'er te *Rome* een plegtige-Zegepraal, zo veel zyn de rykdommen, de magt, de heerszucht en de hoogmoedige trotsheyt van die geene aangewassen, die voorgeven de opvolger van een Visscher te zyn, 't was in deze tyd, dat *Hieronymus* een intime vrind van *Damasius* leefde, gelyk uyt zyne schriften blykt.

De derde scheuring was tusschen *Damasius* en *Ursinus*, maar in het jaar 367 stond *Ursinus* van zyne

ne

ne *pretentien* af, en wierd Biffchop van *Napels* gemaakt. *Damasus* fturf in 't jaar 384, en *Siricius* was zyn opvolger.

Siricius was volgens *Gratiaan* (a) de eerfte, die het huwelyk aan de wefterfche Priesters verbood; maar verre van *zelve op te volgen*, waren 'er verfcheyden Naatsien, en voornamentlyk de Spaanfche Priesters. die dit in de wind floegen. En 't was om deze reden, dat *Hymenius*, toen Biffchop van *Tarragona*, aan *Siricius* fchreef, dat de Spaanfche Priesters weygerden aan de Wet die hy hen belaste te gehoorzamen, om hunne vrouwen te verlaten. *Siricius* deze Brief lezende, zey, vergramt zynde, (b) *die in den vleeſche zyn, kunnen Gode niet behagen*. Hy fchreef ook aan de Biffchop van *Afrika*, en bragt de zelve plaats by. Maar *Siricius* begreep de gedagten van *Paulus* niet, ontrent het woord *in den vleeſche*, anderzins zou hy den Huwelyken ſtaat, die van God in 't Paradys (c) ingezet is, niét veroordeelt hebben, alzo dezelve ook door *Jefus Kriſtus*, met zyn tegenwoordigheyt en het eerſte wonderwerk dat hy verrigte, geheyligt is. (d) Den *Apoſtel* wiſt zeer wel, dat het *Huwelyk eerlyk onder allen is, en het bedde onbevlekt*. Hebr. xiii: 4. Hem was niet onbewuſt, dat God de hoereerders en overſpeelders zal oordeelen (e) Daarom belaste hy, aan die de gave der onthoudinge niet hebben, om te trouwen. Hy zeyt ook van hem zelfs, (f) *En hebben wy geen magt om een wyf, een zuſter zynde, (met ons) om te leyden, gelyk ook de andere Apoſtelen en de broeders des Heeren*. *Barnabas* nam zyn vrouw methem,

Pe-

(a) Diſt. 82. (b) Rom. viii: 8. (c) Gen. iii: 24. (d) Joh. ii: 2. (e) Heb. xiii: 4. (f) I Kor. ix: 5.

Petrus was getrouwt; derhalven verstaat *Paulus* door deze woorden in het vlees te wezen, geen getroude mannen, maar die vleeschelyk, en door de geest van God niet, wedergeboren zyn. Om aan te toonen, dat dit de zin van deze woorden is, zeyt den Apostel, van de Romeynen sprekende, waar van 'er veele getrouwt waren, (a) *Gy zyt nu niet in den vleesche, maar in den geest, zo de geest Godts in u woont.* De uytlegging die *Siricius* en *Innocentius de I.* aan deze plaats van *Paulus* gegeven hebben, kan onze tegensprekers overtuygen; hoewel zy het niet willen beken-
 nen, dat den Paus kan dwalen in het verklaren van de H: Schrift. *Siricius* storf, na dat hy xvi jaaren Paus geweest was; volgens *Platina*; en *Anastasius de I*, *Innocentius de I*, *Zozimus de I*, en *Bonifacius de I*, volgden op hem.

't Was tusschen *Bonifacius* en *Eulalius*, dat de vierde scheuring opstond; maar *Eulalius* tegen zyn zin van 't Pausschap afstaande, wierd Bisschop van *Campagna* gemaakt. *Celestinus* volgde op *Bonifacius*, en *Sixtus de II* volgde op *Celestinus*. Deze laatste valsch beschuldigt zynde, verdedigde zig in 't volle Synode, en *Bassus* zyn tegenstrever wierd veroordeelt. 't Geen aantoon, dat de Concilien toen boven de Pausen waren.

Leo de I, *Hilarius*, *Simplicius*, *Felix de III*, en *Gelasius*, volgden op *Sixtus*. 't Is aan deze *Gelasius*, dat men de aanmerkenswaardige uitsprake over de Communie onder de twee gedaantens, toeëygent; gelyk wy in het Arttykel van de Misse zien zullen. *Anastasius de II*. volgde op *Gelasius*.

Deze *Anastasius de II*. hing de *Eutichianen* en an-

(a) Rom. viii: 9.

andere Ketters aan, en *Communiqueerde* met hen. Lees *Gratiaan* in zyn (a) *Decreet* en *Platina*, maar fla geen geloof aan de teljoor-lekkers van de Pausen, als daar zyn *Dr. Illescas*, *Albert Pigius*, en *Diego de Covaruvias*. *Volateranus* en *Platina* be-rigten, dat wanneer deze *Anastasius* zyn gevoeg wilde doen, hy daár toe de beker gebruykte. 't Was in dezen tyd, dat de *Gothen* in Spanje regeerden; hunne regeering begon aldaar in 't jaar 417, en duurde 300 jaaren, na 'er de Ro-meynen en andere Naatsien uyt verdreven te hebben.

Symmachus volgde op *Anastasius*, en 't was tuf-schen hem en *Laurentius*, dat de vyfde scheuring ontstond; maar *Laurentius* stond af, en wierd Bis-schop van *Nucesine* gemaakt, in 't jaar 498, naar 't verhaal van *Panvinus*, *Symachus* had *Hormisda* tot opvolger. *Hormisda* was volgens *Isidorus* de eerste, die in 't jaar 520, door Keyzer *Justinus* van Aartsbisschop, *Patriarch* gemaakt wierd. En zig zo allengskens verheffende, zullen wy hen wel haast tot Pausen zien. Deze *Hormisda* deed Keyzer *Anastasius* in der ban, om dat hy gezeyt had, 't staat aan den Keyzer om te beveelen, en de Bisschop moet gehoorzamen. En toen was het; dat den *Antichrist* begon te verschynen. *Hormisda* sturf in 't jaar 523, en *Jan de I.* volgde op hem.

Jan de I. een *Florentiner*, *Patriarch* gemaakt zynde, wierd met eenige andere in *Ambassade* gezonden, wegens Koning *Theodorik*, Koning van *Italie*, aan den Keyzer *Justinus*. De Bis-schoppen van *Rome* hadden deze volstreckte magt

nog

(a) *Dist. 19. Cap. secundum Eccles. Cathol. & Cap. Anastasius &c. & tom. 2. des Conciles.*

nog niet, die ze tegenwoordig hebben. Hy leed het marteldom in 't jaar 525. Ik kan alhier zekere belagchelyke vertelling niet voorby gaan, die Vader *Jan de Pineda* van *Jan de I*, als een wonderwerk verhaalt, wanneer hy (zeyt deze) na zyn *Ambassade* ging, konde hy een Paard, dat na dat het hem gedragen had, nooyt wilde lyden, dat de vrouw van zyn meester daar op reed. *Felix de III.* gezeyt de *IV.* volgde op *Jan de I*, en *Bonifacius* volgde op *Felix*.

De zesde scheuring ontstond in 't jaar 530. tusschen *Bonifacius de II.* en *Dioscorus*. Na *Bonifacius* kwamen *Jan de II*, *Agapetus*, *Silverius* en *Vigilius*.

Vigilius en *Silverius* deze doortrapte beschuldiger, van zyn voorganger, gebruykte list om tot de Patriarchale Stoel te komen, waar toe hy zelfs door middel van *Theodora Augusta*, en van *Antonina* de vrouw van *Belisarius*, gekomen was; maar God die regtvaardig is, gaf hen de vergeldinge die zy verdienden. *Vigilius* bereykte door list, Patriarch van *Rome* te worden; en *Silverius*; zoon van den Paus *Flormisda*, quam daar toe door geweld, en dit was de zevende scheuring.

Pelagius, geboortig te *Rome*, was de eerste, welke stelde, dat de opperhoofdigheyt van de Roomsche Kerk nog van de Koncilien of menschen, maar van *Kristus* zelfs afhing. Onder tusschen kantten de *Doctoren* van 't Kanonyke regt, zig hier tegen aan, en zeggen, *Omnis majoritas & minoritas, etiam Papatus est de jure positivo* Dat is, *Alle meerderheyt en minderheyt, en het Pauschap zelfs is van een stellig regt.*

Hy belaste aan de Kerkelyken, dat ze de vyf getyden moesten opzeggen of liever Prevelen, waar van ik reets in myn eerste deel heb gesproken, dit is het gelyk *Dr. Illefcas* verhaalt; maar hy fpreekt hem zelfs tegen, in 't geene hy in 't leven van *Sabinianus* zegt, dat hy de eerste was, die het gebed in order ftelde, enden dienft in zeven getyden verdeelde, voor 't overige, laat het een gebod van *Pelagius* of van *Sabiniaan* wezen, het is zeker, dat het deze infteiling is, die't belet heeft, en het nog doet, dat de Kerkelyken de Bybel lezen, daarzyn 'er zelfs zeer weynig in *Spanje*, die 'er een hebben; dog niet een, of hy heeft zyn getyde boek, dat zy als een zeer *Katolyk* boek aanmerken; dog de Bybel noemen zy het boek der Ketteryen. *Pelagius* fturf in 't jaar 560. 't was *Johannes de III*, die hem opvolgde, en die een *Dekreet* maakte, dat regtdraats tegen dat van zyn voorganger aanliep. (a) Hy weygerde zelfs den *tytel* van Opper Priester, of algemeen Biffchop; 't was een deugtzaam man, die maar weynig dagen leefde, *Benediktus* en *Pelagius* de II. waren zyne opvolgers.

Pelagius de II. geboortig te *Rome*, wierd opper Biffchop gemaakt, tegen de gewoonte en zonder laft van den Keifer, ten tyde als de ftad belegerd was; waarom hy *Gregorius* na *Konftantinopolen* zond, om hem genoeg te geven. *Gregorius* de I, ook te *Rome* gebooren, volgde op *Pelagius*.

Deze *Gregorius* de I, was een man van een geregelt gedrag, en overtrof alle de *Patriarchen* zyne voorzaten in geleertheit. Hy was nogtans zeer met de *Ceremonien* ingenomen, gelyk

II. DEEL.

C

uyt

(a) *Dist.* 99.

uyt veele bygelovigheden blykt, die hy ter Kerke invoerde. Hy was de eerste, die aflaten aan die geene vergunde, die op zekere tyd in de Kerk gingen. Hy stond vergiffenissen toe; dog verkogtze niet, gelyk zyne opvolgers. *Damascenus* zeyt dat hy de godloze ziel van Keyzer *Trajaan* uyt de Hel verlostte, wat een yffelyke leugen! *Pedro Mexia* zeyt in het leven van *Trajaan*, dat de *History* die *Damascenus* verhaalt, niet dan een sprookje is; maar *Illescas* staat in het leven van *Gregorius* de I, voor de waarheyt in, en veroordeelt *Mexia*. Het goede dat *Gregorius* deed, is dat hy door zyne woorden en werken zig een doodelyke vyand van de opperhoofdigheyt betoonde. Hy schreef tegen den *titel* van algemeen Bisschop, en noemde zig zelfs een *dienstknecht van de dienstknechten van God*. Een *titel*, die zyne opvolgers ook aannamen; dog 't is niet dan uyt geveynstheyt, gelyk men gemakkelyk kan bespeuren, dewyl dat zy zig ter zelve tyd meesters van de werelt maakten, zo dat zelfs Koningen en Keisers zig zeer gelukkig agten, wanneer 't hen vergunt wierd zyn kamer-muylen te kussen.

Gregorius beklagde zig dikwils, dat 'er te veel Priesters en te weynig Predikers van 't *Evangelij* waren. 't Is van dezen *Gregorius* dat *Uldrik Bisschop* van *Augsburg*, in een brief die hy aan *Nikolaus* de I, schreef, een aanmerkens waardige *History* verhaalt; waar van den inhoud is, dat *Gregorius* aan de Priesters het trouwen verbood; dog vernomen hebbende, dat zy veel geheyme schandelykheden bedreven, 't geen aanleyding tot veele moorden gaf: vernietigde hy zyn eerste *Dekreet*, en verzekerde, dat het veel beter was, te trouwen, dan
aan.

aanleyding tot doodslag te geven. En in der daad, op zeker tyd liet hy in een stilstaand water visschen, en men vond daar in 6000 hoofden van kleyne kinderen, die daar in gesineten waren, en *Gregorius* wist wel dat men de oorzaak daar van aan een gedwongen ongehouden staat moest toeschryven. Deze vertooning nam hy zodanig ter harte, dat hy zyn *Dekreet* vernietigd, en de Priesters het trouwen belaste; want gelyk de zelve *Ulderik* zeyt, zy vergenoegden hen niet met vrysters en getroude vrouwen, maar bezoetelden zig zelfs met hunne vrienden met mannen, en zelfs beesten, zie daar de vrugten van der Papisten kuysheyt, en van hun Engelagtig leven.

Daarop zeyt *Pius* de II, *Gregorius* verbood de Priesters het trouwen; dog 't was met meer reden, dat hy het hen wederom belaste. En op een andere plaats, 't is een geluk dat het meeste gedeelte der Priesters getrouwt zyn; want daar zyn 'er veel die in hun huwelyk zalig worden, die ongehout zynde zouden verdoemt zyn. De zelve *Pius* de II. roeyde, na 't verhaal van *Celius* de II, zekere Nonne-Kloosters van de order van *Sant Brigitta* en *Sant-Klara*, uyt; hy belaste haar het Klooster leven te laten, en niet meer van begeerlykheyt te branden, uyt vreeze dat ze onder een geestelyk kleet, geen hoer mogten bedekken. Zo *Pius* tegenwoordig leefde, en dat hy de verfoeyelykheden zag, die 'er tusschen de Monniken en Nonnen bedreven word, men behoefde 'er niet aan te twyfelen, of hy zou hen nog dezelve last geven, en zy zouden 'er hem altyt over pryzen. *Gregorius* sturf in 't jaar zes hondert en vier.

Sabinianus volgde op *Gregorius*; hy was zo

onwetende en had zulken afkeer voor de boeken van *Gregorius*, dat hy ze deed verbranden. Ik zal hier niet dan een fabel bybrengen ontrent de dood van *Sabinianus*, die *Bergomensis* voor een waarheyt opgeeft. *Gregorius* zegt hy, verscheen na zyn dood driemaal aan *Sabinianus* en bestrafte hem ernstig, dat hy hem zocht swart te maken; dog dit alles deed *Sabinianus* niet van gedrag veranderen; 't geen te weeg bragt, dat *Gregorius* hem zulken harden slag aan 't hoofd gaf, dat hy 'er ellendig van storf (a zo dat waar was, zou daar uyt volgen, dat een Paus uyt de andere werelt gekomen was, om een andere Paus van kant te helpen. *Sabiniaan* storf in 't jaar 605. en hy was de eerste volgens *Illefcas*, die de Goddelyke dienst in zeven getyden verdeelde; dog deze Schryver zeyt het zelfde van *Pelagius* de I.

DERDE CLASSIS.

Van de Bisschoppen van Rome, PAUSEN genaamt.

De Bisschoppen van de eerste rang, waren Engelen Godts; zy waren in hun leven en leere heyligen; die van de tweede rang waren Menschce onderworpen om te vallen, en zig te bedriegen, maar die van de derde zyn geveleefchte duyvelen, gelyk wy in 't vervolg uyt hun leven en leere zullen zien.

Bonifacius de III. de eerste van deze *Kolom* was een

(2) Monarc. Ecclef. Part. 5. lib. 37. Carn. X. 3.

een Duyvel van een onmatige heerszugt; *Patriarch* van *Rome* zynde, wierd hy door middel van den Keyzer *Phocas* Paus gemaakt, die een overspeelder, een doodslager, en een tyran was. Ik noem hem een doodslager, dewyl hy, om tot het bewind te komen, *Mauritius* een kristen Keyzer zyn Heer en meester vermoorde.

Deze *Bonifacius* de III. was door zyne aanzoekingen en geschenken bequaam om rotzen te bewegen, hoe veel te meer *Phocas*.

Hy verkreeg van hem, dat de stoel van *Rome* als het hoofd van alle de Kerken wierd aangemerkt

Drie beklagens waardige dingen, vielen 'er ten tyde van *Bonifacius* voor. Het ryk begon af te nemen, het Pausschap aan te groeyen, en 't Mahometaansdom stak het hoofd op. Dit was de ondergang van het ryk, die van deze twee beesten voortquam, die zo veel nadeel aan de Kerk van Kristus toegebracht hebben, en zy zyn zo veel aangewassen, als het ryk afnam. Het is nu by na 1100 jaren, of volgens andere 1025 jaren geleden, dat het bygeloof en de valsche leere het *Evangelij*-ligt begonden te verduyfteren. Deze eerste Paus van hoogmoed opgeblasen, sturf voor het eynde van het eerste jaar van zyn Pausschap; en ging zyn Vader den Duyvel bezoeken, by wien hy nog is. Hoewel deze eerste Paus met zyn heerszugt gestorven is, zonder daar van te willen ontslagen zyn; noemt *Pauvinus* hem nogtans *Sant Bonifacius*. Zeker verdiende hy veel eer de naam van *Malefactor* (a) of de duyvelsche Paus, als die van heylig; dewyl hy de bronwel

C 3

van

(a) Hier is een zinspeeling van woorden tusschen die van goet en quaatdoender.

van al het quaad, en de oorzaak van de tirannie en slaverny van de Kerk van Kristus is.

Bonifacius de IV. werd na de dood van *Bonifacius* de III, tot Paus verkooren. Hy was het die volgens *Platina* van Keyzer *Phocas*, de tempel *Pantheon* genoemd, of de tempel van alle Goden, verkreeg, om dat hy aan *Cibele* en aan alle de andere Goden van het Heidendom was toegewyd. *Bonifacius* de IV. wyden hem aan de maagd *Maria*, en aan alle martelaaren toe, en word heden *Sante Maria de Rotonda* genoemd. *Don Alfonse van Karthagene*, Bisschop van *Burgos* zeyt in 't leven van Koning *Reccaredé*, met uytdrukkelyke woorden. *Phocas* vergunde aan de gelukzalige *Bonifacius* de IV. Bisschop van *Rome* de tempel *Pantheon* genoemd, om ter ere van de zalige maagd *Maria* en van alle Heyligen toegewyd te worden; gelyk breder in de lessen die den eersten *November* gedaan worden, gezeyt word.

Men moet hier aanmerken, dat *Platina* en verscheydene andere zeggen, dat de Paus dezen tempel van den Keyzer verzogt, en dat deze hem die toestond. In tegendeel zeyt *Dr. Illescas* de de groote vleyer der Pausen, in zyn Paußelyke History, dat *Bonifacius* den tempel inwyde, en dat dit aan den Keyzer behaagde. Hy zeyt niet, dat de Paus dit aan den Keyzer verzogt, om alzo zyn gezag niet te krenken.

Het blykt klaar uyt alles wat wy gezegt hebben, dat de Paus toen geen meester van *Rome* was; dewyl hy anders dezen tempel van den Keyzer niet zou verzogt hebben. Schoon 'er geen andere reden dan deze was, zy was genoeg om aan te toonen dat de gifte van *Konstantyn*, waar-
door

door men voorgeeft dat hy de Paus volstrekt meester van Rome en van verscheyden landen maakte, *dat men het erfdeel van Petrus* noemt, een verzierde zaak is; dewyl dit driehondert jaaren voor *Phocas* voorviel. De Paus, heeft het van den Keyzer afgenomen als een dief, of als een tiran, en 'er zig met geweld in meester van gemaakt. *Bonifacius* sturf in 't jaar 613. *Theodoretus* die op *Bonifacius* volgde, heeft maar drie jaaren Paus geweest. Hy gaf last, dat men *Peters* en *meters*, by den doop moest hebben; en verbood dat de *Peter* aan de *meter* troude, en dat de dogter van de *meter* zig met den zoon van den *Peter* ten huwelyk begaf.

Bonifacius de V, wierd na *Theodoretus* tot Paus verkooren: Hy maakte zig tot een beschermmer van dieven en moordenaars; dewyl hy een wet instelde, waar door hy verklaarde, dat diegeene die in een Kerk, of op een Kerkhof kon vlugten, voor zyne vervolgers zou veylig zyn, 't geen aanleyding tot veel ysselyke misdaden gaf; dewyl men met in een Kerk te vlugten, van alle straffe vry was, enditis het, dat zy *het heilighdom* der menschen noemen. *Bonifacius* sturf in 't jaar 622.

Honorius de I, volgde op hem, 't was een *Monothelitis* Ketter, en wierd als zodanig volgens 't berigt van *Pineda*, (a) in de XIII, XVI. en XVII. acte van het zesde *Koncily* van *Konstantinopolen* veroordeelt, en dit word ook door een brief van den Keyzer, en een ander van *Leo* de I, aan de Keyzer bevestigt. *Dr. Illescas* die zig niet kan verbeelden, dat een Paus kan dwalen, noemt deze *Honorius* de I. een heylige, een aan-

C 4

pry-

(a) Part. 3. lib. 17. Cap. XXXIV. 1.

pryzens waardige Biffchop. *Panvinus* zeyt om *Honorius* te verontschuldigen, dat de affchriften die men van het *Koncilie* van *Konftantinopolen* heeft, verminkt zyn, nadezen Paus quamen *Severinus*, *Johan de IV. Theodorus* en *Martyn*.

Martyn de I. belaste aan de *Priesters*, een Kroon te dragen, het hooft als een *Cirkel*, de breete van een ryksdaalder te laten fcheeren. Deze Paus volgde daar in *Kriftus*, nog zyne *Apostelen* niet na, die noyt gefchoren kruinen droegen. (a) Maar de *Priesters* van de *Afgoden* onthielden zig in hunne tempelen met hunne gefcheurde rokken, en gefchoren hooft en baard, en bloots hoofts gaande. Laat de Roomfchen eens onderzoeken of hunne *Priesters* deze *Afgodifche* *Priesters* niet navolgen? Hy belaste ook aan de *Biffchoppen* om alle jaaren de H: Oly te wyen en in hun Kerk gebied om te zenden. Hy ley de *Priesters* de belofte van Kuysheyt op, dat een zeer kleyn getal opvolgde, gelyk wy in 't leven van *Gregorius de I.* aangemerkt hebben, hy overleed in 't jaar 653. *Eugenius* en *Vitelliaan* waren zyne opvolgers.

Vitelliaan gaf laft tot de orgelen en 't gezang in de Kerken, hy wilde dat de *Goddelyke* dienft, de *Ceremonien*, en de miffe, in de latynfche taale gedaan wierden, tegen 't geene *Paulus* zeyt (b) dat het gebruyk van de vreemde talen geen voordeel doet, waarom men zig daar van niet moet bedienen, ten zy 'er iemand is, die het uytleyt, *Vitelliaan* fturf in 't jaar 672. na hem quamen de Pausen *Adeodat*, *Donus* en *Agathus*.

Agathus belaste aan alle *Kristenen* de *Conftituten* van de opper Biffchop als *Apostolifch* aan te merken, en als ofze door den mond van God

zelfs

(a) Barug VII: 30. (b) 1 Kor: XIV: 27.

zelfs waren uytgesproken , wat een schrikkelyken Godslastering ! 't was in deezen tyd dat het zesde algemeene *Koncily* van *Konstantinopolen* gehouden wierd , waar in het huwelyk aan de Griekze Priesters wierd toegelaten , en aan de *Latzynsche* Priesters verboden. Hy zond een brief aan dit zesde *Koncily* , waar mede hy *Honorius* de I. als een *Monothelyt* veroordeelde. Hy sturf in 't jaar 682. en had *Leo II* , *Benediktus de II* , en *Johannes de V* , tot opvolgers ; na wier dood de agtste scheuring ontstond , door de verkiezing die men van *Petrus* en *Theodoretus* deed ; dewelke in 't jaar 686. afgezet wierd , *Cuno* verkooren wierd , en sturf in 't jaar 687 , waar op men twee Pausen maakte , namentlyk *Theodorus* en *Pascal* , en dit was de negende scheuring.

Theodorus en *Pascal* alle beyde afgezet zynde , wierd *Sergius* volgens de *Kanonyke* wetten verkooren , en bezat den Pausselyken stoel XIII. jaren agt maanden en dertien dagen , na *Sergius* verkooren daar op , tot Pausen na malkanderen *Johannes de VI* , *Johannes de VII* , *Sisinnius* en *Konstantyn de I.* die Keyzer *Justinia* aan te *Konstantinopolen* ontbood , en die de eerste was , die de voet aan den Keyzer , zyn meester te kussen gaf. Hy belaste tegen 't bevel van God aan , om de Kerken met beelden te voorzien , en die aan te bidden. Hy sturf in 't jaar 716. 't was in dezen tyd , wanneer de mooren met behulp van *don Juliaan* in *Spanje* quamen , en de *Gotten* daar uyt verdreven. *Gregorius de II.* en *Gregorius de III.* bevestigden het bevel van de aanbidding der beelden , en Keyser *Leo* wierd in den ban gedaan , om dat hy zig dit niet wilde onderwerpen. *Gregorius de II.* sturf in 't jaar 731 , en *Gregorius de III.* storf in 't jaar 741. na hen wierd *Zacharias*

kooren, die de eerste was die het goed vond om de vercierfelen der Kerke, met goud en kostelyke gesteentens op te pronken 't Was ook de eerste die zig een Goddelyk gezag aanmatigde; 't geen daar in bestond, om Koningen te maken en af te zetten. 't Was de eerste, die de onderdanen van den Eed durfden ontslaan, die zy aan hun Souvereyn gedaan hadden. 't Was deze *Zacharias*, die op het verzoek van *Pepyn* bastaard-zoon van *Karel Martel*, *Childeric* Koning van *Vrankryk* afzette. En deze Paus bewaarden met *Pepyn* dit spreekwoord, *Un mulo rasca otro, de eene muylezel krawt de ander*, of elk bemind zyns.gelyk.

Het geval is dat *Zacharias* de hulp van *Pepin* nodig hebbende, om zig van de afhankelykheyt van den Griekzen Keyzer zyn Souvereyn te ontslaan, gelyk *Gregorius* hem in alle zyne brieven noemt, dat *Pepin* den Paus met alle magt bystond, 't geene ook zyne opvolgers deden; en om de getrouwigheyt aan den Roomschen stoel bewezen, te beantwoorden, vereerde hem den Paus met den naam van Allerchristelykste Koning, in der daat byna alles wat de Paus bezit, komt van de giften van de Koningen van *Vrankryk*; want wat die van *Konstantyn* belangt, is niet dan spotterny, en een zuyvere leugen, gelyk *Laurens Valla* en andere verstandige Schryvers bewezen hebben. Ik hoop dat God een Koning van *Vrankryk* zal verwekken, die den Paus zal ontnemen, 't geen hen met regt toebehoort; dewyl 'er de Pausen zulken quaat gebruyk van maken. *Zacharias* storf in 't jaar 752.

Na *Zacharias* wierd *Stefanus* de II, tot Paus verkooren; maar zyn Pauſſchap duurde maar vier da-

dagen , en *Stefanus* de III , volgde op hem. Dezen Paus zig door *Astolpis* Koning van *Lombardie* aangetast ziende , verzogt *Pepyn* ernstig , hem bystand te zenden , 't geen hy met alle mogelyke vlyt deed , en hebbende dezen Keyzer het Stedehouderschap ontwaardigt , vereerde hy 't aan den Paus , dit is de onregtmatische gift , die zy valschelyk de gift van *Konstantyn* noemen. *Pepin* was zo bygelovig dat hy voor den Paus nedervallende , hem de voet kuste , hield met de eene hand de stygbeugel , en met de andere de toom van 't paard vast , op deze wyze verrykte de Koning van *Vrankryk* den Paus , die 'er magtig hoogmoedig , en een tiran , door wierd , en zig een God op aarde boven kristen Vorsten en hunne onderdanen maakte , hy storf in 't jaar 757.

Na *Stefanus* de III. wierd *Paulus* de I. tot Paus verkooren Hy deed Keyzer *Konstantyn* de V. in den ban ; dog de Keyzer sloeg des Paus ban in de wind , en vervolgde met veel yver de beelden in de Kerken te verbieden , en nog meer , dezelve aan te bidden , deze *Paulus* had volgens 't verhaal van *Vicellinus* een zonderlinge eerbied voor het lighaam van Sant *Petronella* , dogter van *Sint Pieter*. *Cursulano* brengt ontrent dit stuk een aanmerkenswaardige en grove leugen by. Hy zegt , dat deze Paus de grafstede en de tombe van *Petronella* met dit graffchrift , door de hand van *Petrus* met goude letteren geschreeven vond , *aan Petronille myn zeer waarde dogter , Petrus zeyt zelfs , goud nog zilver heb ik niet , en zou deze arme Apostel geen goud en zilver tot zulken bygelovigen gebruik gespaart hebben ? , laaten zy zo veel leugenen verciere als ze willen ,*
om

om de Pausen te vleyen, en het onnozele dwalende en ligtgelovige volk te bedriegen: het is zeker darze't Godt noyt zullen kunnen doen, nog de ware navolgers van zynen zoone Jesus Christus, ik meene de *Protestanten*. *Paulus* stierf in 't jaar 767. *Theophilactus* en *Konstantyn* wierden tot Pausen verkooren, en daar ontstond tusschen hen een grootescheuring in de Roomsche Kerke, die de *tienden* was. *Theophilactus* stond af, en *Constantyn* hoewel een leek, werd Paus gemaakt in weerwil van alle de kuyperyen van zyne mededingers, zonder tot Priester geordent te zyn: nam hy de bedieningen van Paus in zyn Pausselyk gewaat waar, dit bragt te weeg, dat het *Koncilie* hem afzette, en belaste, dat alles wat *Konstantyn* geordeneert engedaan had, uytgezondert den Doop en de H. Oly, als van geen waardye en niet voorgevallen zynde werd aangemerkt. By deze gelegenthyt vraage ik aan onze tegensprekers wat zy van de Bisschoppen en Priesters denken, die ten tyde van dezen Paus geordent wierden. en van 't gene zy onder zyn gezag verrigten? wat zy van de Missen denken die toen gedaan wierden, namentlyk of de *Consecratie* gedaan wierd, of niet? zo neen, volgt daar uyt dat de Paus die hen geordent had, geen Paus was, en zy geen Priesters waren, zodat alle die geene, die hunne Missen hooren zig schuldig aan afgodery maakten, volgens hunne eygene *Canons*, welke medebrengen, dat hy die geen Priester is, niet *Consacreert*, het is ook nodig, dat de Priester de meening heeft om te *Consacreeren*, maar de meening zonder de Priesterlyke orden is van geen uytwerking.

Ik verwonderen my, dat het *Koncilie* vernietigt heeft alles wat *Konstantyn* gedaan had, behalven den

den Doop en de H. Oly; want volgens hunne beginzelen en de onze, is den Doop een *Sakrament*, het vereyft een ordening in de perfoon, die het bedient, ten zy in geval van noodzakelykheyt.

Konstantyn wierd na dat hy afgezet was, in een Klooster gebragt en men rukte hem de oogen uyt; dog *Koning Didier* zyn Broeder wreekte dezen hoon en liet dit ook aan alle die geene doen, die daar deel aan hadden. *Philippus* volgden hem; dog vyf dagen daar na wierd hy afgezet, en toen ontstond de XI de scheuring.

Na de afzetting van *Filippus*, wierd *Stefanus* de III. of volgens andere *Stephanus* de IV. in zyn plaats verkooren. Hoe 't ook zy, hy verzogt bystand aan *Carolus Magnus* tegen *Didier* Konink van *Lombardye*, deze *Stefanus* veroordeelde de handelingen van *Konstantyn* zyn voorzaat. Hy veroordeelde ook het VII. *Koncilij* van *Konstantinopolen* tegen de Beelden, hy belaste dezelve aan te bidden, en te wieroken op de zelve wyze, als de Heydenen hunne valſche Goden deden. Hy ſtierf in 't jaar 772.

Adriaan de I. bleef op dit ſtuk ſtaan, hy maakte een Boek om de aanbidding ſtaande te houden, en veroordeelde *Felix* en alle de vyanden van de Beelden. Hy had *Carolus Magnus* zoone van *Peppin* te vriend; en gelyk hy hem verſcheyden geestelyke gunſtbewyzen deed, bevryden *Carel* de groote hun van alle vervolging; wanneer de gelegentheit voorkwam. *Adriaan* gaf aan zyn zynen den zelve maat, de Paus te verkiezen, en na de Pauſſelyken Stoel XXIV jaren bezeten te hebben, ſtierf in 't jaar 795.

't Was ten tyden van *Adriaan* de I. dat het tweede *Koncilie* van *Nicee* gehouden wierd, het zevende

de algemeen *Koncilie* genoemd , 't welk beslooten dat men de Beelden moest aanbidden , en de overblyffelen der Heiligen vereeren , enz. 't Was ook ten tyde van Keizer *Konstantyn* van dien *Rodriges Sanchez* , Bisschop van *Plazance* in het derde deel van zyn *hystory van spanjen* , dat hy alleen Keyzer van naam was , geduurende X jaaren ; dewyl 't myn moeder *Hyrene* was die alles regeerde ; dog deze tien jaren ge-eyndigt zynde , regeerde hy alleen zonder zyn moeder. Daar in , (voegde *Rodrige* daar by) volgde hy *Ninus* na , die zyn moeder *Semiramis* van 't Koninkryk van *Babel* beroofde , maar *Hyrene* ontnam het Keyzerryk aan haar zoon *Konstantyn* , en van een helsche wraake bezielt zynde , scheurde zy hun beyde de oogen uyt , beroofde hun vervolgens van het ryk , en het leven , dog eyndelyk also zy een voorneemen had , met *Karel* de groote te trouwen , slooten de Grieken haar in een Klooster en maakten *Niceforus* Keyzer.

Pineda in zyn Kerkelyke *Monarchie* , verfoeyt de boosheit , de wreetheit en de heerszugt van *Hyrene*. *Leo* de III. in een redevoeringe , die hy deed om *Karel* de groote tot Westerse Keyzer te verklaaren , brengt onder andere redenen , die hy aanhaalt , ook deze by , „ dewyl uyt kragte van de „ afstand van Keyzer *Augustus* ten minsten , in 't „ westen het ryk vacant was , na de zaak rype- „ lyk overwogen te hebben , zou men zo ook „ van 't Grieksche Ryk kunnen zeggen , dewyl „ het een vrouwe was die het om zo te zeggen „ door geweld bezat. *Illefcas* zeyt het zelfde in 't leven van *Leo* de III. nogtans gaf hy aan deze *Hyrene* de titel van zeer heilig in het leven van *Adriaan* de I. met deze woorden , *Helene* als een heylige en kathol.

katholyke vrou , zodanig als zy met te bevelen was en altyt geweest is , enz. wat heilig ! groote God ! zy had gezondigt tegen het *twede* gebod , dat *men de Beelden moesten aanbidden*, en tegen de *twede* tafel , die zeyt , *gy zult niet dood slaan*, doende haar eygen zoon sterven ; dit is die *allernieuwste Hymne*, zo beroemt onder de *Papisten* !

Leo de derde ter erkentenisse van de weldaden , die hy van *Karel* de gróote ontfangen hadde , gaf hem den *titel* van Keizer , en kroonde hem in deze hoedanigheyt , onder voorwaarde nogtans , dat de Keizer hem by eede zou verpligten , om hem gehoorzaamheyt te bewyzen. De zelve *Leo* belaste , dat de *geboden* van den Paus meer gezag hadden , als de *schriften* van alle de *Doctoren* te zamen. Daar was die tyt te *Mantua* een houten *Krucifix* , dat men zeide bloed te sweeten : den Paus de tyding daar van krygende ging zelfs henen en ziende het *mirakel* zo als hy zeyde , belaste hy het volk te geloven , dat dit bloed het waaragtige bloed van *Kristus* was. Men ziet nog hedensdaags dit *Krucifix* te *Mantua* , en men aanbid het nog. *Baptista Mantuanus* , maakte 'er gewag van in deze *Vaersen*.

*Et quæ purpureus sanguis faciebat in heras.
Mira opera intuitus , credi debere putavi
Effusum nostra pro libertate cruorem.*

Zie daar de afgodery waar van ik spreek. Wat booze geest kon iets snoders uytvinden , om de Beelden te verheffen , en gezag by te zetten , die men in *Griekenland* ten eenemale afgekeurt had. *Leo* na dat hy *XX.* jaren Paus geweest was , stierf in 't jaar *815* *stefanus* de *IV* of *V.* die hem

hem opvolgde, wierd zonder toestemming van den Keizer verkooren, zo dat hy voor zyne misnoegtheyt bedugt zynde, na *Vrankryk* ging om verschoonige by te brengen. De Keyzer gaf hem ten antwoord, 't geen gedaan is, is gedaan, dog laat men dit in de toekomst niet meer buyten myn toestemminge doen, dewyl ik niet zou nalaten myn ongenoegen te betuygen. Gy ziet hoe de Pausen hunne *Dekreeten* opvolgen. *Adriaan* en *Leo* die even voor *Stefanus* kwam, hadden 'er een gemaakt, dat mede bragt, dat het nog de Keyzer nog iemand, met zyn magt bekleet, toequam, om een Paus te verkiesen, maar *Stefanus* had geen agt op dit *Dekreet* geslagen, en dewyl hy zag dat diergelyken *Dekreet*, dat zulken grooten magt en gezag aan den Keyzer gaf, wel ongelyk aan de Apostolische Stoel mogt doen, ging hy uyt *Vrankryk* wederom na Rome. Dewyl hy ook aangemerkt hadde, dat de Keyzer van een zagte en vreedzame aard was, ondernam hy, dit *Dekreet* te vernietigen, met te zeggen, dat de verkiefing van een Opperbisschop, de geestelykheyt, den *Senaat* en het Roomsche volk toebehooren; dog uyt vreeze van den Keizer te vergrammen, verzagte hy deze afschaffing, met te zeggen, dat de gemelde *Collegien*, de Paus zonder toestemming van den Keizer wel konden verkiesen; maar dat zy hem niet konden inwyen nog kroonen, dan in tegenwoordigheyt van den Keyzer, of zyn *Vikaris*, *Stefanus* stierf in 't jaar 817.

Pascal de I. wierd naar 't voorbeeld van *Stefanus* zonder toestemming van den Keyzer verkooren, die zig over deze verkiefinge beklaagde; dog de Paus wist hem zeer wel te ontschuldigen. *Pascal* stierf in 't jaar 824.

Euge-

Eugenius de II. volgde op hem, en 't was op deze tyd, dat de XII. fcheuring tuffchen *Eugenius* en *Zinfinus* voorviel. *Valentinus* volgden op *Eugenius*, en hy had *Gregorius* de IV. tot opvolger, die geen Paus wilde wezen, als de Keyzer zyn verkiezing niet bevestigde. Hy ftierf in 't Jaar 844.

Sergius was de eerfte die van naam veranderde, om dat hy voor zyn verheffing tot het Pauſſchap. *Varkens-muyt* genoemd wierdt. Keifer *Lotharius* zond zyn zoon *Lodewyk* na *Rome* om de verkiezing van dezen Paus te bevestigen, *Sergius* ſtorf in 't jaar 847.

Leo de IV. was de eerfte die het Paradys aan die geene beloofde, die tegen de ongelovigen en Kettters, tot verdediging van de *Apoſtolifche* ſtoel ſtreden. Dus maakte de Paus, zig tot een God op aarde, en belooft het Paradys, als of het volſtrekt in zyn magt was. De zelve *Leo* maakte een *Decreet*, 't welk medebragt, dat men een Biſſchop niet zou mogen veroordeelen, dan op een berigt van LXXII getuigen. Hy was ook de eerfte die tegen de *Canon* van 't *Koncilie* van *Aken*, zyn Pauſſelyk kruys met koſtelyke geſteentens oppronkte, en voor hem liet dragen. Anderen verſtaan door dit kruis het *peſſoral*, dat is, een kleyn kruys, dat de Pauſen, de Kardi-naalen en de Biſſchoppen op de borſt dragen. *Leo* gaf zyn voet aan het volk te kuffen.

De zelve Paus ontfloeg de Monnik *Ethelulphius* van zyne geloften, om hem in ſtaat te ſtellen van Koning van *Engeland* te wezen, tot vergeldinge van dit gunſt bewys, belaste de nieuwe Koning ieder huys met een ſtuyver in 't Jaar aan den Paus te betalen, dat de Rooms-katolyken in

Engeland tegenwoordig nog de *st. Pieters-penning* noemen, *Leo* storf in 't jaar 855.

De Pausinne Johanna.

www.libtool.com.cn

HEt gemeene volk onder de Rooms-gezinden en veele *Protestanten* kunnen niet gelooven dat 'er een *Pausin* of een vrou die *Paus* wierd, geweest is. Zy verbeelden hen, dat het maar een versierzel en een sprookje is. Dog om hen van de waarheyt te overtuygen, zal ik deze *Historie* met de eygen woorden verhalen, waar van de Rooms-katolyken zig bedient hebben. Ik zal hunne namen noemen, op dat de ongelovige zig daar omtrent nader kunnen laten onderrigten. Een zeker geleerd God-geleerde, en veele andere zeggen, dat 'er geen *Pausinne Johanna* geweest is; dog ik verzoeke hem de goetheyt te hebben de volgende *passagien* te lezen. (a) *Komt herwaarts ik zal u toonen het oordeel der groote Hoere, die daar zit op veele wateren.* (b) *De wateren die gy gezien hebt daar de Hoere zit, zyn volken, scharen, naatzien, en tongen.*

Johannes de VIII. of liever *Johanna*, in *Engeland* gebooren, voorhenen *Gilberta* genoemd, volgde op *Leo* de IV. men ziet in haar zonder figuur, en verbloemde wyze van spreken, de vervulling van de woorden van *Johannes*, dewyl zy een vrouwe, en een *Hoere* was. Zy die lust hebben, om haar leven te weten, leze maar *Platina* over het leven van *Johannes de VIII.* *Sabellicus.* En 8. *Lib. Volat lib. 22. Berg. lib. 11.* Bo-

(a) *Openb. XVII: 1.* (b) *vers. 15.*

Bocatus van de vermaarde vrouwen. Fascicul. tempor. Mant. over Alphonse liv. 3. Manuel des temps.

Rodriguez Sanchez over Don Alfonsus de III, en Pedro Mexia over het leven van de Keizers en in zyn sylva variarum lectionum alwaar deze Pausinne Johanna, het onderwerp van een geheel hoofdstuk is.

Hoewel deze *Pedro Mexia* zeer bygelovig en een van de eenvoudigste papisten was, heeft hy niet kunnen nalaten, om de groote schande, en de harde neep aan te merken, die de Roomsche kerk toen moest lyden in 't geen hy van deze Pausinne zeyt, haalt hy in de *Historie* die hy 'er van opmaakt, *Martyn, Platina, Sabellikus*, en *Sant Antony* in 't IX. Kapittel van zyn *sylva* aan. Zie hier de eygen bewoordingen van *Pedro Mexia*, „ daar is niemant die niet weet of die „ niet gelezen heeft, of niet heeft hooren zeggen, dat 'er een Pausinne, in 't gewaad van „ een man geweest is, wetende dat 'er veele „ menschen zyn, die 't onbekent is hoe de zaak „ is voorgevallen, hoewel 't een van de ver- „ wonderlykste zaaken des werelts is, zal ik „ deze wonderbaare *History* verhalen, zo alsze „ door de geloofwaardigste Schryvers is aan- „ getekent.

„ Daar was een vrou in *Engeland* gebooren, die „ zeer gemeenzaam met een geleert man leefde, „ die zommige zeggen, dat een geneesheer geweest is: zy beminde hem, en was ook van „ hem gelieft. Deze man voorgenomen hebbende, te reyzen en de stad *Athene* in Grieken- „ landt te gaan zien; nam *Johanna* een besluyt „ om hem te volgen, en daar toe verkleede zy „ haar, als een man, nam de naam van *Johan-*

„ nes aan , verliet haar Vaderland om met hem
 „ na *Athene* te reyzen. Dewyl 'er in deze stad
 „ de voornaamste hooge schoole des werelts
 „ voor de wetenschappen was , wyl deze *Johanna*
 „ veel verstand had , en veel kennisse van ver-
 „ scheiden www.klubbol.com maakte zy aldaar zo
 „ veel voortgang , dat haar meester eenige jaren
 „ daar na gestorven zynde , zy na *Rome* ging ,
 „ alwaarze een bediening kreeg om aldaar ver-
 „ fcheyde wetenschappen te leeraaren. Zy gaf
 „ aldaar in de openbaare zintwistingen , zulke
 „ menigvuldige en groote bewyzen van haar uyt-
 „ nemend oordeel , en diepe geleertheit , dat zy
 „ binnen zeer weynig tyd , de agting van de voor-
 „ naamste personen en de algemeene toejuyging
 „ van 't gemeene volk won De Pausselyke stoel ,
 „ na de dood van *Leo* de IV. openstaande , wierd
 „ zy met toestemminge van elk een tot Opperbis-
 „ schop van *Rome* , en tot algemeene Paus van
 „ Godts kerke verkooren , en regeerde dezelve
 „ twee Jaren een maand en eenige dagen. Schoon-
 „ ze op deze troon geplaatst was , verre van een
 „ kuys leven te leyden , had zy zulken grooten
 „ gemeenzaamheyt met eene van haare slaven ; op
 „ wie zy alle haar vertrouwen stelde , dat zy 'er
 „ van beswangerd wierd De zaak wierd zo ge-
 „ heym gehouden , dat 'er niemand dan deze slaaf
 „ van wist. Maar God die het quaad noyt onge-
 „ straft laat , wilde een geheyme misdaad in 't
 „ openbaar straffen , „ eer zy 'er de gevolgen door
 „ eenige geneesmiddelen van konde voorkomen ,
 „ en liet toe , dat wanneer ze op een feestdag met
 „ de gewoone staatzie na de kerk van *St. Jan de*
Latraan ging , om aldaar den dienst waar te nemen ,
 „ zy op een plaats komende , tusschen deze Kerk , die
 van

van *Sant Klemens* en het *theater*, dat men oneygentlyk het *Koliseum* noemt, zy met veel smarten beviel, tot groote verwondering van alle die tegenwoordig waren. Zy storf kort daar na, en wierd zonder eere en pragt begraven.

Men zeyt gemeenlyk dat het om deze reden is, dat de Pausen een omweg nemen, en een andere inslaan, wanneer zy in de kerk van *Latraan* willen wezen, en dat zy nadeze plaats gaan, om den afschrik aan te wyzen, die zy voor zulken verfoeyelyken voorval hebben. Men zegt ook, dat 'er om niet meer door een vrou van zulken aard bedrogen te werden, in het heylig *Paleys* een kakstoel is, waardoor men ligtelyk te weten kan komen, of de nieuwe Paus een mannetje of een wyfje is. De Roomsche beschaamt over de *Ceremonie*, waar toe deze stoel is uytgevonden, noemen die *Mest*, en gebruyken die op een andere wyze, in het Klooster *Mont-Cassin* was ook diergelyken stoel, die 'er moogelyk ook nog is, alwaar outs tyds verscheyden Pausen verkoren zyn. Men ziet ook een steenen beeld, dat de in de kraambevaling en de dood van deze onkuyfche Pausinne afbeeld. Zo iemant uyt nieus-gierigheyt wenschte weten, of de vertaling van deze *Historie* het oorspronkelyke beantwoord: Laat hy de schryver zelfs lezen, en de woorden daar van met de myne vergelyken, eer hy onderneeme my te lasteren.

't Geen hy van het beeld, en van het onderwerp dat het afbeeldzel zeyt, is waaragtig; maar wat de plegtigheyt van de kakstoel aangaat, om te weten of de nieuwe Paus een mannetje of een wyfje is, is niet meer in gebruyk, om dat

zy die tegenwoordig verkoren worden, op eene wyze geleest hebben, datze by gebrek van wet-tige vrouwen betoont hebben, mannen te zyn door het getal van Bastaarden, die zy by hunne *Concubinen* gehad hebben, Paus *Sergius* had 'er een, by een berugte Hoer genaamt *Marozia*, naar 't verhaal van een oud schryver genaamt *Luitprand*.

(a) Deze bastaard wierd tot Paus gekooren, onder de naam van *Johannes de XII*. Hy had ook een bastaard, die mede Paus wierd, en de naam van *Johannes de XIV*. aannam. *Innocentius de VII*, had acht Zoonen en zo veel dogters.

Maar laat ons zonder ons meer met oude Pauzen op te houden, tot later overgaan, hoe veel Bastaarden had onze Spanjaard *Alexander de VI* niet wel, men zeyt dat *Klemens de VIII*. een van *Leo de X*. was. Bisschop *Paulus Jovius* verhaalt verscheyden afschuwelykheden van de-zen *Klemens*. *Paulus* had Bastaarden waar van *Pater Louis* de snoodste sodomyt, die 'er oyt gevonden wierd, een was, 't geen de oorzaak was, dat men hun ook van 't leven beroofde. *Gregorius de XIII*, had ook voor en na dat hy Paus was, verscheyden Bastaarden, *Johan Pannonius* brengt 'er dezelve reden van by, als wy in deze verffen.

*Non poterat quisquam reserantes aethera claves
Non exploratis sumere testienlis,
Cur igitur nostro mos hic jam tempore cessat?
Ante probat sese quilibet esse marem.*

Zo

(a) *Lib. 2. Kap. XIII. lib. 3. Kap. XII.*

(b) *3. part. lib. 18. Cap. 23: 5, 6.*

Zo dat de Roomſche Kerk zulke kragtige en klare bewyzen hebbende, geen Kakſtoel meer van noden heeft. Vader *Alonſo Venero*, in zyn handtboek van het ongeluk van deze tyden ſprekende zeyt: *Wat kan men zig ellendiger verbeelden, dan een Vrouw die door haar ſcherpzinnigheyt en een wereltſche geleertheit haar künne vermommende, de Pauſſelyke ſtoel van Kriſtus overweldigt heeft.* En *Jan de Pineda* zeyt, men was ongemeen verwondert, dat een vroumens Vikaris van God durfde zyn, daar de maagd Maria alleen, om dat zy een vroumenſch was, als onbequaam tot eenige bedieninge of geeſtelyk werk, van wat aard het was, onbequaam geoordeelt wierd.

Zo ik my zo lang met de Hiſtory van Pauſinne Johanna opgehouden, en die door meer dan twaalf ſchryvers heb bevestigt, 't was om de hedensdaagſche *Papſten* van de zaak te overtuygen, die de wanorder die zy veroorzaakt heeft beſchouwende, op het ontkennen blyven ſtaan; en die in hunne ſchriften, die zy in 't ligt brengen beweerden, *Onuſrius Panvinus* van de *Auguſtynen* order, is onder anderen een van die geene, die aantekeningen over *Platina* in het leven der Pauſen gemaakt heeft. Wanneer hy op de Hiſtory van Pauſinne Johanna komt, maakt hy een lange aantekeninge, waar door hy ten eenemale of liever onbeſchaamdelyk ontkent, dat 'er ovt zodanigen Paus geweest is. De kragtigſte bewysreden die hy om zyn gevoelen vaſt te zetten bybrengt, is dat 'er ſchryvers zyn, die het leven der Pauſen beſchreven hebben, en die geen gewag van deze Pauſinne Johanna maken, en daar uyt beſluyt hy, dat 'er geen Paus Johannes de VIII. geweest is.

Ik antwoorde daarop, dat het of uyt verge-
tenheyt, of door onwetenheyt of 't geen nog
waarschynelyker is, uyt quaataardigheyt en
schaamte geschiet is, dat de schryvers die hy
aanhaalt deze Pausinne in hunne geschiedenissen
niet ingelast hebben. Daar en boyen zyn rede-
neering bewyft niets, dat 'er zodanigen Paus
niet geweest is, dewyleen bewysreden (*ab Auto-
ritate negandi*) uyt gezag van ontkennen niets
besluyt. By voorbeeld *Cicero* heeft zig van dus of
zodanigen bewoording niet bedient, derhalven
is het geen Latyn. Zo 'er eenige andere latyn-
sche schryvers zyn, als *Caesar*, *Titus Livius*, *Sal-
lustius* enz. die 'er gebruyk van gemaakt hebben,
zal het nogtans latyn wezen, schoon *Cicero* dit
niet gebruykt heeft, zo ook, hoewel de schry-
vers die *Panvinus* aanhaalt, geen gewag van die
Pausinne *Johanna* of van *Johannes de VII.* ma-
ken, deze die *Pedro Mexia* aanhaalt, en die
hy als geloofwaardige schryvers bybrengt, heb-
ben een naaukeurige *History* van deze Pausinne,
of van deze Paus gegeven. *De Mantuaan* in zyn
derde boek over *Alfonsus* van de Hel sprekende,
zeyt dat Paus *Johannes de VIII.* daar in neder-
daalde.

*Hic pendebat adhuc sexum mentita virilem ,
Foemina, cui triplici Phrygiam diademate mitram
Et tollebat apex, & pontificalis adulter.*

Wy zullen alhier ook met meer reden de zelfde
vragen doen, die wy hen reeds gedaan hebben,
wanneer wy van Konstantyn spraken, die Paus
wierd, hoewel hy een Leek is, en niet gevord-
dert was. Wat zullen de Roomsche van de Bis-
schop-

schoppen, Aartsbisschoppen en andere Kerkelyke Perfoonen, zeggen, die door Pausin *Johanna*, of door haar gezag geordent zyn? Zogy de oorzaak wegneemt, zal het uytwerkzel ophouden. Dewyl zy, volgens hunne Kerkelyke besluyten, geen Paus was, volgt, dat alle die geene, die zy geordent heeft, geen Priesters zyn, dat zy by gevolg niet konden zegenen, nog *Consecreeeren*, en dat alle die geene die hunne Missen hoorden, zig schuldig aan afgodery maakten. Wie was toen het hoofd en de algemeene Bisschop van de Kerk? Wie was de opvolger van Petrus? Wie was de *Vicaris* van Kristus? 't Is noodzakelyk, dat zy bekenen, dat alle deze bedieningen in een vrouw, ja in een hoer lagen opgesloten.

Pedro Mexia zegt, dat hoewel deze Pausinne, nog eenige andere vrouwe, niet bequaam zy om eenig karakter van ordening te ontfangen, of iets te beveelen of te vergeven, wat het ook zy. En dat die geene, die door haar of door haar gezag geordineert waren, dit moesten laten herdoen; verkreeg zy nogtans de genade van het Sakrament voor hen, die 't met een waaragtig geloof, en in een onvermydelyke onwetenheyt ontfingen. Ik antwoorde aan *Pedro Mexia*, dat hy zig bedriegt, want de Sakramenten zyn geen waare Sakramenten, wanneer zy niet door die geene bedient worden, die God daar toe geordonneert heeft, hoe onvolmaakt en hoe ongeregelt zy in hun gedrag en verkeering zyn; of zelfs, hoegeveynst zy ook mogen wezen, gelyk uyt de Priesters blykt, die ten tyde van onzen Zaligmaker leefden. Deze nogtans, om datze van de stam van *Levi* waren, waren hunne offerhanden of-

ferhanden, en hunne *Sakramenten* *Sakramenten*. De Heere en zyne *Apostelen* merkten de offerhanden die zy offerden, en de sakramenten die zy bedienden, als offerhanden en *Sakramenten* aan, daar die van de Priesters van *Jerobeam* geen offerhanden nog *Sakramenten* waren, om datze niet door die van de itaimine *Levi* bedient wierden, die God zelfs *geordineert* had. Derhalven, *Paulinne Johanna* een vrouwinensch zynde, was geen Priester; geen Priester zynde, had zy geen magt van *ordineeren*, nog zelfs te *Consacreeeren*, zo dat haare Priesters, of die onder haar gezag *geordineert* waren, niet dan Priesters van *Jerobeam* of *Baal* konden aangemerkt worden. Daar en boven, zy die hunne *Sakramenten* ontvingen, hadden het ware geloof niet, dewyl dit geloof op het woord van God gegrout is; of, om my van de bewoordingen van den *Apostel* te bedienen, (a) *Het gelove is uyt het gehoor, en het gehoor uyt het woord Gods.*

Wat ons belangt, wy hebben een beter vertroosting, en wy genieten eengeruster Conscientie; dewyl wy geloven, dat *Jesus Kristus* altyt geweest is, en zal zyn, het hoofd en het *fondament* van zyn Kerk, en dat'er geen ander hoofd nog ander *fondament*, dan hy alleen is. *Paulus* zeyt, (b) *Dat niemant een ander fundament kan leggen, dan 't geene gelegt is, namentlyk Kristus.* 't Is hy alleen die het *fondament* is, 't is hy alleen die het hoofd van zyn Kerke is, en de H. Geest is zyn algemene Stedehouder; gelyk hy zelfs getuygt, (c) *De trooster de H. Geest, welke de Vader zenden zal in mynen name, die zal u alles leeren,*

(a) Rom. X: 17. (b) 1 Kor. III: 11.

(c) Joh. XIV: 26.

ren, en zal u indagtig maken alles wat ik u gezegd hebbe.

Pedro Mexia verstaat door het ware geloof, de Houtkoolbranders gelove, gelyk zy het noemen. Deze Houtkoolbrander op den oever des doots zynde, was 'er een geleert man, of zo zommige zeggen, de Duyvel, onder de gedaante van een man, die hem vroeg wat zyn geloof was? Ik geloof, zey de Houtkoolbrander, 't geen de H. Moeder, de Kerk gelooft. De Duyvel hervatte, wat gelooft de Kerk? Zy gelooft, zey de Houtkoolbrander, 't geen ik gelove; en op alle de vragen die de Duyvel hem deed, kon hy geen ander antwoord van deze onnozele man krygen, welke niet wist, wat hy of de Kerk geloofde. Zo dat hy van dit slag van volk was, gelyk 'er in Spanje en overal onder de Roomsche zyn, die niet wetende wat zy geloven, zeggen, dat zy in God geloven *met een vaste voet (a pies juntos)* hoewel ze niet zien waar hunne voeten op rusten.

Hofius, Bisschop van (a) *Ermeland*, handelende van 't gezag, of liever spreekende tegen 't gezag van de zelve, zeyt, het voorbeeld van deze onwetende Houtkoolbrander na te volgen, is de regte weg ter zaligheyt. Ô Yffelyke onwetendheyt, die de zonde niet zal verschoonen! God belaft de H: Schrift dikwils te lezen, en te raadplegen; als zy het niet zullen doen, wat *koleur* zullen zy van hunne onwetendheyt geven? *Petrus* vermaand alle ware Kristenen, (b) *om bereyd te zyn om verantwoordinge van hun hoope te geven*. Hoe zal iemand, die nooyt de H: Schrift leeft, rekening van zyn geloof en hoope kunnen geven?

Dog

(a) Liv. 3. (b) 1 Pet. III: 15.

Dog om dit *Artykel* af te breken, laat ons wederom tot Pausinne *Johanna* komen. Keyzer *Lodewyk* de II, zoon van *Lotharius*, ging na Rome, ten tyde van deze Pausinne; en 't was uyt haar handen, dat hy den Ryksstaf en de Keyzerlyke Kroon ontving. 't Was ook in dezen tyd, dat *Alfonfus* in *Spanje* regeerde, naar 't verhaal van *Rodriguez Sanchez*, en van *Alfonfus* van *Cartagene*. Pausinne *Johanna* sturf, gelyk wy zeyden, en *Benedictus* de III. volgde op haar, zo dat hy de eerste was die op de *Kakitoel* moest zitten enz. Keyzer *Lodewyk* zond een *Ambassadeur* om deze verkiezing te bevestigen. 't Was tusschen deze *Benediktus* en *Anastasius*, dat de XIII. scheuring ontstond; dog deze laatste stond af. *Nikolaas* de I. wierd in tegenwoordigheyt van Keyzer *Lodewyk* verkooren; dog zo ras de Keyzer uyt *Italië* vertrokken was, maakte de Paus verscheyden *Constitutien*, onder anderen deze, dat de Leeken de Geestelyken niet ter dood kunnen veroordelen; dat niemant in eenigerley wyze over 't gezag van den Paus mogt zintwisten; dat de Kristen Overheden geen magt over de Paus zouden hebben, omdat de Opper-Bisschop, volgens zyn gevoelen, de God op aarde was. (a) Hy bevestigde deze, welke mede bragt, dat de Goddelyke dienst in 't Latyn moest gedaan werden. Hy ontsloeg nogtans die van *Polonie* en *Slavonie*, die het in de gemeene tale deden. Hy belaste, dat de *Constitutien* van de Pausen van een gelyk gezag met de Schriften der Apostelen waren. Zie hier de hoornen die op het beest wiesfen; deze Paus was ongemeen ge-

(a) *Anton. Tit.* 16.

geftreng tegen de getroude Priefters. *Ulrik*, Bifchop van *Augsburg*, kante zig tegen deze godloosheden aan, en fchreef een Brief, waar mede hy de verfoeyelyke vrugten van een gedwongen ongehuwden ftaat aantoonde. Ik heb 'er het voornaamfte, in het *Artikel van Gregorius de I*, van aangehaalt. Deze zelfde *Nikolaas*, verbood met verſcheyden andere Pauſen, aan ieder Kriſten om de Miſſe van een godloos Prieſter, of die van een quaad leven was, aan te hooren; indien men dit verbod opvolgde, zou men 'er weynig hooren, dewyl de meefte Priefters van een zeer ongeregelt gedrag zyn. Hy ſturf in 't Jaar 867; *Adriaan de II*. volgde op hem; en na *Adriaan*, *Johannes de IX*, of volgens andere *Johannes de VIII*, zo men de Pauſinne niet rekent.

Martyn de II. kwam door kunsjes en bedriegeryen tot het Pauſſchap, Hy onderwierp zig het Ceremonieel van de Kakſtoel, en wierd zonder het gezag en toeftemming van den Keyzer bevestigt; dewyl de hoornen van het Beefst meer en meer aangroeyden. Van deze tyd afaan, begonden de Pauſen zig niet meer met de Keyzers te bemoeyen. Hy ſturf in 't Jaar 884.

Zo haalt als *Adriaan de IV*. verkooren was, maakte hy een *Dekreet*, 't welk medebragt, dat men geen agt op de Keyzer behoefde te geven in de verkiezing van den Opperbifchop, maar dat de Geestelykheyt en het Roomsche volk daar in na hun welbehagen mogten handelen, zonder dat de bevestiging van den Keyzer nodig was; en dus heeft deze het regt verlooren om de Opperbifchop van *Rome* te benoemen. Dewyl den Keyzer toen met de *Normannen* in oorlog was, kon hy dit den Paus niet betwiften, zo dat deze laatſte

laatste boven dreef. *Adriaan* storf in 't jaar 885.

Stefanus de V. of de VI, was de eerste volgens *Gratianus* (a) die elk een de noodzakelykheyt opley, de wetten van de Roomfche Kerk op te volgen, om zalig te kunnen worden. Hy storf in 't jaar 891. [libtool.com.cn](http://www.digitool.com.cn)

Formosus, Biffchop gemaakt zynde, wierd afgezet, en fwoer het niet meer te wezen. *Martyn* de II. wilde hem voor geld wel van dezen Eed ontfiaan, die hy aan *Johannes* de IX. gedaan had. En na de dood van *Stefanus* de VI, verkreeg de zelve *Formosus* het Pauiffchap door gefchenken. Niet tegenftaande alle de tegenftrevingen van *Sergius*, die daar na ftond, verkreeg hy het zelve door zyn groote mildadigheyt. Dit was de H: G. die hem verkoos. Hy storf in 't jaar 895. De veertiende fcheuring geviel ten tyde van *Sergius* de III, die voor *Formosus* verkooren wierd, dog niet bequaam zynde om dit fttaande te houden, om dat hy arm was, ftond derhalven daar van af, en wierd gebannen, alléén om dat hy arm was. Na *Formosus* wierd *Bonifacius* de VI. verkooren, dog leefde maar xv dagen. *Stefanus* de VI. of VII. betoonde veel ondankbaarheyt aan *Formosus*, die hem niet tegenftaande zyn vermogen, Biffchop gemaakt had. *Stefanus* tot het Pauiffchap gekomen zynde, vernietigde niet alleen 't geen *Formosus* gedaan had, met te zeggen, dat hy geen ware en wettige Paus was, maar veroordeelde hem ook in een *Koncilie* dat hy hield. Na hem veroordeelt te hebben, liet hy zyn lighaam opgraven; en hem zyn Pauiffelyk gewaad afgenomen hebbende, liet hem als een Leek kleeden, zette hem af, liet hem de twee vingeren van zyn reg-

(a) *Dist. 16. Cap. Enimvero.*

regterhand affnyden, waar van de Priesters zig voornamentlyk in de *Consecratie* bedienen', en liet hem daar op in den *Tyber* werpen.

Paskal de II, deed niet lang daar na omtrent het zelve aan het lighaam van *Klemens* de III. Hy volgde daar in *Jesús Christus* niet na, welke belaste het gedane ongelyk te vergeven, en goet te doen, aan de geene die ons haten. Maar deze *Silla* liet zyn *Marius* wederom opgraven, uyt een onverzoenbaare haat die hy hem toedroeg. *Platina* zegt, in 't leven van *Stefanus*, dat hy daar door aanleyding gaf tot een quade naam, en een quaad voorbeeld gaf aan zyne opvolgers. Want t'zedert deze tyd was 't een gewoone zaak, dat een Paus vernietigde 't geen zyn voorganger geordonneert had; hoewel 't door een *Koncily* was bevestigd, maakte hy in een ander *Koncily* dat het van onwaarde was.

Dus is het, dat *Romanus*, opvolger van *Stefanus*, veroordeelden alles wat *Stefanus* gedaan had, en herstelde *Formosus*. *Theodorus* de II. en *Johannes* de X, deden ook zo. *Platina* zeyt, dat deze twee Pausen monsters, of liever gevleesde duyvels waren. *Johannes* de X. hield een *Koncily* van LXXIV Bisschoppen, waar in hy *Formosus* regtveerdigde, en *Stefanus* de VII. veroordeelde. Merk hier aan, dat 'er t'zedert het jaar 891 tot 903, dat twaalf jaren is, tien Pausen geweest zyn. *Formosus*, *Sergius* de III, *Bonifacius* de VI, *Stefanus* de VII, *Romanus*, *Theodorus* de II, *Johannis* de X, *Sergius* de III. voor de tweedemaal, *Benediktus* de IV, *Leo* de V, *Kristoffel*, en eynelyk *Sergius* de III. voor de derdemaal. Deze laatste wierd tweemaal afgezet, dog wierd de derdemaal wettig verkooren. Gelyk de XIV.
scheu-

scheuring ontstond, wanneer *Sergius* Paus voor de eerstemaal gemaakt was, quam de xv, wanneer hy 't was voor de tweedemaal. *Stefanus* de VII. storf in 't jaar 887. *Platina* zeyt, van *Benediktus* de IV. spreekende, „ dat wanneer de „ Kerk door haare Ryndommen ongebonden en „ dertel begon te worden, en dat zygeen Prins „ had om de snodeheden van de geestelykheyt „ te beteugelen, dat de vryheyt van zondigen, „ deze monsters en deze onverdraagelyke bal- „ lasten teelde. Zie daar het goed getuygenis „ dat *Platina* van dezen Paus geeft

Leo de V. tot Paus verkooren zynde, had veel verdriet uyt te staan, dewyl 'er toen zekere *Kristoffel* was, die hy bevordert en voortgeholpen had, niet zonder veel bloed te storten, gelyk *Platina* zeyt. Deze deed hem in de gevangenis zetten, en maakte zig door dit middel zelfs Paus. Het geweld, zyn ondankbaarheid, en de snoodde streken, waren de H: G: die hem verkoos. Dog *Sergius* de III. door *Marozia* zyn Concubyn ondersteunt, by wie hy een zoon had, die na zyn Vader Paus wierd, gelyk *Luytprand* in zyn History verhaalt, zette de Paus af, bragt hem in een Klooster; en door middel van zyn *Marozia*, een berugte Hoer, maakte zig zelfs Paus. Deze *Sergius* de III. was een mededinger van *Formosus* na het Paußchap; maar deze laatste het te boven halende, gelyk wy gezeyt hebben, ging *Sergius* na *Vrankryk*; en op zyn te rugkomt te Rome, behandelde hy *Kristoffel* op zulken wyze, als wy verhaalt hebben.

Sergius Paus gemaakt zynde, bragt zig de finaat te binnen, die hy van *Formosus* ontfangen hadde; en om zyn wraak te verzadigen, liet hy

zyn

zyn lighaam, dat reets VIII Jaaren begraven geweest was, uyt het graf halen, en deed hem, even of hy in 't leven was, sterven. Hy liet hem de drie vingeren affnyden, die *Steven* aan zyn hand had laten blyven, en in de *Tyber* werpen, als het graf onwaardig zynde. Hoe wel *Formosus* van drie Pausen goetgekeurd was, veroordeelde *Sergius* alles wat hy gedaan hadde, en ontordende hen alle, die de order van *Formosus* ontfangen hadden. Dus is het, dat *Stefannus* en *Sergius* den Paus *Formosus* veroordeelden, dat *Romannus*, *Theodorus* en *Johannes* hadden goetgekeurt. Hy storf in 't Jaar 897.

Anastasius de III. volgde op *Sergius* de III. In deze tyd was 'er een Viisscher, die het lighaam van *Formosus* in den *Tiber* vond; en wanneer men het na de Kerk van *St. Pieter* bragt, om aldaar begraven te worden, groetten de beelden hem, naar 't verhaal van dezelve Schryver, door een zekere eerbewyzing, zeggende, *wellekom*. Wat een afgryzelyke leugen? 't was misschien de Duyvel die deze beweging veroorzaakte, om het bygelovig volk des te beter te verblinden. Want *Paulus* zegt, dat den *Antichrist* met wonderwerken der leugen zal komen. *Anastasius* storf in 't Jaar 913, en had *Lando* tot opvolger, waar van *Petrus de Premontré* spreekt. Hy had een zoon door overspel geteelt eer hy Paus was, deze zoon die *Johannes* de X. of *Lando* de XI. genoemd wierd, was een godloos mensch; en daar zyn Schryvers, die hem niet in den rang der Pausen stellen, om dat hy 't maar VI maanden geweest is. *Johannes* de X. of XI, volgde zyn Vader *Lando* niet alleen in waardigheyt, maar voornamentlyk in zyn schelmery na. Hy.

was xiv jaaren lang Paus; en *Platina* zeyt, dat hy een zoon van *Sergius* was, van een ongeregeld leven, gelyk *Luitprand* aanmerkt.

Dezelve *Luitprand* verhaalt ook, dat het op dezen tyd was, wanneer *Theodora*, een snoode Hoer, door middel van den Paus, de geheele Stad *Rome* regeerde; zy had twee Dogters, die beyde ook groote Hoeren waren, genaamt *Morazia* en *Theodora*. De moeder verliefde op deze *Johannes*, eer hy Paus was; door toedoen van deze rampzalige, wierd hy eerst Bisschop van *Bologne*, naderhand Aarts-Bisschop van *Ravenne* gemaakt, zynde een Stad tweehondert mylen van *Rome* gelegen. De Paus gestorven zynde, en *Theodora* zulken fraayen gelegentheyt ziende om haar minnaar by haar te hebben, ried hem aan zyn Aartsbisdom te verlaten; waar na zy door haare snoode listen en onwettige vereeringen, hem Paus maakte. Dezelve Schryver verhaalt het ellendig uyteynde van dezen *Johannes*, met deze woorden:

„ *Morazia* zyn schoondogter, of liever de dogter van zyn matres *Theodora*, voorgenomen hebbende de zoon van dezen *Johannes* Paus te maken, wierd hy door haar bevel gevat, en tuffen twee kussens gesmoort; dog zy slaagde niet in de verkiesing die 'er gedaan wierd, dewyl *Leo* de VI. verkooren wierd. Hy leefde maar vii maanden na zyn verheffing, en zy schikte alles zodanig, dat hy vergeven wierd. Zy had geen beter uytflag in de volgende verkiesing, want *Stefanus* de VII. of VIII. wierd verkooren, dog hy wierd ook binnen weynig dagen afgevaardigt, door dezelve konfstreken; zo dat zy eyndelyk haar oogmerk bereykte.

Johan-

Johannes de XI. of XII. was een Baftaard zoon van *Sergius* de III, en van *Marozia* deze fchandelyke Hoer ; gelyk *Luitprand* haar noemt. *Platina* gelooft, dat deze *Johannes*, en *Johannes* de XII. broeders waren, alle beyde zoonen van *Sergius* de III. *Marozia*, moeder van dezen Paus, régeerde de Roomfche Kerk, zo omtrent het geestelyke als het wereltlyke, ten tyde van haar zoon, gelyk zy voor hem gedaan had, zo *Luitprand* verhaalt. Moeten wy dan nog geloven, dat de Paus onfeylbaar is ? Hy was de zoon van een fnode Hoer, en de Vader van een Baftaard enz. Hy ftorf in 't Jaar 935, en had tot opvolgers *Leo* de III, *Stefanus* de IX, *Martyn* de III, *Agapeet* en *Johannes* de XIII.

Deze *Johannes* de XIII. was de fchurkagtigfte van alle Pausen; Vader *Johan de Pineda* noemt hem in zyn Kerkelyke Monarchie, (a) *Johannes de Zondaar*, en elders een (b) Helfch monfter. De zoon van een zekere *Alberto*, een zeer magtig Romeyn, volgde op *Agapeet* ; want door zyne aanzoekingen, door zyn geld en bedreygingen, ging het zodanig, dat zyn zoon *Octaviaan* Paus wierd, en deze nieuwe Paus nam de naam van *Johannes* aan. Dezelve *Pineda* zeyt, een weynig lager, dat dezen Paus een verfoeyelyk leven leyde. 't Was een man, die zyn grootfte bezigheyt van de Jagt en de fchandelykfte fnootheden maakte enz. Om te weeten wat zyne fchandelykheden waren, heeft men *Luitprand* (c) maar te lezen, die 'er de volgende befchryving van opmaakt.

„ In een *Synode* te *Rome* gehouden, waar in

E 2

Key-

(a) Liv. 19. pag. 3. (b) §. 1.

(c) Liv. 6. Cap. 6.

„ Keyzer *Otho* zig ook bevond, wierd deze Paus
 „ *Johannes* beschuldigt, van de *Kanonyke* godde-
 „ lyke dienst niet op te zeggen, van niet te *Com-*
 „ *municeren* wanneer hy de Misse deed, van
 „ *Diakonen* in een stal *geordineert* te hebben, van
 „ bloedschande met twee zusters be-
 „ gaan, van de duyvelen te hebben aangeroepen,
 „ om een spel met dobbelsteenen te winnen, van
 „ verscheyden vrysters misleyt te hebben, van een
 „ onwettige handel gepleegt te hebben met een
 „ zekere *Tionnette*, een byzit van zyn Vader, zo
 „ ook met de Weduwen *Reynera* en *Anna*, en
 „ met zyn eygen Nigt, van zyn Biegtvader blind
 „ te hebben gemaakt, van in 't openbaar ter Jagt
 „ te zyn gegaan, van deuren en vensters hy nacht
 „ opgebroken te hebben, en op de gezontheyt
 „ van den Duyvel te hebben gedronken; zo dat
 „ hy uyt kragte van deze afschuwelykheden, en
 „ veele andere van dezen aard, in het *Koncily*
 „ van Rome afgezet, en *Leo* de VIII. in zyn
 „ plaats gestelt wierd. Dog zo haast als de
 „ Keyzer vertrokken was, wisten deze rampza-
 „ lige zyne *Concubynen*, den Adel aan te spoo-
 „ ren, met hen de schatkist van *Rome* te belo-
 „ ven, om *Johannes* wederom tot Paus aan te
 „ nemen; zo dat zy hen op deze beloften, schul-
 „ dig aan deze snootheyt maakten. Den Paus
 „ belaste naderhand, dat de Keyzer te Rome door
 „ de hand van den Paus gekroont wierd. Zie
 „ hier wat het eynde van dezen snooden Paus
 „ was. In het jaar 964, het tiende van zyn Paus-
 „ schap, wierd hy doorstoken, door iemand die
 „ hem met zyn vrouw in overspel betrapte. De
 „ duyvel quetste hem zodanig in de daad van over-
 „ spel zelfs, dat hy 'er agt dagen daar na van storf.

De Roomschen hebben deze *History* maar te lezen, neffens de beschryving die hunne Schryvers van dit snoode mensch, en deze afschuwelyke Paus opmaken; zy zullen dan zien wie zy gelooven, wie zy aanbidden op aarde, en voor wie zy hun leven en eer bloot stellen. *www.libtool.com.cn* t Was ten tyde van deze ongebonden en vleeschelyke Paus, dat men de getrouwde Priesters in Engeland uyt de Hoofkerken verjoeg. En de xvi. scheuring gebeurde tusschen *Leo* en *Benedictus*, in 't jaar 963.

Paus *Johannes* gestorven zynde, wierd *Benedictus* de V. verkooren, door omkuyping; dog Keyzer *Otho* ging na *Rome*, en noodzaakte de Burgers hem deze *Benedictus* te leveren, en *Leo* weder aan te nemen. Tot dankbaarheid voor zulken grooten weldaat, maakte *Leo* een Synodaal besluit, waar door hy de Geestelykheyt en 't Roomsche volk het gezag ontnam, een Paus te verkiezen, om het aan den Keyzer te vergunnen. En hy vernietigde ook de Wet die *Adriaan* tegen hem gemaakt hadde, hopende daar door de oproeren te kunnen weeren, die 'er gemeenlyk by de verkiefsing van Pausen voorvielen. De Keyzer van zyn zyde gaf hem, 't geen men zegt dat *Konstantyn* aan den Paus gegeven had; dog liever, 't geen *Pepyn* en *Karel* de Groot de *Lombarden* ontnomen hadden, om 'er hem een vereering van te doen.

Johannes de XIV, de zoon van *Johannes* de XII, volgde op *Leo*. 't Was een zeer wraakgierig en wreed mensch, gelyk blykt uyt de behandeling, die hy een zekere *Pieter*, eerste Magistraats Persoon van *Rome*, aandeed. *Pineda* (a) zeyt van dezen *Johannes* de II, de Paus liet zeker Gouver-

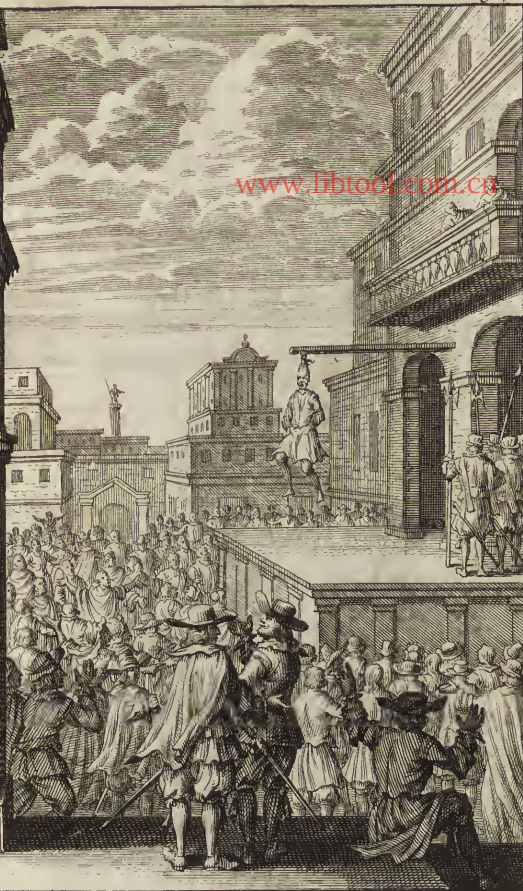
neur eens aan zyn hair ophangen, hy liet hem moedernaakt op een paard van Keyzer *Konstantyn* klimmen, en vervolgens op een Ezel zetten, met het aangezicht na agteren, en een beestvel over zyn hooft, om door de Stad gegeeffelt te worden; waar op hy hem in de gevankenisfe liet brengen, en eyndelyk na *Duytsland* verbande. Hy geleeck veel eer na *Phalaris*, *Dionisius*, *Nero*, en andere diergelyke Tyrannen, dan na *Jefus Kristus*, die ons belaft onze vyanden te beminnen, en hen goet te doen. 't Was deze Paus, die de groote klok van *Sant Jan te L. teraan* doopte, en dezelve zyn naam gaf; daar van daan is ook de gewoonte ontstaan, die men t'zedert dien tyd altyt heeft waargenomen, om de klokken te doopen, en kristen namen te geven. Hy storf in 't Jaar 972.

Donus de II. volgde op *Johannes* de XIV; dog leefde maar drie maanden, en had *Benedictus* de VI tot opvolger, die wegens fchandelykheden in de gevankenis gebragt, en aldaar geworgt wierd: of volgens het verhaal van zyne vrinden, deed men hem daar in van honger fterven, uyt laft van zyn opvolger *Bonifacius*. De xvii. fcheuring, viel tuffchen *Bonifacius* en *Benedictus* de VI. of VII. voor.

Bonifacius de VII, wierd door zyne fnoode ftreeken Paus; dog was het maar zeer weynig tyd. De Romeynen ftonden tegen hem op, en zig onbequaam bevindende om ze tegenftand te konnen bieden, plunderde hy alles wat hy in de fchatkift van de Kerk van *St. Pieter* vond, en vertrok na *Constantinopole*, al waar hy alles wat hy mede genomen had verkogt hebbende, enige maanden daar na na *Rome* te rug keerde, met geld voorzien zynde.

De

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

De Roomſche hadden in zyn afwezigheyt *Johannes* de XV. verkozen. Dog *Bonifacius* hen door zyne mildadigheden omgekogt hebbende, herſtelden zy hem; zo dat hy zo ras geen Paus voor de tweedemaal was, of hy deed *Johannes* de XI. vaſt-zetten, en belaste, dat men hem de oogen uyt-rukte, en van honger deed ſterven. Hy ſtorf in 't jaar 976, en het negende van zyn Pauſſchap. *Pineda* zegt, (a) „ *Bonifacius* leefde maar weynig „ tyd na dat hy tot den Pauſſelyken Stoel verhe- „ ven was, hy ſtorf ſchielyk: en de Romeynen, „ om de geringe genegentheyt te betoonen die „ zy voor hem hadden, namen zyn lighaam, en „ na het menigte van ſteeken en wonden toege- „ bragt te hebben, maakten het aan zyne voeten „ vaſt, en ſleepten het langs de ſtraat van St. Jan „ de Lateraan, alwaarze het ten buyt van de hon- „ den overlieten enz. *Quien tal hare que tal pague*, „ zeyt het Spaanſche ſpreekwoord, *zulken bedryf „ zulken vergeldinge*. *Benedictus* de VI. of VII. volgde hem, en deze had tot opvolger *Johannes* de XVI, die zulken boosaardigen man was, dat hy de haat van al de Geestelykheyt en het Roomſche volk op hem laadde. Hy gaf alles aan zyne bloedverwanten; zonder onderſcheyt; een miſſlag, die volgens *Platina* en *Stella* aan de Pauſen, die hem gevolgt zyn, gemeen geweest is. 't Was *Johannes* de XVI, die hem volgde; dog deze was maar vier maanden Paus.

Gregorius de V, een Duytſcher, wierd Paus gemaakt, door 't gezag van Keyzer *Otho*; dog de Keyzer was zo ras niet vertrokken, of de Geestelykheyt en het volk van *Rome*, *Gregorius* afgezet hebbende, verkozen *Johannes* de XVIII.

E 4

in

(a) Part. 3. Liv. 12. Kap. 11. §. 7.

in zyn plaatse. *Gregorius* week na den Keyzer, die gramfleurig zynde op de Romeynen, tegen hen optrok, *Rome* innam, en zig meester van *Johannes* de XVIII. gemaakt hebbende, liet hem de oogen uytsteken. Op deze wyze storf deze Paus, die de Romeynen met gelt op zyn zyde had gekregen. Zie eens wat 'er de *Mantuaner* (a) van zegt:

*Principes mercantur equos; venalia Romæ
Templa, Sacerdotes, Altaria, Sacra, Coronæ,
Ignes, Thura, Preces, Coelum est venale,
Deus que.*

Dat zeggen wil,

Tot *Romen* verkoopt men alles, zo heylige als onheylige dingen, zonder Godt zelfs te ver-
schonen.

Platina van dezen Paus sprekende, houd hem voor een dief; kortom, hy storf op zodanigen wyze, als wy gezegt hebben. Dus verkreeg *Gregorius* het Pausschap weder, en hy wilde vervolgens dat de Prinsfen van Duytsland, namentlyk de drie Aartsbisschoppen van *Ments*, *Trier* en *Keulen*, de Paltsgraaf aan den *Ryn*, de Hertog van *Saxe*, de Markgraaf van *Brandenburg* en den Koning van *Bohemen*, die toen nog geen Koning was, de Keyzer verkoren, zo dat het Ryk daar door in Duytsland verplaatst wierd. Paus *Gregorius* storf in 't jaar 998 of 999. Daar zyn Schryvers die *Johannes* de XVIII. niet in 't getal der Pausen stellen.

Silvester de II, een Fransman van geboorte, gaf zig zo zeer aan de swarte konst over, van
zyn

zyn tederste jeugt af, dat vernomen hebbende, dat 'er te *Sevilie* in *Spanje* een verstandige Moor in deze konst was, hy Vrankryk verliet, en ging na *Sevilie*, alwaar hy woonde, om zig onder deze Moor te oeffenen. Wanneer hy zig wys genoeg oordeelde, keerde hy na Vrankryk terug, en bragt een verwonderenswaardig Boek over deze konst mede, dat hy de Moor door middel van zyn dogter wist te ontroven, met welke dogter hy zeer gemeenzaam leefde, zo lang hy zig tot *Sevilie* onthield. Deze *Silvester*, om te beter in zyn werk te slagen, maakte een verbond met den Duyvel, waar door hy zig met lyf en ziel aan hem overgaf, onder voorwaarde, dat hy hem tot de hoogste bedieningen zou brengen. Hy leeraarde de vrye konsten met veel aeting, hy had de voornaamste luyden tot zyne leerlingen, die hem door hun tusschensprake tot Bisschop van *Reims* maakten, en naderhand door snoode kunsjes tot Aartsbisschop van *Ravenna*. Eyndelyk wierd hy met behulp van den Duyvel Paus in 't jaar 999. Zo de Lezer twyffelt aan 't geene ik van dezen *Silvester* zegge, hy leeze maar *Platina*, *Sabellicus*, (a) *Volat*, (b) *Berg*, (c) *Pieter Premontre*, (d) *Beno*, en voornamentlyk vader *Jan de Pineda* (e), hy zal daar vinden 't geen ik verhaale. Terwyl hy Paus was, oeffende hy zyn konst niet in 't openbaar, maar in 't byzonder, en kon de oude vriendschap die hy met den Duyvel had niet vergeten. Hy had een koperen hooft, dat hem antwoord gaf op alle de vragen die hy aan den Duyvel deed. Op zeker tyd

E 5

be-

(a) Ench. Lib. 2. (b) Lib. 22.

(c) Lib. 12. (d) Fascic. tempor.

(e) Part. 3. Lib. 19. Cap. 15. §. 6 & 7.

beving hem de lust te mogen weten, hoelang hy Paus zou zyn. Hy vroeg het aan den Duyvel, die hem antwoorde in dubbelzinnige uytdrukkingen, dat hy niet zou sterven eer hy de Misse te *Jerusalem* gedaan had. Deze *History* word door *St. Antonyn*, *Pineda* en eenigen andere verhaalt. De Paus was over dit antwoord zeer voldaan; want dewyl hy voorgenomen had noyt na *Jerusalem* te gaan, geloofde hy onsterffelyk te zullen wezen.

Dog men moet weten, dat het een gewoonte te *Rome* is, dat de Paus op een zekere dag van de Vasten, Misse in de Kerk van 't Kruys, genaamt *Jerusalem*, doet. *Silvester* de bedriegery van den Duyvel niet begrypende, of vergeten hebbende, ging aldaar de Misse doen, waar op hy zig aanstonds van een sterke koorts aangetast voelde. De Paus toen, naar 't verhaal van *Pieter Premontre*, aan 't gebrul vanden Duyvel bemerkende dat zyn eynde naderde, verviel in een naare droefheyt. *Beno* zegt, dat hy bad hem de handen en voeten af te snyden enz. Denk tegenwoordig eens, of de Paus kan dwalen of hy onseylbaar is, of niet? Overweeg eens, wat de *Vikaris* van God is; dewyl 'er veele zyn die daar toe door snoode praktyken en kunsjes van den Duyvel gekomen zyn. Leer dan Roomsgesinden wat uwē Mis is; dewyl de Duyvel 'er zig van bedient, om te verleyden, en om de Paus uw Onder-God op aarde te bedriegen. Open de oogen, en hou op, de Misse en de Paus als de onseylbare weg ter zaligheyt aan te merken. *Julius Roccus*, *Genebrard*, *Panvinus* en *Illescas*, groote vleyers van den Paus, verzekeren, dat deze *Silvester* geen duyvels konstenaar, maar een groot

wis-

wiskundige was, voor 't overige, deze schryver zouden beter doen, de waarheyt te zeggen, hoe vinnig die ook mag wezen, gelyk de schryvers gedaan hebben, die wy aanhaalden; want God heeft hunne leugenen niet van node om het heylig *Katolyke* geloof voort te planten.

Johannes Siccus de XIX. of volgens andere de XVII. om dat ze *Johannes* de VIII. die een vroumensch was niet tellen, nog *Johannes* de XVIII, die een tegenpaus was, *Johannes Siccus*, zeg ik volgde het voorbeeld van zyn voorganger, en verzogt, gelyk hy, de bystand van den Duyvel; en 't was door hem en de swarte konst, dat hy tot het Pauschap geraakte, leerling van zulken meester zynde, was hy het, die belaste dat men 't feest van de Zielen uyt het Vagevuur, daags na allerheyligen moest vieren. Deze Paus verzekerde, dat hy de gillingen die de Duyvel maakte hoorde, wanneer uyt kragt van de misfen en gebeden voor de overledene, hunne Zielen desselfs handen ontsnapt. 't Was ook volgens *Bacanthorpius* in deze tyd dat men agting en eerbied voor de naam van *Kardinaal* in de Kerk begon te hebben, deze Paus beroofde het Roomsche volk, van hun stem in de verkiezing van den Paus, volgens zyn gevoelen daarop grond, dat men het volk moet leeraren en niet volgen, en dat de Wet die door den H. Geest bestiert word, boven de wereltlyke wet is. Hy storf in 't Jaar 1003, voor het eynde van de vyfde maand van zyn Pauschap.

Johannes de XX. zyn opvolger wierd door hatelike kunsjes Paus gemaakt, en men moet met den *Kardinaal Beno* aanmerken, dat XVIII. Pausen die 'er t'zedert *Sylvester* de II, tot *Gregorius* de VII. die

cea

een schelm en een swarte konstenaar was, alle van tovery beschuldigt worden, 't was in de tyd van dezen Paus *Johannes* de XX. dat de leere van het vagevuur wederom nieuwe kragten kreeg, door de valsche verschyningen der geesten, welke schreuden, zagen en over de onverdraagelyke pynen klaagden, die zy in het Vagevuur moesten uytstaan. Men verzekerde, dat het de Ziele van zo en zo eenen was, welke begeerde dat men zo veele en zo veel dertig missen voor haar deed. Het onnozele ligt gelovige volk nam het geld uyt zyn beurs, het koren uyt zyn schuur, de wyn uyt zyn kelder, het wasch uyt zyne bykorven, en offerde het tot verquikking der Zielen in 't Vagevuur op; dog wie is het die 'er voordeel mede deed? 't waren niet de Zielen, 't waren de Priesters de Monniken hunne *Concubynen*, en hunne kinderen.

Een arme vrou die s' morgens vroeg opstaat en laat te bedde gaat, om haar kost met spinnen te verdienen, geeft tot een stuyver toe, wat zy wind, om een mis ten voordeele van haar Man, van haar Broeder of van haar Zoon te laten doen; zy moet van haar nodig voedsel missen, om 't aan deze schelmen te geven, zy verlokken alle deze verschyningen en alle deze gerechten door Duyvelskunsjes. Heere wilt eens Regter in uw eygen zaak wezen, bevryd uw arme volk eens uyt de handen van deze tovenaars en valsche Profeeten, en van deze bedriegers. Gy Roomsgezinden nog eens, open de oogen en zie. Volg de raad van iemand die u uyt een goet beginzel waarschuwt. Onderzoek 't geen ik zegge, en gy zult moeten bekennen, dat de zaak niet dan al te waaragtig is. Deze Paus *Johannes* storf in 't Jaar 1009.

Ser-

Sergius de IV. een *Romeyn*, quam tot het Pauſſchap langs de gewoone weg van dezen tyd; hoewel *platina* en *Stella* verzekeren, dat het een heylig man was. (a) In zyn tyd wierd de zon verduyſtert, de maan was als bloed, den honger en de peſt vernielden *Italië* en het water van zekere fonteynen in *Lotharingen* veranderde in bloed, alle deze dingen waren zekere kenmerken van Godts gramschap, door de Afgodery die toen regeerde, beledigt, en ontwyfelbare voorzeggingen van zyn regtvaardige wrake. *Sergius* de IV. ſtorf in 't Jaar 1012.

Benedictus de VII of VIII. zoon van *Gregorius* Biſſchop van *Porto*, een leek wierd Paus gemaakt, door zyn Neef *Theofilactus*, een groot Wiſkonſtenaar en Leerling van *Silveſter* de II. die de ſwarte konſt te *Sevilie* geleert had. Deze *Theofilactus* betoonde, dat hy zeer bedreven in zyn konſt was. Hy offerde aan den Duyvel in de boſſchen en op de bergen, en deed de vrou-luy door zyn tovery op hem verlieven; zelfs, naar 't verhaal van den Kardi-naal *Benô*, datze om hem te volgen, hunne huysen verlieten. Niet tegenſtaande dit alles, wierd hy naderhand Paus. Deze *Benedictus* was een vreedzaam bezitter van den Stoel, zo lang als Keyzer *Henrik van Beyerên* leefde; dog deze was zo ras niet geſtorven, of de Kardinaleſen zetten dezen Paus af, en een ander in zyn plaatze. Nogtans wiſt deze *Benedictus* dit door zyne mildadigheden te verzagten, en zy herſtelden hem wederom op den Pauſſelyken Stoel, na'er den tegenwoordigen Paus van verjaagt te hebben. Dit was de xix. ſcheuring.

*Petrus Damiani*ns, *Antonyn* en *Pineda* (b) verhalen

(a) Apoc. VIII. (b) Part. 3. Liv. 19. Cap. 17. §. 3.

len van dezen Paus *Benedictus*, dat'er een Ruyter op een swart Paard aan een Bisschop van zyne vrienden verscheen, dat de Bisschop aan dit spook vroeg, *Zyt gy Paus Benedictus niet, die onlangs storf? 't is de zelve, zey het spook.* De Bisschop hervatte, *Waarom, libel daerom? ik worde wredelyk gepynigt,* antwoorde de Paus. *Dog ik kan wel verkwikt worden, zo gy aan myn broeder de tegenwoordige Paus zegt, van aan den Armen de schat te geven die op zodanigen plaats die hy hem noemde verborgen is.* Hy verscheen ook eveneens aan zyn broeder de Paus, en zey hem, *Ik hoop dat ik zal verlost worden, zo Odile van Clugni voor my bid.* Wat duyvelsche strecken om de Misse staande te houden, en het Vagevuur te bevolken, tot onderhoud van de Priesters, Monniken en Hocren! *Benedictus* storf in 't Jaar 1024.

Johannes de XXI. volgde op *Benedictus*, langs dezelve weg als zyn Broeder Paus gemaakt was, dat is, door behulp van den grooten Tovenaar *Theofilactus* zyn Neef. Hoewel deze *Johannes* een Leek was, en geen order had, wierd hy nogtans Paus gemaakt, en storf in 't Jaar 1032.

Theofilactus, deze groote swarte Konstenaar, volgde op zyne twee Oomen *Benedictus* de VIII. en *Johannes* de XXI, door zyne snode strecken. Hy had veel agting voor de Kardinalen *Laurens* en *Jan Gratiaan* zyne leerlingen, groote swarte konstenaars; zy waren beyde zodanig in deze konst ervaren, datze wisten wat'er in 't Oost, West, Zuyden en Noorden voorviel. Daar waren veele menschen die zig gelukkig agten hunne leerlingen te zyn; en 't is uyt deze verfoeyelyke school, dat *Hildebrand*, dit helse monster, te voorschyn quam, die Paus geworden zynde, zig

zig *Gregorius* de VII. liet noemen, en die naar 't
 verhaal van den Kardinaal *Ben*, veel quaad ver-
 oorzaakte. Wanneer deze *Theofilactus* zey, dat
 hy Paus was, nam hy den naam van *Benedictus*
 de IX. aan; maar dewyl hy Keyzer *Henrik* vreesde,
 verkogt hy de Pauffelyke Stoel voor 1500 gr. aan
 zyn medemakker *Jan Gratiaan*, die zig *Gregorius*
 de VI. liet noemen. Dit gedrag, volgens 't ver-
 haal van *Platina*, verwekte *Benedictus* schande
 by 't volk, en de regtveerdige oordeelen van
 God; maar waarom behaalt hy geen schande,
 wegens zyne overspeelen, afgodery, fwarte kon-
 ftenary, befweeringen, aanroepingen van den
 Duyvel, en andere afgryzelykheden? Hy wierd
 eyndelyk door een Duyvel verworgt. *Marti-*
niana, *Johan de Col*, *Sant Antonyn*, *Pineda*, en
 eenige andere verhalen, dat deze *Theofilactus* of
Benedictus de IX, verscheen aan een zekere
 Kluyfenaar, onder een affchuwelyke gedaante,
 zyn lighzaam geleet na dat van een Beer, zyn
 staart en hooft als van een Ezel. De Kluyf-
 naar hem gevraagd hebbende, waarom hy zo af-
 schuwelyk was geworden? 't Is, zeyde hy, vol-
 gens het verhaal van deze Schryvers, om dat ik,
 geduurende myn Pauffchap, zonder wet en zonder
 God geleest heb, en de Roomsche stoel door allerley
 snootheden bezoedelt hebbe. 't Is by zyn tyd, dat
 men by de naam van Kardinaal een pragtige titel
 voerde. (a) *Benedictus*, of liever *Malediktus*, storf
 in 't jaar 1034. Gy zult nog eenige byzonder-
 heden van dezen *Benedictus* in het leven van *Sil-*
vester zien.

Na dat *Benedictus* het Pauffchap verkogt had,
 werd

(a) Deze Schryver zinspeelt op den naam van *Bene-*
diktus, dat gezegende betekent.

wierd *Silvester* de III. Paus door zyne kuyperyen, in weerwil van alle de pogingen van de tegengestelde party, welke ten voordeele van *Jan Gratiaan* arbeyde. *Silvester* de III. behield tegen alle hinderpalen de overhand; dog genoot dit maar 49 dagen. *Platina* zegt, dat het Pausschap toen tot zodanigen staat gebragt was, dat men 't aan de meestbiedende, en niet aan de deugtzaamste gaf; dog dit is niets in vergelyking van 't geen wy nog zullen zien, eer deze verhandeling eyn-digt. *Platina*, *Otto van Freisingen*, *Godefroy de Viterbe* enz. zeggen, dat 'er te Rome drie Pausen te gelyk waren; *Benedictus* de IX, *Silvester* de III en *Gregorius* de VI. De eerste hield zyn Stoel in het Paleys van *Lateraan*, de tweede in dat van *Sant Pieter*, en de derde in dat van *Maria Majore*. Keyzer *Henrik* ging na deze oproer na Rome, om aldaar een *Koncily* te houden, waar in deze drie Pausen veroordeelt wierden. Men verkoos 'er een vierde, die *Klemens* de II. genoemd wierd. De Keyzer strafte deze drie schelmen niet naar verdienste, dewyl hy hen naar 't verhaal van *Beno* alleen uyt Rome verbande. *Theofilactus* had *Gregorius* gevangen doen zetten, en eenige tyd daar na zond hy hem met *Hildebrand* in *Duytsland*, en belaste *Silvester* na zyn Bisdom van *Sabina* weder te rug te keeren. Merk aan, dat deze *Benedictus* de IX. driemaal Paus was. De eerstemaal joeg hy *Silvester* van de Stoel; dog wierd 'er ook wel haast van afgejaagt. De tweedemaal wierd hy tot het Pausschap, na de dood van *Klemens* de II, geroepen; maar was genootzaakt afstand te doen. En de derdemaal na de dood van *Damasus* de II. Hy was, volgens *Platina*, in alles tien jaaren vier maan-

maanden en negen dagen Paus. Het zelfde gebeurde aan *Sergius* de III, die driemaal Paus was in 't Jaar 897. *Silvester* wierd in 't Jaar 1045. afgezet.

Na dat de drie Pauzen door een besluyt van 't *Koncily* afgezet waren, *dat de Keyzer te Rome* liet houden, wierd *Klemens* de II. in haar plaats verkooren. Hy kroonde Keyzer *Henrik*, en belaste aan de Romeynen, by eede afstand van het regt te doen, dat zy tot de verkiesing van een Paus hadden. Ten bewyze van deze afstand, zal ik aanhalen met *Pineda*, 't geen *Blondus* zeyt. „ Hy oordeelt, zegt *Pineda*, dat *Klemens* om „ de loop der scheuringen in de Kerk temyden, „ de Romeynen van de verkiesing der Pauzen „ beroofde; maar *Kranz* en *Saxus* zeggen, dat „ het hen in het *Koncily* van *Sutri* ontnomen is, „ om 't aan den Keyzer te geven. *Naclerus* en *Sigibert* berigten, dat Keyzer *Henrik* de Romeynen door een Eed nootzaakte, om zig met de verkiesing van den Paus niet te bemoeyen, maar zo ras als de Keyzer vertrokken was, vergaten de Romeynen hunnen eed, en vergaven dezen Paus, zo dat hy 't maar negen maanden was. Men zegt, dat het *Stefanus* zyn opvolger was; naderhand *Damasus* genoemt, die hem het vergift bereyde. Een schoone handel, om tot het *Vikarisfchap* van *Kristus* te komen. Maar deze *Damasus*, de tweede van *Beyeren*, onderging het zelve lot; Hy kwam tot het Pauſſchap door geweld, zonder de toestemming van de Geestelykheit, of van het Roomſche volk. Want 't was ook de gewoonte; zo *Platina* zeyt, dat de sterkste en de rykste boven dreef; dog dewyl zyn heerszucht hem de lafhartigſte en ſnoodſte mid-

delen had doen in 't werk stellen, om zig tot de Pausselyke waardigheyt te verheffen. Hy genoot die ook niet lang; dewyl hy ook na verloop van **xxiii** dagen vergeven was. Daar was in dezen tyd iemand te Rome, genaamt *Gerardus Bruzota*, die onder valsche schyn van een bedriegelyke vrindschap, zes Pausen in de tyd van **xiii** jaaren van kant hielp; *Klemens* de II, *Damasus* de II, *Leo* de IX, *Victor* de II, *Stefanus* de IX, en *Nikolaas* de II. Dewyl de Romeynen zig voor scheuringen en oproeren bloot zagen, welke geheyme en onwettige verkiezingen veroorzaakten, zonden zy *Ambassadeurs* na den Keyzer, om hem te verzoeken, dat hy hen 'er een gaf; waar op hy hen *Leo* de IX. toezond.

Deze *Leo* de IX. te Rome aankomende, ontmoette de *Abt van Clugni* met *Hillebrand*, die naderhand Paus wierd; dewyl zy zagen dat hy als een Bisschop gekleed was, ontrieden zy 't hem in de Stad te gaan, om dat het de Geestelykheyt en het Roomsche volk was, zeydenze, die de magt had om de Paus te verkiezen. *Leo* volgde hunnen raad, en zyn mislag bekennde, wierd hy tot Paus aangestelt. Hy maakte *Hildebrand* Kardinaal, en een ryk *Kardinaal* van een arm Monnik, als hy was. Deze *Leo* veroordeelde in een *Koncily*, dat hy te *Vercel* hield, de Leere van *Berengarius*, die het gewyde brood niet wilde aanbidden, om dat het volgens zyn gevoelen brood, en geen God was.

Vader *Jan de Pineda* (a) geeft fraaje hoedanigheden aan *Berengarius*, wat vyand hy ook van zyn Leere was. *Berengarius*, zeyt hy, was een geleert, levendig en beleeft man. En *St. Antonyn* voegt

voegt 'er by, nederig, waar over ik zeer verwondert ben. enz. En een weynig lager zegt hy ook, dat hy kuys was, en nergens wilde gaan, alwaar vrouwvolk gevonden wierd. 't Was deze *Leo de IX*, die op het verzoek van *Hildebrand*, het huwelyk aan de Kerkelyken uytdrukelyk verbood. *Carion* in het vierde Boek van zyn *Historie*, verhaalt van dezen Paus, dat hy met den Keyzer in *Duytsland* ging; dat dezelve een *Synode* te *Ments* hebbende doen vergaderen; dat de Paus zig daar ook bevond, en dat hy de voorzittinge voor de Bisschop van *Ments* begeerende, deze Bisschop zyn regt zo wel verdedigde, dat de Paus genootzaakt was af te staan: want alhoewel de Pausen dikwils hebben ondernomen de voorrang boven de Bisschoppen door geweld te hebben, is 't hen nochtans altyt niet wel geslaagt. Deze Paus bezat de Stoel vyf Jaaren, en storf in 't Jaar 1054, van 't vergift dat *Baruzo* hem deed innemen. *Victor de II.* volgde hem, maar *Baruzo* holp hem in 't tweede Jaar van zyn Paußchap ook op dezelve wyze als zyn voorganger, van kant; als ook *stephanus de X.* in 't Jaar 1058.

Benedictus de X. wierd in afwezentheyt van *Hildebrand* tot Paus verkooren; dog *Hildebrand* beschuldigde hem, de Stoel door geweld en kuypery verkregen te hebben, en wierd afgezet. O verfoeyelyke *Hildebrand*! hoe was naderhand uw gedrag, als ook dat van uwe voorzaten geweest! *Benedictus* afgezet zynde, of volgens andere vrywillig afstand doende, overreede *Hildebrand*, die toen de H: G: was die het Roomfche Hof regeerde, de Geestelykheyt om *Gerard* te verkiezen, die *Nikolaas de II.* genoemd wierd. Dog

dewyl de verkiezing te Rome niet wel konde gedaan worden , verkoos men *Siena* daar toe , en aldaar wierd hy verkooren.

Nikolaas de II , Paus zynde , beriep ten eersten een *Koncily* te *Sutri* , tegen *Benedictus* de X , en dit was de XXI. scheuring. *Benedictus* de quaad-aardigheyt van zyne vyanden wetende , verliet de Stoel , vlugte uyt Rome , en ontquam daar door het tegenpauzig middel van *Baruzo*. 't Was deze *Nikolaas* de II , die een ander *Koncily* te Rome hield , het *Koncily* van *Lateraan* genoemd ; waar in hy verklaarde , dat wie tot de Stoel van *St. Pieter* zou komen , 't zy door geld , door gunst , oproer of oorlog ; zonder toestemming van de *Kardinaalen* , niet als een *Apostolische* , maar als een afvallige Paus zou aangemerkt worden. Hy gaf magt aan de *Kardinalen* , aan de Geestelykheyt , en aan de Leeken , om zodanigen Paus in den ban te doen , om hem als een Rover aan te merken , een *Anathema* tegen hem uyt te spreken , en een *Koncily* te beroepen , om hen af te zetten. Hy gaf vryheyt , zo men te Rome geen *Koncily* by een kon krygen , dat men 't dan elders mogt doen. *Nikolaas* de II storf in 't Jaar 1061 , door het tegenpauzig middel van *Baruzo*.

Alexander de II. wierd Paus , door de streken en listen van *Hildebrand* , zonder toestemming van den Keyzer ; 't geen te weeg bragt , dat de *Lombarden* in een vergadering , die zy tot *Bazel* hielden , welke de Keyzer bywoonde , *Honorius Cadolus* verkooren ; en dit was de XXII. scheuring. *Honorius* aan 't hooft van een talryk Leger zyn- de , belegerde Rome , maar wierd door de Romeynen geslagen , zo dat *Alexander* de II. bezit-
ter

ter van den Pauffelyken Stoel bleef. Deze *Alexander* ordonneerde, dat niemand dan de *Kardinalen* een Paus mogten verkiezen. Daar zyn groote veranderingen in deze verkiezing geweest; eerst was het den *Senaat*, de Geestelykheyt en het Roomfche volk, ~~die den Paus benoemen~~; naderhand de Geestelykheyt, voorheenen was't de Keyzer, en nu zyn het de *Kardinalen* die in't *Konclave* zyn; en de Paus die verkooren is, moet onder dit getal wezen. Wy zien dat den H: G: hoe langer hoe voorzigtiger en uytgebreyder is geworden, immers zo veel men uyt deze handelingen en veranderingen kan besluyten. *Hildebrand* liet deze Paus in de gevankenis zetten, maakte zig meester van zyne inkomsten; en gaf hem alleen een kroon daags te verteeren. Dit was het middel waar van *Hildebrand* zig bediende, om hem te verryken. *Alexander*, na dathy op zulken tierannigen wyze door *Hildebrand* was behandelt, storf in 't Jaar 1074, door een vergift dat men vermoede *Hildebrand* hem gegeven te hebben.

Na de dood van *Alexander*, maakte *Hildebrand* met behulp van zyne Krygsbenden, zig meester van de Stoel, buyten de bewilliging van de Geestelykheyt en 't volk; daar was niet een *Kardinaal* die deze verkiezing wilde ondertekenen. Dewyl *Hildebrand* den *Abt Cassine*, die zig op weg begeven had om 'er by te zyn, zag aankomen, zey hy, *Gy hebt al wat lang getalmt, myn Broeder*; waar op de *Abt* antwoorde, *En gy Hildebrand, gy hebt u al te veel gehaast, want eer de Paus begraven was hebt gy tegen de Canonyke wetten aan, de Apostolische Stoel overweldigt.*

Het is byna onmogelyk, het leven te beschryven,

ven, dat dezen *Hildebrand* leyde, terwyl hy Paus was; hoe hy de Kardinaalen misliep, die getuygen van zyn gedrag en leere hadden moeten wезen; met wat yfelyke rampen hy de wereld drukte; met hoe veele ketteryen hy die befmette; aan hoe veele valfche eeden hy zig fchuldig maakte, en hoe veele verraderyen hy fmeedde; het bloed van de Kristenen, dat op eene wrede wyze alleen op zyn bevel geflort was, riep om wrake by den Heere. Zie eens wat'er den Kardinaal *Beno* van zeyt. „ *Hildebrand* Paus ge-
 „ worden zynde, wierd *Gregorius* de VII. ge-
 „ noemt. 't Was een volflagen fchelm, en een
 „ duyvelfche fwarte konfenaar; hy had zyn
 „ kunft van *Laurens*, een leerling van *Silvefter*
 „ de II, geleert. De Kardinaalen *Laurens*, *Theo-*
 „ *filactus*, *Jan Gratiaan* en *Hildebrand*, hadden
 „ een zeer nauw verbond gemaakt, en leefden
 „ in een groote gemeenzaamheyt met elkander.
 De Kardinaal *Beno* zegt ook van dezen Paus,
 dat hy vernomen hebbende, dat de Keyzer een
 gewoonte hadde, om zyn gebed in de kerk van
Sant Maria op den *Aventynfchen* berg te doen, hy
 na alles wat hy deede vernam, en belafte de
 plaatzen te tekenen alwaar hy op zyne knien ne-
 derviel; waar op hy iemand opmaakte, onder
 belofte van een groote belooning, om groote
 fteenen op de balken van den Tempel te zetten,
 zo dat zy op des Keyzers hooft konden vallen,
 en hem verpletteren wanneer hy in 't bidden
 was; dog dewyl de dienaar van deze fchrikke-
 lyke boosheyt, zig te veel haafte om tot de uyt-
 voering te komen, zette hy een groote fteen op
 zodanigen wyze op de balken, die agter af val-
 lende, op deze rampzalige viel, zo datze door
 een

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

een regtveerdig oordeel van God, zyn uytwerkinge op hem deed; want de steen afvallende, verpletterde zyn hoofd. De zelve *Hildebrand* verzogt op zekere tyd aan 't *Sacrament* een antwoord, tegen den Keyzer; en dewyl hy 'er geen ontving, wierp hy 't in 't vuur, wat ook de Kardinaleen die 'er tegenwoordig waren daar tegen zeyden. Niet tegenstaande dit alles, liet hy niet na den Keyzer te vervolgen, hy deed hem in den ban, beroofde hem van 't Keyzerryk, en benoemde 'er een ander toe, aan wie hy deze verffen schreef. *Petra dedit Petro, Petrus diadema Rudolpho*, dat is, *de steen heeft de kroon aan Petrus gegeven, en Petrus geeftze aan Rudolphus*.

Deze *Rudolphus* was Hertog van *Swabe*. Deze moeyelykheden deden *Henrik* een besluyt nemen, zyne Keyzerlyke vertierselen te verlaten, en begaf zig met zyn vrouw, en zoon die nog jong was; na *Canosa*, alwaar de Paus zyn verblyf hield. De Keyzer blootsvoets, en met linnen bekleed, (een schouwspel, naar 't oordeel van *Benoz*, bequaam om Engelen en menschen te bewegen) kwam voor de Stads Poorten, alwaar hy van 's morgens tot 's avonds nugteren bleef, zeer ootmoedig vergiffenisse afsmeevende; wat zeg ik, hy was drie geheele dagen in dezen staat, en wanneer hy gehoor verzogt, gaf men hem ten antwoord, dat de Paus nog belet was, en dat men hem niet konde spreken, tot dat hy eyndelyk op den vierden dag ter gehoor wierd toegelaten, door de Gravinne *Matilde*, matres van den Paus, die voor deze onnozele Keyzer sprak. Voor den Paus komende, verzogt hy vergiffenisse, en gaf hem zyn kroon. Dog de Paus wilde hem geen vergiffenis vergunnen, nog hem van

den ban ontslaan, als hy niet beloofde hem in 't *Koncilie* te zullen wreken; behalven veele andere onregtmattige dingen, die hy nog aan hem had te verzoeken. Hoewel de Keyzer hem alles beloofde 't geen hy begeerde, herstelde hy hem nogtans niet in zynen Keyzerlyke waardigheyt.

De *History* zegt ook, dat, na dat *Henrik, Rudolphus* overwonnen hadde, en deze laatste gestorven was, de Paus *Herman, Graaf van Luxemburg*, tot Keyzer maakte, die door een vrouw met een steen wierd doodgesmeeten. Dit alles was niet bequaam om dezen wreden Paus te stillen; hy volharde geduurig in de zelve gevoelens ontrent *Henrik*, en benoemde een derde Keyzer. Hoe overspeeliger en wellustiger deze Paus was, hoe meer hy de Geestelykheyt tot den ongehuwden staat dwong, en hen het huwelyk verbood. (a) *Pineda* zegt van dezen Paus, „dat hy aan de „ getrouwde Priesters verbood, dienst te doen; „ en aan de Leeken, om hunne Missen te hoo- „ ren op Paasdag. En een weynig lager, het quaad dat daar uyt ontstond, was, dat de Leeken weynig agting voor het H. *Sacrament* van het lighaam en bloed van onzen Zaligmaker hadden, dat door Priesters gewyd was, die in 't openbaar getrouwt waren, of *Koncubynen* hadden.

Geheel *Duytsland*, zegt *Carion* (b) kantte zig zodanig tegen dit gevaarlyke verbod van 't huwelyk aan, dat wanneer de Bisschop van *Ments* het voorstel daar van deed, alle die'er by waren zo misnoegt daar over wierden, dat zy hem meenden te dooden. Lees daar over de Levens van *Siricius*, en van *Gregorius de VII.* Deze Paus

(a) Part. 3. Liv. 19. Chap. 29. §. 5. (b) Liv. 6.

Paus *kanoniseerde Liberius*, hoewel hy een *Arriaan* was, en belaste, volgens het getuygenis van den Kardinaal *Beno*, om deszelfs feest te vieren. Zie nu eens of de Paus niet kan dwalen, dewyl de cene ketter den ander *kanoniseert*! Paus *Damasus* veroordeelde *Liberius* als een *Arriaan*, en *Gregorius* de VII. *kanoniseerde* hem, en maakte 'er een heylige van. Paus *Urbanus* bevestigde alles wat *Gregorius* gedaan had, voornamentlyk ten opzichte van de leere van *Berengarius*, nopens het *Sacrament*, dat *Gregorius* de VII. voorheenen veroordeelt had.

't Was deze *Gregorius*, die de *Transsubstantiatie* 't eerst in swang hielp; een bewoording, waar van men voorheenen noyt had hooren spreken. Hy storf eyndelyk in zyn boosheyt. De Keyzer hield een *Koncily* te *Brixa*, waar in *Gregorius* veroordeelt wierd, en alwaar men een nieuwe Paus verkoor, die *Klemens* de III. genoemd wierd. Lees *Pascal* de II. Dit was de *xxiii.* scheuring, die door de Keyzer in de Kerk wierd ingevoerd, welke de Stad *Rome* in zodanigen verwarring bragt, datze van hem de vrede verzogt. *Gregorius* zig van elk verlaten ziende, vlugte na *Salerne*, alwaar hy in 't jaar 1086 storf. De Roomschen kunnen daar uyt van de outheyt van hunne *Transsubstantiatie* oordeelen, die ten tyde van *Gregorius* begon, dat maar even 640 Jaaren geleden is; en de Kerk van Kristus is zo langen tyd t'zedert de dood van Kristus geweest, zonder dit monster te kennen. Merk aan, dat 'er niet tegenstaande de godloosheyt en de verfoeyelykheden van dezen *Gregorius*, nog veele *Papisten* zyn, welke zeggen, dat hy na zyn dood *Mirakelen* deed.

Dr. Illescas zegt over het leven van dezen *Paus*, dat de verzamelde *Kardinalen*, zonder veel geschil, hunne wederzyfche en vrywillige toestemminge aan den zeer uytnemenden en dapperen *Sant Hildebrand* of *Gregorius* gaven; en een weynig later, dat het dit inzonderheyt verschuldigt was aan de heylige en zeer verstandige *Hildebrand*, een van de vermaarste *Opperbisschoppen* die *Godts Kerk* gehad heeft enz. En in zyn *Kerkelyke Monarchie*, noemt hy hem *de groote dienstknecht van God*. De *Kardinaal Hugo Candidus Waltram*, *Bisschop van Neuburg*, *Veneric Bisschop van Verceil*, *Roland Priester van Parme*, en veele andere hebben tegen dit duyvelsche beest geschreven; en de *Kardinaal Benedictus* zeyt, dat 'er *XIII Kardinalen* tegen hem waren; dog wy zouden noyt gedaan hebben, zo wy alle de *snoodheden* van dezen *Paus* wilden ophalen.

Gregorius de *VII*. afgezet zynde, besloeg *Klemens* de *III*. zyn plaats, en regeerde de *Kerk* van *Rome* *xxi* jaren; en *Albert* volgde ophem, zynde door die van de aanhang van *Klemens* de *III*. verkooren. *Paskal* de *II*. deed het lighaam van *Klemens* weder opgraven; en verbranden. Het zelfde gebeurde aan *Formosus* en aan *Sergius* de *III*, ten tyde van *Stefanus* de *VI*. of *VII*. Onder het *Pausschap* van deze booze *Paus*, en onder de *Regeering* van *Don Alfonsus*, *Koning* van *Spanje*, die toen te *Toledo* was, viel 'er een voor naam *Mirakel* voor. 't geen *Don Rodrigo*, die 'er *Aartsbisschop* van was, verhaalt, in zyn Boek van de *Roomfche* en *Gottifche* *Dienstboeken*; hy verzekert datze alle beyde in 't vuur geworpen zynde, het *Roomfche* verbrande, en het ander niet; dog wy zullen 'er op een andere plaats breder van spreken.

Victor

Victor de III. wierd Paus, niet door verkiezing van de Kardinalen of het Roomsche volk, maar door toedoen van *Maud*, overspeelster en *Koncubyn* van *Gregorius* de VII. Dezen Paus verklaarde zig tegen den Keyzer, en tegen *Klemens* de III; maar had geen tyd om hen de uytwerkzelen van zyn haat beter te doen gevoelen, dewyl hy in 't Jaar 1088. door vergift storf, dat hem zyn Onder-Diaken in de Beker had ingeschonken. *Urbaan* de II. wierd ook Paus gemaakt, door *Maud* deze schandelyke Hoer. De zelve *Urbaan*, die de Kardinaal *Benozio* by verzinning *Turbain* noemt, had een leerling van *Hildebrand* geweest. Hy was een Scheurmaker, Ketter en *Arriaan*. Hy deed den Keyzer in den ban, om dat hy *Klemens* de III. Paus gemaakt had, en *Klemens* deed *Urbaan* in den ban. Deze Paus hield verscheyden *Koncilien*; het eerste was tot *Melpki*, het tweede tot *Troye*, het derde te *Plaizance*, het vierde te *Clairmond*, en het vyfde te *Turin*, alwaar hy goetkeurde en bevestigde, 't geen *Gregorius* de VII. gedaan had. In dat van *Clairmond* wierd besloten een reyzena't H. Land te doen, zo dat 'er 3000 menschen met *Pieter de Heremyt* na toe gingen. 't Was deze *Heremyt*, die de wyze van bidden met het Rozekransje uytvond. *Urbanus* de II. maakte de Aartsbischop van *Toledo* *Primaat* van geheel *Spanje*. Deze Paus hield zig twee Jaaren verborgen in het huys van *Pieter Leo*, uyt een vreeze, die hy voor *Jan Païen*, een Burger van *Rome*, had. Hy storf in 't Jaar 1099. *Klemens* de III. storf ook dat zelve Jaar, na drie Pauzen gezien te hebben.

Pascal de II, een leerling van *Hildebrand*, volgde op *Urbaan* of op *Klemens*. Deze *Pascal* zien-

de, dat men hem Paus wilde maken, weygerde op de Pauſſelyke Stoel te klimmen, tot dat het volk driemaal geroepen hadde. *St. Pieter* heeft *Reynier* verkooren (dit was zyn naam eer hy verkooren was) dat een eerlyk man is. Deze *Pascal* verteerde zyn leven, en het erfgoed van *St. Pieter*, door oorlogen en oproeren. Hy vernieuwde in een *Koncilie*, dat hy hield, den ban van Keyzer *Henrik* de IV, en hy had zo veel verbit-tertheyt tegen dezen Prins, dat hy door zyne boosheden en bedriegeryen, *Henrik* de V. tegen zyn vader opstookte. Wat kan men zig wreder en verfoeyelyker verbeelden, dan een zoon aan te ſpooren, om zonder eenige reden zyn vader te veragten, te verlaten, door oorlog aan te doen, hem zoeken te overvallen en van kant te helpen?

Wie was de raadgever en uytvinder van dit alles? 't was de Paus zelfs, die in qualiteyt als Stedehouder van *Kristus* op aarde, gelyk hy zig zelfs den titel geeft, de zoon had moeten vermanen, liefde en eerbied voor zyn vader te hebben. gelyk *God* in het vyfde gebod belaft.

Na de dood van den Keyzer, deed de Paus, die met alle deze vervolgingen nog niet verge- noegt was, zyn lighaam opgraven, hem buyten de Kerk deed werpen, en vyf geheele Jaaren zonder graf liet leggen. Ô Barbarische onmen- schelyke Paus! *St. Pieter*, waar van gy zegt de opvolger te zyn, heeft een geheel andere leere. Hy belaste de Koningen te eeren, (a) *Zyt alle menſchelyke ordeningen onderdanig*, zegthy, *om des Heeren wille*, 't zy den Koning als de opperſte magt hebbende enz. En *Paulus*, (b) *Alle zielen zy de magt*

(a) 1 Pet. II: 13. (b) Rom. XIII: 1.

magten over (haar) gestelt onderworpen, want daar is geen magt dan van God. En in zyn Brief aan *Titus* (a) vermaant hy, *Dat zy de magten en overheden onderdanig zyn enz.* Maar de Paus is een onbeschaamt beest, de geheele werelt behoort hem toe; zo men de Roomschen geloof, hy kan doen 't geen hy wil, zonder agt op de geboden van God, of zynen zoone Jesus Kristus, of zyne Apostelen te hebben, die ons belasten de Koningen te eeren en hen onderdanig te zyn.

Pascal, deze oproerige en onrustige geest, zocht verschil met de zoon; *Henrik* de V. Hy weygerde de Bisschoppen te bevestigen, die deze Keyzer benoemt had; dog ontving het loon daar voor, dat hy verdient had; want *Henrik* zyn wraak ontveynzende, ging na de Paus, en na hem de voeten gekust te hebben, liet hy hem vatten, en in de gevangenissen brengen; waar uyt hy niet gelaten wierd, voor en aler hy de Bisschoppen bevestigt, en den Keyzer gekroont had. Dog deze laatste was zo haast niet uyt *Rome* vertrokken, om na *Duytsland* te rug te keeren, of de Paus zonder eenige agt op zyn eed te geven, ontfloeg zig van alles wat hy beloofd had, en deed den Keyzer in den ban. Deze *Pascal* hield een *Koncilij* in *Champagne*, een *Provintie* in *Vrankryk*, waar in hy de Priesters van 't Koningryk hunne wettige vrouwen ontnam, gelyk *Gregorius* de VII. zyn Meester die van *Duytsland*, de hunne ontnomen had. 't Was in zyn tyd, dat de *Templieren* voor den dag begonden te komen. Hy storf in 't Jaar 1118.

Gelazius Cajetaan de II. wierd Paus, onder de begunstiging van een groot oproer, en buyten

106-

(a) Tit. III: 1.

toestemming van den Keyzer, die tegen *Rome* met een magtig Leger optrok, 't welk de Paus nootzaakte, om met zyne vrienden na *Gaietto* te wyken. De Keyzer verkoor een andere Paus, die men *Gregorius* de VIII. noemde, en die Aartsbisschop van *Braga* was, en daar op ging hy weder na *Duytsland*. Toen ging *Gelazius* in stilte na *Rome*, en had de onbeschaamtheit om de Mis in de Kerk van *St. Praxedis* te doen; alwaar die van den aanhang van *Gregorius* hem zo van naby volgden, dat hy veel moeyte had om hunne handen te ontkomen. Hy wierd genootzaakt na *Pisa*, en van daar na *Vrankryk* de vlugt te nemen, alwaar hy in 't Jaar 1119 storf. Hy ordonneerde in 't *Koncily* van *Keulen*, hoewel hy 'er niet in persoon was, dat zyne opvolgers de Opperbisschoppen van *Rome*, door niemand, wie het ook zyn mogt, geoordeelt mogten worden.

Calistus de II, een *Bourguignon*, wierc in de plaats alwaar *Gelazius* storf, door de Kardinaleen die hem gevolgt waren, tot Paus gekooren, en zyn verkiezing wierd goetgekeurd en bevestigd door eenige andere Kardinaalen die te *Rome* in *Italie* woonden. Deze nieuwe Paus ging na *Rome*, alwaar hy met allerley tekenen van eer ontfangen wierd; waar op hy een *Legaat* na het *Koncily* zond, om de afgekondigde Bar tegen den Keyzer te vervolgen, die ook hoe boos hy ook was, de Vredens-artykelen aannam, uyt vreeze van diegelyken eynde, als dat van zyn Vader. *Gregorius* de VIII, die een Paus van zyn maakzel was, leefde nog. Na de gelooten Vrede, begon *Calistus* de II. hem te vervolgen; en *Gregorius* zynen aanhang te ondergebragt zien-
de,

de, vlugte uyt *Rome* na *Sutri*. *Calistus* vervolgde hem, vatte hem, en bragt hem na *Rome*, handelde hem met de uiterste veragting, en sloot hem in een klooster op. Dezelve *Calistus* liet de kerk van *St. Jacob* van *Galicie* bouwen, om het bygeloof meer voort te zetten, en maakte een boek van de wonderwerken van *St. Jacob* de *Apostel* van *Compostello*. Hy storf in 't Jaar 1124. *Platina* zegt, dat *Honorius* de II. van *Boulogne*, het Pausschap volgens de wetten niet verkreeg; dewyl 't veel eer zyn heerszugt, dan de toestemming van de vroomen lieden was, die hem tot deze waardigheyt verhief. Deze Kardinalen verkooren *Theobald*, Kardinaal van *St. Anastasius*, die naderhand *Celestin* de II. genoemd wierd. Dit was de xxv. scheuring. Het volk verzocht den Kardinaal van *St. Steven* tot Paus. Dog daar was toen een zeer ryk man te *Rome*, genaamt *Leo*, die gezag genoeg hadde, om te beletten dat nog den Kardinaal van *St. Anastasius*, nog die van *St. Steven* Pausen wierden, en om *Honorius* de II. onder de begunstiging van zyn aanhang tot Paus te verkiezen. Zond *Honorius*, *Jan de Crème*, Kardinaal van *St. Grison*, als Legaat na *Engeland*. Deze Kardinaal veroordeelde in een *Koncily*, dat te *Londen* gehouden wierd, de getrouwde Priesters, en wierd zelfs de volgende nacht met een Hoer op 't bed betrapt; 't geen, volgens het verhaal van *Matthias van Parys*, veel ergernisse in de Kerk veroorzaakte. Zy zyn even eens als de *Fariseenen*, waar van de Heere spreekt. (a) *Want zy binden lasten die swaar zyn en qualyk om dragen, en leggenze op de schouderen der menschen, maar zy en zullen die met hun vinger niet*

aan

aanroeven. *Honorius* storf in 't Jaar 1130.

Innocentius volgde op *Honorius*, en was naauwelyks Paus, of hy deed al zyn haat op *Roger*, Koning van *Sicilie*, uytbarsten. Hy leverde hem slag, overwon hem, en nam hem gevangen; maar de zoon ~~van den Koning~~ ^{van dezen Koning} quam met versche krygsbenden zyn Vader verlossen, en nam de Paus en de Kardinalen op zyn beurt gevangen. De tyding daar van overal verspreyt zynde, maakten de Romeynen een andere Paus, genaamt *Annacletus* de II; en dit was de xxvi. scheuring. *Innocentius*, deze verkiezing vernomen hebbende, maakte zyn vrede met den Koning, ging na *Vrankryk*, beriep aldaar een *Koncilij* te *Klermond*, alwaar hy *Anastasius* de II. veroordeelde. Hy bezogt *Philippus*, Koning van *Vrankryk*, en van daar ging hy na *Engeland*, om aldaar Koning *Henrik* de I. te bezoeken; waar op hy zig wederom na *Lotharius*, Koning van *Duytsland*, begaf. Hy verzogt hen alle om onderstand, om weder op den Pausselyken Stoel te klimmen. *Lotharius* trok op *Rome* aan, met een ontzaggelyk Leger, deed *Anacletus* de vlugt nemen, en stelde *Innocentius* in zyn plaatze aan. Deze Paus, om zyne ware gevoelens van dankbaarheid te betuygen, die hy voor zulken grooten gunste had, kroonde *Lotharius* tot Keyzer. 't Was deze *Innocentius*, welke ordonneerde, dat wie een Priester, of ander kerkelyk persoon gequett had, (*ipso facto* met der daad in den ban was, zonder dat iemand hem daar van kon ontslaan, dan den Paus zelfs. (a) Hy storf in 't Jaar 1143.

Lucius de II. volgde op hem; en 't was in deze tyd,

(a) *Concil.* 17. 9. 4. *Si Quis &c.*

tyd, dat de Romeynen, de *Tiranny* van de Pausen niet meer konnende verdragen, een (a) *Patricius*, een Edele Romeyn, genaamt *Jordaan*, verkooren. Deze van de Stad Rome verzoevende, 't geen zy gewoon waren te betalen, zo binnen als buyten de muuren, zeyde, dat het uyt kragt van zyn bediening, een regt was dat hem toebehoorde. Een regt, dat de Paus, alle de voornaamste van Rome te ondergebragt hebbende, over langen tyd, met behulp van *Karel* de Groote, na zig getrokken had. Hy belaste, dat de Paus, gelyk zyn voorganger gedaan had, zig met de eerstelingen der vrugten, de tienden en offerhanden vergenoegde. De Paus zig door de Romeynen ontruft ziende, zond zyn *Legaat* aan Keyzer *Conrad*, om hem te verzoeken tot zyn onderstand in *Italie* te komen; dog dewyl *Conrad* dit niet kon doen, en de Paus ook geen hulp van den Keyzer had te hoopen, zie hier de konststreek waar van hy zig bediende. Terwyl de Roomsche Raatsheeren, en de *Patricius* hunnen *Gouverneur*, op 't *Kapitoel* vergadert waren, trok de Paus, als een dapper Kapiteyn, in Persoon, aan 't hooft van zyne krygsbenden, van de kant van 't Paleys, met een oogmerk om den *Senaat* uyt te roeyen. Het volk van de onderneming, lugt krygende, vatte de Wapenen op, en streed dapper tegen den Paus, die zo veel wonden in het gevegt kreeg, dat hy 'er binnen korten tyd aan storf, in 't Jaar 1145, voor het eynde van het eerste Jaar van zyn Pauſſchap.

Anastasius de IV, was zo boosaardig niet, als zyne voorzaten geweest waren. Hy storf in 't

II. DEEL.

G

twee-

(a) *Patricien*, was outstyts van de eerste en oudste Raadsheeren afkomstig.

tweede Jaar van zyn Pauſſchap. *Mattheus Paris* zegt, dat het op dezen tyd was, dat *Willem* in zyn Aartsbisdom van *York* in *Engeland* herſtelt wierd; dog ſtorf, het zelfde Jaar van een vergift, dat men in de Beker gedaan had, terwyl hy de Mis deed. www.libtool.com.cn

Adrian, een Engelsman en zoon van *Robbert*, Monnik van St. *Albans*, wierd tot Paus verkoo- ren; dog wilde niet ingewyd worden, eer men *Arnold*, Biſſchop van *Brixen*, uyt Rome ver- bannen had. Deze *Arnold* had de Romeynen in- geboezeimt, dat zy moeſten tragten hun vryheyt te herſtellen, die zy verlooren hadden, om hun- ne Magiſtraats Perſoonen te verkiezen, en hun Republyk te regeeren; dog het volk de Paus niet willende toefaan, 't geen hy verzogt, deed de Paus hen in den ban. *Arnold* wierd eyndelyk verbannen, en de Raadsheeren wierden genoot- zaakt van hunne bedieninge af te ſtaan. 't Was in dezen tyd, dat Keyzer *Frederik* na Rome ging; de Paus en de Geestelykheyt gingen hem te ge- moet tot aan *Sutri*, alwaar de Keyzer van zyn paard afklom; dat van den Paus leyde, en hield de linker ſtygbeugel vaſt, om hem 'er te doen opklimmen. De Paus de ſpot met den Keyzer willende dryven, dat hy de regter ſtyg- beugel niet vaſtgehouden had, was *Frederik* moe- jelyk over deze ſpotterny, antwoorde al lachen- de, dat hy nooyt ſtalknegt geweest was. De Paus begaf zig des anderen daags na 's Keyzers leger, die zig te binnen bragt de koddigheyt wegens de ſtyg- beugel, qucet zig beter in deze bediening. De Key- zer verzogt de Paus daar op, om hem te kroonen; dog hy weygerde dit te doen, eer hy *Willem*, Koning van *Sicilie*, op zyne koſten uyt de *Pouille* ver-

verjaagt hadde. Deze Vorst antwoorde, op het befluyt van den Paus, dat hy tot zulken onderneming een fterker Leger van noden had; maar dat hy, zo het zyn Heyligheyt behaagde, met een ontzachelyker Leger te rug zou komen, om uyt te voeren 't geen hy hem belaste. De Paus bewilligde 'er in, en de plegtigheyt wierd des anderen daags verrigt.

De Paus zig, na het vertrek van den Keyzer, van zyn onderftand berooft ziende, deed den Koning van *Sicilie* in den ban, ontfloeg zyne onderdanen van den Eed die zy hem gedaan hadden; dog dit den uytflag niet hebbende, dien zy zig beloofde, ftookte hy *Manuel*, Grieksch Keyzer, tegen *Willem* op, die zig te fwak gevoelende om hem het hooft te bieden, verzogt vrede van den Keyzer, en beloofde hem een volkomen wederuytkeering te doen; dog daar waren eenige Kardinalen, die 't hem afrieden dit toe te ftaan. *Willem* zyne zaken in een wanhopige ftaat ziende, ligte een magtig Leger, dreef de Keyzer op de vlugt, en belegerde *Benevente*, alwaar de Paus met zyne Kardinalen was, zette die zo fterk voort, dat hy hen noodzaakte, vrede van hem te verzoeken. *Willem* vergunde hen dezelve, en de Paus verklaarde hem tot vergeldinge, Koning van beyde de *Sicilien*. 't Was in deze tyd, dat de Westersche Keyzer belaste, dat zo de Paus een *Legaat* na Duytsland zond, men hem niet ontfing, maar te rug zond. Hy verbod ook eenig appel te Rome te doen; en in de Brieven die hy fchreef, zette hy zyn naam voor die van den Paus, die 'er zeer over verftoort was, gelyk uyt een Brief die hy aan den Keyzer fchreef, blykt; dog dezelve Keyzer antwoorde,

G 2

als

als een goed Kristén , dat Jesus Kristus belast had, *aan den Keyzer te geven wat des Keyzers was*; en dat de Paus, die zyn Stedehouder was, zyn voorbeeld moest opvolgen. Om het verbod dat hy gedaan had, te wettigen, om zyn *Nuntien* niet te ontfangen, *dan het veel eer Rovers dan Predikers waren.* Doctor *Illescas* verhaalt in zyn *Pausselyke History* over 't leven van dezen *Adriaan de IV*, de Brief wel van den Paus aan den Keyzer, maar hy wagt zig wel; om'er het antwoord by te voegen, gelyk men't in *Naucle-rus* vind. Kortom, hy deed den Keyzer in den ban; dog hy kon zyn boosaardigheyt niet verder uytbreyden. Hy had ook de gewoonte te zeggen, dat hy gemakkelyk een mug kon inswelgen. Dezen Paus storf in 't Jaar 1159.

Alexander de III. wierd Paus gemaakt, onder de begunstiging van een groot oproer; dewyl'er negen Kardinalen van de aanhang van den Keyzer waren, die den Kardinaal *Klemens* onder den naam van *Victor de IV.* verkooren. Hy storf wel haast daar na, en men verkoor *Pascal* in zyn plaatze, daar na *Calistus*, en vervolgens *Innocent*, die zig alle den eenen na den anderen tegen *Alexander* aankanten, en dit was de xxvii. scheuring. *Innocent* stond tegen wil en dank af; nogtans duurde deze scheuring de geheele tyd van het Pausschap van *Alexander*, zyndeden tyd van xxii Jaaren. Keyzer *Fredrik* hield een byeenkomst te *Pavie*, alwaar hy aan *Alexander*, en aan den Paus zyn tegenstrever belaste, zig aldaar te begeven, op dat die geene, die men zou bevinden het meeste regt tot het Pausschap te hebben, alleen Paus was. Dog *Alexander de boden* van den Keyzer veragtede, antwoorde trotsefelyk,

felyk, dat de Biffchop van Rome door niemand moest geoordeelt worden. Hy fchreef 'er over aan de Kristen Vorften, en deed den Keyzer en Victor de IV. in den Ban. Hy zond kostelyke geschenken na Rome, aan de Kardinalen zyne *Administrateurs*, om voor hem de gunfte van het volk te winnen, en hen aan te zetten, datze Raatsheeren verkooren, die van zyn aanhang waren. Hy ontving veel onderftand van *Philippus*, Koning van Frankryk. De Keyzer de hartnekkigheyt van *Alexander* befpeurende, ligte een talryk Leger, en ging in optogt na *Italie*. Wanneer hy te *Brixen* was aangekomen, wift *Harmen*, die 'er Biffchop van was, en *Secretaris* van dezen Keyzer was geweest, hem (op de oproying van *Alexander*) te overreden, om met dit magtige Leger na 't H: Land te trekken, om de ongelovigen den oorlog aan te doen. De Keyzer bewilligde daar in zeer ligtelyk, en zonder eenig bedrog te vermoeden, vertrok hy, floeg tegen de Turken, behaalde op hen verfcheyden overwinningen, en ontnam hen veele plaatzen, onder anderen de heerlyke Stad *Jerufalem*.

Sta hier wat ftil, Lezer, en bereyd u om de onnenschelykfte daad te lezen, die 'er ooyt ondernomen is, voor en na dat de gevleefte Duyvel *Alexander* in wezen is geweest. Deze fnode Paus, de tyding van zo veele heerlyke overwinningen vernemende, begon voor de terugkomft van deze zegenpralende Keyzer in *Italie* bedugt te zyn, ftelde alles in 't werk om hem te onder brengen, en van het leven te berooven. Ten dien eynde, liet hy een Schilder opzoeken, die den Keyzer naar 't leven konde afbeelden. Zo ras het afbeeldzel voltooyt was, zond den Paus

het aan den *Sultan*, en schreef hem met eenen, dat zo hy wenschte in vrede te leven, hy daar na moest trachten, zig van den Keyzer door een konstgreep te ontslaan. Hy voegde 'er by, dat hy 't gemakkelyk kon doen, dewyl hy 'er hem het afbeeldzel by zond, waar door hy niet kon mistaften. De *Sultan* volgde de raad van dezen duyvelschen Paus, hy zocht na alle mogelyke middelen om hem van kant te helpen, door list en bedrog; als konnende het door geweld van Wapenen niet te weeg brengen, dewyl de Keyzer met zyn Leger in *Armenie* in optogt was; geduurende een ongemeene hette, kreeg hy lust om in de Rivier te baden, alleen met een van zyne *Kapellanen* vergezelt zynde. Naauwelyks alleen met deze *Kapellaan* zynde, wierd hy door verspieters van den *Sultan* gevat, die hem door Boschen heen en leyden, en na den grooten Heer bragten, zonder dat iemand van zyn Leger daar van de minste kennis of vermoeden hadden. Zyn volk steeg te paard, en zогten hem den geheelen dag, als ook den volgenden; dog te vergeefs, zo dat men oordeelde, dat hy verdronken moest zyn; 't geen te weeg bracht, dat zyne Krygsbenden wederom na hun Land te rug keerden.

Den Keyzer, den *Sultan* aangeboden wordende, veynsde deszelfs drager te zyn; dog den *Sultan* die hem aan het afbeeldzel kende, 't geen den Paus hem toegezonden had, vertoonde hem het zelve afbeeldzel, neffens den Brief van den Paus. Hy wierd bleek op dit gezigt, en te regt oordeelende dat hy met langer te veynzen niets zoude kunnen uytregten, beleed voor de vuyt dat hy het was, en dat hy om gunste smeekte.

Den

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

Den *Sultan* vond hen zo vol van verdienſten , dat hy hem allerhande beleeftheden bewees ; hy gaf hem de vryheyt , en ſchonk hem een eeuwige Vrede , mits hondert duyzent Dukaten voor zyn rantzoen afeyſchende , en belaste dat de *Kapellaan* zo lang als *Gyzelaar* zou blyven tot dat deze zomme betaalt was.

Dit verdrag dus geſloten zynde , gaf de *Sultan* het afbeeldzel van den Keyzer aan hem over , neffens den Brief van den Paus , neffens verlof om te vertrekken ; na hem met vereeringen rykelyk voorzien , en hem van alles bezorgt te hebben , wat tot zyne afreyze vereyft wierd. Hy gaf xxxiv Ruyters laſt , om hem tot aan *Brixen* te vergezellen , alwaar hy zyn verblyf hield. De Duytſche Vorſten hadden de te rugkomſte van den Keyzer zo ras niet vernomen , of zy verhaaſten hen , om hunne pligt af te leggen , en hem de handen te kuffen. Deze Keyzer zond het volk van den *Sultan* na hun meester te rug , na hen alvoorens rykelyk beloont te hebben. Hy hield een Ryksdag te *Neurenberg* , alwaar hy verhaalde , 't geen hem bejegent was , door het yffelyke verraad van den Paus. De Vorſten beloofden hem te helpen , niet alleen om zig van de beloſte die hy aan den *Sultan* gedaan had , te konnen quytten , maar ook om den Paus , gelyk hy verdient had , te ſtraffen.

Hy ligte een magtig Leger , trok tegen *Rome* aan ; en zonder gewag van de verſoeyelyke handelingen van den Paus te maken , zond hy een *Ambaſſadeur* aan de Romeynen , om hen te verzoeken , datze de zaak van de Pauſen wilden aanhooren ; en onderzoeken , om die van tweeën aan te ſtellen , die het grootſte regt daar toe zoude

konnen aantoonen, en daar door de scheuring te doen eyndigen. Dog *Alexander* door de wroegingen van zyn gewisse gepynigt zynde, vlugte na *Gaiette*, en vervolgens na *Benevente*, hebbende het gewaat van zyn Kok aangetrokken, in het xvii. Jaar van zyn Pauffchap. Hy ging na *Venetie*, alwaar hy als Tuynier in een Klooster ging; dog bekend geworden zynde, liet *Sebastiaan*, Hertog van *Venetie*, hem met veel staatsie in de Kerk van *St. Markus* brengen. Men vind deze *Historie* in *Nauclerus*, *Barnes*, *Fancius*, enz. Den Keyzer vernomen hebbende, dat den Paus na *Venetie* gevlugt was, verzogt de Venetianen, datze zulken gevaarlyken man tog aan hem wilden overleveren; dog dewyl zy weygerden dit te doen, zond hy zyn zoon *Otto* aan 't hooft van een Leger tegen hen, met verbod van hen slag te leveren, eer ze volkomen by een waren. Deze jonge Vorst, die niet dagt dan glory te zullen behalen, bevoegt de *Venetianen* tegen het bevel van zyn Vader; dog wierd geslagen, en gevankelyk na *Veneetie* gebragt. Dit was een overwinninge die zo veel te meer uytmuntte, om dat *Ciano*, Admiraal van de *Venetianen*, maar dertig Galeyen, en de Prins *Otto* vyfenzeventig had.

Pineda zeyt (a) „ dat *Ciano* zeeghaftig binnen „ *Venetie* quam; en een weynig lager, de Paus „ gaf hem de eere van de overwinning, en deed „ hem een vereering van een kleynegoude ring, „ met te zeggen, ten teken van de heerschappy „ die hy over de Zee verkregen had, dat hy deze „ ring in de Zee moest werpen, als om ze te „ trouwen, op dat zy in het toekomende aan de „ magt

(a) Liv. 25. Cap. 7. §. 3.

„ magt van de *Venetianen* mogt onderdanig zyn. Hy begeerde ook , dat de *Doges* in het toekomende dezelve plegtigheyt alle Jaren op zekeren dag moesten opvolgen , gelyk zy nog hedendaags doen. Deze Paus stond ook aan alle die geene volkomen vergiffenis der zonden toe, die op dezen dag de Kerk van St. *Markus* bezoeken.

Alexander door deze overwinninge opgeblazen zynde, sloeg de vrede af die *Frederik* hem aanbod, zo lang, tot dat de Keyzer zelfs te *Venetie* quam , op een dag die hy hem zoude aanwyzen. Deze Godvrugtige Keyzer, als een goed Vader, zyn zoon gevangen ziende, deed alles wat hy van hem begeerde. Hy ging na St. *Markus*, alwaar de Paus in tegenwoordigheyt van al het volk hem belaste, op zyne knien te vallen, en van hem vergiffenis te verzoeken; 't geen hy deed. Wanneer de Paus hem de voet op de nek zettende, zey, (a) *Op den fellen leeuw en adder zult gy treden, gy zult den jongen leeuw en den draak vertreden.* De Keyzer gantsch ontfelt zynde, antwoorde, *Niet tot u, maar tot Petrus.* Waar op den Paus den nek van den Keyzer drukkende, zey, *Zo wel tot my als tot Petrus.* *Fredrik* antwoorde niet, om den Paus niet meer te vergrammen; die zyn nedrigheyt ziende, hem van den Ban wel wilde ontslaan. Het zelve gebeurde byna met Keyzer *Henrik*, gelyk wy in 't leven van *Gregorius* de VII. gezegt hebben. In de Vredens-artykelen was bedongen, dat de Keyzer *Alexander* voor de waare Paus zou erkennen, en hem alles geven, wat hy hem in den Oorlog ontnomen had. De Vrede aldus gesloten

ten zynde, vertrok den Keyzer met zyn zoon.

Robert de Montagne zeyt in zyn *Historie*, dat *Lodewyk*, Koning van Vrankryk, en *Henrik*, Koning van Engeland, te voet gingen, en hielden den eenen aan de regter, en den anderen aan de linkerhand de teugel van 't paard, waar op *Alexander* reed, en geleyden hem met een groote staatfie door de Stad *Bois-janci*, op de *Loire*. Dog God, om de hoogmoed en tiranny van dezen Paus te snuyken, verwekte de *Wandalen* in 't Jaar 1181; en 't was in dit zelve Jaar, dat dit afschuwelyke beest storf. Na de dood van *Alexander*, wierd *Lucius* de III. Paus, met een algemeene toestemming van alle de Kardinelen. Hy begon de naam van *Consul* in *Rome* te vernietigen, waar over de Romeynen zo misnoegt waren, dat zy hem uyt de Stad verjoegen, en zyn aanhangers veel hoon aandeeden, tot dat eenige zelfs om hals geraakten. Hy storf in 't Jaar 1185, en *Urbanus* de III. volgde op hem.

't Was deze *Urbanus* die wegens zyn onrustige geest *Turbain* genoemd wierd, gelyk *Albert Crantz* hem in zyn *Historie* van *Saxe* noemt. (a) Hy nam een besluyt, om den Keyzer in den ban te doen, om dat hy zig tegen zyne gevaarlyke voornemens had aangekant. Dog eer hy tot de uytvoering daar van quam, storf hy in 't Jaar 1187; en 't was in deze tyd, dat de Mooren *Jerusalem* innamen. *Gregorius* de VIII. volgde op *Urbanus*, maar genoot het Pausschap maar twee maanden.

Klemens de III. volgde op hem, en zyn eerste zorg was, de Kristen Vorsten te overreden, het

Oor-

(a) Liv. 6. Chap. 52.

Oorlog over Zee te voeren. 't Was *Klemens* alleen niet, die deze staatkunde in 't werk stelde; de andere Pausen die na hem geweest zyn, deden 't ook. Dit was niet uyt iever tot de voortplanting van 't Kristendom; maar in tegen-deel, uyt byzondere oogmerken, dat zy het voorbeeld van *Alexander* de III. gevolgt hebben. Want dewyl de Vorsten met hunne troepen verre afwezig waren, als zy in Oorlog met de ongelo-vigen waren, konden de Pausen alsdan alles doen wat hun behaagde, zonder eenige tegenstant te hebben. 't Was dezelve *Klemens*, die de *Deenen* in den ban deed, om dat zy liever hadden dat hunne Priesters trouwden, als *Koncubynen* hadden; daar de Paus beweerde, dat het beter was overspel, hoerery en dootslag van de Kerkelyken te verdragen, dan hen toe te laten vrouwen te hebben. Hy storf in deze gevoelens in 't Jaar 1191.

's Anderendaags na zyn dood, wierd *Celestinus* de III. Paus. Hy kroonde *Henrik* de VI, en was zeer te onvrede, dat de *Sicilianen Tancrede*, Bastard van *Roger*, verkooren hadde, om op *Willem* hun Koning te volgen, die zonder Erfgenaam gestorven was. De Paus liet *Constantina*, dogter van *Roger*, uyt het klooster van *Panormu* gaan, daar ze Nonne in was, en troudeze aan den Keyzer, onder voorwaarde dat hy *Tancrede* zou onttroonen, en het Koninkryk van beyde de *Sicilien* als een regt eysschen, dat hem toebehoorde; en dat hy in *qualiteyt* als Koning van *Sicilie*, schatting aan den Keyzer te betalen onderworpen zou zyn, 't geen een groote bloedstorting veroorzaakte.

Na de dood van Keyzer *Henrik*, ontstont 'er
een

een groote scheuring, en zulken wanorder in 't Ryk, dat 'er naauwelyks twee *Parochien* waren, die geen verschil hadden. De verschillen die onder de Priesters regeerden, verschaften onnoemelyke rykdommen aan den Paus; dewyl alle hunne verschillen te *Rome* moesten beflist worden. Zie hier, hoe *Koenraad Ligtenau*, Abt van *Usparg*, zig hier ontrent uytdrukt. „ Daar was „ naauwelyks (zeyt hy) een Bisschop, of een andere Kerkelyke waardigheyt, die geen zaat van „ twist had, welkers zaak te *Rome* gebragt wierd; „ dog niet met ledige handen. Verheug u *Rome*, „ onze moeder, om dat de sluysen van schatten „ op aarde geopent worden, waar door u zo onuytputtelyke rykdommen toekomen. Verheug „ u in de tweedragt, uw steunfel, uyt de afgrond „ van de Hel voortgekomen, op dat gy groote „ schatten moogt verzamelen. Bewaar wel, „ waar na gy zo dorstig geweest zyt; Zing, om „ dat gy door de quaataardigheyt der menschen, „ en niet uyt een beginzel van Godtsdienst, de „ werelt hebt overtroffen. Trek menschen tot „ u, niet door hunne godsvrugt, maar hunne „ verfoeyzelen; en bewaar de besliffing van hunne geschillen, om 'er vergelding voor te ontfangen. Dog zo eenig Romeyn geloof aan de woorden van zo een wys man, als deze *Abt* was, gaf; hoewel hy zelfs een Romeyn was, hy zou 'er als een Ketter niet om gestraft worden. Deze *Celestyn* storf in 't Jaar 1198.

Innocentius de III, die eenige Historieschryvers *Nocentissimus*, dat is, zeer gevaarlyk noemen, droeg zulken grooten haat tot Keyzer *Philippus*, van zig tegen zyn verkiezing aangekant te hebben, dat hy zig zelfs deze woorden toevoegt:

Paus

Paus, ontnaem Philippus zyn Ryk en zyn Kroon; of gy Philippus, beroof den Paus van zyn Pauſſchap. 't Is met dit oogmerk, dat hy *Otto*, deze groote en te gelyk roekelooze Oorlogsheld, tegen den Keyzer opstookte. Hy deed veel bloed vergieten, tot dat 'er een andere *Otto* quam, een lafhartige verrader, die *Philippus* doodde. Dus ging zyn mededinger *Otto* na *Rome*, alwaar de Paus hem kroonde, ter vergeldinge van de diensten, die hy hem gedaan had; dog deze vriendschap, die tusschen de Paus en *Otto* regeerde, duurde niet lang; dewyl deze laatste willende herneemen, 't geen de Pausen het Ryk ontnomen hadden, deed *Innocentius* de III. hem in den Ban, en sprak een vervloeking tegen hen alle uyt, die *Otto* voor Keyzer erkenden. Hy overreede zelfs de Vorsten, om *Frederik*, Koning van *Sicilie*, tot Keyzer te verkiezen. De Pausen gelyken na die Hoeren, die hunne kalanten niet beminnen, als voor zo verre zy betalen; *point de argent*, *point de Suisse*, dat is, *geengeld*, *geen Switzers*. 't Was deze Paus, die eenige Edelen van den *Elsas*, naar 't verhaal van *Ulrik Mucins* veroordeelden als een godloze, in't Jaar 1212, om niet te willen toelaten dat de Priesters trouwden. Dewyl 'er waren, welke zeyden, dat het elk Kristen vry stond om vlees te eeten en te trouwen, op wat tyd van 't Jaar dat het ook was, liet deze Paus daar van hondert op een dag verbranden. Zo daar kettery in steekt, moet men besluyten, dat *Paulus* een Ketter geweest is; dewyl hy ze (a) afvallige van 't geloof noemt, die verbieden te huwelyken, en spyze te eeten die God geschapen heeft, enz.

't Was

(a) 1 Tim. IV: 3.

't Was dezelfde *Innocentius* de III, die onder voorwendzel van 't H: Land wederom te bemagtigen, het *Koncily* van *Lateraan* by een riep; dog zyn voorname oogmerk was, om den Keyzer in den ban te doen, en afte zetten, om dat hy eenige Steden van 't erfdeel van *St. Pieter* genomen had. Hy is het, die de oorbiegt heeft ingevoerd; en de eerste die de Kristenen dezen last heeft opgelegd; zo datze niet voor 't Jaar 1213 in gebruyk geraakt is. Hy is ook de eerste, die de Beker in de *Communie* aan de Lecken verboden heeft; maar het *Koncily* van *Konstans* wettigde dit verbod. Hy en zyn *Koncily* veroordeelden de geleerde *Almerik* als een Ketter, zy lieten zyn gebeente, en van alle die van zyn aanhang waren, te *Parys* verbranden. 't Geen den Paus daar toe nootzaakte, was, dat *Almerik* geleeraart had, dat men de Beelden buyten de Kerk moest werpen. Papisten, gy ziet dat God verbied 't geen de Paus belaft; gy ziet dat wy gelyk hebben, den Paus den *Antichrist* te noemen, dat is, die Kristus tegen is, en dat hy zig tegen alles aankant, wat Kristus en zyne Apostelen ons geleeraart hebben.

Het *Koncily* van *Elvire*, dat in *Spanje* ontrent de zelve tyd gehouden wierd als het eerste *Koncily* van *Nicea*, verbied op de muuren te schilderen, wat niet vereert, nog aangebeden moet worden. Deze Paus belaste, dat wanneer de Vorsten ontrent de verkiezing van den Keyzer niet konden overeenkomen, de Paus zyn beslissende stem zou geven, en een Keyzer naar zyn zinnelykheyt aanstellen. *Carion* (a) zeyt, dat de Paus niemand in de verkiezing van een Keyzer heeft te ontzien. 't Was deze zelve Paus, welke

be-

belaste het (a) brood in de Kerk te bewaren; en dat wanneer een Priester het aan een zieke zou brengen, een schelletje en 't ligt voor af moest gaan. Hy was het ook, welke verklaarde, dat de Paus alle de Vorsten in tugt moest houden, en welke verbood geen andere Keyzers te erkennen, dan die door de Paus gekroont zou zyn. Indien dit zo is, zou volgen, dat nog *Don Ferdinand* van Spanje, nog *Maximiliaan* zyn Zoon, nog zyn Neef *Rudolf* geen Keyzers geweest hebben, dewylze door den Paus niet gekroont zyn. Hy storf in 't Jaar 1216.

Thomas de *Cantimpré*, een Dominicaan, gelyk ook *Pineda*, zeyt, dat dezelve *Innocentius* na zyn dood aan de H: Maagd *Lutgarde* in 't midden van felle vlammen verscheen, en zey haar, dat hy dus moest gepynigt worden, tot aan het eynde des werelts, om drie zonden waar aan hy schuldig was, en die de eeuwige verdoemenis zouden verdient hebben, zo de zalige Moeder Gods, en der barmhertigheyt, hem niet gunstig geweest was, om ter eere van haar heylige, en heerlyke naam, een Kerk te hebben doen bouwen. Hy voegde 'er by, dat *St. Lutgarde* hem gevraagd hebbende, van wat aard deze drie zonden waren? hy het om zyn eer niet had willen zeggen. O gy Kerkelyken en Prelaten! God doe u die genade, om nog niet snoder te worden, dan *Innocentius* geweest is.

Honorius de III. volgde op *Innocentius*; hy deed *Otto* de IV. en *Henrik* de V. ook in den ban. Hy kroonde *Frederik* de II, zoon van de Nonne *Konstantina*; dog hy wierd naderhand ook in den ban gedaan, om dat hy hernomen had, 't geen hem

(a) Liv. XXI. Cap. 26. §. 7.

hem in *Sicilie* en de *Pouille* van regtswegen toequam. 't Was deze *Honorius*, welke verbood te *Parys* het *Civile* regt te leeren. In zyn tyd, in 't Jaar 1223, was 'er een zekere *Adam*, Bisschop van *Cariban*, in *Schootland*, welke veele perſoonen in den ban deed, welke weygerden tienden te betalen. De Inwoonders waren 'er zo gramſteurig over, dat zy hem in zyn keuken verbranden. De Paus daar van kennis bekomen hebbende, was 'er zo over geraakt, dat hy 'er bedreygingen over deed, aan hun Koning *Alexander*; en deze Prins deed 'er, om hem te behagen, 400 van ophangen, en maakte hunne zoonen gelubden, om 'er de naam voor altyt van uyt te roeyen. Wat een ſnooden en wreeden beeft! Hy ſtorf in 't Jaar 1227.

Gregorius de IX, Neef, of om bewimpelt te ſpreken, Baſtaard van *Innocentius* de III, wierd tot Paus verkooren. Hy droeg zulken grooten haat tegen *Frederik*, dat hy de ban bevestigde, die *Honorius* tegen dezen Keyzer had uytgeſproken. Hy wilde na de *Ambaſſadeur* die hy hem zond niet luyſſeren, hy rokkende zelfs verſcheyde Vorſten tegen hem op, en deze goede Keyzer ging, om *Gregorius* te ſtillen, op bevel van den Paus, den Oorlog tegen den *Sultan* in *Paleſtina* voeren; dog hy was zo ras niet over Zee, of de Paus maakte zig meester van de *Pouille*, en wilde niet toelaten, dat de Kruysvaarts Soldaten den Keyzer volgden. *Frederik* gaf doorlugtige bewyzen van zyne dapperheyt; hy nam *Jeruſalem*, en verſcheyden andere Steden van de Turken in, en maakte een ſtilſtand van Wapenen met den grooten Heer voor tien Jaaren. De Keyzer dagt den Paus vermaak aan te zullen doen, met hem den

den goeden uytslag van zyne Wapenen bekend te maken; dog verre van daar overblyde te zyn, liet hy de *Ambassadeurs* die hem dezetyding bragten van kant helpen, uyt vreeze dat zy die mogten verspreyden; en met een liet hy afkondigen dat den Keyzer overleden was, om het volk van de Steden van de *Pouille*, die hy nog niet bemagtigt had, te bewegen, datze zig aan hem, wanneer zedes Keyzers dood verstonden, overgaven. De Paus betoonde daar mede, dat hy een Moordenaar, en een volslagen Leugenaar, en alzo een regte Zoon van den Duyvel was. En uyt vreeze dat de Keyzer in zyne staten te rug mogt komen, schreef *Gregorius* de IX. aan den *Sultan*, om hem te verzoeken, het Heylige Land niet aan hem te leveren. Dog *Frederik*, na alle deze dingen bezorgt te hebben, keerde na *Italie* terug, alwaar hy alles weder herwon, 'tgeen de Paus hem in de *Pouille* ontnomen had. *Gregorius* deed hem in den ban, onder voorwendzel vanden *Treves* die hy met den *Sultan* gemaakt had; dog wilde hem op het verzoek van de Vorsten, daar van wel ontslaan, mits 100000 oncen goud daar voor betalende; of gelyk in de *Historie* der Pausen, in het leven van *Gregorius* de IX. verhaalt word, 125000 oncen. Dog *Naclerus*, *Pineda*, het kort begrip van de zaken van Duytsland, en *Carion*, (a) zeggen, 120000 oncen goud. Men kan uyt dit staaltje zien, tot wat hoogen prys hy zulke ondeugende waren, als de zyne zyn, verkoopt. Daar is geen Kramer of Marsdrager, die zyn waren zo duur uytvent, als de Paus zyn Inkt, zyn Papier en Wasch. Na het vertrek van den Keyzer, vernam hy, dat de Paus met zyne aanhangers,

II. DEEL. H hem

hem van het Ryk zогten te beroven; 't geen hem na *Italie* deed te rug keeren, om de weerspannelingen te straffen. De Paus deed den Keyzer voor de tweedemaal in den ban, die toen tot *Pavia* was; dog *Frederik* zeer gramsteurig zynde, wegens de heerszucht, de gierigheyt, stoutheyt en geweldenary der Pausen, besloot om 'er alle Kristén Vorsten kennis van te geven, om hen aan te zetten van de dwalingen van den Paus, en zyn valsche Godtsdienst afftant te doen. Om daar ontrent te beter te slagen, belaste hy aan een zeer ervaren man in de H. Schrift, voor hem te prediken, en van de ban en de Roomsche Kerk te handelen, 't geen hy stipt opvolgde. Hy toonde in zyn Leerrede de dwalingen van deze Kerk aan; en hy ley de boosheden, de arglistigheyt en gierigheyt van de Pausen, zo wel bloot, dat de Keyzer de volgende verssen aan *Gregorius* de IX. toezond.

Roma diu titubans, longis erroribus acta

Corruet, & Mundi desinez esse Caput.

Dat is, *Rome* heeft langen tyd door de dwaling be-roert geweest, maar zy zal vallen en ophouden de Hoofstād; of 't hoeft des werelts te zyn.

In der daat, de zaak werd alle dagen meer en meer bewaarheyt; want hoe veele Koninkryken zien wy niet al, die het jok van de Roomsche tieranny afgeschut hebben. 't Was de zelve Paus, welke belaste, om in de Kerken het *Ave Maria*, het *Salve Regina* enz. in te voeren, en om een schelletje te doen klinken, wanneer hun broodgod word opgeheven. Dezen Paus had ongemeen veel agting voor *St. Franciskus*, zo dat hy de gelovigen belaste te gelooven, dat dezen Heylige de wond-tekens, of de vyf wonden van onzen Zaligmaker gehad hadde. *Pinedu*, Franciskaan, ver-

verhandelt deze stoffe zeer wytloopig ; dog ik zal 'er op 't eynde van het derde deel van myn *algemeene Sleutel* van spreekken.

„ Deze Paus, zegt (a) *Pineda* ook op dezelve
 „ plaats, ordonneerde de *Decretalen*, dat is de
 „ wetten der Pauzen, waarna de *Doctoren* van 't
 „ kerkelyke regt hun gedragen. Daar zyn 'er
 „ die *Decretalen* genoemd worden, dat besliffen-
 „ de Brieven zyn over eenige twyffelagtige ge-
 „ vallen, of alleen of te gelyk met de Kardi-
 „ nalen. Een *Decreet* is, 't geen de Paus met
 „ goetvinden van de Kardinalen vaststelt, zon-
 „ der daar toe van iemant aangezocht te zyn. Een
 „ *Kanon* is, 't geen in een algemeen *Koncilie* is
 „ vastgesteld. 't Is een *distinctie* van de *Glosse*,
 „ *Can. omnis Dist. 3.* omtrent een *Decreet*. Hy
 „ voegt 'er by, dat een *Statuut*, in een geloof-
 „ stuk, *Dogma*, of een leerstuk genoemd word;
 „ en ontrent deugden of ondeugden, word het
 „ een *Mandaat*, of bevel genoemd. Men noemt
 „ een gedaan verbod *Interdictie*, zonder eenige
 „ straffe te bepalen, in plaats dat dit gedeelte
 „ van 't regt, dat een straf voor de overtreders
 „ aanwyft, kerkelyke willekeur genoemd word;
 „ en een weynig lager de andere *Constitutien*,
 „ door andere Pauzen bedagt, zyn in een boek-
 „ deel opgesloten, dat men *Liber sextus* noemt,
 „ door Paus *Bonifacius* de VIII. t'zamengesteld
 „ en gewettigt, en door hem zelfs in 't *Koncilie*
 „ van *Lion* in Vrankryk afgekondigt. *Klemens*
 „ de V. maakten 'er verscheyden andere, die men
 „ *Clementinen* enz. noemt. Daar zyn veel Pau-

H 2

„ sen

(a) *Lib. 22. Cap. 23. §. 3.* en in de 39. waar in hy van de Heyligen handelt, die hy zeyt dezelve wonden gehad te hebben als *St. Franciskus*.

„ fen geweest, die'er gemaakt hebben, die men
 „ *Extravaganten* noemt, om datze geen plaats
 „ in de *titels* van 't regt hebben, gelyk 'er de an-
 „ dere gemeenlyk in zyn, daar deze afzonder-
 „ lyk bygebragt worden, om dat zy verschey-
 „ den stoffen verhandelen. De *Quodlibeta* worden
 „ dus genoemd, om dat zy onder de Godgeleerde
 „ verschillen plaats hebben.

Ik oordeelde, dat ik, van 't gezag van den
 Paus spreekende, geen quaat zou doen, om al-
 hier de namen van de verscheydene wetten aan
 te halen, waar door de Paus zyn Kerk regeert.
 Jesus Kristus, het eenige algemeene hooft van
 zyn algemeene Kerk, regeert ze volgens 't woord
 van God, vervat in het *Oude en Nieuwe Testa-*
ment, den *Bybel* genoemd, die de Paus onder
 gestrengte straffen verbied te lezen. Sta op *Heere*,
om hen te verjagen, die uwe wetten veragten en
nalaten. *Gregorius* de IX. storf in 't Jaar 1241.

Celestyn de IV. van *Milanen*, wierd vergeven,
 na dat hy xviii dagen Paus geweest was. Daar
 was een Kardinaal uyt Engeland, genaamt *Rob-*
bert Somerton, die zyn verkiezing bywoonde, en
 ook vergeven wierd, uyt vreeze dat hy *Grego-*
rius de IX. mogt opvolgen. Na de dood van
Celestyn, was de Paußelyke Stoel xxi maanden
 ledig, om dat de Keyzer de Kardinalen had doen
 gevangen zetten; dog hen eyndelyk op het aan-
 zoek van *Boudewyn*, Keyzer van *Konstantinopo-*
len, ontslagen hebbende, verkoren zy *Innocen-*
tius de IV, een *Genuees*.

Wanneer *Innocentius* Paus was, wierd hy van
 een innige vrind, als hy van den Keyzer *Frederik*
 was, zyn doodelyke vyand. *Hieronimus Marius*
 zegt van den Paus, „ dat hy ten tyde van zyn
 „ Pauß-

„ Pauffchap, een *Koncilie* tot *Lions* in Vrankryk
 „ hield, tegens den Keyzer, alwaar *Innocentius*
 „ hem dagvaarde, én ontbood te verfchynen.
 „ De *Ambassadeurs* van den Keyzer, verzogten
 „ den Paus, daar toe tyd aan hunnen Meefter
 „ te geven. Hy weygerde. ~~dit te doen, men~~ zeer
 „ verwoed zynde, deed hy *Frederik* in den ban,
 „ en zette hem af, verbood wie het ook zyn
 „ mogt, hem te gehoorzamen, en belaste met
 „ een aan de Vorften, om tot de verkiezing
 „ van een andere Keyzer te treden, zo datze
 „ door de aanzoekingen en konftftreken van
 „ den Paus gedrongen zynde, *Henrik*, Land-
 „ graaf van *Thuringen*, tot Keyzer verkooren.
 „ *Frederik* daar van tyding krygende, verdedig-
 „ de zig kloekmoedig tegen den Paus, en het
 „ overige van zyne vyanden; maar in de *Pouille*
 „ gekomen zynde, kon hy de hinderlagen van
 „ den Paus niet ontfnappen, alzo 'er iemand
 „ was door de d.... H: Vader omgekogt zyn-
 „ de, die hem vergift toebragt; dog de Keyzer
 „ daar van opkomende, was 'er een ander Jon-
 „ geling ook door de Paus omgekogt, die deze
 „ ellendige Keyzer met een handdock worigde.
 „ Men moet zig hier ontrent niet aan *Blondus*,
 „ *Platina*, *Stella* of *Sabellicus* gedragen, om dat
 „ ze de zyde van *Innocent* kiezen; maar geloof
 „ geven, aan 't geen *Pieter de Vine*a in het zes-
 „ de boek van zyne Brieven daar van verhaalt.

Ontrent dezen tyd, wierden 'er in *Swaben* Pre-
 dikers van de waarheyt gevonden, die vry tegen
 den Paus en zyne Kardinalen uytvoeren, om de
 zaak van Keyzer *Frederik* de II, en van *Koen-
 raad* zyn zoon te regtveerdigen. Zy verzek-
 den ftoutmoedig, dat nog de Paus, nog zyne

Kardinalen, of de Biffchoppen, geen gezag hadden, om dat zy zig fchuldig aan *Simonie* gemaakt hadden; en dat het niet van *Jefus Kristus* was, dat zy de magt, die zy oeffenden, hadden ontfangen. Zy zeyden op het eynde van hunne *Leerredenen*, dat de aflaten die zy predikten, geen valfche aflaten van den Paus waren, datze niet door zyne *Prelaten* waren uytgevonden; maar van den Almagtigen God afquamen. *Innocentius* belaste in het zelfde *Koncilie* van *Lion*, dat de Kardinalen roode dekzels, hedensdaags roode mutfen genoemd, droegen, dat zy op gezadelde Paarden reden; en zulks zeyt *Platina*, om de ordre der Kardinalen eer aan te doen. Merk aan, 't geen *Pedro Mexia*, in 't leven van *Henrik* de IV, rakende het leven der Kardinalen, zeyt. 't Is befpuutelyk, *Hieronimus* met een roode muts uyt te fchilderen; dewyl hy ontrent het Jaar 850 ftorf, en veel eer dan *Innocentius* die had uytgevonden. Deze Paus had verfcheyden Baftaarden, die hy volgens de gewoonte der Pauzen zyne Neven noemde. Voor hem, zeyt *Ibliander*, was het nog een geloofs-artikel, nog een gebod van de Kerk, om brood en wyn in 't Avondmaal aan te bidden. 't Was deze Paus, die een nieuwe God door zyn *Transubftantiatie* fchiep. Hy had zo veel *Koncubynen*, en hy zette de godloosheyt zodanig voort, dat, twyfelende vergiffenis van zyne fchrikkelyke zonden van den regtvaardigen God te kunnen verkrygen, waar aan hy fchuldig stond, hy 'er een op zyn wyze in het Avondmaal maakte, om vergiffenis van zyne zonden van hem op zyn bevel te kunnen verkrygen; 't geen hy geloofde van een kleyne God, onder de gedaante van brood

brood en wyn, te mogen verwagten; van welke hy zelfs de uytvinder, fchepper en werkbaas was. 't Is waar, dat *Honorius* de III. reets de grondvesten van dit gebouw gelegd hadde. De zelfde Paus bood aan *Henrik* de III, Koning van Engeland, de twee *Sicilien* te koop. Hy storf in 't Jaar 1254.

Alexander de IV, een Italiaan, volgde op *Innocentius* de IV; deze Paus was de eerste, die *Manfroid*, Koning van *Sicilie*, in den ban deed; 't welk veel oproeren in *Italie* veroorzaakte. *Willem* de *St. Amour*, die tegen de valsche armoede van de Bedelmonniken geschreven heeft, leefde ten tyde van dezen Paus, die de schriften van dezen geleerden Schryver door een gestreng *Edict* veroordeelde. Dezen geleerden man verzekert, dat deze arme bedelaars, die in ledigheid en gemak leefden, en niet dan van aalmoessen bestonden, niet in een staat van zaligheid waren. Ik moet by deze gelegentheit zeggen, dat ik een Leekebroer van de *St. Franciskus* order gekent heb, die men voor de Kloostervaders van deur tot deur deed bedelen, en eens aan de deur van een Hoer klopte, en verzocht een liefde-gift? zy antwoorde, *Myn broeder ik heb niets aan de Pater Gardiaan te geven, als* gy verstaat my wel. *Ach! myn goe zuster, zey de Broeder, de welgeschikte liefde begint eerst van zig zelven, ik ben ook zo arm als de Prioer, dus zal ik het voor my nemen.* Dewyl zy zocht te scherffen, ten koste van den Broeder Bedelmonnik, zey zy, *dat hy op haar kamer moest gaan, alwaar zy een van haare minnaars had doen verschuylen; en dewyl hy de schoone vry sterk aandrang, omde liefde-gift te bewyzen, die zy aan hem beloofd*

had, kwam de minnaar uyt zyn schuyelhoek, om deze Monnik te overvallen; die het gevaar ziende, die zyn agting liep, de minnaar doodde, en de bespotster verscheyde steeken toebragt, waar op de goe Broeder niet bedelen voortging.

Zie daar nu eens, of deze arme Bedelaars in een staat van zaligheyt zyn, gelyk *Willem de St. Amour* het zeer wel heeft aangemerkt.

Deze *Alexander de IV*, door geld omgekogt zynde, begunstigde *Richard*, zoon van *Johannes*, Koning van *Engeland*, onder de hand, en arbeyde om hem Keyzer te maken, hoewel hy in 't openbaar voor *Don Alfonsus de X*, Koning van Spanje, scheen genegen te zyn, wegens de groote sommen gelds die hy of de zyne van hem ontfangen hadden. Noyt was een dubbelzinnig man, een eerlyk man. Hy storf in 't Jaar 1262, of volgens andere 1261.

Urbanus de IV, een Fransman, wierd tot Paus verkooren, en was ook tegen Keyzer *Manfroid*, gelyk zyn voorzaat geweest was; en om zyn byzondere wraak nog beter te verzadigen, verzocht hy *Lodewyk*, Koning van Vrankryk, zyn broeder *Karel*, Graaf van *Provence* en *Anjou*, met een magtig Leger in *Italie* te zenden, en beloofde hem het Koninkryk van de beyde *Sicilien* te zullen geven. *Karel* ging derwaarts, en na verscheyden bloedige schermutzelingen, verwon en doodde hy *Manfroid*, by *Benevente*, en bemagtigde daar op de Koninkryken en Staten van *Kalabrie* en de *Pouille*, waar van den Paus hem tegen alle recht en reden, een vereering gedaan had. Deze openbaare roof, gaf aanleydinge tot veel doodslagen en moörderyen. Het is aanmerkelijk, dat dezelve *Urbanus*, op de aanzoeking van

Eva,

Eva, een kluyfenaarster te *Lexia*, die, eer hy Paus wierd, zyn Matres, of om beter te zeggen zyn *Koncubyn* was, het vermaarde H: Sakraments Feest instelde. Ik heb in myn eerste Deel een naauwkeurige beschryving opgegeven, van de pragt en heerlykheyt, waar mede Papisten het zelve vieren. *Arnold Bostius* en *Pieter Premontre* verhalen van deze Hoer, dat zy een openbaring (van den Duyvel buyten twyfel) had, over de viering van dit Sakraments Feest; dat zy'er den Paus, door een Brief die zy hem schreef, kennis van gaf, en waar in zy hem verzogt, uyt zyn Paußelyk gezag, te gelasten, dat dit Feest geviert wierd; 't geen hy haar, in het antwoord dat hy schreef, toestond.

Zie hier het begin van dit antwoord. *Urbanus Episcopus, servus servorum Dei, dilectæ in Christo Filia Evæ salutem &c.* *Urbanus Bisschop, dienst-knecht der dienstknegten Gods*, aan *Eva* zyn welbeminde dogter (of liever zyn waarde matres) heyl en een Apostolische groete &c. Wy vernemen, myn waarde dogter, dat gy met een groote begeerte van uwe ziele wenscht, dat het Feest van 't H: Sakrament van onzen Heere *Jesus Kristus* in de Kerk van God vastgesteld en gevierd word, en daarin van alle gelovige *Kristenen* onderhouden &c. Dewyl deze Brief zeer lang is, en ik de wytlopiegheyt zo veel 't my mogelyk is vermyde, vergenoegte ik my met het wezentlykste daar van voor te dragen. Roomsgezinden, overweeg tegenwoordig eens, wat de oorspronk en aanleydinge geweest is, van het eerste en plegtigste van alle de Feesten die gy waarneemt, en met danßen en andere openbaare zotte vermakelykheden viert. 't Is een dag van bygeloof en afgodery; een dag, waar op men

meer ſchandelykheden bedryft, dan goede daden; want wie is het, die niet wil zien en gezien worden op zulken plegtigen dag? enz. 't Is waar, dat het *Honorius* de III. was, die de grondſlag van dit gebouw leydde; dog alle het overige is het werk van *Eva*, die 't den Paus in gedagten gebragt heeft. *Urbaan* ſtorf in 't Jaar 1264.

Klemens de IV, zyn opvolger, was een wreed en bloedgierig menſch. Hy riep *Karel* wederom in *Italië*, en maakte hem Koning van *Jerufalem*, mits een ſchatting van 40000 Dukaten in 't Jaar betalende. Dit veroorzaakte de dood van veele menſchen; want *Konradyn*, zoon van *Konrad*, Koning van *Sicilië*, zocht zyn regt te verdedigen; dog *Karel* overwon hem, en nam hem met *Frederik*, Hertog van *Ooſtenryk*, by *Napels* gevangen, en deedze alle beyde op 't verzoek van den Paus onthoofden. *Karel* had geſchreven, hoe hy met hen moest handelen; en 't antwoord dat hy kreeg, was, dat men *Karel* in 't leven moest laten, en *Konradin* enz. om hals helpen. Na hem verzocht *Adriaan* de V, byſtand van Keyzer *Rudolf*, tegen de zelve *Karel*. 't Was door de ſnoode ſtreken van deze vervloekte Paus, dat het Koninkryk *Napels* aan Vrankryk gehegt wierd. Deze beulagtige Paus ſtorf in 't Jaar 1270, en de Stoel van *Lucifer* ſtond twee Jaaren, negen maanden, en twee dagen ledig.

Na de dood van *Klemens* de IV, waren 'er xviii Kardinalen, welke by een vergaderden om een nieuwe Paus te verkiezen; dog daar ontſtonden onder hen zo veele verſchillen, datze by de drie Jaaren doorbragten, zonder datze overeen konden komen, om dat zy alle Paus wilden welen. Zo ras als *Philippus*, Koning van Vrankryk, en

en Karel, Koning van Sicilie, de tyding van deze verschillen kregen, begaven zy zig na *Viterbo*, alwaar de Kardinalen hen bevonden, en verzogten hen een eynde van de verkiezing te maken. Maar de heerszugt van deze *Prelaten* maakten hen doof, ontrent alle verzoeken die aan hunne *Eminentien* gedaan wierden. Zo dat deze twee Koningen weder na huys keerden, zonder iets gevordert te hebben. Wanneer de Kardinalen op de verkiezing waren, en den H: Geest aanbadden, zey Bisschop *Jan*, Kardinaal van *Portune*, de drift van zyne medemakkers ziende, *Myne Heeren ontdek deze Kamer, want de H. Geest kan niet tot het binnensle doordringen door zulken dikken dak.* Dezelve Kardinaal vernomen hebbende, dat *Gregorius* tot Paus was verkooren, maakte deze twee verssen:

Papatus Munus tubit Archi-diaconus Unus,

Quem patrem patrum fecit Discordia Fratrum.

Dat is, *Een Aarts-diaken is tot het Paußchap gekomen, en 't is de tweedragt der broederen die de Vader der Vadersen gemaakt heeft.*

Men vind deze geheele Historie in *Panvini*. Zie dan nu eens, dewyl de Roomsche zelfs zodanigen verhaal van de verkiezingen der Pausen doen, of het de heerszugt niet veel eer dan de H: Geest is, die in de verkiezingen van de allerheyligste Vader, de Stedehouder van Kristus, devoorzittinge heeft? Na dat *Gregorius* de X. dus verkooren was, beriep hy een *Koncily* te *Lions* in Vrankryk, in 't Jaar 1263, waarby *Michiel Paleologue*, Keyzer van Constantinopolen, en aanhanger van de Leere van de Roomsche Kerk, was. 't Was in dit *Koncily*, dat men besloot, dat de Paus komende te sterven, de Kardinalen zig in het Conclave opsloten. *Gregorius* de X. vernieuwde de oorlo-

oorlogen van 't H: Land, gelyk *Pavvini*, in zyn uytlegginge over *Platina*, ontrent het leven van dezen Paus, verhaalt. Hy was den tyd van vyf Jaaren Opperpriester, zonder ooyt te *Rome* geweest te zyn. Hy storf in 't Jaar 1276.

Innocentius de V, een *Dominikaan*, volgde op *Gregorius*; hy is de eerste Bedelmonnik die Paus geweest is, en begunstigde die van zyn order zeer veel. Hy leefde maar zes maanden en twee dagen, zo dat hy in 't zelve Jaar 1276 storf.

Adriaan de V, een *Genuees*, wierd na hem tot Paus gekooren. Hy was de zoon van *Innocent* de IV; wanneer hy het Opperpriesterschap bekomen had, ging hy van *Rome* na *Viterbe*, van waar hy aan Keyzer *Rudolf* schreef, en verzocht hem, tegen *Karel*, Koning van Sicilie, by te springen, die de Pausen zyn voorzaten op een onregtmattige wyze Koning van beyde de *Sicilie* en *Jerusalem* gemaakt hadden, gelyk wy in het leven van *Klemens* de IV. zien; maar de Keyzer kon hem de bystand, die hy verzocht, niet verschaffen. Hy was een maand en zeven dagen Paus, eer hy storf.

Johannes de XX, XXI. of XXII, wierd na hem tot Paus verkooren. Hy wierd voorheen een *Pieter van Spanje* genaamt, geboortig van *Lissabon*, en een Geneesheer van zyn beroep; dog hoe verstandig men hem ook agte, hy had weynig gaven om de Kerk te regeeren. *Platina* zeyt, dat hy meer quaat dan goed aan het Paußschap deed. Hy bedreef verscheide daden, die zyn dwaasheyt en onbescheydenheyt aantoonen. Voor 't overige, had hy deze goede hoedanigheyt, dat wanneer hy een Jongeling wist die genegentheyt tot de studie hadde, hy hem geld gaf,

gaf, en met veele weldaden ophoopte. Deze Paus was ook dwaas genoeg, om zig uyt den loop der sterren een lang leven te beloven; dit was hy ook gewoon aan elk een te zeggen, dog kwam zeer bedrogen in zyn rekening uyt; want een kamer tot zyn vermaak in het Paleys van *Viterbe* hebbende laten bouwen, die *Valerius* de kamer van uytspanning, en *Stella* de kostelyke slaapkamer noemt, storte zy binnen vier dagen neer, en men vond deze Paus onder deszelfs puynhopen, balken en steenen begraven; zo dat hy in het Jaar 1277, na de Kerk agt maanden en agt dagen geregeert te hebben, storf.

Nikolaas de III, wierd niet dan zes maanden daar na tot Paus verkooren, om dat de Kardinalen niet overeen konden komen, tot dat *Karel*, Koning van Sicilie, als *Senateur* de voorzittinge in het *Konclave* hebbende, te weeg bragt, dat *Nikolaas* verkooren wierd; dog hy was zo ras geen Paus, of hy vervolgde *Karel*, hy ontnam hem het *Vikarischap* van *Hetrurie*, en de magt van *Senateur*, 't geen *Klemens* de IV. hem gegeven had. Hy verbood zelfs elk Koning en Vorst daar na te staan, of deze bediening in het vervolg waar te nemen, en deze Paus behield 't aan zig zelfs; maar *Martyn* de IV, zyn opvolger, gaf 't aan *Karel*, 't welk aantoon, hoe weynig overeenstemminge dat 'er tusschen de Pausen is. De zelve *Nikolaas* drukte *Italie* met verscheyden oorlogen; en om te beter in zyne oogmerken te slagen, overreede hy *Don Pedro*, Koning van Arragon, het Koninkryk van *Sicilie* als een regt te eyschen, dat aan zyn Vrouw *Constance* toequam. Deze raad behaagde *Don Pedro* ongemeen; dog hy deed veel bloed vergieten.

gieten. Deze Paus storf in 't Jaar 1281.

Martyn de IV, of volgens *Panvini*, *Martyn* de II, een Fransman, was *Karel*, Koning van Sicilie, zeer gunstig; hy gaf hem de bediening van Raadsheer, neffens alles wat zyn voorganger hem ~~ontroofd had~~. Hy deed *Don Pedro*, Koning van Arragon, in den ban, die aan 't hooft van een magtig Leger het voornemen opgevat had, om Sicilie te bemagtigen; en gaf zyne staten ten buyt, aan de eerste die ze meester kon worden. Hy ontsloeg alle zyne onderhorige van den eed, die zy aan hem als hunnen Koning gedaan hadden, enz. Ondertusschen maakte *Don Pedro* van dit alles weynig werk, ging na *Italie*, en maakte zig, met behulp van den Keyzer van *Konstantinopolen*, meester van *Sicilie*.

De *Siciliaanen* begunstigten *Don Pedro* van Arragon, uyt afkeer die zy voor den Franssen Paus hadden, wegens de hoogmoed en gewoone pragt van deze Naatsie. Zy stonden tegen *Karel*, en alle die van zyn Land waren, op; en op het klokkengeluy, dat het teken was, dooden zy ze alle, zonder jonge of oude mannen en vrouwen te verschoonen. Dit zyn de vermaarde *Siciliaansche Vespers*. Daar op ging *Karel* met zyn Leger na *Napels*, daar hy, volgens het verhaal van *Platina*, overwonnen, gevangen genomen, en na Arragon gezonden wierd.

Deze Paus *Martyn* de IV, nam de *Koncubyn* van zyn voorzaat, om haar het medelyden te betruygen, dat hy voor haar had. Hy storf in 't Jaar 1285; en niettegenstaande zyn beleeftheit en medelyden dat hy voor deze arme Weduwe overig had, zeyt *Platina*, verrigte hy na zyn

zyn dood verscheyde groote wonderwerken.

Honorius de IV, om zyn voorzaat *Martyn* na te volgen, bevestigde de ban, en het verbod tegen *Don Pedro*, Koning van Arragon en Sicilie, uytgesproken. Hy storf in 't Jaar 1288, na dat hy twee Jaaren tien maanden en agt dagen Paus geweest was. *Nikolaas* de IV, volgde op hem; dog daar ontstonden zulke groote oproeren te *Rome*, dat hy in 't Jaar 1291 van hartzeer storf. Na de dood van *Nikolaas*, gingen de Kardinalen, om de verkiezing van een nieuwe Paus geruster te kunnen doen, van *Rome* na *Perruse*; dog niet-tegenstaande alle deze voorzorgen, hadden zy onder hen zo veele verschillen, dat zy in twee Jaaren drie maanden en twee dagen niet konden overeenkomen. Na zulken langen (a) openstaanden Ryksbestier, wierd *Celestyn* de V. tot Paus verkooren, door begunstiging van *Karel*, Koning van Napels, en van den Kardinaal *Latinus*. De zelve Paus besloot in het eerste *Koncilij* dat hy hield, naar het verhaal van *Christiaan Masséy*, de Kerk te verbeteren, zelfs tot een voorbeeld te wezen; en om daar toe te komen, begon hy met de Kerkelyken, die hun verblyf te *Rome* hielden; dog zy waren 'er zo over geraakt, dat zy hem de swarte of gekke Paus noemden; van dit getal was de Kardinaal (b) *Benedictus*, die naderhand zelfs Paus, onder den naam van *Bonifacius* de VIII, wierd. Deze Kardinaal stelde iemand in de kamer van de Paus, en deed hem verscheyde agtereenvolgende nagten, uyt een Koffer zeggen, waar in hy was opgeslooten:

Cele-

(a) *Interregne*.

(b) In 't Engels staat ook of vervloekte, by zinspeling van *Maledictus* op *Benedictus*, dat gezegende betekent.

Celestyn, *Celestyn*, *sta af*; want de last die gy torst, is te swaar voor u. *Celestyn*, dat een vroom man was, zonder bedrog en quaataardigheyt, geloofde de stem van een Engel te hooren; zo dat hy, om zyn *Conscientie* gerust te stellen, aanstonts van zyn afstand sprak. De tyding van dit voornemen buyten het Paleys verspreyt zynde, stelde de Koning van *Napels* met al het volk, alle hunne pogingen in 't werk, om'er hem van af te trekken; dog *Celestyn* antwoorde, dat zyn oogmerk was, de wille van God te gehoorzamen. Eyndelyk maakte hy, op de aanzoeking van verscheide Kardinalen, en voornamentlyk van *Benedictus*, een besluyt, met toestemming van het geheele *Sacro Collegie*; 't welk behelsde, dat de Paus afstand kon doen, na het zes maanden geweest te hebben. Hy deed dan afstand, en de Kardinaal *Benedictus* volgde op hem, onder den naam van *Bonifacius* de VIII.

Polenzutius verhaalt in zyn Historie van *Napels*, dat, na dat *Bonifacius* tot Paus verkooren was, en hy voor de heyligheyt van *Celestyn* bedugt was, hy hem aantaste, gevangen nam, en hem zo onwaardig handelde, dat hy 'er in 't Jaar 1295 van storf. *Platina* zeyt, dat *Bonifacius* wel ondankbaar en snood moest wezen, om uyt een beginzel van heerszugt zulken vroomen man bedrogen te hebben, met hem te bewegen afstand te doen, om hem in een Kasteel op te sluyten, en daar in te doen vermoorden; of, gelyk *Platina* zeyt, aldaar te doen sterven. *Genebrand* zeyt van dezen *Celestyn*, naar 't verhaal van *Pineda* (a), dat het deze H: Paus was, welke belaste, dat Pausen nog Kardinalen, in navolginge van

van Kristus, niet anders dan op Ezels mogten ryden. Dog de Pausen zyne opvolgers spotten met dit verbod, en hebben gemeenlyk de beste paarden op hunne stallen. Daar mede nog niet vergenoegt zynde, doen zy hen in *Processie* van eenige sterke en wakkere Priefters op de schouderen dragen, welke zy tot Ezels gebruyken, om het gebod van *Celestyn* na te komen. Men mag wel zeggen, *Afinus supra Afinos*, dat is, *De eene Ezel word door de andere gedragen*.

Bonifacius de VIII, een Spanjaard, kwam tot het Pausschap, door heerszugt en bedrog. Hy was zo trots, zeyt *Platina*, dat hy niemant ontzag. Daar waren eenige Kardinalen, die over zyn heerszugt aan Koningen en andere Kristen Vorsten klaagden, en dat hy zig tegen alle regt en reden door bedrog Paus gemaakt had; na *Celestyn* te hebben doen vatten, en om hals brengen. Dezen Paus had zulken grooten haat voor de Familie van de *Gibeline*n, dat *Crochet*, Aartsbisschop van *Genua*, zig op As-woensdag voor de voeten van de Paus ter nedergeworpen hebbende, om de Assche te ontfangen. *Bonifacius*, in plaats van te zeggen, *Mensch denk dat gy stof zyt, en wederom tot stof moet wederkeeren*, zeyde, *Mensch gedenk dat gy een Gibellyn zyt, en met de Gibeline*n tot asch zult wederkeeren; en dat hy, in plaats van hem de assche op 't hooft te leggen, hem die in de oogen smeed, en hem van zyn Aartsbisdom beroofde; hoewel hy 'er hem naderhand weder in herstelde. Dezelve Paus deed *Philippus*, Koning van Vrankryk, in den Ban, om dat hy 't hem niet wilde toelaten geld uyt zyn Koninkryk te trekken. Hy weygerde Keyzer *Albert* te kroonen, immers zo hy hem niet

beloofde te helpen met *Philippus* te onttroonen, en zig zelfs Koning van Vrankryk te maken. Zyn heerszugt en trotsheyt dedden hem menigte van onordentelykheden bedryven, hy had de zotheyt van den degen te dragen, hy zette een kroon op het hoofd, en hy had de gewoonte te zeggen, dat hy meester van 't Ryk en *Souvereyne* Bisschop was; en op dezen voet weygerde hy den Keyzer te bevestigen, hy deed het nogtans in het vervolg, uyt een haat die hy den Koning van Vrankryk toedroeg. *Carion* (a) verhaalt, dat hy de Ban van *Don Pedro* van *Arragon* verhaafte; dat hy de geest van oproer in *Italie* tragte te zaaijen; dat hy zeyde Portier van den Hemel te zyn, en van niemant geoordeelt kon worden. Dit was de eerste die het *Jubeljaar* vaststelde, belovende aan alle die geene, die na *Rome* zouden gaan, volkomen vergiffenisse van hunne zonden. Hy veroordeelde de *Fratercellynen*, welke beweerden, dat de Geestelykheyt de *Apostelen* moeten navolgen. Hy bragt het zesde van de *Decretalen* by een, en belaste om dezelve in de Hooge Schoolen in 't openbaar te leeraren. Hy was het, die *Lodewyk*, Koning van Vrankryk, *Canoniseerde*, en die de *Canonisatie* van *Harmen* van *Ferrare* vernietigde; hy deed zyn lighaam opgraven, om het te verbranden, na dat het xxx Jaaren in 't Graf geweest was. De *Pausselyke Historie* zeyt van dezelve *Harmen*, dat het volk van *Ferrare* hem xx Jaaren als een heylig man aanmerkten, en dat deze vervloekte Paus hem naderhand voor een Ketter verklaarde, om dat hy de *Fratercellynen* of navolgers van de *Apostelen* aanhing.

(a) *Cor-*(a) *Lib. 5.*

(a) *Cornelius Agrippa*, zeyt van dezen *Bonifacius*,
 (b) dat hy drie verwonderlyke zaken deed; het eer-
 ste, dat hy door bedrogen 't middel van een valsche
Orakel, *Celestyn* overreede, om van het Pausschap
 af te stappen; het tweede, dat hy het zesde van
 de *Decretalen* t'zamen stelde, en verzekert, dat
 de Paus de algemeene Heer was; het derde, dat
 hy het Jubeljaar instelde, en een Markt van Af-
 laten oprigte, en de eerste was die zielen uyt het
 Vagevuur trok. Voeg daar by, dat hy een hey-
 lig man veroordeelde, en dat hy het was, die de
Canonisatie enz. smeedde.

Zie hier wat het eynde van dezen Paus was;
 daar waren menschen, die, uyt vreeze die zy
 voor hem hadden, op 't gebergte en in bosschen
 gevloten waren, onder de wilde beesten, die
 zo verwoed niet waren, als hy was. Zy gingen
 na *Anagni*, alwaar hy hem toen bevond; en na
 de Poorten daar van overweldigt te hebben, vat-
 ten zy hem, en bragten hem na *Rome*, alwaar
 hy xxxv dagen was, en van hartzeer storf, In 't
 Jaar 1304, na het Pausschap agt Jaaren negen
 maanden en zeventien dagen bezeten te hebben.
Pineda van dezen Paus spreekende, zeyt, (c)
 „ Hy voegde 'er iets by, dat een enkele nieu-
 „ wigheyt voor veele menschen was; ik wil zeg-
 „ gen, gelyk het *Papyrus Janensis* verhaalt, dat
 „ hy Heer van de geheele wereld was; 't geen
 „ *Philippus*, Koning van Vrankryk, ontkende.
 En *Pineda* zeyt een weynig lager, dat *Crantz*
 van dezen Paus verhaalt, dat, om zig zelven

I 2

Heer;

(a) *Boek van de Iedelheyt der Wetenschappen*, Cap. 62.

(b) In 't Engels staat ook, of quaaddoender, door zins-
 peling van goed of quaad, en eveneens als waar van
 voorheenen gesproken is.

(c) *Lib. 22. Cap. 11, §. 3.*

Heer, zo in 't tydelyke als geestelyke, te verklaren, hy zig aan al het volk op een plegtigen dag, met zyn Pausselyke kleederen omhangen, vertoonde, dat hy als Paus hen de zegen gaf, en op een andere dag zig als Keyzer kleeedde, en een swaard voor hem deed dragen, zig aan het volk in deze toerusting vertoonde, en in deze woorden uytbarste, *Ecce duo gladii hic &c.* Zie hier twee swaarden, het geestelyke en wereldlyke swaard.

't Is van dezen Paus, dat de Historie-schryvers zeggen, dat hy *quam als een Vos, leefde als een Leeuw, en storf als een Hond.* Zie daar, zeyt *Platina*, wat het eynde van *Bonifacius* was, die veel eer tragte Keyzers, Koningen, en het volk te verschrikken, dan hen tot Godtsvrugt aan te spooren. Hy ondernam 't, om Koningryken te geven en te ontnemen, alles uyt een beginzel van heerszugt en een helsche hoogmoed. *Pineda* en *Jan Villanis* verhalen menigte van snoodheden van dezen Paus; niertegenstaande zyn boosheyt, verklaarde men hem zeer Katholyk, een goed Kristén, en vroom man in het *Koncilie*, dat *Klemens* de V. tot *Vienne*, in tegenwoordigheyt van driehondert Bisschoppen, hield. *Wee den geenen die goet noemt dat quaat is, en quaat dat goet is.* Oordeel, of de Paus en het *Koncilie* kunnen dwalen.

Na *Bonifacius* quam *Benedictus* de XI, of volgens andere de IX, van de *Dominikaner* orden, en die by alle gelegentheden kenmerken van zyn genegentheyt gaf, om de afgodery te begunstigen. Hy was zo haast geen Paus, of hy dagvaarde die geene, die zyn voorzaat *Bonifacius* gevat hadden; en dewyl ze voor hem niet verschee-

fcheenen, deed hy ze in den ban, om hen by gebrek van eerbied, endeze ongehoorzaamheyt, te straffen. Hy ontfloeg de Koning van *Vrankryk* uyt de ban, en nam *Johannes* en *Jacob*, Kardinalen van *Kolen*, in gunfte aan, voor wie *Bonifacius* zulken haat opgevat had. *Albino* goet, dat men van hem zeyt, is, dat hy zyn moeder zeer eenvoudig volgens haar staat kleetde; hy wierd door *Vygen* vergeven, die hem zekere *Abdisse* in 't Jaar 1305 toezond, na negen maanden het Pausschap bekleed te hebben. Hy had *Klemens* de V, een *Gaskonjer*, tot opvolger, die, hoewel afwezig, verkooren wierd, hoewel na veele tegenstribbeling. En zo haast als hy de tyding van zyn verkiezing vernomen had, vertrok hy uyt *Bourdeaux*, waar van hy Aartsbisschop was, en vertrok na *Lion*, alwaar hy alle Kardinalen belaste te komen; zo dat het Hof van *Rome* na *Vrankryk* in 't Jaar 1305 overging, en bleef aldaar ontrent LXXIV Jaaren. *Philippus*, Koning van *Vrankryk*, zyn broeder *Karel*, en *Jan*, Hertog van *Bretagne*, bevonden zig by de krooning van dezen Paus. Daar was een muur, die op hen, en twaalf andere perſoonen nederstorte, die hen alle vermorzelde, behalven den Koning en den Paus. Den Koning had zyn deel in dit moeyelyk toeval, en den Paus was 'er zodanig over verschrikt, dat hy van 't paard viel, en de Karbonkelsteen van zyn Pausselyke Muts verloor, die 6000 gulden waardig was. Hoe kon deze Paus met *Petrus* zeggen, *gout nog zilver heb ik niet*. Zo ras hy gekroont was, maakte hy verscheyde Kardinalen, alle van de Fransche Naatsie. Hy zond 'er drie van na *Rome*, met de magt en 't gezag van Raatsheeren, om *Rome*

en met een *Italie* te regeeren. Hy maakte een *Decreet*, dat medebragt, dat wanneer men Duytsche Keyzers zou verkiezen, hoewel ze den titel van Rooms-Koningen hadden, hun gezag en naam van den Paus zou afhangen. *Klemens* was de grootste ~~wereld niet de Roomen~~ en om zyne vermaken te beter te kunnen voldoen, regte hy zyn Hofte *Avignon* op. Hy hield een *Komily* te *Vienne* in 't Jaar 1311, waar in hy de Ridder van de order van St. *Jan de Rodes* verrykte, en de *Templiers* op de allerwreedste wyze uytroeyden, die den Koning van Vrankryk in rykdom overtroffen. Hy liet hun Grootmeester te *Parys* verbranden, met een van zyne medemakkers, in tegenwoordigheyt van de Kardinalen. Hy gaf een Bulle uyt tegen de *Fratricellinen*, *Begardinen* en *Beguinen*, om datze het brood in 't *Sakrament* niet wilden aanbidden. Hy deed de *Venetianen*, *Florentinen*, en die van de Republyk van *Lucca* in den ban. Hy bevestigde het Feest van de droom van de Kluysenaarster, ik meene het Feest van *Sakraments-dag*, dat *Urbanus* de IV. ingestelt had. Hy *kanoniseerde* *Celestyn* de V; maar waarom veroordeelde hy *Bonifacius* de VIII. niet, die een verrader was van *Celestyn*, zyn Paus en zyn Heer! *Klemen* storf in 't Jaar 1314. 't Was dit zelve Jaar, wanneer *Bernard de Monte Peliciano* zig veynzende 't belang van den Keyzer te behartigen, in zyn goede gunste indrong, en hem nadcrhand met een *Hostie* vergaf. 't Was een *Dominikian*, en een Italiaan van geboorte. Zo ras als deze goede Keyzer gevoelde, dat hy vergeven was, zey hy, *Ga, vertrek*, want zo de Duytschers vernemen 't geen gy doet, zouden ze u de wreedste dood doen sterven. Deze vervloekte Monnik vlugte na *Siena*, alwaar

waar hy als een andere *Judas* het geld ontving, dat men hem tot een loon voor zyn verradery had toegelegd. Dog zyne medemakkers, de *Dominikanen*, leden voor hem, dewyl 'er veele vermoord wierden; zy en hunne Kloosters wierden door 't swaard en vuur ~~wilhelm~~ *Herzogdom* van *Florence* en *Lombardye*, en andere Landen, vernielt. Zie hier, wat *Pineda* van *Klemens* verhaalt. „ *St. Antonyn*, *Jan Villanus* en *Papyrius*, „ zeggen, dat hy het geld ongemeen beminde, „ tot zelfs *Simonie* in zyn Hof, ontrent de *Benificien* te dulden. Men moet zeer onwetende zyn, om te zeggen, dat de Paus geen *Simonie* kan bedryven, dewyl het door de Goddelyke wet zeker is, dat heylige en geestelyke ampten te verkoopen, zig schuldig te maken is aan de zonde van *Simonie* enz. Men moet zig dan niet verwonderen, zo hy van dezen aard was, of hy heeft dit schandelyke beest *Bonifacius* de VIII. toegestemt, &c. De Pauzelyke Stoel stond twee Jaaren, drie maanden, en zeventien dagen ledig. *Johannes* de XXIII, wierd na veele hevige geschillen verkooren. *St. Antonyn* zeyt, dat, dewyl de Kardinalen in de verkiezing van een nieuwe Paus niet konden overeenkomen, zy zig gedroegen aan 't geen deze *Johannes* zelfs zoude doen, en overeenquamen, dat die hy tot Paus zoude benoemen, met der daad Paus zoude zyn. Waar op *Johannes* zeyde, *Papa pro Papa, ego sum Papa*, en dus benoemde hy zig zelfs. *Pineda* voegt 'er een weynig lager deze aanmerking by, die hem *Titus Livius* verschaftte. „ De Romey- „ nen, zo heydensch als zy waren, vonden zig „ geërgert, dat *Claudius Apius*, op 't voorbeeld „ van *Lucius Furius Camillus*, zig zelfs onder

„ de Tienmannen tot *Consul* verkooren had; en
 „ deze *Jan*, hoewel een Kristen, maakte geen
 „ swarigheyt, om zig tot Paus te benoemen, enz.
 Zo dat *Johannes* de XXIII, of volgers andere
 de XXIV, na *Apius* geleek, om datze beyde
 hun zelfs verkooren. Dezen Paus beroofde *Hugo*,
 Bisschop van *Patura*, van zyn Bisdom; hy ont-
 nam hem het geestelyke kleet, en leverde hem
 aan den wereltlyken magt over, om hem te doen
 lyden en levendig te verbranden. Het voorwend-
 zel, waar van hy zig bediende, om eenigen schyn
 aan zyn wreetheyt te geven, was, om dat deze
 Bisschop, volgens zyn zeggen, een verraad te-
 gen hem gesmeed hadde.

De Paus beminde de nieuwigheyt ongemeen,
 van een Bisdom maakte hy 'er twee, en van twee
 maar een; van een Abdy maakte hy een Bis-
 dom, en van een Bisdom een Abdy. Hy rigtete
Saragotse een Aartsbisschop op, en gaf hem vyf
 Bisschoppen tot *Suffraganen*. Hy stelde de Rid-
 ders-ordre van Kristus ook in *Portugaal* in, om
 den oorlog tegen de Mooren te voeren, en gaf
 hen, met bewilliging van *Don Alfonsus*, Koning
 van *Portugaal*, de goederen die de *Tempeliers*
 toebehoorden. Hy veroordeelde die als Ketter-
 s, welke zeyden, dat Kristus en zyne *Apostelen* niets
 in eygendom hadden. Hy verbood zelfs deze
 vraag op de Hooge Schoolen te verhandelen. Hy
 veroordeelde een zeker *Pieter*, van de *Francis-
 kaner* order, om het volk vermaand te hebben,
 Kristus in zyne armoede na te volgen. Hy ver-
 oordeelde, en deedze ook verbranden, die deze
 leere predikten of opvolgden.

Dezen Paus, zo wreed ten opzichte van deze
 heylige mannen die hy Ketteren noemde, dwaalde
 in

in het geloof. Hy was zelfs een Ketter, dewyl hy leeraarde, dat de zielen die van het lighaam zyn afgescheyden, het aangezichte van God niet beschouwen, en zyn tegenwoordigheyt voor den dag des oordeels niet zullen genieten; want hy gaf zig over, gelyk *Massey* zeyt, aan de dweperen van een zekeren *Tundal*, een Ierlander, die een gevoelen had, dat tegen de woorden die onzen Heyland aan het Kruys uytspak, aanloopt. (a) *Voorwaar zegge ik u, beden zult gy met my in 't Paradys zyn.* Gelyk ook 't geen hy by gelegenthey van *Lazarus* zeyde, (b) *Dat zyn ziele in Abrahams schoot was;* en tegen de bede van *Stefanus*, (c) *Heere Jhesus ontfang mynen geest;* en die van *Kristus*, (d) *Vader in uwe handen beveele ik mynen geest;* tegen 'tgeene men van *Paulus* leeft, (e) *Kristus is myn gewin in leven en in sterven.* En elders, *Ik wensch ontbonden te zyn, en met Kristus te wezen.* (f) *De geest keert weder tot God, die ze gegeven heeft,* en veele andere Schriftuurplaatzen, tegen het gevoelen van dezen Paus *Johannes de XXIV.* aanlopende; en die klaar aantoonen, dat de zielen van hun lighaam afgescheyden, het aangezichte Godts voor den dag des oordeels genieten.

Dezen Paus zond twee Monniken af, den eenen een *Dominikaan* en den ander een *Fransiskaan*, die zyn leere te *Parys* predikten. Maar *Thomas Vale*, een Engelsch Priester, zig daar tegen aankantende, wierd door den Paus in de gevangenisse gezet; daar wierden 'er ondertusschen veele gevonden, welke weygerden deze leere

I 5

aan

- (a) Luc. XXII: 43. (b) Luc. XVI: 22.
 (c) Hand. VII: 59. (d) Luc. XXIII: 46.
 (e) Phil. I: 21, 23. (f) Pred. XII: 9.

aan te nemen. De Hooge Schoole van de *Sorbonne* zelfs door Koning *Philippus* ondersteunt zynde, die zig met zyn geheele Koninkryke de gehoorzaamheyt van den Paus onttrokken hadde, nootzaakte *Johannes*, om een herroeping by trompetten geluyt bekend te maken, uyt vreeze, dat hy van 't Pauschap mogt afgezet worden, gelyk *Jan Gerson* in zyn Leerrede op Paaschdag verhaalt.

De zelve Paus belaste aan de Nonnen, *Beguijen* genoemd, te trouwen. Hy kon geen Beelden nog Schilderyen lyden. Hy verzekerde, dat *Jesús Kristus* geen andere regel aan zyne *Apostelen* had gegeven, als die hy alle gelovige Kristenen had voorgescreven. *Jan Mandeville* (a) zeyt, dat deze Paus aan de Grieken een zeer lange Brief schreef, om hen te doen verstaan, dat 'er niet dan een Kerke, en hy daar van het hooft, als een Stedehouder van Kristus, was. Zie hier het antwoord, dat de Grieken hem met weynig woorden daar op gaven. *Wy geloven wel, dat de magt die gy over uwe onderdanen hebt, groot is; maar wy kunnen uw buytenspoorige trotscheyt niet verdragen; wy kunnen uwe gierigheyt niet verzadigen; de Duyvel zy met u, want de Heere is met ons.* Met dit antwoord, verklaarden de Grieken op een nadrukkelyke wyze, wat zy dagten, en wy van den Paus mogen denken.

Dezen Paus *Johannes*, verklaarde Keyzer *Lodewyk* van Beyeren, rebel, scheurziek en ketters. *Hieronimus Marius* zeyt, dat dit was, om dat deze Keyzer, na verkooren geweest te hebben, de bediening van het Ryk aanvaardde, zonder aan den Paus den eed van onderwerping af te leggen. *Lodewyk*, om de verschillen te ontgaan,

(a) 1. Boek, 7. Cap. zond

zond Afgezanten na den Paus te *Avignon*, om te verzoeken hem het gezag en den titel van Keyzer te vergunnen; dog zy vonden den Paus zo weynig daar toe genegen, om 'er hem de *Investiture* van te geven, dat hy ze, na hen alvorens qualyk onthaalt te hebben, te rug zond; en belaste den Keyzer in persoon te *Avignon* te verschynen, en zig aan de besluyten van de Kerk te onderwerpen. Maar *Lodewyk*, de tirannye der Pausen bekend zynde, en ook wel wist dat het God alleen was, van wien hy de Keyzerlyke waardigheyt ontfangen had, weygerde te gehoorzamen, en als een slaaf na *Avignon* te gaan. Ondertusschen, gelyk hy tot de vrede genegen scheen, deed hy het zelfde verzoek verscheydenmaal aan den Paus, door zyne Gezanten. Dog de Paus volharde in zyn weygering; en dewyl hy den Keyzer doodelyk haatte, deed hy de Markgraven, die *Lodewyk*, om in *Milanen* te regeeren, gezonden had, in den Ban.

Den Keyzer, de hartnekkigheyt van den Paus ziende, begaf zig na *Rome*, alwaar hy met alle tekenen van agting ontfangen wierd, en verzocht aan de Romeynen, 'tgeen de Paus hem geweygert had. Den Adel zond Afgezanten na den Paus, om hem te verzoeken, zig na *Rome* te begeven, en aan den Keyzer toe te staan, 'tgeen hy van hem begeerde, overeenkomstig het regt en de oude gewoontens van de Romeynen; en om hem te zeggen, dat ingevalle van weygering, zy hem zelfs, 'tgeen hy verzocht, zouden geven. Dit alles verre van den Paus te bewegen, bragt niet anders te weeg dan hem nog gramsteuriger te maken; hy braakte tegen deze Gezanten veele sinatreden van bedreygingen uyt,
en

en belaste hen uyt zyn oog te vertrekken. Het Roomfche volk had deze tyding zo ras niet vernomen, of het besloot aan den Keyzer toe te staan, 't geen hy begeerde; zo dat de Raatsheeren *Stefanus* en *Nikolaas* hem tot Keyzer, en zyn vrouw tot Keyzerin kroonden, op bevel van de Geestelykheyt en het volk. Zo ras de Paus daar van kennis kreeg, deed hy den Keyzer veel moeyte aan, handelde hem als een Ketter, beschuldigde hem van hoog verraad, beroofde hem van alles wat hy had, en deed hem voor de tweedemaal op de wreedste wyze in den Ban.

Daar waren in dezen tyd veel Gods- en Regtsgeleerden, weike verzekeren, dat *Jesús Kristus*, nog zyne Apostelen, niets in eygendom hadden; en dat den Keyzer, ten opzichte van het tydelyke, niet aan den Paus onderworpen was. Maar *Lodewyk* en den Roomfchen Adel, de snoodheden van den Paus bespeurende, besloten alle eenstemmig, van de oude gewoonte om den Paus te verkiezen, wederom plaats te geven; zy besloten, dat de verkiezing door het Roomfche volk moest gedaan worden, en de Keyzer het moest bevestigen. En na verklaart te hebben, dat *Johannes* de XXIV. een ketter, een tiran, en een beroerder van de rust der Kerke was, verre van een Herder te wezen, verkozen zy *Pieter de Carbare*, Minnebroeder, tot Paus, die de naam van *Nikolaas* de V. droeg. Men verhandelde toen de vraag, of het de plicht van den Keyzer is, om den Paus af te zetten, wanneer hy zig niet waardig in zyn bediening van Opperpriester gedraagt, en om 'er een ander voor in de plaats te stellen, gelyk *Otto* de I. gedaan had, die de Paus afzette, na zyn zaak in een *Koncilie* gehoord en onderzocht te

te hebben? *Johannes* wierd afgezet, en storf in 't Jaar 1335, out zynde XC Jaaren. Hy liet zulken voornamen fchat na, dat men dezelve op tweehondert gouden *dragmen* fchatte. *Pineda* (a) zeyt, dat hy een *millioen* in zilver en 700000 Dukaten naliet; en op de kant zet hy, daar zyn 'er die 25 *millioenen* zeggen. Wat een gierigen monfter! men kan in de *Historie* van *Pieter Premontre* het affchrift van de Bulle van de herroeping zien, die deze Paus nopens de kettery van de zielen deed.

Benedictus de XII, of volgens andere, *Benedictus* de X, had niet meer genegentheyt voor Keyzer *Lodewyk*, als *Johannes* zyn voorzaat. Hy bevestigde deszelfs ban, en keurde alles goet wat hy gedaan had. Daar op liet de Keyzer in *Duytsland* alle de Keurvorfsten, Hertogen, Graven en Geleerden by een komen. Hy toonde hen aan, dat het niet dan alleen van de Keurvorfsten afhing, Keyzers te verkiezen; en dat door deze weg tot het Ryk gekomen zynde, hy Keyzer was, en als zodanig een te werk konde gaan, zonder daar toe de bevestiging vanden Paus nodig te hebben. Hy toonde hen de valsheyt aan, van 't geen de Paus bybragt, dat wanneer den Keyzerlyken Troon open viel, de Paus Bevelhebber van 't Keyzerryk was. Hy vertoonde hen, dat deze onderstelling tegen de vryheyt, waardigheyt, het regt en de Majesteit van 't H: Keyzerryk aanliep; en dat de goede en loffelyke gewoontens, die men voorheenen waargenomen had, medebragten, dat de Paltsgraaf aan den Ryn; het Ryk openstaande, het zelve regeerde, van de Leengoederen en alles bestel doende.

Dezen

(a) Lib. XXII. Cap. XXIX. §. 4.

Dezen Keyzer betoonde zo veel zagtmoedigheyt, dat *Benedictus* hem in vrintſchap aannam, en de ban die hy tegen hem uytgeſproken had, wegnam.

't Is waar, dat de Paus het zo veel niet deed, wegens de goetheyt van dezen Keyzer, als om 'er byſtand tegen den Koning van Vrankryk, die hy vreesde, van te genieten. Hy vernietigde door een openbaar *Edict* alles, wat zyne voorzaten tegen den Keyzer gedaan hadden, met te zeggen, dat *Johannes* de palen van zyn pligt, met hem in den ban te doen, te buyten gegaan hadde, enz. En dat de Keyzer als een goed Kriſten te werk gegaan was, in zig te verdedigen, en zyn regt ſtaande te houden.

Franciskus Petrarcha, die in deze tyd leefde, had een zuſter van een uytmuntende ſchoonheyt. Deze Paus kocht haar van haar andere broeder *Gerard*, aan wie hy 'er een groote zomme geld voor gaf, om 'er zyn *Koncubyn* van te maken.

Klemens de VI, was, naar het verhaal van *Hieronimus Marius Eusebiocatino*, zeer aan de ver-
maken des vleefches overgegeven; hy was zeer heerszugtig; hy beminde te beveelen, en geeerbied te wezen. Behalven dat, was hy van een trotſe, en van een d.... aard; hy liet aan de kerkdeuren aanplakken, waar in hy Keyzer *Lodewyk* dagvaarde, onder bedreyging van ſchrik-
kelyke ſtraffen, en binnen driedagen uyt te voe-
ren, 't geen hy hem belaste. De Keyzer, die een vreedzaam Vorſt, en geen liefhebber was om bloed te vergieten, zond Gezanten aan den Paus, om hem te bidden, hem zyn misdaad te vergeven, en hem zyn gunſte te bewyzen. *Kle-
mens* antwoorde, dat hy hem nooyt zoude ver-
geven, als hy alle zyne dwalingen en ketteryen
niet

niet bekend had , van zyn Ryksgebied niet afstond , hem zyne kinderen en alles wat hem toebehoorde in zyne magt stelde , met belofte van niets meer te eyschen , zonder zyn toestemminge en welbehagen. De Keyzer bewilligde in dit alles , om oorlogen en bloedstortingten te vermyden , die hem anders onvermydbaar toelcheenen. Hy swoer te zullen opvolgen wat de Paus hem belaste , tot groote verwondering van den Paus zelfs , welkeniet gedaght had , dat de Keyzer zig onder deze voorwaarden had willen onderwerpen. Dit alles , verre van dezen onverbiddelyken Paus te verzagten , wrogt in tegendeel niets , dan om hem nog boosaardiger te maken. Hy bevestigde 't geen *Johannes de XXIII.* tegen *Lodewyk* gedaan had ; hy belaste aan de Vorsten , een andere Keyzer te verkiesen , en hy beroofde de Aartsbisschop van *Ments* van zyn Aartsbisdome , en van zyn Keurvorstendome , om dat hy zig niet tegen den Keyzer wilde aankanten , wiens onschult hem bewust was.

De andere Keurvorsten lieten zig door groote zommen gelt omkopen , die hen de Koning van *Bohemen* gaf , om hen te bewegen , hun stemten voordeele van zyn zoon *Karel* te geven , die tot Keyzer verkooren was , en wiens verkiezing van de wreede *Klemens* was goetgekeurd. Zie daar , op wat wyze *Lodewyk* van de Regeering geraakte. De Paus was ontrent dit alles nog niet voldaan , en hy zond iemand by hem , die hem in wyn vergift toebragt , waar van hy storf. Roomsgezinden open de oogen , en leer dit beest kennen , dat in wreedheyt de wildste beesten overtreft.

Pineda zeyt, (a) laat ons den Paus *Klemens* in zyn Hof te *Avignon* laten, alwaar de *Simonie* een vryen loop heeft, in den koophandel der *Beneficien*. Deze Paus, om nog meer geld te verzamelen, bragt het Jubeljaar, van hondert op vyftig Jaaren, en men vierde het te *Rome* in zyn afwezentheyt, in 't Jaar 1350. Hy gaf magt aan den Biffchop van *Bamberg*, om ze alle vergiffenis te geven, die den Keyzer hadden aangehangen, onder voorwaarde nogtans, 1. van aan hem, als een Stedehouder van God, gehoorzaamheyt en getrouwigheyt te fweeren. Ten 2. te geloven, dat de Keyzer geen regt had, om den Paus te verkiezen, of af te zetten. Ten 3. om niemant voor Koning of Keyzer te erkennen, dan die door den Paus was bevestigd.

Klemens de VI, toonde klaar het gezag aan, dat hy zig over Hemel, Vagevuur en Hel aanmatigde; dewyl hy, in zyn Bulle van het Vagevuur van de *Pelgrims* spreekende, die na *Rome* gaan, en op weg zynde, storven, en het Jubeljaar wonnen, zeyt, *Wy staan hen toe, zo zy onderwegen sterven, na datze opregt gebiegt hebben, een volkomen vergeving, en volstreckte vergiffenisse van alle hunne zonden. Wy belasten daar en boven aan de Engelen, om hunne zielen, volkomen van het Vagevuur bevryt, in het Paradyf te plaatzen.* Wat die geene belangt, die de Bulle van de kruysvaart nemen, en de vyanden van 't Roomfche geloof den oorlog aan doen, hy vergunt hen de magt, om twee of drie zielen uyt het Vagevuur te rukken; dog ik heb in myn eerfte Deel, reets een wytlopipe verklaring van deze

deze Bulle gedaan. Hy zeyt ook in een andere Bulle, *Wy willen niet, dat de Bedevaartgangers de helsche straffen op eenigerlye wyze gevoelen.*

De Paußelyke Bullen zyn in der daat niet dan zottigheden. *Bulla* is een Latynsch woord, dat *Bobbels* betekent, *die regen op het water maakt*, en die by gevolg van weynig duur zyn. Daar is ook een Latyns spreekwoord, 't welk zegt, *Homo Bulla; de mensch is niet dan ydelheyt; en als een wind die men wegblaaft.* Het schynt, dat het met een oogmerk is, dat de Pausen dezen naam aan hunne Afsaat- en Vergiffenis-brieven hebben gegeven, om 'er de belachelykheyt en de weynig waardye van aan te toonen. *Klemens* de VI. storf schielyk, alleen in zyn kamer zynde, in 't Jaar 1352. *Innocentius* de VI, een Fransman, volgde op *Klemens*. Zie eens, wat 'er *Tarrasa* van zegt; 't was een man, die zo weynig beminde te geven, als hy gereet was te ontfangen, zo dat hy de *Beneficien* aan die geene verkogt, die ze hem best betaalden. Hy zond zyn *Nuncius* *Don. Gill. Carcillo d' Alborno*, Spaansch Kardinaal en Aartsbisschop van *Toledo*, na *Italië*. 't Was een groot Oorlogsheld, en beter ervaren in de Wapenen, dan hy in de Bybel bedreven was. Hy was het, die te *Rome* de Keyzerlyke Kroon aan *Karel*, de zoon van den Koning van *Boheme*, gaf; hoewel onder voorwaarde, dat hy zig niet langer te *Rome*, nog in eenige Stad in *Italië*, zou ophouden. Dezelve Kardinaal liet op zyne kosten een heerlyk Kollegie te *Bolonje* voor de arme Spaansche *Studenten* opregten. Dit zyn de eygen woorden van *Tarrasa*, in 't leven van *Don Pedro*. *Alonso Venero* zegt in zyn Handboek des Tyts, dat deze Kardinaal in 't Jaar

1351 belaste, dat zyn lighaam, na zyn dood, door menschen na de Kerk van *Toledo* moest gedragen worden. Gelyk de Paus groote Aflaten aan alle die geene vergunde, die deel aan deze reyze zouden hebben, was 'er ook een groote toeloop van menschen, op alle plaatsen, alwaar het lighaam moest passeren. De Inwoonders van de eene plaats gaven het aan die van een andere plaats over, en droegen het dus op hunne schouderen, tot aan *Toledo* toe, gelyk hy 't belast had. In de vergadering, het *Synode* of het *Koncilie*, dat toen te *Perpignan* gehouden wierd, belaste Paus *Innocent* de VI, het Jaar op den 1. *January* te beginnen, en niet gelyk voorheen met den xxv. *Maart*. Wanneer hy de verschillen vernam, die 'er tusschen de Koning *Don Pedro* en de Koningin ontstaan waren, zond hy de Kardinaal *Willem* derwaarts, om hen te verzoenen, en het goed verstand tusschen dezen Prins en de Staten van *Kastilie* te vernieuwen, die de party van de Koningin gekozen hadden; dog dewyl hy zag dat den Koning onbuigzaam was, keerde hy terug, zonder iets uytgewrogt te hebben, en de Koningin storf niet lang daar na van hartzeer. Deze Paus eyndigde zyne dagen te *Avignon*, in 't Jaar 1362.

Urbanus de V, tot Paus verkooren zynde, in zyn afwezentheyt; hoewel hy geen Kardinaal was, zond den Kardinaal *Don Gillis Carillo* in *Italie*, in hoedanigheyt als zyn algemeene Stedehouder, gelyk zyn voorzaat *Innocentius* de VI. reets gedaan had. In 't vierde Jaar van zyn Pauschap, verliet hy *Rome*, en begaf zig met zyne Kardinalen na *Avignon*. Hy zond een Roos aan *Johanna*, Koningin van *Sicilie*, in de Vasten,
en

en maakte een *Decreet*, waar in hy belaste, alle Jaaren in de Vasten op Zondag van *Letare*, een Roos te vereeren. 't Was ten tyde van dezen *Urbaan*, dat de Aartsbisschop van *Keulen* trouwde, zo *Pieter Premontre* verhaalt. *Illeſcas* zeyt in het leven van dezen Paus, dat, dewyl hy vergeten had, waar de hoofden van de Apostelen *Petrus* en *Paulus* waren, men dezelve op des Keyzers verzoek zocht, en dat men ze in de heyligſte plaats van *St. Jan de Lateraan* vond, van waar men ze op de plaats bragt, alwaarze tegenwoordig nog rusten. *Urbanus* storf in 't Jaar 1371; en daar zyn 'er, welke geloven, dat hy vergeven is.

Gregorius de XI, Neef of Zoon van *Klemens* de VI, wierd in den ouderdom van xvii Jaaren tot Kardinaal gemaakt; en ziende, dat wanneer hy Paus was, *Italie* in opſtand was, en zigzyne gehoorzaamheyt byna geheel had onttrokken, op de raad van *Catharina van Siena*, die naderhand nog gecanonifeert is, en door die van *Baldo* haar Leermeeſter, zo *Volateraan* zeyt, zo verliet hy *Vrankryk* in 't Jaar 1366, en vertrok met XII *Galeyen* na *Rome*. 't Was *Klemens* de V, die het Hof van *Rome* in *Vrankryk* overbragt, alwaar 't omtrent LXXIV Jaaren geweest is; andere zeggen, dat *St. Brigidá*, op de te rugkomt van *Jerusalem*, te *Rome* quam, en dat zy aan *Gregorius* ſchreef, dat het de wil van God was, dat het Pauſelyk Hof weder te rug keerde. *Maſſey* zeyt het zelfde: *Crantz* zeyt, dat deze Paus een zekere Bisschop beſtrafte die het Hof volgde, om dat hy zyn verblyf niet in zyn Bisdóm hield; maar dat de Bisschop hem ten antwoord gaf, *En gy Paus van Rome, waarom geeft gy geen beter*

voorbeeld aan andere, ook in de uwe wederkeerende? Zo dat het Pausselyk Hof, 't zy op de raad van een of twee vrouwluy, of door een uytwerkzel van het antwoord van den Bisschop, na *Rome*, na verloop van *lxxiv* Jaaren, te rug keerde. *Gregorius* deed de *Florentiners*, die hoofden van de *Rebellie* geweest waren, in den ban; dog dewyl hy zag, dat zy weynig werk van den ban maakten, verklaarde hy hen den Oorlog. *Gregorius* de *XI*. storf in 't Jaar 1378.

Na de dood van *Gregorius* de *XI*, dewyl de Geestelykheyt en 't Roomsche volk bevreesd waren, dat het Hof weder na *Vrankryk* mogt keeren, gingen zy by de Kardinalen, om hen te verzoeken, dat zy een *Italiaan* mogten verkiezen, en verklaarden hen, datze geen Fransche Paus zouden dulden. Daar waren in 't geheel *xvii* Kardinalen, *iv* *Italianen*, en *xiii* *Franssen*, die hun verblyf tot *Rome* hielden. In de verkiezing ontstont 'er een groot verschil onder hen. De Franschen, die 't grootste getal uytmaakten, zouden het ligtelyk te boven hebben kunnen komen; dog durfden zig van dit voordeel niet bedienen, door de vreeze die het volk hun inboezemde, dat de Wapenen opgevat had, om hen te dwingen een Italiaansche Paus te verkiezen. Zo dat *Urbaan* de *VI*, op Vrydag den *ix*. *April* tot Paus verkooren wierd. *Platina* zegt, dat de Fransche Kardinalen, eer *Urbanus* wierd uytgeroepen, begonden te morren, en te zeggen, dat de verkiezing, nog *Canonyk*, nog na regten was, omdat de Romeynen met de Wapenen in de vuyft, verzoegt hadden, dat de Paus een *Italiaan* was, en dat *Urbanus* het dus door geweld en bedrog geworden was. Daar op vertrokken de Kardinalen

uyt

uyt het *Conclave*, waar van zommige na 't Kasteel van *St. Angelo* weeken, en andere namen de vlugt na 't gebergte, om de dolheyt en woede van het Roomsche volk te ontgaan. Detwee dragt die onder de Kardinalen heerschte, deed aan den Kardinaal *Urymus* hope scheppen, dat hy Paus zou kunnen worden; en hy verzuymde niets om daar toe te komen.

Daar waren viii Fransche Kardinalen, die voor de wreechtheyt en gestrengheyt van *Urbanus* bedugt zynde, na *Fondi* weeken, alwaar xviii Kardinalen, om redenen die wy zullen zeggen, en om datze de Stoel als Vakant aanmerkten, by een vergaderden, die door de Koninginne van *Nape's* ondersteunt zynde, een andere Paus onder den naam van *Klemens* de VIII. verkoo- ren. Dit was de xxvii scheuring, en de ge- vaarlykste van alle, dewylze tot op het *Koncilie* van *Konstans*, en alzo L Jaaren lang duurde. Om de bedriegeryen, de listen, meynedigheyt en veynzeryen te weten, die die geene in het werk stelden, die geduurende deze scheuring Pauzen wierden, heeft men *Theodorus* van *Nyem* maar te lezen, die deze *Historie*, als ooggetuyge geweest zynde, beschreven heeft. Ook *Bonin Segno*, in de *Historie* van *Florense* en *Pineda*. (a) *Stella* zegt, dat deze *Urbanus* een listigen wraak- zugtig mens was, die de hoon die hy ontfangen had, niet vergat; en *Krantz* verhaalt, dat hy trots, wreed en onhandelbaar was. Ook tragte hy, wanneer hy Paus was, in plaats van de vrede te herstellen, den oorlog aan te stooken, om zig over de Fransche Kardinalen en de Koningin van *Napels* te wreken. Met dit inzicht, gaf hy de

K 3

Abso-

(a) Lib. XXII. Cap. XXXVII. §. 3. 4.

Absolutie aan de *Florentinen*, om ze aan zyn zyde te trekken; de zelve *Urbaan* liet vyf Kardinalen verdrinken, die hy elk in een zak had laten steken, en in Zee werpen; en 't was niet zonder moeyte, dat *Adam*, een Engelsch Kardinaal, dit slag van dood ontkwam. De oeden die den Paus tot deze uystersten aanzette, was, dat deze Kardinalen aan de zyde van *Klemens* de VII. waren, en dat zy tegen hem een verraat gesmeet hadden.

Daar op maakte hy, zo *Platina* zegt, om zyn *Factie* te versterken, xxix Kardinalen op een dag, drie *Italianen* en xxvi *Napolitanen*.

Pandolfus Colennucius, een zeer verstandig Regtsgeleerde, voegt 'er in zyn Historie van *Napels* een andere wreedheyt by, die veel yffelyker is, dan daar van wy, van de vyf Kardinalen gewag makende, spreken. „ Deze *Urbaan*, zegt hy, „ te *Genua* zynde, veroordeelde drie Kardinalen „ ter dood, en na hen het hooft afgeslagen heb- „ bende, liet hy de lighaamen in een oven bra- „ den, in zakken steeken, en lietze elk op een „ paard van 't eene land na't ander voeren. En op dat men mogt weten, dat het de lighaamen van drie Kardinalen waren, liet hy de roode hoeden om hoog aan de zakken vast maken, en dit alles om het volk te verschrikken, en te belletten, dat niemand tegen hem iets mogt ondernemen.

Deze Paus hem niet in staat bevindende, om zig van Koningin *Johanna*, nog door geweld, nog door list te wreken, liet *Karel*, de Neef van den Koning van *Hongarye*, verzoeken, om hem met een magtig Leger by te springen, en beloofde hem Koning van *Napels* te maken. *Karel*

zig

zig met deze hoop vleyende, week op de aanhoudingen van zyn Oom, en stelde zig aan 't hooft van een ontzachelyk Leger, bemagtigde het Koninkryk van *Napels*, nam de Koningin gevangen, en liet haar om 't leven brengen. *Urbanus* en *Karel*, hadden tot nog toe in een goed verstand geleefd; dog dewyl de vriendschap van de godlozen, van geen langen duur kan zyn, veranderde die van dezen Paus in haat, om dat *Karel* weygerde zyn Neef of Zoon tot Prins te maken; *Campano*. Men kan deze Historie ook in *Platina*, *Colenucius*, en andere Schryvers vinden.

Wanneer de Paus zag dat hy niets kon uytwerken, nam hy zyn toevlugt tot bedreygingen; dog *Karel* vond zig door deze doldriftigheyt zodanig gehoont, en betuygde zyn wraake daar over zodanig, dat de vrees die de Paus daar over opvatte, hem belette, om in eenige dagen uyt te gaan, tot dat hy deze belediging ontveyzende, en onder voorwendzel dat het te *Napels* te heet was, hy met verlof van *Karel* na *Nocera* ging, alwaar hy zig versterkte, en nieuwe Kardinalen maakte. Aldaar rigte hy een *Proces* tegen den Koning aan, en dagvaarde hem om voor hem te verschynen. *Karel* gaf tot antwoord, dat hy binnen korten tyd te *Nocera* zoude komen, om zyn zaak door daden, zo wel als door woorden te verdedigen. En in der daat, hy stelde zig aan 't hooft van een talryk Leger; en belegerde de Stad. De Paus zag zig zo haast niet aangetaft, of hy vlugte na *Genna*; na de dood van *Lodewyk*, Koning van *Hongarie*, en Oom van *Karel*, zond den Adel van het Koninkryk Afgezanten aan den Koning van *Napels*, om hem berigt te

te geven, dat zy hem Koning van *Hongarie* maakten. *Karel* begaf zig derwaarts, in 't Jaar 1385; dog hy wierd op bevel van de Koningin van *Hongarie* vermoord.

Colenucius verhaalt, dat wanneer *Urbanus* de doot van den wreeden *Karel* verstonde, hy zig daar over verheugde, en zeer blyde wierd, op het gezigt van het swaard, dat het werktuyg van deze *Executie* geweest was. *Julius Cesar*, zo heydensch als hy was, deed geheel anders. *Plutarchus* zegt, dat wanneer men hem het hoofd van *Pompejus*, zyn doodelyke vyand, vertoonde, hy het hoofd daar van afkeerde, uyt vreeze van het te zien, en daar mede aan te wyzen, het afgryzen dat hy voor zulken wreeden daad had. De zelve *Plutarchus* verhaalt, dat *Lycurgus* het die geene vergaf, die hem een oog uytgestoken had. Ik haale deze voorbeelden aan, om den Paus beschaamt te maken, die zig den naam van Allerheyligste, en van Stedehouder van *Kristus* geeft; en om aan te toonen, dat hy in tegendeel als een tiran en stedehouder van den *Satan* te werk gaat. Zyn haat en boosaardigheyt hield met de dood van *Karel* niet op, een Jaar daar na stelde hy alle zyne pogingen in 't werk, om *Ladislaus*, en *Jan*, zoonen van dezen ongelukkigen Vorst, van haar vaderlyk erfgoed te berooven; hoewel zy nog zeer jong waren; maar het volk van *Gaiette* veyligde hen tegen de onverzadelyke wrake van dezen Paus. *Urbanus* keerde na *Rome* te rug, alwaar hy vergeven zynde, in 't Jaar 1390 storf, na elf Jaaren agt maanden als een tiran geregeert te hebben. *Platina* zegt, dat hy weynig betreurt wierd, om dat hy wreed, geweldig, een oproermaker en een moordenaar was;

was; maar voornamentlyk, om dat hy het vuur van wrake nooyt kon uytdooven, 't welk het voedsel was, waar mede zyn hart gevoed wierd.

't Was ten tyde van dezen Paus, dat men in *Duytsland* het geschut uytvond. *Duytsland*, *Italië* en *Engeland*, begunstigten *Urbanus* *Frankryk*, *Kastilië*, *Arragon*, *Navarre* en *Katalonien*, waren in de party van *Klemens* de VII, die door de Fransche Kardinalen verkooren was. Dezelve *Klemens* hield een *Koncilie* te *Parys*; en 't was ten tyde van dezen Paus, dat 'er een *dispuyt* ontstond tusschen de Hooge Schoole van de *Sorbonne* en de *Dominicanen*, nopens de ontfangenis van de Maagd Maria, dat naderhand zeer ver tusschen de *Dominikanen* en *Franciskanen* liep. De Paus ley hen een stilswygen op, uyt vreeze van de bygelovigheyt van het onwetende volk, een krak te geven. *Klemens* de VII. storf in 't Jaar 1392.

Hoe veel Bullen zonden deze tegen-Pausen niet in verscheyde plaatzen van het *Kristenryk*? Hoe veel saanroovende schriften stroyden zy niet tegen elkanderen uyt? waar in zy elkanderen schonden, vervloekten voor *Antichristen*, scheurmakers, ketters, tirannen, dieven, verraders, zaayers van tweedragt, en zoonen van *Belial* uytmaakten? In der daat zy hadden gelyk, en hebben de waarheyt nooyt beter gezegt. Daar zyn Schryvers, die *Klemens* de VII. als een tegen-Paus aanmerken, waarom zy hem niet in 't getal der Pausen gestelt hebben; dog naar myn gedagten hebbenze ongelyk, dewyl hy op een wettiger wyze, dan *Urbanus* de VI. verkooren is, en dat hy zig daar en boven niet aan dezelve snootheden heeft schuldig gemaakt; derhalven ben ik van gedagten, dat *Vrankryk* en *Spanje* de

beste party aanhingen. Ook belaste *Don Jan*, toen Koning van *Kastilie*, (naar 't verhaal van *Don Rodrigo*, Bisschop van *Palencia*, in de *Historie* die hy van dezen Koning gemaakt heeft) aan alle de *Prelaten*, en aan alle de bedrevenste Godgeleerden, in *liGoddelyken en* menschelyke wetenschappen, by een te vergaderen, om de zaak te overwegen en te onderzoeken; en zy verklaarden, naar een ryp overleg, dat het *Klemens* de VII. was, die men moest gehoorzamen. Men deed het ook in *Vrankryk* en *Spanje*, zo lang als hy leefde; en na zyn dood bewees men de zelve gehoorzaamheyt aan *Benedictus* de XIII, zyn opvolger, gelyk wy wel haast zullen zien.

Bonifacius de IX, wierd te *Rome* Paus gemaakt, door de party van *Urbanus* de VI, eer hy den ouderdom van xxx Jaaren bereykt had. Hy handelde de Romeynen, zo als *Crantz* zeyt, niet als Bisschop, maar als een wreed Keyzer en tiran. Hy liet in 't begin van zyn Paußschap alle die geene om hals brengen, die hem verdagt waren. Hy maakte een Wet, welke mede bragt, dat geen Priester van zyn *Beneficie* iets kon genieten, eer hy 'er de eerstelingen, genaamt *Annates*, aan den Paus van betaalt had, dat is de geheele inkomste van het eerste Jaar. Daar waren niet dan de Engelschen, naar 't verhaal van *Platina*, van *Volateraan*, en eenige andere, die zig tegen dit *Decreet* aankantten. Hy kroonde *Ladislaus*, zoon van *Karel*, Koning van *Napels*. Deze *Bonifacius* was volflagen aan de *Simonie* overgegeven; en door middel van zyne Bullen, aflaats- en vergiffenis-brieven, en door het Jubeljaar, dat hy in 't Jaar 1400 te *Rome* vierde, verzamelde hy onnoemelyke schatten, waar van hy
tegen

tegen alle regt en reden zyne vrienden verrykte. Hy storf in 't Jaar 1404.

Benedictus de XIII, een Spanjaart, was ook niet onder het getal, om de zelve reden, die'er *Klemens* de VII. van deed uytfluyten. Dog dewyl *Vrankryk* en *Spanje* myn Vaderland hem voor een regte Paus erkent hebben, kan ik ook niet nalaten, hem onder de andere plaats te geven. *Benedictus* was geboortig uyt *Katalonie*, hy wierd *Don Pedro de Luna* genoemd, en hy was te *Avignon* door xx Kardinalen verkooren. 't Was een zeer geleert man, voor zyn verkiezing had hy tegen 't gezag van den Paus *gedisputeert*, en een besluyt gemaakt, dat men hem niet moest gehoorzamen. Een leere, zo waaragtig als deze is, deed hem als een ketter veroordeelen, door de Paus die den Pausselyken Stoel bekleede. Hy wierd door het *Koncilie* van *Pisa*, en door dat van *Konstans* afgezet. Niet tegenstaande dit alles, was hy meer dan dertig Jaren Paus in *Spanje*, en storf in de Hoofstads van *Katalonie*; men bewaart zyn lighaam te *Pegniscola*, en hy word van de Spanjaarts als een heylige aangemerkt. Ik heb nooyt te *Pegniscola* geweest; hoewel 't maar xc mylen van *Saragossè* leyt; maar ik heb van verscheyden menschen gehoord, dat'er dag en nacht een lamp voor zyn graf brand.

Wanneer hy de laatste uure voelde naderen, verzocht hy de Kardinaalen, datze hem *Gilles Minez*, Kanunnik van *Barcelona*, tot een opvolger wilden geven, die de naam van *Klemens* de VIII. draagt.

Dezen nieuwen Paus, maakte op het verzoek van *Don Alfonsus*, Koning van *Arragon*, nieuwe Kardinalen, en deed alles, waar toe de Pausen regt

regt hebben; dog zo haast als Paus *Martyn* de V, in het *Koncilie* te *Konstans* geboren, dezelve *Alfonsus* bewogen had zyn verkiezing te ondersteunen, stapte *Gilles Minez*, op ordere van den Koning, daar van af, na vier Jaaren Paus geweest te zyn. Hy wierd Bisschop van *Majorca* gemaakt, en de Kardinalen die hy gemaakt had, stonden zelve van hunne bedieninge af.

Theodorik van *Nyem*, Bisschop van *Verda*, leefde ten tyde van deze scheuring, welkers *Historie* hy beschreven heeft, gelyk ik reets gezegt heb; maar zy ontdekt de waarheyt te veel, dat 'er de Papiſten te veel agting voor zouden hebben. Zy wierd nogtans te *Bazel* herdrukt, in het Jaar 1566, tot groot verdriet van den Paus. Dezen Schryver zeyt, en bewyſt onder andere dingen, dat de Paus geen *polityk* regt op den Keyzer heeft; en in tegendeel is het de pligt van den Keyzer, de ondeugende Pausen te straffen. Hy voegt 'er by, dat de Keyzers, die de oogen voor de snode handelingen en geweldenaryen der Pausen fluyten, de naam die zy dragen, niet waardig zyn.

Innocentius de VII, wierd tot *Rome* verkooren, om de opvolger van *Bonifacius* de IX, te zyn. Wanneer hy nog maar Kardinaal was, keurde hy de onagtzaamheyt en beschroomtheyt van *Urbana* en *Benedictus* af; hy verweet hen, dat zy de oorzaak waren, dat de scheuring van zo langen duur was, en de bronwel van zo veele ergernissen en wanorder in het Kristendom; dog zo dra als hy Paus was, veranderde hy van gevoelen; hy deed niet alleen wat hy afgekeurt had, maar wilde niet lyden dat men 'er van ſprak. Hy ſtorf in 't Jaar 1407.

Gregorius de XII, wierd tot *Rome*, in plaats van

van *Innocentius* de VII, ten tyde van *Benedictus* de XIII, die te *Avignon* woonde, verkooren. Hy wierd Paus gemaakt, onder voorwaarde, dat hy van den Pausselyken Stoel zou afstapen, zo men zag dat de welstand van de Kerk dit vereyfte; 't geen hy na zyn verkiezing, in tegenwoordigheyt van *Notaris* en getuygen, bevestigde, die'er een *acte* van opstelde; 't geen *Benedictus* bewoog, om dit ook te doen. Dog dewyl *Benedictus* niet wilde afstaan, weygerde *Gregorius* dit ook, in weerwil van de beloften die zy beyde gedaan hadden. Zy wezen *Savone* tot hun verblyfplaats aan; dog te vergeefs; zo dat men in 't Jaar 1410 een groot *Koncilie* te *Pisa* hield, alwaar zig verscheyden Kardinalen van wederzyden bevonden, en meer dan driehondert Regtsgelerden. Dit *Koncilie* zette *Gregorius* en *Benedictus* af, en verkoor *Alexander* de V. De geheele Kristenhейt, uytgezondert *Spanje*, *Schootland*, en 't Graaffschap *Armagnak*, keurde deze verkiezing goed. *Gregorius* en *Benedictus* weygerden zig aan de uytpraak van dit *Koncilie* te gedragen, en van het Pausschap af te staan; dog dewyl zy vreesden gevangen genomen te worden, week *Gregorius* na *Arimine*, en *Benedictus* na *Katalonie*.

Dus waren 'er toen drie Pausen, *Gregorius*, *Benedictus* en *Alexander*. De Poëten beelden *Cerberus*, de Deurwagter van de Hel, met drie hoofden af; 't is een *Fabel* die in het Pausdom bewaarheyt word, waar van de Paus, als de Deurwagter, drie hoofden had; en ten opzigte van 't Ryke des *Antichristes*, was den eenen zo wel het hoofd daar van, als de ander. *Gregorius* wierp *Niklaas de Luca* uyt de Stoel, en liet hem
in

in de gevankenis zetten , om dat hy hem in zyne leerredenen , tot welstand van de Kerk , tot eenigheyt vermaant had. De Vaders in 't *Koncilie* van *Konstans* , in 't Jaar 1415 vergadert , ontboden hem by hen te komen , of iemand in zyn plaats aldaar te zenden. Dewyl de Paus zag , dat dit geschiedde om hem van 't Pauſſchap te doen afſtappen , deed hy 't zelfs , en ſtorf kort daar na van hartzee. *Pieter de Luna* , wierd altyt *Benedictus* de XIII. genoemt. *Jan Gerson* , een be- rugt Godgeleerde , zeide dikwils van dezen *Benedictus* in het *Koncilie* , daar zal geen vrede in de Kerk zyn , zo lang als *Luna* zal leven. In weerwil van dit alles , konden nog het *Koncilie* , nog de bedreygingen hem aanzetten , om 'er af te ſtappen , zo dat hy tot zyn dood toe Paus was , welke in 't Jaar 1424 voorviel.

Alexander de V. wierd in het *Koncilie* van *Piſa* tot Paus verkooren ; 't was een regte *Alexander* , ten opzigte van zyn edelmoedigheyt ; en hy had de gewoonte van te zeggen , *dat hy een ryk Biſſchop , een arm Kardinaal , en een bedelagtige Paus was*. Met dit alles had hy zo veel heerszugt , dat hy *Ladiſlaus* in het *Koncilie* van *Piſa* van zyn Troon beroofde. Dezen Paus belaste aan alle Kriſtenen te geloven , als een geloofs-artikel , dat Kriſtus zyne wonden op het lighaam van *Franciskus* gedrukt had , en hy begeerde dat men op een plegtige wyze een Feest daar over zou vieren. *Alexander* toonde , dat hy waarlyk den Antikriſt was , dewyl hy zig het gezag aanmatigde , om nieuwe geloofs-artikelen op te ſtellen , welke hy wilde , dat men op ſtraffe van verdoemenis geloofde. *Paulus* zegt ons , (a) *Schoon 'er een*

(a) Gal. 1: 8.

een Engel uit den Hemel quam, die u een ander Evangelij verkondigde dan 't geene verkondigt is, die zy een vervloeking *Anathema*. Dit is 't nogtans, dat *Alexander* gedaan heeft.

Deze Paus, die voorheen *Pieter van Kandia* genoemd wierd, zeide, na dit verhaal van *Theodorus van Nyem*, op zyn doodbed dat hy nooyt, nog vader, nog moeder, nog broeder, nog iemand van zync broeders gekent had; dat hy in zyn jeugt niet dan van aalmoessen had geleefd; dat hy van deur tot deur ging bedelen; dat 'er naderhand een Italiaansche Monnik van de order van *Franciskus* geweest was, die hem van de werelt had afgezontert, hem de Letterkonst geleert, hem Monnik gemaakt had gelyk hy, en hem mede na *Italië* genomen; dat hy van daar na *Engeland* was overgegaan, te *Oxford* gestudeert had; en na eenige Jaaren op deze Hooge Schoole geweest te hebben, begaf hy zig na *Parrys*, alwaar hy tot meester in de Godgeleertheit was aangenomen; dat hy van daar na *Lombardye* gegaan was, alwaar hy door de gunst van den Hertog *Jan de Galeaco* tot Bisschop van *Vicenza*, en naderhand tot Bisschop van *Milanen* was aangestelt; dat hy naderhand Kardinaal, en eyndelyk Paus geworden was. Hy storf in 't Jaar 1411, zo als *Baptiste Penecius* (a) verhaalt, door vergift dat zyn Geneesmeester hem gaf, *Marcellias* van *Parma* door den Kardinaal *Balthazar Cossa* omgekogt zynde, die lust had om Paus te worden, gelyk hy ook met der daat wierd.

Deze Kardinaal *Balthazar Cossa*, moordenaar van *Alexander*, wierd Paus gemaakt, onder de naam van *Johannes* de XXIV. volgens *Platina*,
of

(a) Sermon. 6.

of XXIII. volgens andere Schryvers. *Johannes* had meer ervarentheyt in de wapenen, als kennisse van boeken. En gelyk *Pineda* aanmerkt, hy had volkomen kennis van Staatszaken; dog in 't geestelyke was hy zeer onwetende. Hy wierd veel eer Paus gemaakt, door geweld en dwang, als door een vrye verkiezing. Zie daar een zeer goet begin voor een Paus. *Leonard Aretyn*, *Blondus*, *Flavius*, en *Pius de I.* zeggen 't zelfde. Na de dood van *Alexander*, de Kardinalen te *Bolonje* vergadert zynde, om een Paus te verkiezen, bevond *Balthazar Cossa* zig ook aldaar, in *qualiteyt* als *Legaat*. En dewyl hy een goet getal dappere Soldaten, die volkomen tot zyn dienst waren, by hem had, deed hy een bedreyging aan de andere, zó zy geen Paus na zyn zin maakten, datze daar over berouw zouden hebben: Zy noemden 'er verscheyden, en zeyden; *wilt gy die, of die hebben?* dog dewyl zy bespeurden, dat 'er onder alle die zy noemden, niet een was die hem behaagde, verzogten zy, dat hy 'er zelf een na zyn zin zou verkiezen. Hy antwoorde daar op, *geef my den mantel van St. Pieter, op dat ik hem die geene mag aantrekken, die Paus zal zyn.* De Kardinalen gavenze hem, hy ley ze op zyn rug, en zey, *ik ben 't die Paus zal zyn.*

't Is byna eveneens, als 't geen men van *Don Ferdinand*, Grootvader van Keyzer *Karel de V.* en Koning van *Spanje*, verhaalt, welke zeyde, *meester voor meester, en ik ben 't die meester ben;* en met een trok hy het kleed van *St. Jacob* aan, en maakte zig also meester: Deze verkiezing geleek na die van *Johannes de XXIII.*, gelyk wy reets verhaalt hebben. Hoewel deze daad

de

de Kardinalen mishagden, vonden zy nogtans goet, also zy alles van dezen Paus te vrezen hadden, om het minste misnoegen daar over niet te betoonen.

Platina zegt, dat deze Paus een trotsheyt en stoutheyt bezat, die aan zyn bediening niet paste. Hy leefde byna altyd als een Soldaat, en had een gewoonte van denken verkregen, dat het hem vry stond te doen, 't geen zelfs niet vry staat te zeggen. Zyne godloosheden waren zo afschuwelyk, dat *Platina* beschaamt is om zete voorschyn te brengen. Wanneer hy Paus was, schreef hy aan Keyzer *Sigismundus*, dat hy hem wilde kroonen. Hy begon een *Koncilie* te Rome te houden; dog dewyl nog de Keyzer, nog verscheyden andere Naatsien aldaar in zekerheyt niet konden komen, wegens de verdeeltheden die dezen Paus in *Italie* gezaayt had, benoemde hy, op het verzoek van byna alle de Hoven, de Stad *Konstans*, om aldaar deze vergadering te houden, op den 1. *November* van het Jaar 1414.

De Paus bevond zig op dit *Koncilie*, hoewel zyne vrienden hem vertoonde, dat hy wel bevreesd mogt wezen afgezet te worden; dog hy begaf 'er zig na toe met *Advokaten*, bequaam om hem te verdedigen, in gevalle men hem dwarsboomde. Zo dat dit algemeen *Koncilie* met toestemming van Paus *Johannes*, van Keyzer *Sigismundus*, en van andere Kristen Prinzen geopent wierd. Op Kers-nagt zong de Keyzer in *qualiteyt* als *Diaken* het *Evangelij*, 't welk begint met *Exiit Edictum a Cesare* enz. Na de opening van 't *Koncilie*, gaf men aan elk verlof, om vryelyk te spreken. De Paus wierd in te-

genwoordigheyt van den Keyzer, van meer dan veertig schrikkelyke misdaden beschuldigt en overtuygt; zo dat hy door een *Decreet* van 't *Koncilie* genootzaakt was, afstand te doen. Zie hier eenige van de beschuldigingen, die men tegen hem opmaakte. De eerste was, dat hy, om zig Paus te maken, *Alexander* de V. had doen vergeven. De tweede, dat hy een ketter; scheurmaker, leugenaar, geveynsde, moordenaar, tovenaer, ipeelder, overspeelder, een Sodomyt, en nog iets ergers was enz. *Johannes* over deze handelingen verbaast staande, vlugte uyt *Konstans*, en week na *Fryburg*; dog hy wierd op bevel van 't *Koncilie*, van het Pauschap en van alle zyne andere waardigheden berooft; na vyf Jaaren Paus geweest te hebben. Eynde-lyk wierd hy gevangen genomen, en in 't Kasteel van *Heidelberg* in *Duytsland* opgesloten, alwaar hy drie Jaaren bleef, met een uytnemende droefheyt bezet zynde. Hy had geen bedienden, dan eenvoudige en botte Duytschers; die geen *Latyn* nog *Italiaans* verstonden, en hy had nooyt Hoogduyts gesproken of gehoord.

In het *Concilie* verhandelde men de vraag, of de Paus boven het *Concilie*, of het *Concilie* boven de Paus is? En men besloot in de vierde en vyfde zitting, naar 't verhaal van *Caranza* zelfs, dat een algemeen *Concilie*, wettelyk vergadert zynde, de algemeene strydende Kerk vertoont, dat het zyn gezag onmiddelyk van Kristus ontfangen heeft; en dat alle personen, van wat rang en waardigheyt zy zyn, zonder den Paus daar van uyt te zonderen, aan zodanigen *Concilie* in zaken des geloofs onderworpen zyn. Dit besluyt van het *Concilie* van *Konstans*, is in de derde

derde en XVIII. zitting van het *Concilie* te *Basel* bevestigt. *Jan Gerson*, een vermaard Godgeleerde, die zig op dit *Concilie* van *Konstans* bevond, keurt het goed, en pryft niet alleen met de mond, maar ook door zyne geschriften, het besluyt dat medebrengt, dat de Paus aan het *Concilie* moet onderworpen wezen. „ 't Is een *Decreet*, zegt hy, dat verdient in alle Kerken en openbare plaatzen aangeplakt te worden, om het noyt uyt zyn geheugen te verliezen; en hy voegt 'er by, die geene, die de *tiranny* in de Kerken ingevoert hebben, en verzekeren, dat de Opperbisschop aan het *Concilie* niet moet gheoorzamen, waren gevaarlyke vleyers, als of het *Concilie* zyn magt en gezag van de Opperbisschop ontving, en als of 'er geen wet voor den Paus was, en dat men hem geen reden van zyn gedrag mag afvorderen? Dit zyn monfteragtige gedagten, zegt de zelve *Gerson*, die wy van ons moeten weeren, als met de wetten, de rede en de billikheyt strydig zynde. Hy zegt, dat wat gezag de Kerk ook heeft, het *Concilie* die ook bezit; en dat men moet appelleeren van den Paus aan 't *Concilie*, dat wanneer men vraagt, of het *Concilie* boven den Paus is, evneens is, als of men vroeg, of het geheel grooter als zyn deel is? want het *Concilie* heeft regt en gezag om te verkiezen, te oordeelen, en de Opperbisschop af te zetten. Dit is het ook, dat in 't *Concilie* van *Konstans* bevestigt is.

Dit *Concilie* oordeelde de zaken van drie Pausen, die van *Gregorius* de XII, die van *Beneditus* de XIII, en die van *Johannes* de XXIV; gelyk het die alle drie crimineel vond, zette het

die alle drie ook af, en het verkoor *Martyn de V. Eneas Silvius*, die naderhand *Pius de II.* genoemd wierd, was ook in het *Concilie van Basel*. Hy schreef alles op wat daar voorviel, en verhief tot de wolken, 't geene aldaar wierd besloten; dog was zo ras geen Paus, of veranderde van gevoelen, en zey, dat het *Concilie* aan den Paus onderworpen moest wezen. Eenige maanden daar na, dat *Luther* het verschil van de Aflaten verhandelt had, appelleerde de Hooge Schoole van *Parys* van *Leo de X*, aan 't *Concilie*. De pluymstrykers van den Paus, hebben dit besluyt van het *Concilie van Konstans* nooyt kunnen verduwen. Zy maken den Paus, tegen hun gewisse, tot een God op aarde, en volstrekt meester van de Vorsten der werelt. 't Was dit *Concilie*, 't welk *Johan Wiklef*, een Engelsman, veroordeelde, (hoewel hy reets overleden was) om dat hy de *Evangelie* leere vryelyk gepredikt had, die de geveynstheyt en valsche leere van den Paus ontdekt. 't Is ook om deze reden, dat *Johannes Hus* en *Hieronimus van Praag*, veroordeelt wierden om levendig verbrand te worden, 't geen zy met veel stantvastigheyt en blydschap des harten uytstonden. *Pius de II*, hoewel een vyand van beyde, zey, dat *Johannes Hus* ouder was, en meer gezag had als *Hieronimus*, maar dat deze laatste meer geleertheyt en welsprekentheyt bezat als de andere; en een weynig hooger verhaalt hy, datze alle beyde de dood met een onvertzaagt gemoet uytstonden, en dat zy zig bereyden om na 't vuur te gaan, als ofze tot een Bruyloft genodigt waren. Zo ras als het vuur begon te ontfeken, deunden zy een *Psalm* op, en zongen in het midden der vlammen. Men vind

vind in de Historien niet, dat eenig *Filosoof* de dood ooyt met zo veel standvastigheyt en kloekmoedigheyt geleden heeft, als deze twee mannen het vuur uytgestaan hebben.

Deze twee Kristen Helden, met een vry geley gewapent, waren naar het *Council* gegaan, om hunne zaak te verdedigen; maar verre van daar, dat men hen het woord hield, dat men hen gegeven had; en de beloften die men haar had gedaan, veroordeelde men hen tegen alle regt en reden tot het vuur. Wanneer de *Papisten* zig tegen ons met de reden of Schriftuur niet konnen verdedigen, of wanneer zy de kragt van onze bewysredenen niet konnen wederstaan, bedienen zy zig van (a) de sluytreden in (b) *Ferio*; en het besluyt dat zy uyt die (c) stellingen trekken, is het leven van die geene te doen eyndigen, met wie zy te doen hebben. De Roomsgezinden zeggen, dat men de ketters geen woord moet houden; dog 't is deze inbreuk en de goede trouw, die zo veel bloed in de Oorlogen heeft doen vergieten, die zy t'zedert door geheel *Bohemen* ontfloeden heeft, gelyk *Silvius* zelfs opgeeft.

Men kan die van *Bohemen* niet genoegzaam pryzen, dat zy in de heylige leere, en in de hervorming met zo veel standvastigheyt volhart hebben, en het voorbeeld van de H: Martelaren hebben opgevolgt, die hen den weg des Heeren geleert hebben. Hun glory is zo veel te grooter, om datze ontrent 320 Jaaren aan de vervolginge hebben bloot gestaan, en datze door Gods genade

L 3

nog

(a) *Syllogisme*.

(b) Den Schryver zinspeelt hier op het Latynsche woord *Fer ore*, dat slaan of kloppen betekent. (c) *Premisses*.

nog genieten, hoewel niet met die vryheyt als zy wel wenschten, de zelve Leere en *Reformatie*, die in de nabuurige Landschappen, gelyk in *Moravie* en *Polen*, verspreyd is. God geve, dat het onweér, dat de *Protestanten* tegenwoordig daar moeten ondergaan, tot hun glory en vertroosting mag verdwynen; en voornamentlyk, dat de Heere de uytroeying der *Jesuiten* op hunne tranen wil vergunnen, die de bronwel van zo veele rampen, en van alle deze ellenden zyn. Amen.

Johannes de XXIV, vond het middel om uyt zyn gevangen is te ontkomen, en hy ging zig te *Florence* aan den Paus *Martyn* vertoonen, die in het *Koncilie* van *Konstans* verkooren was. Hy viel voor hem op zyne knien neder, en kuste hem de voeten, na hem voor Paus erkent te hebben. *Martyn*, door zyn vernedering geraakt zynde, maakte hem weynig dagen daar na tot Kardinaal en Bisschop van *Florence*, na 't verhaal van *Pineda*. (a) Wat een Kardinaal en wat een Bisschop was dit? na alle de misdaden waar van hy in dit *Koncilie* beschuldigt en overtuigt was! dog dit is niet nieuws. *Johannes* storf in 't Jaar 1419, en wierd met veel pragt in de Kapel van *Johannes* den Dooper begraven.

Martyn de V, tot groot genoegen van den Keyzer, tot Paus verkooren zynde, bedankten die'er het *Koncilie* voor, en kuste hem de voeten, om een voorbeeld aan andere te geven. De Paus omhelsde hem als zyn broeder, en bedankte hem, om dat hy door zyn zorge en neerstigheyt, na zo een groote scheuring, de vrede aan de Kerk bezorgt had. Dog niet tegenstaande deze

ge-

(a) XXIII. Boek, Kap. XX.

gewaande vrindschap, zeyt *Valeriaan*, dat den Paus in stilte en tegen des Keyzers wil uyt *Konstans* vertrok, dat hy na *Florence* ging, alwaar hy; om zig te vermaken, twee Jaaren woonde. Voor zyn vertrek van *Konstans*, hadden de Keyzer en de andere Vorsten ~~hem~~ *hemtoalgemeen*, een strikte ordre te geven, om de al te groote vryheyt van de Geestelykheyt te verbeteren. *Martyn* gaf hen tot antwoord, dat dit niet der tyd moest gedaan worden; en na een rype overweging, en om zyn antwoord te bevestigen, haalde hy als een geveynsde *Hieronimus* aan, welke zeyde, dat ieder Landschap zyn gewoonte en wyze heeft, waar van men zig ten eersten niet dan met veel gevaar kan ontslaan.

Hoe veel beter zou het voor hem geweest zyn, dat hy handen aan 't werk geslagen, en begonnen had met zig zelfs zo wel als 't Roomsche Hof te *reformeeren*! maar de Pausen van *Reformatie* te spreken, is haar van de dood te spreken; en zo'er van tweehondert Pausen een gevonden word, welke te kennen geeft, dat hy genegen is, of zelfs begint te *reformeeren*, gelyk de tegenwoordige Paus, zo de openbare tydingen ons zeggen. Zo ik het durf zeggen, hy doet het niet, zonder eenig geheym oogmerk. Men zal in 't vervolg zien, dat deze onderneeming niet dan in schyn is, en dat'er niets opregts in steekt, en dat het waare oogmerk de bevordering van deze zuivere leere niet is, die ons door Jesus Kristus en zyne *Apostelen* geleert is. Voor 't overige, wensch ik met al myn hart, dat ik in myne gissingen bedrogen mag worden. De Pausen willen niet geerne van een byeenkomst of *Concilie* hooren spreken, om dat zy over

L 4

tuygt

tuygt zyn , dat ieder voor de hervorming van de Geestelykheit zal stemmen. Zy weten dat 'er in het *Concilie* van *Pisa* twee Pausen waren die afgezet wierden , en dat men *Alexander* verkoor ; dat het *Concilie* van *Constans* in 't Jaar 1416 drie Pausen afzette , en *Martyn* verkoos ; en dat in dat van *Basel* in 't Jaar 1432 *Eugenius* afgezet , en *Amadeus* in zyn plaats gestelt wierd.

Dog , hoewel de schaamte de Pausen zomtyts belet om een *Concilie* te doen vergaderen , zenden zy meest hunne *Legaten* derwaarts , gelyk in het berugte *Concilie* van *Trenten* , dat zo veel Pausen als begroef , zonder dat 'er een eenige durfde verschynen , gelyk *Fra Paolo* verhaalt.

't Is om deze reden , dat *Martyn* een *Decreet* uytgaf , 't welk medebragt , dat men na dat van *Constans* geen *Concilie* dan over vyf Jaaren zou houden ; en dit geëyndigt zynde , dat men geen ander dan tien Jaaren daar na by een zoude roepen. Men kan daar uyt zien , wat *Reformatie* de Pausen begeeren. Zo 'er iemand gevonden word , die zo quaat ontrent de zeden niet is als andere , (want ten opzigt van de leere zyn ze eveneens , en alle *Antichristen*) dat hy een voornemen heeft om het Roomsche Hof te verbeteren , men laat niet na om hem door het tegenpauzig middel , waar van wy dikwils gesproken hebben , van kant te helpen ; gelyk wy in 't werk hebben zien stellen , ten opzigte van *Celestyn* de V. en *Adriaan* de VI , en straks nog zullen zien. Men zegt van dezen Paus *Martyn* , dat hy aan een broeder vryheyt gaf , om met zyn zuster te trouwen. Dit is het ook , dat *Clement* de XI. aan *Johan Gonzalez* toestond , gelyk ik in het eerste Deel van myn *Algemeene* Sleu-

Sleutel verhaalt heb. Twee Jaaren daar na,
ging *Martyn* na *Rome*, om dat de (a) Heeren-
knechts een Lietje op hem begonnen te zingen;
waar van de eerste verssen waren,

El Papa Martino,
No vale un (b) quatrino.

Dat is:

Ziet de Paus Martyn,
Geld geen oortje voor myn.

Pineda zegt ook, dat wanneer hy na *Rome*
ging, men een groote verandering in hem be-
ipeurde, van eenvoudig en dom, als hy scheen;
eer hy Paus was, betoonde hy in het vervolg
veel voorzigtigheyt; en een weynig lager, voegt
hy 'er by, dat hy aanleyding tot veel lasteringen
gaf; voornamentlyk, om dat hy het goed, dat
hy langs onwettige wegen verkregen had, ver-
quiste, en qualyk bestede &c. Wanneer hy te
Rome was gekomen, in plaats van zyn zorge
tot herstelling van de ware Kerk van *Kristus* te
besteden, ik meene tot welzyn van deszelfs le-
den, deede hy niet dan de muuren van de Stad
en de Kerken verbeteren. Hy vernietigde de
besluyten, die de Pausen ten tyde van de scheu-
ring gemaakt hadden; en hy beroofde *Don Al-*
fonfus, Koning van *Arragon*, van het Konink-
ryk *Napels*, om het aan *Lodewyk* te geven. Hy
storf in 't Jaar 1431.

Eugenius de IV, een *Venetiaan*, wierd te *Rome*
gekooren. Hy wierd, wanneer hy Paus was,
zo naau besloten, dat hy, om zyn leven te red-
den, genootzaakt was zyn Pausselyke kleeren
af te leggen, zig als een Monnik te verkleden,

L 5

en

(a) Pages. (b) Een quatrain is eygentlyk een vier-
regelig vers.

en een visschers schuyt te nemen , om met zyne vrienden na *Florence* te vlugten , alwaar hy eenige Jaaren bleef , en xvi Kardinalen tot zyn bescherming maakte. Dezelve *Eugenius* wierd gedagvaard , om in het *Concilie* te verschynen , dat te *Basel* in 't Jaar 1432 gehouden wierd ; dog dewyl hy wist , dat dit *Concilie* boven den Paus zou zyn , en dat hy , zo hy zig daar bevond , genootzaakt zou wezen om op de beschuldigingen te antwoorden , die men tegen hem sneedde , weygerde hy derwaarts te gaan ; zo dat het *Concilie* hem afzette , en *Amadeus* , Hertog van *Savoye* , in zyn plaats aanstelde , die een kluyfenaar geworden was , en de naam van *Felix* de V. aannam. Niettegenstaande dit alles , hield *Eugenius* niet op , de bedieningen van Paus waar te nemen ; en om het *Concilie* van *Basel* te vernietigen , beriep hy een ander te *Ferrare* , en van daar ging hy na *Florence*. Hoewel hy *Don Jan* de II , zyne *Ambassadeur* , na *Basel* gezonden had , liet hy niet na *Eugenius* te begunstigen , die *Lodewyk* , Daufyn van Vrankryk , op zyn zyde kreeg , om aan 't hooft van een Leger te gaan , en het *Concilie* van *Basel* te doen scheyden , 't geen veel wanorder veroorzaakte. Deze *Eugenius* was het eenige werktuyg van de dood van *Ladislau* , Koning van *Hongarye* , om dat hy het was , die hem raadde om zyn trouwe en woord te schenden , dat hy gegeven had aan de Turk , en een oorlog tegen de ongelovige te beginnen. Deze Koning , die nog maar xxii Jaaren oud was , volgde zyn raad op ; maar de Turken zyn ongetrouwigheyt ziende , zогten gelegentheyt verſche krygsbenden te krygen , leverden hem ſlag ; by hem gekomen zynde , verfloegen zy zyn Le-

Leger. Hy werd in 't gevegt gedood, als ook den Kardinaal *Cesarin*, Legaat van den Paus. *Pineda* (a) zegt, dat men een vyand, schoon een ongelovige, zo wel als een kristen vriend trouwe moet houden; als iets zynde dat op de wet der natuure gegrond is; en noodzakelyk verpligt &c. 't Was een godloosheyt van *Eugenius*, hem daar van te ontslaan; en *Ladislaus* was evenwel meynedig ontrent God, schoon den Paus hem van den Eed ontslagen had.

Het Concilie van *Constans* bedreef een snoode daad, wanneer het de gegeven trouw aan *Johannes Hus* en *Hieronimus van Praag* schond. Keyzer *Karel de V*, die nog maar *xxi* Jaaren oud was, ging ten opzichte van *Luther* veel lofelyker te werk, wanneer hy hem een vrygeleyde zond om voor hem te *Worms* te verschy-
nen, om aldaar in 't openbaar reden van zyn geloof te geven. Dezen Keyzer hield zyn woord, en liet hem te rug gaan, hoewel hy sterk aangezogt was om hem van kant te helpen. De Kapiteyn *Mondragon* deed ook veel beter, zyn woord heyliglyk bewarende, dat hy aan den Prins van *Oranje* gegeven had, zyne gevangene zynde.

De zelve *Eugenius* liet op de wreedste wyze een Fransman verbranden, genaamt *Thomas Rendon*, om dat hy gezegt had, dat men te Rome de grootste schandelykheden bedreef; dat de Kerk een groote hervorming van noden had; en dat men, wanneer het op de verheerlyking van Kristus aanquam, voor den Ban van den Paus niet bedugt moest zyn. Dus spreekt 'er (b) *Antonyn* van. (c) *Baptista* van *Mantua*, spreekt 'er

op

(a) *XXVI. Boek. Kap. 28.* (b) *3. Deel Tit. XXII. Kap. X.*

(c) *De Vita Beata, Cap. Ult.*

op een eerlyke wyze van; hy noemt hem een Heylige en een *Martelaar*.

Platina zegt, dat deze *Eugenius* zeer veranderlyk in zyn levens-gedrag was. In 't begin van zyn Pauſſchap, volgde hy de gevaarlyke raadgevingen die men hem gaf op, om alles in verwarring te brengen, zo in menſchelyke als goddelyke dingen. Hy beriep een *Concilie* te *Florence*, alwaar hy *Jofef*, deze goede *Patriarch* van *Constantinopelen*, verpligte, de Bybel in de gemeene Latynſche Overzettinge (die de druk is die de Roomſche Kerk opvolgt) te vertalen, op dat deze Overzettinge zo geagt onder de *Grieken* mogt zyn, als de andere onder de *Latynen* is. De *Grieken* ſtemmen ontrent veel *Artykelen*, met de *Latynen* in dit *Concilie* overeen; dog men kon hen niet bewegen, om die van de *Transſubſtantiatie* aan te nemen; des niet tegenſtaande verklaarden de Paus en het *Concilie* hen voor gelovigen. *Eugenius* was xvi Jaren Paus, en ſtorf in 't Jaar 1446.

De zelve *Eugenius* verklaarde, dat dit *Concilie* van 't begin af aan wettelyk was vergadert geweest, gelyk in de xv. en xvii. zittingen van het *Concilie* van *Basel* verhaalt word; en hy heriep en vernietigde de Bullen, die hy uytgegeven had om het te ſcheyden. De Papiſten ſtellen *Felix* niet onder het getal der Pauſen; hoe-wel hy in het *Concilie* van *Basel* verkooren is, na dat *Eugenius* was afgezet. Dit was de xxx. ſcheuring, welke negen Jaaren duurde; en 't was in deze tyd, dat de geheele kristenheyt in drie deelen geſcheurt was; zommige waren voor *Felix*, andere voor *Eugenius*, en andere waren eyndelyk onzydig. Die de zyde van *Felix* kozen,

kozen, zeyden, dat het *Koncilie* boven den Paus was, daar de aanhangers van *Eugenius* het ont-kenden. Na de dood van *Eugenius*, verkooren zyne aanhangers *Nikolaas* de V; en 't was in dezen tyd, dat *Felix* de V, Hertog van *Savoye*, afstand deed, en daar door de scheuring deed ophouden. *Nikolaas*, om de mond aan *Felix* te sluyten, maakte hem Kardinaal van *St. Sabina*, en zond hem in hoedanigheyt van *Legaat* na *Vrankryk* en *Duytsland*. *Johannes Taboecius* verklaart, in zyn Geslagt-tafelen van de Hertogen van *Savoyen*, deze *Felix* de V. tot een wettig Paus, en doet hem voor een heylig man door-gaan. Hy storf in 't Jaar 1449, twee Jaaren na dat hy afstand gedaan hadde.

Nikolaas de V, wierd in een en 't zelve Jaar Bisschop, Kardinaal en Paus gemaakt. Hy was het, die de roode hoed aan *Amadeus* gaf, en hy vierde het Jubeljaar te *Rome* in 't Jaar 1450. *Bonifacius* was het, gelyk ik gezegt hebbe, die het Jubeljaar instelde, en belaste om het zelve alle hondert Jaaren eens te vieren. De Pauzen vieren het met zo veel meer vermaak, als het hen groot voordeel toebrengt. Men verhaalt van een van deze Jubeljaaren, dat de Paus, zo als hy van het *Vatikaan* na de Stad ging, op zyn weg een Muylezelin van den Kardinaal *Barbo* vond, dat het getal der menschen die voorby gingen zo groot was, datze tegen de Muylezelin aanstotende, zy met dezelve vielen, en dat de menigte van die geene die hem volgden, ook op de andere nederstorten; zo dat het eveneens als het kinderspel was, dat men *crezca el monton*, breng de zakken na de molen, noemt. Gelyk zy dus op elkanderen nederstorten; was de aandrang zo groot,

groot, dat 'er meer als tweehondert perſoonen om hals geraakten; behalven veele andere, die over de brug van *Adriannus* gaande, in de Rivier vielen. Zie daar de uytwerking van een blinde en onbeſcheyden iever, en die door geen waare Godtsdienſt beſtiet werd. Was het niet veel beter geweest, dat deze luyden waren t'huys gebleven, om tot onderhoud van hunne *Familien* te arbeiden? Dog het zeldzame raadzels, dat men eens aan een verſtandig man te raden gaf, komt hier zeer wel te pas, om reden van zulken grooten gedrang in de Stad *Rome* op 't Jubeljaar te geven. Het raadzels, gelyk *Pineda* het noemt, was S. P. Q. R. Zie hoe verſtandige mannen dit verklaren, *Stultus Populus Querit Romam*; dat is, *Daar is niemand dan de gekken die na Rome gaan, daar verſtandige t'huys blyven.*

't Was ten tyde van dezen *Nikolaas*, dat de Turk de vermaarde Stad *Konſtantinopolen* innam. Dezen Paus was meer aan den drank overgegeven, en had meer genegentheyt om de muuren der Kerk op te bouwen, dan om zielen te ſtigten. *Platina* ſpreekt van de Gebouwen die hy liet maken. Hy keurde goet, 't geen het *Koncilie* van *Baſel* en *Felix* de V. gedaan hadden, zo dat hy de Kardinalen erkende, die van de laaſte gemaakt waren. Hy ſtorf in 't Jaar 1455.

Hy had *Kaliſtus* de III. tot opvolger, in het Koninkryk van *Arragon* gebooren, en voorheen *Don Alfonſus de Borja* genocmt. Hy had in de oude Hooge Schoole van *Lerida* in *Arragon* geſtudeert, en alle de graden doorgedaan zynde, werd hy ook tot *Profeſſor* aangenomen. Wanneer hy Paus was, bemoeide hy hem nergens anders mede, dan om de *Turken* den oorlog

log aan te doen. Ten dien eynde zond hy verscheyden *Echacuervos*, dat is, verscheyde bedrivers, om zyne Aflaten te prediken. Hy wikkelde de *Armeniers* en de *Persianen* in dezen oorlog. Endewyl'er zekere Boeren gevonden wierden, die zyn Bulle bespottelyk deden byzen. Hy verbood aan elk, wie 't ook zyn mogt, van den Paus aan't *Koncilie* te appelleeren. Hy gaf te veel vryheyt aan zyne Neven, en voornamentlyk aan *Don Rodrigue de Borja*, zyn *Kancelier*, die naderhand Paus gemaakt wierd, onder den naam van *Alexander de VI. Kalistus* storf van ouderdom in 't Jaar 1458.

Pius de II, die voorheen *Eneas Silvius* genoemd wierd, was in het *Koncilie* van *Basel*, *Apostolisch Notaris* geweest. In zyne redenvoeringen en brieven, kante hy zig tegen 't gezag van Paus *Eugenius* aan. Dog was zo ras zelfs geen Paus, of veranderde van gevoelen. Hy iprak van den Turk den oorlog aan te doen; dog de dood hem voorkomende, kon hy 't niet volvoeren. Hy had twee uytnemende boeken t'zamen gestelt, van 't geene voorgevallen, betwist en besloten was in 't *Koncilie* van *Basel*; dog zo ras als hy Paus was, tragte hy dezelve aan kant te krygen, en zelfs uyt het geheugen te wiffen; niets meer ter harten nemende, als zyn Pausselyk gezag te vermeerderen. *Stella*, een *Venetiaan*, verhaalt van dezen Paus, dat men hem nooyt voor Koningen, Kapiteynen, nog Tirannen heeft zien vreezen. Hy nam de party van *Don Ferdinand*, Bastaard van *Don Alfonsus*, aan; en na *Johan*, zoon van Koning *Renatus*, van het Koninkryk van *Napels* berooft te hebben, gaf hy het zelve aan *Don Ferdinand*. Hy deed

deed *Sigismundus*, Hertog van *Oostenryk*, in den Ban, om dat hy den Kardinaal *Gusanus* over zyne plunderingen gestraft had. Hy deed *Gregorius* van *Hiamburg*, een vermaard Regtsgeleerde, ook in den Ban. Hy ontnam *Dierther Ensebourg* het Aartsbisdom van *Ments*, om 't aan *Adolf* van *Nassau* te geven, om dat de eerste zig altyd tegen de onregtmattige knevelararyen van den Paus aangekant had, die de *Provintien* uytputte, onder voorwendzel van den Turk den oorlog aan te doen.

Deze Paus maakte een Jongeling Bisschop, die een Neef was van den Hertog van *Bourgondie*, en broeder van den Hertog van *Bourbon*; 't geen, naar 't verhaal van *Pineda*, naderhand veel quaat veroorzaakte. Hy beroofde den Aartsbisschop van *Benevente*, van zyn Aartsbisdom. Hy dagvaarde *Gregorius*, Koning van *Bobeme*, voor hem te verschynen, onder bedreyging van zyn Koninkryk te verliezen. Hy zette ook verscheyden Bisschoppen voor geld af. Hy hield ook een *Koncilie* te *Mantua*, waar in hy de (a) *Pragmaticque* Wet van *Vrankryk* vernietigde, als gevaarlyk zynde, en tegen het Roomsche Hof aanlopende. Hy maakte van *Casiniano*, de plaats van zyn geboorte, een Stad, die hy na zyn naam *Piencia* noemde; volgende daar in *Alexander* en *Konstantyn* na, die de naam van *Bisantia*, in die van *Konstantinopolen* veranderde. *Pius* storf in 't Jaar 1464. *Platina* en *Sabellicus* verhalen, dat *Pius* de II, dikwils zeyde, dat men reden gehad

(a) Zynde een Kerkelyke willekeur, by de Staten van *Vrankryk* gemaakt, ten tyde van *Karel* de VII, om de besluyten van 't *Koncilie* van *Basel* te matigen.

gehad had om het huwelyk te verbieden, maar dat men meer reden zou hebben 't zelve toe te laten.

't Was *Paulus* de II, die op hem volgde. Hy wierd voorheenen *Pieter Barbe* genoemd. Wanneer hy vernomen had, dat zyn Oom *Gabriel* Paus gemaakt was, ~~onderde naam van~~ *Eugenius* de IV, veranderde hy zyn levenswyze. Dog, hoewel hy de koophandel verliet, dat zyn beroep was, kon hy nooyt de Godtgeleertheit leeren, nog de deugt beminnen. Hy begaf zig na *Rome*, alwaar zyn Oom hem Kardinaal maakte, en hy eyndelyk Paus wierd. *Platina* zegt van hem, dat hy alle de Pausen zyne voorgangers, ten opzigte van zyne Pauffelyke kleedren, in pragt overtrof; dat hy groote zommen gelts aan Diamanten, Saphyren, Esmaragden, Chrysoliten, Peerlen en andere kostelyke gesteentens besteedde, waar mede hy zyn Pauffelyke Muts vercierde en oppronkte, gelyk een tweede *Aaron*. Hy was zo genegen om geld te verzamelen, dat hy verscheyden *Benificien* verkogt. Hy verbood ook elk een, een roode hoed te dragen, behalven de Kardinalen. Het eerste Jaar van zyn Pauffchap, deed hy hen een vereering van rood Laken, om op de rug van hun Muylezelinnen of Paarden te leggen, wanneer ze wilden uytgaan; en 't was door de wapenen, dat hy zyn Pauffelyke Majesteit bewaarde.

Hy sloeg zeer weynig agt, op alle de besluyten en handelingen van *Pius* de II, zyn voorzaat. *Volateraan* zegt, dat hy een onmatige heerszugt bezat, en te gelyk uytnemend aan zyne vermaaken was overgegeven. *Stanislaus Rencenus* verhaalt, dat de zelve *Paulus* de II, zekere verssen lezende, die men op hem en op een

bastard die hy had, gemaakt hadde, begon te schreyen, en zig aan zyne vrienden te beklagen, over de wrede wet van de gedwongen ongehuwden staat. Hy betuygde hen het verdriet dat hy had, te vernemen, dat zyn Dogter ten spot van de geheele Stad was, daar hy een voorbeeld van kuysheyt moest wezen. Dat hy zeer moeyelyk was, dat men haar als een bastard moest aanmerken, hoe schoon zy ook was, wetende dat hy door de wet haar *disgratie* had kunnen voorkomen, zo zy uyt een wettig huwelyk was geboren. Zo dat men zey, dat hy besloot het huwelyk wederom te herstellen, en aan de Kerkeleyke toe te laten, om zyn Dogter te kunnen wettigen; dog hy storf schielyk in 't Jaar 1461, eer hy zyn voornemen kon uytvoeren.

Illescas zegt in zyn Historie der Pausen, dat *Paulus* de II. zulken grooten Eeter van Fruyten, en voornamentlyk van *Meloenen*, was, datze de oorzaak van zyn dood waren. Op zekeren avond goeden honger hebbende, had hy lust vleesch en vis te eeten, en tot een nageregt at hy nog twee geheele Meloenen, met andere spyze die kwalyk te verteeren was; en een weynig lager, voegt hy'er by, dat een half uur daar na een Kamerbewaarder by hem quam, die hem dood vond leggen, ter aarde uytgestrekt zynde. *Carton* zegt, in het vyfde Boek van zyn Historie, dat *Paulus* de II. een snoode boosdoender was, en verfoeyelyk, door zyn schandelyke en tegen de natuur strydende ontugt. Hy voegt'er by, dat het gerugt liep, dat de Duyvel hem verworgt en den hals gebroken had, zo als hy zyne schandelykheden bedreef. In weerwil van de onkuysheyt, waar mede deze Paus beschuldigt word, pryft

pryft *Ilescas* hem ongemeen, wegens zyn mildadigheyt, liefde, en medelyden ontrent de zieken; zo ook wegens zyn geneygtheyt tot de gerechtigheyt en barmhartigheyt. Dog om te weten, hoe het leven van *Paulus* de II. geweest is, heeft men *Platina* maar te lezen, die zyn leven der Pausen met dat van dezen *Paulus* eyndigt. Dezen Paus liet *Platina* in de gevankenis zetten, om dat hy zyn leven beschreven had; hy verklaarde alle zyne goederen verbeurt, en ontnam hem zyn bediening, na't verhaal van *Tritheumus*. *Platina* bleef tot op de dood van *Paulus* in de gevankenis.

Sixtus de IV, een *Genuees*, wierd na hem tot Paus verkooren; en op den dag van zyn krooning, was hy in gevaar zyn leven te verliezen. Want zo als men hem in een Draagstoel na *St. Jan de Lateraan* droeg, stond het volk tegen hem op, en ging de verwoedheyt zo verre, datze hem met steenen wierpen. Deze Paus was zo mildadig in beloften, dat hy geen swarigheyt maakte, om dezelve zaak aan zo veele personen te beloven, als'er by hem quamen, om ze van hem te verzoeken. Hy had veel liefde voor zyne vrienden, en voornamentlyk voor zyn Neef *Pedro Ruirio*, van de *Franciskaner* order. Hoe snood, ergerlyk en wellustig dezen Monnik ook zyn mogt, maakte hy hem nogtans Kardinaal. *Ruirio* storf in den ouderdom van xxviii Jaren, uitgeput zynde door de onkuysheden die hy met de vrouwluy gepleegt had. Daar zyn verscheyden Schryvers, die van *Ruirio*, als van een geveefcht beest spreken.

Jan Ravisius Textor zegt, dat wanneer *Sixtus* de IV. Paus gemaakt was, den Kardinaal *Pedro*

*Ruiri*o in twee Jaaren 300000 Dukaten verspil-
de, om zyne wellusten te boeten. *Jan Rivius*,
Baptista van *Mantua*, en *Fulgosius*, verhalen yffe-
lyke dingen van dit snoode beest; r'huys zynde,
was hy met rood Laken bekleed enz., en had
een *Concubyn*, genaamt *Theresa*, welke schoe-
nen droeg die met kostelyke gesteentens verciert
waren; dog dit is niets in vergelykinge van 't
geen *Mantuaan* daar van zegt. Hy doet in zyn
Alfonfus (a). *Pluto* te voorschyn komen, die hem
over zyn goede aankomst in de Hel geluk
wenscht, enz. *Sixtus* de IV. was zeer bedre-
ven in den oorlog, en om zegaande te houden,
vond hy nieuwe bedieningen uyt, die hy ver-
kocht. Hy liet te Rome geprevilgeerde hoerhuy-
zen bouwen, waar in schrikkelijke godlooshe-
den bedreven wierden. Wat een Paus! of lie-
ver wat een gevleeste duyvel! elke Hoer gaf
hem een *Julius*, of een stuk geld van zes stuy-
vers ter week, 't geen 20000 Dukaten in 't Jaar
opbragt. 't Is een gewoonte, die tegenwoordig
te Rome nog plaats heeft; dog de inkomsten
zyn daar van nog veel vermeerderd; dewyl men
voorgeeft, dat 'er de Paus tegenwoordig 40000
Ducaten in 't Jaar voor ontfangt. De *Mantuaan*
verhaalt van dezen Paus *Sixtus*, verfoeyelyke
dingen. Hy voerde den oorlog tegen de *Floren-
tinen*, *Venetianen* enz., en tegen *Don Ferdinand*,
Koning van *Sicilie* en Hertog van *Calabrie*, en
verscheyden andere Vorsten.

Hy stelde alles in 't werk wat hy kon, om zig
boven Koningen en Prinzen te verheffen, om
hen te onttroonen, of hunne Koninkryken na
zyn begeeren uyt te reyken. Hy wikkelde de

Swit-

Switzers in, om de *Lombarden* een oorlog aan te doen, die hy in den ban gedaan had; hy belaste alle xxv Jaaren het *Jubelfeest* te vieren, dat voorheen van 50 tot 50 Jaaren gedaan wierd. Hy vond verscheyden bedieningen van *Klerken*, van *Solliciteurs*, (a) *Uytbrekzelmakers*, en *Apostolische Notarissen* uyt, om 'er geld voor te maken. Hy smeet zyn blixems uyt, tegen *Laurens de Medicis*, een *Florentyn*, om dat hy *Rafaël*, een Neef van den Paus, had doen op hangen. Hy vervolgde de *Florentynen* ongemeen, en was een yverig beschermmer van den Roomschen Stoel.

Volateraan (b) verhaalt van dezen *Sixtus* de IV. een schrikkelyke godloosheyt, die op zyn bevel, by het opheffen van 't Sakrament, bedreven wierd; ik zal ze verhalen in het derde Deel van myn Algemeene Sleutel, in de eerste verhandeling van de Misse. *Leander Tritheimus* zegt, dat 'er in 't Jaar 1470 een zekere *Alanus de Ripa* geweest is, welke in zyne Leerredenen zeyde, dat het Roozenhoedje van de Maagd, de eenigste weg ter zaligheyt was. *Sixtus* de IV. bevestigde, en keurde deze duyvelsche leere goed. Men maakte hier over een Boek, alwaar in het begin gezegt word, dat de Maagd Maria eens in de *Cel* van deze *Alanus* quam, hoewel de deur gesloten was, dat zy een kleyn bosje van haar hair nam, daar van zy een ring maakte, waar mede zy aan den Monnik *Alanus* trouwde; dat zy hem kuste, en vryheyt gaf, om zyn hand in haar boezem te steeken; en dat zy eyndelyk zo gemeenzaam met *Alanus* omging, als een vrouw met haar man. Men heeft niet anders te doen,

M 3

dan

(a) *Abbréviateurs*. (b) *Lib. 5. Geograph.*

dan *Leander* te lezen , om 'er nog andere byzonderheden van te weten. Wie kan zulke snoodheden en godslasteringen verdragen ? ik ben beschaamt dezelve by te brengen ; dog ik vinde my verplicht , om de verfoeyelykheden van de Pausen en Papisten te ontdekken. God geve , dat *Spanje* , en alle de Roomschen in 't algemeen , het ten eersten erkennen , en openhartig verfoeyen.

Verhaal van 't Roozehoedje van de Maagd Maria.

Dewyl de dwaze godsdienst en de bygelovige gewoonte , om op een Roozehoedje te bidden , een van de voornaamste *pointen* van de Paapfche Religie is , zal ik hier byhalen , 't geen 'er de Papisten zelfs van zeggen.

Het Dominikaaner *Breviarium* , te *Lions* in *Vrankryk* , in den Jaare 1578 gedrukt , spreekt 'er op deze wyze van. „ *Dominikus* vond het
 „ uyt , en maakte de lof daar van op , in 't Jaar
 „ 1200 ; dog dewyl men naderhand zulken heyligen *devotie* byna ten eenemaale vergat , be-
 „ floot de gelukzalige Maagd dezelve te vernieuwen. Ten dien eynde verscheenze in 't
 „ Jaar 1460 , of volgens *Tribemius* in 't Jaar
 „ 1470 , aan den Monnik *Alanus* , en zy belaste hem , om uyt haar naam aan alle Kristenen de noodzakelykheyt voor te dragen , om
 „ op deze wyze te bidden , met belofte , om deze
 „ *devotie* door tekenen en wonderwerken te bevestigen , enz. In 't Jaar 1466 verscheen de gelukzalige Maagd , om meer iever voor deze
 „ *devotie*

devotie in te drukken in der menschen harte, aan de Vader Prioor van het *Dominikaner* Klooster te *Keulen*, en belaste hem, het volk aan te kondigen, en te kennen te geven, dat de Heere barmhertigheyt aan alle die geene zoude bewyzen, die aan de Maagd deze *Roozehoed* met eerbied zouden offeren, enz. *Sixtus* de IV. heeft dit bevestigt door aflaten, die hy toegestaan heeft, aan alle die'er zig van bedienen, om hunne gebeden te doen; en verscheyden andere Pausen hebben 't ook bevestigt. Eyndelyk in 't Jaar 1572, belaste *Gregorius* de XIII. het Fcest van de Roozehoed, de eerste Zondag van *October*, te vieren.

Daar is een ander Boek in 't Spaans geschreven, en te *Bilbao* in *Biskaje* gedrukt, door *Mateus Mares*, in 't Jaar 1583, dat in 't breede de *Historie* van 't Roozehoedje, of de kroon van de Maagd Maria verhaalt. Men vind op de 185. bladzyde van dit Boek, dat de Pausen *Klemens* de IV., *Johannes* de XXII, en *Sixtus* de IV, LXXVII Jaaren vergiffenis, voor zo veelmaal als men dit Roozehoedje zou opzeggen, hebben vergunt. *Innocens* de VIII. vergunde ook volkomen aflaten op deze *devotie*, enz. *Leo* de X, om alle de aflaten te bevestigen, die de andere Pausen hadden toegestaan aan de geene die hen van de Roozehoed in 't bidden bedienden, vergunde ook tien Jaaren en tien *quaranteynen* vergiffenissen, voor ieder volkomen Roozehoedje, enz. *Alexander* de VI. hegte een vergiffenis van alle zonden aan deze *devotie*, die des Vrydags dubbeld moest wezen; hy verklaarde, dat t'elkens, als men zyn Roozehoedje op goe Vrydag zou opzeggen, men een ziel uyt de

vlammen des Vagevuurs zou verlossen. Op de 187. bladzyde word gezegt , dat Paus *Paulus* de III , op het verzoek van den zeer eerwaardigen Kardinaal *Don Jan de Toledo* , Aartsbisschop van St. *Jago* in *Gallicie* , 56000 Jaaren aflat toestond , voor alle die geene die het Roozehoedje zouden opzeggen , en t'elkens een volkomen aflat. Met een woord , de Papiſten houden niet op , om de kragten van het zelve , door woorden bevestigt , uyt te trompetten.

Daar uyt ziet men , tot wat hoogte een *devotie* gekomen is , waar van *Pieier* de *Heremyt* de eerste uytvinder was , zonder nogtans door het woord van God , nog door het voorbeeld van de Heyligen van het Oude en Nieuwe Testament daar toe gematigt te zyn. Laat men nu eens oordeelen , of de onwetende Papiſten reden hebben , om zo veel werk van hun Roozehoedje te maken , dat zyn oorspronk niet dan aan valsche wonderwerken en bedreygingen van den duyvel verschuldigt is ; en door middel van den Monnik *Alanus* , Bruydegom van de Maagd Maria vernieuwt is , gepredikt door *Jakob* Provinciaal van de ordre , en bevestigt door *Sixtus* de IV , Heylige Vader te *Rome*. Ik heb alle deze godslasteringen en godloosheden niet bygehaalt , dan om de Papiſten beschaamt te maken , om hen te leeren , dat het aan geen volk ontbreekt , die alle hunne verborgentheden doorgronden , en om hen te bewegen , zig na den Heere te wenden , die alle hunne zonden alleen kan vergeven , eeniglyk om de liefde van zynen Zoone *Jesus Kristus*.

't Was in 't Jaar 1477 , dat *Sixtus* de IV. de *Inquisitie* in Spanje vaststelde ; en de eerste *Inquisi-*

quisiteur was de eerwaarde Vader *Thomas de Torre Cremata*, een Dominikaaner Prieur van het Klooster te *Segovie*; dog wy zullen 'er wel haast in de Historie van *Alexander* de VI. van spreken. Hoewel *Sixtus* zodanig geweest is, als wy hem hebben afgeschildert, is hy nogtans in zulken grooten eerbied onder de Papiſten, dat *Felix Cireto* tot Paus verkoren zynde, de naam van *Sixtus* de V. aannam.

„ *Onuphrus Panvinus*, een *Augustijner* Monnik,
 „ een groot Loſtuyter van den Paus, en zyn
 „ groote aanbidders, verhaalt, dat ten tyde als
 „ de moeder van deze *Sixtus* van hem ſwanger
 „ ging, zy in den droom St. *Franciskus* en *An-*
 „ *tonius* zag het kleed en het lind van de ordere
 „ aan dezen zoon geven. 't Was om deze re-
 „ den, dat zyn moeder hem by zyn doop de
 „ naam van *Franciskus* liet geven; dog alzo
 „ zyn minnemoer hem eens in een Bad zou
 „ waſſchen, liet ze hem na de grond gaan, en
 „ na hem half dood daar uyt gehaalt hebbende,
 „ bragt zy hem in dezen ſtaat by zyn moeder,
 „ welke toen haar droom te binnen ſchoot, en
 „ deed belofte hem zes maanden het kleed van
 „ *Franciskus* te laten dragen, 't geen hem vol-
 „ komen herſtelde. Wanneer de zes maanden
 „ geëyndigt waren, ontnam zy het kind dit
 „ kleed; maar het kind wierd van dag tot dag
 „ zo ſwak, dat de moeder haar gelofte ver-
 „ nieuwdde, wanneer hy volkomen herſtelde;
 „ zo dat het tot den ouderdom van 19 Ja-
 „ ren gekomen zynde, Monnik wierd in een
 „ Klooster van de *Franciskaner* order. Ziedaar
 „ wat de fondamenten van de Paapſche Godsdienſt
 „ zyn, zy ſteunt niet dan op leugen en van een

vrouw , op bedriegerijen van den duyvel , op valsche wonderwerken , en op leugen en ; God verblind hen door zyne regtvaardige oordeelen , en geeft hen over in een verkeerde zin ; en dewyl zy de waarheyt in het geopenbaarde woord , van 't Oude ~~en Nieuwe Testament~~ beschreven , niet geloven , is dit , zegt *Paulus* , om datze de leugen aannemen. De tyding van de vrede , die de Hertog van *Ferrare* met de *Venetianen* gemaakt had , zonder toestemming van den Stoel , veroorzaakte de dood van dezen Paus , dewyl hy 'er zo veel verdriet over opvatte , dat hy vyf dagen daar na storf , zynde in het Jaar 1484.

Hy had *Innocentius* de VIII. tot opvolger , die voorheenen *Jan Baptista Cibo* genoemd wierd. Deze Paus *Conspireerde* tegen *Don Ferdinand* , Koning van *Sicilie* ; maar dewyl hy in zyn onderneming niet kon slagen , vond hy zig genootzaakt daar van af te zien , en vrede met den Koning te maken , onder voorwaarde , dat hy de schatting zou betalen , en het de wederspannelingen vergeven ; dog *Don Ferdinand* deed geen van beyde. Deze Paus gaf zig naderhand ten eenemale aan de vermakelykheden over , zynde onvermydbare metgezellen van de verwaantheit , wellust , gulzigheyt , hoerery , en andere ondeugden van dezen aard. Hy was zo welgemaakt van lighaam , dat hy zig van alle de *Dames* van 't Roomsche Hof deed beminnen ; gelyk *Paulus* de II. voor hem gedaan had. Hy geleek hem daar ook in , dat hy een traage bevatting had , en niet meer geneygtheyt als hy voor de studie. Hy had agt dogters en zo veel zoonen , zonder getrouwt te zyn ; gelyk uyt de volgende verssen van *Marcellus* blykt.

Octo recens Pueros genuit, totidemque Puellas;

Hunc meritò poterit dicere Roma patrem.

Spurcities, gula, avaritia, atque ignavia deses,

Hoc, Octave, jacent, quo tegeris, tumulo.

Dat is :

Hy heeft i'zedert agt zoonen, en zo dogters gehad, zo dat Rome hem met regt Vader zal konnen noemen.

♂ *Innocentius* de VIII! de hocrery, de gulzigheyt, de gierigheyt, de verwyftheyt, en de ledigheyt zyn met u in 't zelve graf befloten. Hy bevorderde zyne kinderen op een onbeschaamde wyze, hy verhief hen tot de eerste waardigheden, en hoopte dezelve met rykdommen op. Hy was de eerste Paus die het deed, zonder zig met de naam van Neven of Nigten te dekken, die de andere gewoon waren aan de onwettige vrugten van hunne onkuysheden en wulpseden te geven. Nogtans pryft *Vicelinus* hem als een man vol heyligheyt, en van een buytengewoone geleertheyt en welsprekenthelyt. Hy was zo driftig ontrent de rykdommen, dat nog zyne volkomen aflaten, nog het Jubel-fceft, nog den Turkzen Oorlog genoeg waren om zyn gierigheyt te verzadigen; hy vond een nieuw middel uyt om geld te verzamelen. Hy zey, dat hy in een muur de *Titel* van 't Kruys van JESUS CHRISTUS DE NAZARENER, KONING DER JODEN, geschreven in de *Hebreeusche, Grieksche* en *Latynsche* Taalc, had gevonden, en de Speer die de zyde van onzen Heere doorboort had. (a) *Pineda* zegt, dat het *Bajazet* was, die hem dit yzer zond, om te belletten dat zyn broeder *Zizimas* den Oorlog in Tur-

(a) XXVI. Boek, Kap. XXIII.

Turkyen niet voortzette. 't Is de zelve, die *Gemo* genoemd wierd, gelyk ik zal aantoonen, enz. Deze *Gemo* van zyn broeder *Bajazet* vlugtende, week na *Rhodes*, van daar wierd hy na *Vrankryk* gebragt; vervolgens wierd hy Paus *Innocentius* de VIII. aangehouden; cyndelyk bragt men hem na *Napels*, ten tyde van dezelve *Alexander* de VI. enz. Maar wy zullen 'er breder in 't leven van dezen *Alexander* van spreken.

Zie daar, waar toe de gierigheyt bequaam is! *Innocentius* was een beminnaar van den drank, en men kon voor geld zodanigen bediening aan 't Roomfche Hof verkrygen, als men begeerde. Hy veroordeelde in de Stad *Polen* agt mannen en zes vrouwen als ketters; zelfs de Heer van de plaats, om gezegt te hebben, dat 'er geen opvolgers van *Petrus* geweest zyn, die een Stedehouder van *Kristus* geweest is, als voor zo veel hy de Zaligmaker en de Apostelen in hunne armoede had nagevolgt. *Innocentius* de VIII. storf in 't Jaar 1492, en had *Alexander* de VI. tot opvolger.

Deze *Alexander* was te *Valence* in *Spanje* gebooren. Hy was van zulken ongeregelden en verfoeyelyken leven, dat de Papitten zelfs niet konden nalaten, hem in 't openbaar te veroordeelen. *Panvinus* verhaalt 'er in zyn leven, en niet zonder reden, verscheyden snoode dingen van. *Alexander*, zegt hy, won een groot getal Kardinalen, en verkreeg door dit middel de Pauffelyke Muts; dog haar *Eminentien* bevonden wel haast, hoe weynig staat dat 'er op het woord van dezen ondankbaaren Paus te maken was, en zy ontvingen de regtmattige straffen, die zy verdienden, om datze hunne stemmen ver-

verkogt hadden. De voornaamste van deze Kardinalen, was *Ascanius Sforcia*, die de zyne om groote vereeringen verkogt, gevoegt by de beloften die hem wegens *Alexander* gedaan waren, om hem tot zyn *Kancelier* te maken. Hy wierd het ook in der daat, ~~maar behalve deze post niet~~ lang; de overige stonden voor veel verdriet en ellenden bloot. Zommige wierden gebannen; andere in gevankennisen gebragt, en andere wederom op de wreedste wyze vermoord. *Panvinus* voegt 'er by, dat 'er Vaders by deze verkiezing waren, welke voorzeyden, dat de ervarentheit zou aantoonen, het klein verstant van hen die deze Spanjaart verkooren hadden, die een man van een quaad leven, en een groote geveynsde was, die cyndelyk het verderf van alle zou zyn, enz. De uytkomst billikte de voorzegging, en deze ellendige Kardinalen bewaarheden de spreuk, welke zegt, *dat het verraad behaagt, maar niet de verrader.*

Hieronimus Marius van dezen Paus sprekende, zegt, dat hy een verbond met den Duyvel gemaakt had, en zig aan hem had overgegeven, op dat hy door hem en zyne konststreeken, tot het Pauschap mogt komen. Na dat de Duyvel de voorwaarden van het *Contract* volbragt hadde, was *Alexander* zodanig aan hem overgegeven, dat hy nooyt het minste ondernam, zonder alvorens met deze Vorst der duyfsternisse geraadpleegt te hebben. Hy stond het Jubeljaar in 't Jaar 1500 niet alleen aan die geene toe, die na *Rome* zouden gaan, maar ook aan hen die t'huys zouden blyven, zo zy maar een zekere zomme geld betaalden. Paus *Bonifacius* de VIII, had in 't Jaar 1300 belaft, het Jubel-

feest

feest alle hondert Jaaren te vieren. *Klemens* de VI, in 't Jaar 1350, vergunde 'er alle vyftig Jaaren een. En *Sixtus* de IV, in 't Jaar 1475, alle xxv Jaaren; dog alleen voor die te *Rome* zouden komen. Onzen *Alexander*, door een geest van gierigheyt bezielde, overtrof dit, en heeft het niet alleen aan die geene toegestaan, die te *Rome* quamen, maar ook aan die t'huys bleven, zo zy maar een zomme gelds gaven. Dewyl wy van het Jubeljaar spreken, kan ik niet nalaten om alhier de Historie van de plegtigheden in te lассhen, die dit Jaar te *Rome* in 't werk gestelt worden.

Van het Jubeljaar en deszelfs plegtigheden.

Onder een menigte van Kerken, die'er te *Rome* zyn, zyn'er zeven voorname, alwaar vergiffenis verkregen word. Deze zeven Kerken hebben alle ten minsten een toegemetzelde deur, zo dat men daar door niet dan in 't Jubeljaar kan ingaan. De Paus gaat in een Draagstoel, door mannen op hunne schouderen gedragen, in een rood Scharlakens kleed nade Hoofkerk van *St. Pieter*; wanneer hy by de toegemetzelde deur komt, verhaalt hy het 9. vers van Psalm XXIV. *Attollite portas principes vestras &c. Verheft u gy eenwige deuren enz.* Daar op geeft hy een slag met een gouden hamer; wanneer de steenen en kalk vallen, en de deur met een geopent word, en het volk dat het Jubeljaar wil winnen, gaat door deze deur; dewyl't te vergeefs zou zyn, zo zy door een andere ingingen.

De

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

De drang is door de menigte der menschen, die'er in gaan, zo groot, dat'er geen Jubeljaar komt, of het kost veele menschen het leven. Het bygeloof van het gemeene volk is groot, en de *devotie* zo gek, dat'er het kleynste steentje kalk, aarde, of zand niet dwydt. Elk tragt iets daar van als een *Reliquie* in zyn Land te brengen. Deze deur word de *Heylige Poort* genaamt. *Klemens* de VI. ordonneerde aan de Engelen, om de zielen der *Pelgrims* na den Hemel over te voeren, die na Rome gingen om het Jubeljaar te winnen, en onderweeg storven. Wat overeenkomst heeft het Jubeljaar van den Paus met het geene *Jehova* intelde; (a) *God belaste het Jubeljaar alle vyftig Jaaren te vieren, op dat alle slaven van de Joodsche Naatsie uit haar slaverny mogten gaan, en in vryheyt gestelt wierden; en op dat elk in het bezit, en in de goederen van zyn Familie mogt komen, welke vervreemt of belast mogten zyn.* Zo dat het Jubeljaar een Jaar van vryheyt was, voor alle de kinderen van Israël; dog laat ons weder tot *Alexander* keeren, die alle middelen in 't werk stelde om gelt te verzamelen.

Deze Paus regte een nieuw *Collegie* van *Notarissen* op, wier getal LXXX beliep; hy verkogt deze posten elk voor 750 Ducaten. Hy maakte xxxvi Kardinalen, of volgens *Panvinus* XLIII, en onder deze xviii van de Spaansche Naatsie, ook drie van zyne naaste vrienden, die, gelyk hy, van de *Familie* van *Borja* waren. Hy had vermaak in 't bouwen, en veel genoeg in de *Komedie*. De Schermmeesters en Hoeren hadden nooyt zo veel vryheyt gehad, en het volk

nooyt

(a) Levit. XXV: 10, 11.

nooyt minder te Rome, als ten tyde van dezen Paus. Hy had overal verspieters, die hem getrouwelyk alles aandienden wat zy hoorden, en hy veroordeelde ze alle ter dood, die het minste zeyden dat tot zyn nadeel was. De d.... Vader deed dit alles, ~~om zyn liefden~~ voor zyne kinderen; want in navolginge van zyn voorzaat *Innocent*, deed hy al zyn geluk bestaan in zyne bastaarden voort te helpen, en hen op een onbeschaamde wyze met rykdommen op te hopen. Hy maakte de jongste van zyne zoonen Prins van *Sicilie*, en de tweede *Cesar* genoemd, wierd Kardinaal gemaakt, en de oudste van alle Hertog van *Gandia*.

Panvinus verhaalt, dat *Cesar* en den Hertog op zekere avond eens by *Zenobia* haar moeder ten eeten waren, *Cesar* den Hertog doodde, en zyn lighaam in den *Tyber* sineet; hoewel dit bedryf ter ooren van den Paus quam, deed hy dit nogtans niet onderzoeken, om dat *Cesar*, de boosaardigste van alle de broeders, zyn gunsteling was. Na de dood van den Hertog, gaf *Cesar* zig ten eenemaale aan de oorlogsbedryven over, dewyl hy geen lust tot de Kardinaals-hoed had; en zig van een groote rykdom voorzien hebbende, ging hy na *Frankryk*, alwaar hy een Prinses van den bloede trouwde, en Hertog van *Valence* gemaakt wierd. De zelve *Cesar* door den Koning van *Vrankryk*, en zyn Vader de Paus ondersteunt zynde, deed in *Italie* alles wat hy wilde. De Paus, om de weldaden van Koning *Lodewyk* de XII. ten opzigte van *Cesar* te erkennen, gaf hem vryheyt, zyn wettige vrouw, zuster van *Karel* zyn voorzaat, te verstootten, en de Hertoginne van *Bretagne* zyn Weduwe te trouwen, gelyk

gelyk *Pineda* (a) verhaalt. Om te weten, wat de innootheden en gruweldaden van *Cesar*, deze Hoorren-zoon en Baftaard van den Paus, waren, heeft men maar na te zien wat *Panvinus* daar van zegt.

Na de dood van *Alexander* de VI, verviel *Cesar* zyn zoon van zyn hoogheyt en gezag, dewyl Koning *Ferdinand* hem gevangen liet nemen, en na Spanje voeren, alwaar hy in 't Kasteel van *Medina* twee Jaaren gevangen zat; dog hy vond een middel uyt om het te ontfnappen, en vlugtte by den Koning van *Navarre*. Hy wierd, in dienft van dezen Koning zynde, met een Musquet fchoot gedood, zo *Carion* verhaalt; of volgens *Pineda* (b), was 't een Jongeling van de Familie *Garceses*, in *Agrede*, die hem in *Navarre* door een fpeerfteek doodde.

Lucretia, dogter van *Alexander* de VI, met wie deze Paus bloedschande bedreef, was drie-maal getrouwt; zy had eerft ten huwelyk *Jan Esforcia*, Hertog van *Epidauris*; dog deze eerfte man verlaten hebbende, trouwde zy weder aan *Don Lodewyk de Arragon*, baftaardzoon van Koning *Don Alfonsus*; en na de dood van dezen tweeden man, nam zy ten derdenmaale in huwelyk *Don Alfonsus*, Hertog van *Ferrara*. *Panvinus* verhaalt, dat deze laatste huwelyken in et allerley flag van vermakelykheden en uytftanningen, op bevel van den Paus, voltrokken wierden. Merk hier aan, hoe weynig omzigtigheyt deze *Alexander* de VI. gebruykte. Men kan vernemen, wat zyn leven en Godsdienft geweest is, door het Graffchrift, dat *Jan Jovianus Pontanus* op *Lucretia*, met deze uytdrukkingen, gemaakt heeft.

II. DEEL.

N

Hic

(a) XXVI. Boek, Kap. XXXVIII. §. 1. & 2.

(b) XXVII. Boek, Kap. IV.

*Hic jacet in tumulo Lucretia nomine , sed re
Thais , Alexandri , Filia , Spensa , Nurus.*

Dat is :

*Hier legt Lucretia van naam , maar van daad
Thais , Dogter , Vrouw , en Snaar van Alexander.*

*Zanazarus , een vermaard man , en een uyt-
nemend Digter van dezen tyd , zegt van den zel-
ven Paus ,*

*Pollicitus Coelum , Romanus , & Astra , Sacerdos ,
Per scelera , & caedes ad Styga pandit iter.*

Dat is :

*De Bisschop van Rome had hem den Hemel en de
Starren beloofd ; maar hy opent den weg tot de Hel ,
door zyne schandelykheden en moorderyen.*

De zelve Zanazarus zegt elders ook ,

Ergò te semper cupiet , Lucretia , Sextus ?

O Fatum diri Numinis : Hic pater est.

Dat is :

*Hoe is het mogelyk Lucretia , dat Alexander de
VI. altyt op u verliefst was ? wat een nootlottigheyt ,
wat een besluyt van de beledigde Godheyt : deze
Alexander is uw Vader.*

Men zegt ook van dezen Paus , dat hy 't
Krùys ; den Autaar , en Kristus zelfs verkogt.
Gelyk hy ze gekogt hadde , verkogt hy ze ook ;
in dezelve te koopen , maakte hy zig schuldig
aan *Simonie* ; en die verkoopende , aan Kerkro-
very. Hy deed *Geme* , broeder van *Bajazet* , ver-
geven , die hy te *Rome* gevangen hield , en die
hem door den Turk voor een zomma van 200000
Ducaten wierd toegezonden. Wat een *Exem-
pel* ! wat een fraaye handelwyze ! om aan de be-
keering der Turken te arbeiden. Ik heb reets
van deze *Geme* in 't leven van *Innocentius* de
VIII. gesproken ; ik zal hier eyndigen , 't geen
ik

ikter van begonnen heb te zeggen, met de volgende *Historie*.

Karel de VIII, Koning van Vrankryk, deed *Alexander* de VI. den oorlog aan; welke zig te fwak bevindende, om des Konings Leger te wederstaan; vrede met hem maakte, onder beding, dat deze Paus aan *Karel*, *Geme*, Broeder van den Turk, zou leveren. Dit ontruſte *Alexander*, welke bedugt was, daar door 40000 Ducaten te verliezen, die den *Sultan* hem Jaarlyks gaf, om *Geme* niet buyten Rome te laten gaan. Dog dewyl de Turk eyndelyk 200000 Ducaten beloofde om *Geme* aan kant te helpen, volbragt de Paus dit, door een vergift dat hy hem liet geven.

Alexander, om zyn geweldenary te onderſchragen, verzogt den *Sultan*, hem tegen den Koning van Vrankryk by te ſpringen; en gaf daar door een voorbeeld aan *Francois* de I, Koning van Vrankryk, om den Turk ook om hulp tegen Keyzer *Karel* de V. te verzoeken. De Paus deed de tong en handen aan *Antonius Mancinellus* afſnyden, om dat hy een welſprekende redevoering tegen zyne verfoeyelyke gruwelen en ongehoorde ſnoodheden gedaan had. Maar God die regtvaardig is, gaf hem de belooninge die hy verdiende. Zie op wát wyze. Dezen Paus had zekere Kardinalen ten eeten verzogt, die hy meende te vergeven, neffens verſcheyde Roomſche Raadsheeren, met het zelve vergift, waar van hy zig bedient had om *Geme* van kant te helpen. De huysgenoten qualyk onderrigt zynde, namen de verkeerde Fles, en gaven den Paus te drinken uyt deze, waar in het vergift was; zo dat hy, na de Pauſſelyke Muts xi Jaaren

gedragen te hebben , met eenige Kardinalen in 't Jaar 1503 storf.

't Was in het Jaar 1499, onder het Pauffchap van dezen Paus , dat *Hieronimus Savanarola*, een *Dominikaan*, een uytnemend Prediker, en een deftig man, zo door de heyligheyt van zyne zeden, als zuiverheyt van zyne leere, te *Florenfe* verbrand wierd, neffens eenige van zyne medemakkers, om datze de *Communie* onder de twee gedaantens beweert hadden; om datze de Aflaten veroordeelt hadden, yverig tegen het quaat gedrag en de onagtzaamheyt van den Paus, de Kardinalen en Geestelykheyt hadden uitgevaren, de opperhoofdigheyt van den Paus ontkent; om in 't openbaar geleeraart te hebben, dat de sleutelen niet aan *Petrus*, maar aan de geheele Kerk waren gegeven; om datze gezegt hadden, dat de Paus het leven of de leere van Kristus niet opvolgde; dewyl hy zyne Aflaten kragtiger agte, dan de verdienften van den Zaligmaker; om beweert te hebben, dat men den ban van den Paus niet moest agten; en eyndelyk, om datze dingen voorzegt hadden, die volgens hun gevoelen moesten gebeuren; namentlyk, de verwoesting van *Florenfe* en van *Rome*, en de herstelling van de Kerk. Dit laaste wierd ten tyde der hervorming vervult; 't geen te weeg bragt; dat *Franciscus*, *Petrus* van *Mirandola* hem als een heylig Profeet aanmerkte, in een boek dat hy tegen den Paus heeft opgestelt.

Marcilius in eene van zyne Brieven, en *Philippus Cominaeus* in zyn Historie van Vrankryk, zeggen, dat hy een Profetische geest had; en daar worden verfcheyden andere Geleerden gevonden, die zyn onfchult verdedigt hebben.

Dr.

Dr. Illescas in 't leven van *Alexander* de VI, van *Savanarola* spreekende, zegt met deze woorden,
 „ de gevoelens waren zeer verdeelt ; en daar
 „ zyn 'er , die voorgeven dit voorval te billy-
 „ ken. Vader *Mancius* , zeer geleert Hoog-
 „ leeraar van de Dominikaner order, zegt, dat
 „ de Bisschop *Remolinus*, die naderhand Kardinaal
 „ wierd , al zyn leven berouw gehad heeft,
 „ over het vonnis dat hy tegen dezen armen
 „ man had helpen uytspreeken ; en dat hy , om
 „ zyn zonde te verzoenen , driemalen ter week
 „ vaste. Inderdaat , wanneer men de geestelyke
 „ dingen leeft die hy geschreven heeft , men ziet
 „ dat zyn leven niet geveynst was ; maar uyt
 „ een regt godsdienstig harte voortquam.

Daar gebeurden zes aanmerkelyke dingen in Spanje , ten tyde van *Alexander* de VI, ontrent den Jaare 1492.

Ten 1. Dat den Paus een Spanjaart was.

Ten 2. Dat men *Grenade* den Moren afnam.

Ten 3. Dat men de *Indie* ontdekte.

Ten 4. De *Inquisitie* in Spanje opregte.

Ten 5. Dat de heylige Broederschap , of de heylige *Harmandad* verscheen.

Ten 6. Dat de *Venus* quaal of Spaansche Pokken voor den dag quamen.

Ten eersten , dezen *Alexander* was een Spanjaard , en zulken snooden Paus , dat hy alles quaats bedreef , waar toe hy bequaam was ; niet alleen aan zyn Vaderland , maar ook voor het overige van de werelt.

Ten tweeden , het innemen van *Grenade* deed Spanje veel goeds , om datze daar door van de geduurige oorlogen en moorderyen , die 'er tuschen de Kristenen en Mooren voorvielen , ver-

loft wierden, en de geheele Secte van *Mahomet* uyt Spanje verbande.

Ten derden, de ontdekkings van de *Indie*, heeft, zo men 't wel overweegt, meer ongelijk als goet aan de Spanjaarden, die 'er na toe gegaan zyn, gedaan, ten opzichte van het verlies van hunne zielen. De Bisschop van *Cassas* ook een Spanjaart, die 'er een ooggetuyge van geweest is, heeft een boek van de wreedheden t'zamengesteld, die zyne Mede-vaderlanders ontrent de *Indianen* gepleegt hebben. Deze arme menschen beklagden hen, naar 't verhaal van *Augustyn de Zarata*, in zyn Historie van *Peru*, dat de Spanjaarden hen van hunne Afgoden berooft hadden, om hen Spaansche Beelden, Kruyfen, de Maagt Maria enz. te geven, en aan te bidden; en dat zy zelfs hunne vrouwen ontnomen hadden, om ze tot *Koncubynen* te maken.

In de vierde plaats, de *Inquisitie* werd in Spanje door een zuivere yver, en met een goede meening opgerecht; volgens 't gevoelen van zommige, begonze voor de oorlogen van *Grenade*, en werd door dezelve *Don Ferdinand*, of door den Kardinaal van *Toledo*; ten tyde van Paus *Sixtus* de V. ingevoerd; dog de geagte Schryvers zeggen, datze niet voor de tyd van *Alexander* de VI, na't bemagtigen van *Grenade*, werd opgerecht. Toen belaste *Don Ferdinand* aan alle de Joden, die in Spanje wilden blyven wonen, zig te laten doopen, of uyt het Koninkryk te vertrekken; zo dat 'er, na't verhaal van *Sabellicus*, 120000 waren, die hun verblyf liever elders zогten,

Dus werd de *Inquisitie* niet opgerecht, dan om de Joden en Mooren, die de kristen Godsdienst om-

omhelst hadden , te onderwyzen. In weerwil van dit alles , begaven zy zig wederom in 't geheym tot hunne oude gewoontens. Dog tegenwoordig , dewyl de *Inquisitie* Meesters niet meer met de Mooren te doen hebben , oeffenen zy hunne *tirannye* op eenige Joden , en voornamentlyk op de Kristenen , welke de afgodery van het Pausdom en haare iedele bygelovigheden verfoeyende , belyden , dat 'er maar een God , Vader Zoon en H. Geest is , die men in geest en waarheyt moet aanbidden:

Hun wyze van leeren , ontrent die geene die zy vooronderstellen in de dwaling te steken , is , sinaadheden , ongemakken , pynbanken , geesselingen , schande , galeyen , en een eeuwige gevangenis ; en eyndelyk het vuur te gebruyken , waar toe zy die geene veroordeelen , aan wie God door zyne barmhertigheyt standvastigheyt vergunt , om zyn Zoone Jesus Kristus te belyden. Om de listen , de bedriegeryen , de konststreken en wreetheden te weten , waar van deze onderzoekers van 't geloof , ten opzigte van de arme kudde van den Zaligmaker , zig bedienen , die zy door het vuur , of door eenige andere wreede foltering van kant helpen ; leeze men maar het boek , dat ten tytel draagt , *Inquisitio Hispanica* , in het *Fransch* , *Engelsch* en *Hollands* vertaalt , men zal daar in , 't geene ik zegge , op het levendigste zien afgeschildert , en door een goet getal voorbeelden bevestigt.

Men moet alhier aanmerken , dat alle personen die in de *Inquisitie* komen , om wat reden dat het ook zyn mag , niet dan met schaamte en verlegentheyt daar uyt komen , zo zy dit nog kunnen doen ; behalven dat men hen hunne

goederen ontnemt, zonder dat 'er iemand is, die beter ontrent de *Religie* verligt en onderwezen is. Zie daar wat de iever van de Vaders des geloofs is, zy hebben geen tyd om de elendigen die onder hunne bescheydenheyt staan, te onderwyzen; maar zy kunnen die wel uytvinden, om hen van hunne goederen te beroven, en van kant te helpen. Dewyl het door geweld was, dat men het Koninkryk van *Arragon* dwong om de *Inquisitie* aan te nemen, wierd de eerste *Inquisitie*-Meester aldaar gedood. *Don Pedro de Toledo* ondernam in den Jaare 1546, om dezelve te *Napels* in te voeren; dog de *Napolitanen* kantten zig daar tegen aan.

Dr. Illescas verhaalt, dat Paus *Paulus*, onderligt krygende van 't geene dat 'er in *Napels* omging, aanstonds een Apostolisch *Edict* afvaardigde, waar door hy verklaarde, dat het niet dan aan 't Kerkelyke Hof en de Apostolische *Jurisdictie* toequam, om de zaken te weten die de misdaat van kettery betroffen; zo dat hy aan den *Viceroy* en alle de wereltlyke Regters belaste om daar van af te staan, en zig niet meer by wyze van *Inquisitie* of anderzins, tegen wat kettery het ook zyn mogt, daar mede te bemoeien; behoudende de besliffing van deze zaken aan zig zelfs, als iets dat het Kerkelyk Regtsgebied aanging.

Daar was ontrent die tyd een zekere *Sayavedra Cordovos*, die de Koning van *Portugaal* diets maakte, dat Paus *Paulus* hem in *qualiteyt* van *Nuntius* aan hem had gezonden. Zo dat hy door dit middel de *Inquisitie* in het Koninkryk invoerde, ontrent den Jaare 1545, 't welk ook 30000 Jooden daar uyt deed vertrekken. Dog dewyl

men

men naderhand vernam , dat zyn gezantschap
 maar verciert was , wierd hy op de Galeyen
 gezet. Men zegt van dezen *Nuntius* , dat hy
 in 't schryven zodanig afgeregt was , dat hy elks
 hand konde naschryven. Wanneer hy op de
 Galeyen was , was 'er een arme vrouw , die by
 de *Generaal* quam , en verzogt een liefde-gift ,
 om een Dogter , die zy had , te konnen uythu-
 welyken. De *Generaal* gaf ten antwoord , dat
 hy dustyts daar toe geen gelegentheyt hadde ;
 en dewyl ze zeer qualyk te vrede , en droevig
 zynde , weg ging , riep de gewaande *Nuntius*
 haar , liet zig een pen , papier en inkt geven , en
 schreef deze woorden : *Myn Intendant zal aan
 brengster dezès zo veel duyzent guldens betalen enz.*
 en schreef den naam van den *Generaal* onder aan.
 Daar op ging de arme vrouw na den *Intendant* ,
 gaf hem het briefje over , en deze betaalde haar
 aanstonts. Wanneer de *Generaal* zyn *Intendant*
 de Rekening liet doen , bragt deze het gemelde
 briefje te voorschyn ; waar op de *Generaal* zey ,
 dat het de waarheyt was , dat een vrouw wat
 onderstand van hem verzogt had , maar dat hy
 haar ten antwoord had gegeven , dat hy het niet
 doen kon ; en na het schrift bezien te hebben ,
 zey hy , *Zie daar , dat is myn hand wel , dog ik
 heb het briefje niet geschreven.* Hy liet een naau-
 keurig onderzoek op de Galeij doen , en wan-
 neer men ontdekte dat het zekerlyk de *Nuntius*
 was die 't gedaan had , zette men hem aan de
 Riemen , en *Illescas* verzekert , dat hy hem op
 een Galeij heeft zien roeyen.

Een van de voornaamste redenen , die de Ne-
 derlanders aanspoorde om een opstand te begin-
 nen , was , dat den Hertog van *Alba* een voor-

neemen had, om de *Inquisitie* aldaar in te voeren; 't geen de dood van veele Spanjaarden veroorzaakte, en hen veele Millioenen gekost heeft. Zie daar, wat het voordeel geweelt is, dat de *Inquisitie Spanje* aanbragt. Daar is geen wet, die aan een schuldige de vryheyt niet vergunt, om zyn beschuldiging te mogen weten, en de getuygen die hem beschuldigen, op dat hy ze kan afkeuren, zo zy daar toe onbequaam zyn. Maar in de *Inquisitie*, neemt de onder-*Tresorier* de party van de gevangene aan, hoewel hy hem nooyt gezien heeft, zonder na zyn misdaden iets te vernemen, waar mede hy beschuldigt word, en zulks tegen het goddelyke en menschelyke regt. Zo dat de *Inquisiteurs* alles kunnen doen wat hun behaagt, alzo 'er niemant is die hun reden van hun gedrag kan afeysschen.

Ten vyfden, heeft de heylige *Harmandad* veel goed aan *Spanje* gedaan, en doet het nog; zy zuiveret de groote wegen van Moordenaars en Rovers, zo dat men 'er in alle zekerheyt kan reyzen. Men zegt gemeenlyk, dat 'er drie H: Zusters in *Spanje* zyn, de Heylige *Inquisitie*, het Heylige Kruys, en de Heylige *Harmandad*. De Spanjaarden bidden God, hen van de eerste te ontslaan, en zeggen, dat zy hen voor de twee andere zullen tragten te behoeden.

Ten zesden, die in *Indie* geweest zyn, brengen op hun te rugkomst de *Venus*-ziekte mede, genaamt *Buba*. tot die tyd toe onbekent in *Spanje*. Deze besmetting is zodanig door geheel *Europa* verspreyt, dat men 'er geen meer agt op geeft. De Fransche noemen het de *Napelsche ziekte*; (de Hollanders de Spaansche Pokken) dog het word tyd wederom tot *Alexander* te keeren. Het

Hand-

Handboek des Tyts verzekert, dat hy veele onbetamelijke dingen toeliet, die nog zyn persoon, nog zyn ampt, nog de Stad *Rome* pasten. *Macchiavel* (a) zegt, dat *Alexander* nooyt iets gedaan heeft, dan de menschen te bedriegen, dat hy alleen daar op dagt, dat hy ter middelen ge-
 toe aan de hand had, dat 'er nooyt iemand was die iets met meer nadruk bevestigde, en dat hy geen swarigheyt maakte iets met dierbare eeden te beloven, 't geen hy nooyt dagt te doen, dat zyn bedrog, niet tegenstaande dit alles, altyt wel geslaagt was &c. *Gauecardyn*, een geloofwaardig Schryver, en van veel agting, geeft hem, naar 't verhaal van *Illescas*, in 't leven van *Alexander* de VI. (b), dit aanmerkenswaardige getuygenis. Het snoode naturel van dezen Bisschop deed &c. Hy wierd in 't Jaar 1503, gelijk wy reets gezegt hebben, vergeven.

Pius de III. van *Siena*, Neef van Paus *Pius* de II, volgde op *Alexander* de VI, die zo ras niet dood was, of zyn zoon *Cesar*, die zyn broeder om 't leven gebragt had, quam met de gheele schat, en alle de Juweelen van den Paus aan 't hooft van 12000 man, om het *Vatikaan* te bewaren, alwaar de Kardinalen gewoon waren te vergaderen om tot een nieuwe verkiezing te treden, en om hen te noorzaken zo een te kiezen als 't hem behaagde; dog dewylze na *Minerva* gingen, was *Cesar* daar van zo haast niet onderrigt, of hy zond zyne Krygsbenden derwaarts, om hen in te sluyten. Daar op verspreyde zig een gerugt door *Rome*, dat de Kardinalen gevangen waren, en niet dan de dood had-

(a) *Lib. de Princip. Cap. XVIII.*

(b) II. Boek §. 2. van zyn Historie.

hadden te verwagten. Zo dat de schrik zo groot in de Stad was, als of men *Hannibal* voor de Poorten zag. Dog *Cesar* vertrok uyt *Rome*, op het verzoek van de Romeynen en andere Kristén Vorsten; en de *Ambassadeurs* van *Vrankryk*, *Spanje*, en de *Kardinalen*, begaven zig daar op na hun *Konclave*, alwaar zy na lange twistingen *Pius* de III. verkooren, die zo ras geen Paus was, of hy smeedde een verraad tegen *Vrankryk*; dog storf xxvii dagen na zyn verkiezing, in 't zelve Jaar 1503.

Julius de II, een *Genuees*, Neef van *Sixtus* de IV, quam door zyn groot verstand en scherpzinnig vernuft, tot de verhevenste waardigheden, en wierd eyndelyk tot Paus verkooren. Dewyl hy van natuuren tot den oorlog gene-gen was, deed zyn verheffing tot het Pausschap hem deze genegentheyt niet verliezen; in tegendeel, zo ras hy zig met een volstrekte magt bekleed zag, liet hy 't niet na, om 't zelve te betoonen. Hy had bloedige oorlogen tegen de *Venetiaanen*, den Koning van *Vrankryk*, de Hertog van *Ferrare*, die van *Bentivoglio*, en andere Prinzen. In de tyd van zeven Jaren, dat dezen Paus den oorlog voerde door wapenen en het blixemen van den Ban, nam hy veele plaatzen van verscheyden Kristén Prinzen in. Zyn onverdraaglyke tyrannye, geduurende deze zeven Jaaren, veroorzaakte de dood van meer dan 200000 menschen, die door het swaard omquammen. Verre van daar, dat hy 'er het minste verdriet over had, volgde hy daar in *Nero* na, die de Stad *Rome* in brand gestoken hebbende, vermaak had om zyne oogen in zulken droevigen vertooning te doen weyden.

't Is dezelve *Julius*, die de oorzaak was van de bloedige slag van *Ravenne*, tusschen de Franschen en de Spanjaarden, waar in den overwinnaar byna zo veel als de overwonnene verloor. Dewyl de Paus zig niet sterk genoeg gevoelde, om den Koning van *Vrankryk* door de wapenen te bemagtigen, tastte hy hem op een andere plaats aan. Ik meene dat hy hem met de Koning van *Navarre* zyn Bondgenood in den ban deed, en gaf hunne Koninkryken ten buyt, aan die geene diese konden bemagtigen. *Don Ferdinand*, die *Grenade* bemagtigt had, quam uyt kragte van dezen ban in *Navarre*, en maakte 'er zig door geweld van wapenen meester van, in 't Jaar 1512. *Guicciardyn* in 't eerste boek van zyn *Historie* van dit wingewest spreekende, zegt, met deze zelve woorden, dat de Koning van *Navarre* overvallen zynde, zonder eenige hoope van bystand, na *Bearn* vlugtte, aan de andere zyde van 't *Pireneesche* gebergte. *Navarre* aldus verlaten zynde, gaf zig zonder de minste kosten te maken, en zonder eenige swarigheyt over, behalven zekere vestingen die stant voor hunnen Koning hielden. Alle het overige onderwierp zig aan de magt van den Koning van *Arragon*, die geen *Titel* hebbende om 'er bezit van te nemen, onderstelde, dat het voor de Apostolische Stoel was. *Vinero* zegt (a), dat *Pascal*, Bisschop van *Burgos*, in dit zelve Jaar van 1512 storf. Hy had in zyn Kerkgebied verboden de *Vigilien* in de Kerken te vieren, wegens de ergernissen, danfferyen, en andere dingen die tegen de wille van God aanliepen; en voornamentlyk, wegens de vleeschelyke lustplegingen of andere snoode mis-

(a) In zyn *Handelboek des Tyts Fol. 117.*

misdaden, die men dan bedryft. 't Is om dezelve reden, dat deze *Vigilien* door geheel *Spanje* verboden waren, uyt vrees datze aanleyding tot *pel'grimagien* mogten geven, dat de meeste tyd niet dan op wellustigheden uytliepen. *Illescas* zegt, in het leven van *Eugenius* de I, dat het ten tyde van dezen Paus was, dat het *Koncilie* van *Catilone* enz. gehouden is, waar in het wierd verboden, in de Kerken, *Pelgrimagien*, en andere plaatsen van *devotie* te danffen, alwaar men de gewoonte heeft in *Pelgrimagien* te gaan; of *Vigilien* te houden, enz.; en een weynig later, 't is iets dat men moet verbeteren. En ik oordeel, zo de *Hyrelaten* de huysen van *devotie* des nagts lieten toefluyten, dat zy deze ongeregeltheden zouden voorkomen. Paus *Julius* de II. vertrok uyt *Rome*, aan 't hooft van zyn Leger; houdende in de reene hand de sleutels van *Sz. Pieter*, en in de andere een bloote Degen; hy wierp de sleutelen in den *Tiber*, en zey, dewyl de sleutelen van *Sz. Pieter* tegenwoordig geen kragt hebben, is het nodig, dat de Degen van *Paulus* het te weeg brenge; en in der daat, hy droeg 'er een als een dapper oorlogsheld op zyn zyde. Daar waren verscheyden *Poëten*, die versen op zulken aanmerkenswaardigen voorval maakten; dog zal 'er geene van byhalen, als deze, die de zaak verklaren, zo als zy is voor gevallen.

Inde Mariu strictum vagina diripit enses

Exclamansque truci talia voce refert.

Hic gladius Pauli nos nunc defendat ab hoste,

Quandoquidem clavis nil juvat ista Petri.

Dat is:

Zy drukken het zelfde woordelyk uyt, 't geen ik van
dezen

dezen Paus zegge. *Wat Godsdienst moet iemand hebben, die dus met Petrus en Paulus durft spotten!*

Wanneer hy tot Paus verkooren was, verklaarde hy onder eede een *Koncilie* te zullen houden, eer hy 't een Jaar geweest was; dog alzo'er verscheyden voorby liepen, zonder dat hy aan zyn beloften dagt, waren 'er negen Kardinalen, die met de gevolmagtigden van den Keyzer, en van Lodewyk de XII, Koning van Vrankryk, te *Milanen* by een verzamelden, en *Pisa* voor de plaats van 't *Koncilie* beraamden, dat den eersten *September* van 't Jaar 1511 moest geopent worden. De reden die hen daar toe aanzette, was, dat den Paus zyn Eed geschonden had; en deze zelve reden bewoog hen, om een *Koncilie* te beroepen, om hem van snoode misdaden te beschuldigen, en daar door gelegentheid te krygen, om hem af te zetten. Dog deze Paus de lugt daar van krygende, verbood onder sware straffen aan elk, van wat rang of staat hy ook zyn mogt, zig na *Pisa* te begeven; of aan eenig besluyt, van dit *Koncilie* voortgekoemen, gehoor te geven. Hy benoemde *Rome* om 'er een te houden, in het volgende Jaar 1512, 't welke den ix. *April* moest beginnen. Ontrent dezen tyd was 'er te *Padua* een uytnemend Regtsgeleerde, genaamt *Philippus Decius*, die door zyne schriften de zaak van de Kardinalen tegen den Paus verdedigden. Wanneer den Koning van Vrankryk vernomen had, dat *Julius* zig by de Venetianen gevoegt had, om hem den oorlog aan te doen, beriep hy een *Koncilie* te *Tours*, alwaar hy deze vragen voorstelde, of het den Paus vry staat aan een Kristen Vorst zonder reden den oorlog te verklaren? of een Vorst om zyn

zyn Land te verdedigen, de aanvaller mag afweeren, en zig zyn gehoorzaamheyt onttrekken? men antwoorde, dat het den Paus niet vry stond; den oorlog te voeren enz.; en dat een Vorst, om zyne Staten te beschermen, zyne aanvallen mogt stuyten, en hem gehoorzaamheyt weygeren; dat men, wat het Koninkryk van *Vrankryk* aanging, de *Pragmatica* moest opvolgen; en zo de Paus die mogt schenden, men geen werk van zyn *Censuren* of Ban behoefde te maken. Den Koning dit antwoord ontfangen hebbende, zond het aan den Paus, en verzocht hem, of de vrede aan te nemen, of een algemeen *Koncilie* te beroepen; met nadruk, om de zaak in verschil te onderzoeken en te besliffen; dog de Paus wilde na geen van beyde deze verzoeken luyfteren.

Daar zyn Schryvers, welke verzekeren; dat deze ondeugende Paus voor een regte *Sodomys* doorging; en dat *Anna*, Koningin van *Vrankryk*, twee jonge Edelluyden aan den Kardinaal *Robert van Nantes* gezonden hebbende, om hen te onderwyzen, deze Paus hen misbruykte. Dit zyn dingen, die het aan een zedige pen niet geoorloft is te schryven, nog voor kuysche ooren aan te hooren; nogtans is men verplicht, de schande der Pausen te ontdekken. Hoc snood dat *Julius* ook geweest is, het heeft hem nogtans aan geen aanbidders ontbroken, die hem voor een heylig, godvrugtig, wys, voorzigtig en verstandig man doen doorgaan. Na tien Jaaren Paus geweest te zyn, storf hy in 't Jaar 1513.

Leo de X, een *Florentyner*, volgde op *Julius*; 't was een vreedzaam en belcefd man; dog zo

ras hy Paus was, liet hy eenige snoode dingen toe, om dat hy zig door onrustige en wreede gemoederen liet regeeren. Hy gaf zig aan de ledigheyt over, en zodanig aan de vermaken van het vleesch, dat hy verscheyden bastaarden had: Hy hoopte dezelve met rykdommen op, maakte hen Hertogen of groote Heeren, huwelykte hen aan vrouwen van de hoogste rang uyt. Dezen *Leo* wierd Kardinaal in den ouderdom van xiii Jaaren; naar myn oordeel te jong om een pilaar van de Kerk te zyn, gelyk men de Kardinalen noemt. Men betoonde veel vreugde by zyn krooning; men wierp zelfs, na 't verhaal van *Illescas*, meer dan 100000 Ducaten voor 't volk langs de straten. Dezen Paus maakte xiii Kardinalen te gelyk, onder welk getal hy *Rasael* van *Urbyn*, een zeer uytnemend Schilder, wilde stellen, om hem daar door te beloonen, en de groote sommen gelds te betalen, die hy hem voor schilderyen schuldig was; dus gaat de Paus met de roode hoeden te werk. *Leo* was zeer gereet om aflaten te vergunnen; dog nog gereeder om 'er geld voor te ontfangen, om zyne kinderen te verryken. In 't Jaar 1515, stond dezelve Paus aan *François* de I, Koning van *Vrankryk*; een Jubeljaar toe, dat ook in verscheyden andere Landen doorging. De *Commissarissen* kondigden in hunne Leerrekenen af, dat, wie de gestelde zom zou betalen, een ziel uyt het Vagevuur zou verlossen. Zy verzekerden, dat God, volgens zyn belofte aan *Petrus*, alles wat gy op aarden zult ontbinden, zal in den Hemel ontbonden zyn, alles zou doen wat de Pausen wensten, onder voorwaarde, dat 'er geen een penning aan de gestelde zom ontbrak. Hy

vergaf de voorledene en toekomende zonden aan die het Jübelfeest bywoonden ; dog deze leere begon veele menschen te stooten , die de vrage van het gezag en de magt van den Paus begonden te verhandelen , een vraage die den ondergang van het Pausdom was.

Martyn Luther kante zig onder anderen tegen deze onbehoorlyke vergiffenissen aan. Hy predikte in *Duytsland* tegen dit slag van Koopmanschappen , gelyk *Caranza* met deze woorden zegt.

„ Ten tyde van *Leo* de X. , stond *Marten Luther* ,
 „ een Ketter , in *Duytsland* op , en was de eerste
 „ die tegen de aflaten van den Paus predikte ,
 „ en naderhand tegen de oppermagtigheyt van
 „ de Roomsche Kerk , tegen de gedwongen
 „ kuysheyt , en andere Kerkgewoontens. De
 zelve *Caranza* verhaalt de reden , die *Luther* aanzette om tegen de Roomsche Kerke te schryven. Men kan 't in de *Historie* van *Sleidannus* nazien.

Eck koos de zyde van den Paus , zo dat *Lutber* en *Eck* tegen elkander predikten. Wanneer *Leo* de X. de tyding daar van kreeg , veroordeelde hy *Luther* als een Ketter. *Luther* aan zyn zyde berigt van de veroordeeling ontfangen hebbende , beriep zig daar van op het eerste algemeene *Concilie* , daar in de Hooge Schoole van *Parys* navolgende , die 't zelve eenige maanden te voren ook gedaan hadden.

Den Paus belaste te *Rome* de boeken van *Luther* te verbranden ; en deze *Doctor* verbrande het *Kanonyke* regt , of de *Decreeten* van den Paus te *Wittemberg* , om 'er zig over te wreeken ; zeggende , gelyk zy my gedaan hebben , heb ik het hen ook gedaan. Wie is 'er , die niet verbaast zal staan , dat

dat een arme Bedelmonnik van de St. *Augustyner* orde, de kloekmoedigheyt en de stoutheyt gehad heeft om den Paus zodanigen hoon aan te doen, en hem zulken steek te geven? Terwyl de *Souvereynen*, de Keyzers, de Koningen en Vorsten zig voor hem niet nederbuighen, om hem te aanbidden, slaat *Luther*, of liever God, hem met zulken yffelyken slag, dat de wonde nog bloed, en waar van hy naauwelyks zal genezen. Wy verhoopen van de barmhartigheyt van God, dat hy nooyt van de slag zal opstaan, die deze heylige man aan zyn onseylbaarheyt gegeven heeft. De stank van de boosheden en gruwelen van de Paus en de Geestelykheyt, was tot den Hemel toe opgeklommen, gelyk de ongeregtigheden der *Amoriten*; zo dat God in de persoon van den Paus, de hoogmoed van een tweede *Lucifer* vernederde. De Heere geve, dat wy zulken grooten weldaad erkennende, hem onze nederige dankzeggingen daar voor mogen doen, en hem in alle heyligheyt en geregtigheyt alle de dagen onzes levens mogen dienen.

’t Was door dit middel, dat God zyn gelovig volk in dit gedeelte van *Duytsland*, uyt de duyfternisse en slavernye trok, om hen tot het licht en de vryheyt te brengen. *Luther* daar mede niet vergenoegt zynde, begaf zig na *Worms*, alwaar *Karel* de V. zyn eerste Ryksdag hield. En na zig voor den Keyzer en alle de Papisten die hem vergezelden, vertoont te hebben, *bedisputeerde* en beweerde hy zyn zaake; waar op hy, zonder eenig belet, wegging; dewyl de Keyzer zyn woord beter hield, als het *Koncilie* van *Konstans* ontrent *Johannes Hus* en *Hieronimus van Praag* gedaan had.

Ik kan niet nalaten alhier een aanmerking te maken, namentlyk, dat wanneer *Luther* vertrok om zig na *Worms* te begeven, zyne vrienden hem daar van zогten af te trekken, uyt vreeze dat men hem eveneens mogt handelen, gelyk men zyne boeken gedaan hadde. Deze *Doctor* hen met een onvertzaagde kloekmoedigheyt antwoorde, *Alhoewel 'er te Worms zo veel duivelen als pannen op de daken zyn; zal ik evenwel heenen gaan om reden van myn geloof in zulken aanzienlyken vergadering te geven.*

Leo de X., de overwinning van de Keyzersche vernemende, die de Franſchen geſlagen hadden, ſtorf in 't Jaar 1522; veele geloven, dat hy vergeven was. Hy was een *Atheiſt*, en van gedagten, dat 'er na dit leven nog *Paradyſ*, nog *Hel* te verwagten was, en ſtorf zonder de *Sakramenten* ontfangen te hebben. *Sanazarins* zegt, dat *Leo* de *Sakramenten* niet mogt ontfangen; om dat hy ze verkogt had; gelyk byna alle *Pauſen*, na 't verhaal van *Panvinus*, in het leven van *Pius de IV*, gedaan hebben. Hy deed zyn godverzakery blyken, door het antwoord dat hy aan den Kardiinaal *Combus* gaf, die hem een plaats uyt het *Evangely* bygebragt hebbende, hy hem ten antwoord gaf, *Elk een weet wat voordeel ons deze Fabel van Kriſtus heeft toegebragt.* Oordeel eens uyt dit antwoord, of de *Paus* de *Stedehouder* van *Kriſtus* is, of niet?

In *Paulus Jovius*, die het leven van dezelve *Leo* beſchreven heeft, vind men onder andere dingen, deze aanmerkenſwaardige woorden: *Leo* had ook een quade naam, om dat men wift dat hy van een ſnoode liefde voor eenige van zyne Kamerdienaars brandde, welke uyt de voor-

voornaamſte huyzen van *Italie* waren ; dat hy veel vermaak met hen nam, zonder zig eenigzins te beteugelen, 't Is *Luther* niet, die dit van *Leo* ſchryft ; 't is zyn vriend *Jovius*, een *Italiaan* en een Biſſchop. Niet tegenſtaande zyn grouwelen, voert *Dr. Illeſcas* de vleyery tot zulken hoogte, dat hy in het leven van dezen Paus zegt, wanneer *Leo* Paus geworden was, droeg hy zorg om zeer weynig te eeten, en voornamentlyk ſpyzen die onkuysche begeertens mogten veroorzaken.

Na de dood van *Leo* de X, wierd *Adriaan* de VI. tot Paus verkooren. Hy was een *Hollander*; en had een Leermeeſter van Keyzer *Karel* de V. geweest. Door de gunſt van dezen Vorſt, wierd hy Biſſchop van *Tortoſe*, Kardi-naal en Aartsbiſſchop van *Toledo*; neffens *Don Franciſcus Ximenez*; regeerde hy Spanje, alwaar hy zyn verblyf hield; en wierd na de dood van *Leo*, tot Paus verkooren. Wanneer hy deze opperſte waardigheyt bereykt had, beloofde hy aan de Vorſten, door brieven die hy hen ſchreef, het Roomſche Hof te verbeteren, dat zig aan ſnoode gruwelen ſchuldig gemaakt had; dog deze beloften verdweenen in rook, dewyl deze Paus, in navolging van zyne voorgangers, de *Antichriſten* van *Rome*, niet dagt, dan om *Luther*, *Oecolampadius*, en andere getrouwe Dienaaren van Godts Woord te vervolgen. Hy veranderde niet van naam, en was zo quaataardig als de andere Pauſen geweest waren; en daarom is 't, dat verſcheyden Schryvers zeggen, dat hy in 't Jaar 1523 door vergift omquam.

Klemens de VII, of volgens andere de VIII, of IX, volgde op *Adriaan*. Hy was Baſtaard

van *Leo de X.* *Illeſcas* zegt van hem, 't is een wonderlyke zaak, dat *Klemens*, die al zyn leven zeer mild en meewarig ontrent elk een, welſpreekende, beſcheyden en onverzaagd geweest is, zo ras hy Paus geworden is, eensklaps van humeur is verandert, en hoedanigheden vertoont heeft, die regtdraats tegen deze aanliepen. *Honores mutant Mores*; dat is, *Eereſtaten veranderen de Zeden*.

In zyn tyd, was 'er tuſſchen *Vrankryk* en *Spanje* een bloedige oorlog; en 't was deze Paus, die ze tot zyn ſchande en oneer aanſtookte, door de onſtantvaſtigheyt van zyn aard, die hem dan eens tot de *Franſſen*, dan tot de *Spanjaarden* deed overhellen.

In *Spanje* vielen 'er ten tyde van dezen *Klemens* aanmerkenswaardige zaken voor.

Voor eerſt, wierd *Francois de I*, Koning van *Vrankryk*, te *Pavia* gevangen genomen, en met zyn *Edelluyde* na *Spanje* gezonden.

Ten 2. wierd de Stad *Rome* geplondert, gelyk wy ſtraks zullen zien, in den Jaare 1527, ontrent de zelve tyd, wanneer *Don Philippus*, de zoon van Keyzer *Karel de V*, geboren wierd.

Ten 3. wierd deze Keyzer tot Koning van *Spanje* gekroont, door de handen van dezelve *Klemens*; en de plegtigheyt wierd te *Bolonie* in 't Jaar 1530 gehouden.

't Was in 't zelve Jaar, dat de *Duytſche Vorſten* hunne geloofsbelydeniſſe op de Ryksdag te *Augsburg* den Keyzer aanboden, alwaar zy een openbare (a) voorbetuyging diesaangaande deden; 't geen te weeg bragt, dat men dezelve t'zedert die tyd *Proteſtanten* genoemd heeft.

De

(a) *Proteſtation*.

De Stad *Rome* wierd door de Duytschers, Spanjaarden en Italiaanen geplondert, en dezelve plondering was zo groot, datze t'zedert haar itigting iets diergelyks niet ondernomen heeft; toen zag men het Spaansche spreekwoord be- waarheyt. *Lo mal ganado ello y su Dueno se pierde*, dat is, *Wat door de Fluyt komt, gaat door de Trom- mel verloren.*

Rome had zig verrykt met het geene zy hen en verscheyden andere Naatsien ontweldigt had; en God zond haar Oorlogs-helden, die de Ban met voeten trappende, man nog vrouw, groot nog kleyn, Priester nog Monnik, Paus nog Kardinaal verschoonden. Daar is nog een an- der spreekwoord, dat het gedrag van deze troe- pen billikt. *Quien hurta al Ladron, gana cien annos de pardon*, dat is, *die een Dief iets ontroof, wint hondert jaaren vergiffenis.* Ook bezorgde de plon- dering van *Rome* voor de Soldaaten veel meer voordeel, als de aflat van den Paus.

Klemens zelfs, deze Duyvelsche Vader, wierd gevangen genomen, en in zyn Kasteel *St. Angelo* opgesloten. De Spanjaarts maakten een nieuw Vader Ons, dat zy voor de vensters van den Paus, in plaats van (a) een Avond-musiek, opzon- gen, om hem in zyn verdrukking te verquikken.

*Padre nuestro, en quanto Papa
Soys, Clemente, sin que os quadre,
Mas reniego yo del Padre,
Que al hijo quita la Capa, &c.*

Dat is:

Gy zyt onze Vader zo veel als Paus, hoewel zeer oneygentlyk; foey zulken Vader als *Klemens*, die zyn zoon de Capot wil ontnemen, &c.

O 4

Door

(a) Serenades.

Door deze *Capot* verstonden zy den *Milaneezen* staat, waar van den Paus de Keyzer wilde ont-rooven. Onder verscheyden Schryvers, die deze Historie verhaalt hebben, was 'er een Spanjaart van dezen tyd, die een Boek maakte, genaamt *Dialogo*, waar in hy zegt, dat het in 't Jaar 1527 was, dat *Rome* geplondert wierd. *Jan Filius* verzekert, dat de Paus 40000 Florynen tot losgelt betaalde.

Ten tyde van dezen Paus, viel 'er in een Klooster te *Auxerre*, in Vrankryk, een zeer aanmerkenswaardige Historie, ten opzichte van het *Sakrament*, voor. Ik zal het verhalen, wanneer ik van de Misse zal handelen. Deze *Klemens* had veele ondeugden, hy was een tovenaer, een doodslager, een hoerejager, een *Simonie*-bedryver, een *Sodomyt*, een meynedige, een vryster-rover, een swart-konstenaar, en een Kerk-rover. Met deze kostelyke Juweelen opgepronkt zyn-de, nam hy de bedieningen van Paus waar; 't welk is; nooyt het *Evangelij* te prediken; maar die het prediken, te vervolgen, en hen uyt de Kerk te verdryven. Dezen Paus was een tweede *Diotrephe*, die, naar 't verhaal van Johannes, (a) *de eerste zocht te zyn*; (b) *en niet alleen de broeders niet ontfing, maar die geene verhinderde die het wilden doen, en uyt de gemeynte wierp.*

Klemens ging na Vrankryk, en hield zyn verblyf tot *Marfile*, alwaar hy een nieuwe vriendschap met *François de I.* sloot, in hem te bevestigen, en zyn Nigt *Katharina de Medicis* aan *Henrik de II.* zoon van den Koning, ten huwelyk gevende. Dit is ze, die men de Koninginne moeder noemde, en in 't Jaar 1588 storf.

Deze

(a) 3 Joh. vs. 9. (b) Vers 10.

Deze Paus heeft maar weynig tyd geleefd, na zyn te rugkomst uyt Vrankryk ; men had een Fakkel vergiftigt, welkers reuk hem met eenige Kardinalen, zyne beste vrienden, doodde ; zo dat hy in 't Jaar 1534 storf.

Klemens had *Paulus* de III. tot een opvolger, die zo ras geen Paus was, of hy dagt om zyne Bastaarden te verryken, en *Luther* te vervolgen. Hy veynsde de Kerk te willen hervormen. Hy benoemde eerst de Stad *Mantua*, om aldaar een *Koncilie* te houden ; naderhand *Vizence*, en eyndelyk *Trente* ; alwaar het den xii. *December* van 't Jaar 1545 geopent wierd, en niet eyndigde, dan in 't Jaar 1563, ten tyde van *Pius* de IV. Dewyl *Frater Paulo*, een geloofwaardig, opregt en geleert man, de *Historie* van dit *Koncilie* beschreven heeft, zal men uyt zyn Boek kunnen vernemen, 't geen aldaar voorviel.

Wy zouden nooyt gedaan hebben, zo wy van alle de schrikkelijke ondeugden van *Paulus* de III, van zyne moorderyen, roveryen, swarte konstenaryen, verraderyen, geweldenaryen, bloedschande en hoereryen gewag zouden maken. Ik zal nogtans eenige aanmerkenswaardige voorvallen van zyn leven aanhalen, om de oogen der Roomsgezinden te openen, en hen te doen leeren wie het zy die ze als een God op aarde aanbidden, in hoedanigheyt als opvolger van *Petrus* en Stedehouder van *Kristus*.

Deze Paus was een groot Starrekijker, en in de swarte konst bedreven ; hy beminde die geene, die deze konst hanthaafden, zodanig, dat hy hen tot de hoogste waardigheden verhief. Hy was een innige vriend van *Denys Servita*, die hy Kardinaal maakte. Hy onderhield verstand met

Gauricus Lucitanus en met *Marcellus*, alle beyde vermaarde fwarte konstenaars. Eer hy Kardinaal was, had hy een ongemeene trek om het te worden; hy had een Zuster die zeer schoon was, genaamt *Julia Farnese*, die hy gaf; of liever aan Paus *Alexander de VI.* voor een roode hoed verkogt. Hy vergaf zyn Moeder en zyn Zuster; en dewyl hy nog een Zuster had, by wie hy een te grooten vryheyt had, en die hem zo veel niet beminde, als zy haare andere minnaars deed, vaardigde hy haar ook op dezelve wyze af. Ten tyde wanneer hy *Legaat te Ancona* was, verleyde hy een jonge Juffrouw, onder belofte van huwelyk; zy bevond zig fwanger, en beviel van *Pieter Louis*, die naderhand Prins van *Sodome*, *Kapiteyn Generaal* van de Roomfche Kerk, en Hertog van *Parma* en *Plaisance* wierd. Yder weet de verfoeyelyke daad die hy bedreef, en 't geen tusschen hem en *Colmus Cberius*, Bifschop van *Fano*, vóorviel. Deze *Pieter Louis* wierd in 't Jaar 1548 door zyn Kamerdienaar vermoord, die zyne geweldenaryen en yffelyke wanbedryven niet langer konde verdragen. Dewyl zyn Vader voor hem een buytenfporige liefde had, antwoorde hy al grimlachende, zonder zig veel te bewegen, *hy heeft deze ondeugden van my niet geleert*. Daar zyn Schryvers, die zeggen, dat *Paulus de III.* getrouwt geweest is; *Illescas* zegt, in het leven van dezen Paus, dat hy getrouwt was; maar dat hy, na zyn vrouw verlaten te hebben, by wie hy *Pieter Louis* geteelt had, Priester gemaakt wierd, en de Kardinaals Hoed verkreeg. Men moet aanmerken, dat *Illescas* ons niet zegt, nog wie de moeder van *Pieter Louis* was, of hoe veel tyd,

tyd , of waar *Paulus* getrouwt geweest is , enz. *Paulus* de III. vergaf *Fulgosius* en *Contarenius* , Kardinalen , en *Jan Baptist du Verger* , Bisschop van *Pole* , alleen , om datze gezegt hadden , dat *Kristus* zo zagtmoedig is , als den *Antichrist* boosaardig en wreet was. *Paulus du Verger* , Bisschop van *Justinopel* , een broeder van *Jan Baptist* , ontkwam de woede van den Paus , en vlugte na *Duytsland* , alwaar hy *Paulus* de III. den oorlog met de pen aandeed , terwyl deze Paus de Kerk door vuur en swaard vervolgde.

In 't Jaar 1546 , gingen de Kardinaal *Alexander Farnese* , en zyn broeder *Octavius* , Hertog van *Parma* , en beyde zoonen van dezen vervloekten *Pieter Louis* , een Bastard van den Paus , ten oorlog na *Duytsland* , en zeyden , dat zy voornemens waren zulken slagting onder de *Lutheranen* te doen , dat de Paarden in 't bloed fwommen. *Paulus* de III. ontfing een Jaarlykse schatting , van meer dan 40000 Hoeren , die met zyn toestemming te *Rome* woonden. Hy deed *Henrik* de VIII , Koning van *Engeland* , in den Ban , en sprak den vloek over hem uyt , en gaf zyn Koninkryk ten prooy van die 'er zig meester van kon maken. Dog *Henrik* , zonder veel werk van de bedreygingen des Paus te maken , verdeedigde zyn Kroon met zo veel dapperheyt , dat die geene , die de H. Vader tegen hem hadden opgehitst , de eerste waren die zyn vriendschap verzogten. Daar gebeurde in het begin van de Regeering van dezen Paus , een merkwaardig geval , aan de Monniken van *St. Franciscus* van *Orleans*. De vrouw van de eerste Magistraats Persoon van deze Stad , storf in dit Jaar ; zy had belast , dat men haar zonder pragt

in het graf van haar Familie, aan de zyde van haar Vader en Grootvader, in de Kerk van St. *Franciscus* zouden begraven. De Monniken deden verscheyden Missen voor haar, met hoop van een goede belooninge van de vrienden, die ryk en van een hooge rang waren, daar voor te zullen genieten; dog zy quamen bedrogen in hun rekening uyt, dewyl zy maar zes kroonen daar voor ontvingen, die de Magistraats Persoon hen toezond. De goede Vaders maakten een van de (a) Leerbroeders op, die op het verwulft van de Kerk ging, om op den tyd van den dienst gerugt te maken. De Leerbroeder, die wel onderrigt was wat hy doen moest, quet zig daar ontrent volkomen; hy begon te schreeuwen en te zeggen, dat *hy een arme verdoemde ziel was*. De Monniken begonnen deze ziel te besmecken, en te vragen wie hy was? Hy antwoorde, dat hy de ziel van de vrouw eener Magistraats Persoon was, voor altyt wegens het Lutherdom veroordeelt zynde. Daar op maken de Monniken groote uytroepingen; en na het *Sakrament* mede genomen te hebben, vlugten zy uyt de Kerk, zonder de plegtigheyt te willen voltooyen. Dit wierd door de geheele Stad rugtbaar, en quam wel haast ter oore van de Magistraats Persoon, welke deze Monniken voor den *Kancelier* van *Parys* dagvaarde. *Antoni* (was de naam van den *Kancelier*) ontdekte, na alles wel onderzocht te hebben, het bedrog; zo dat *Coliman* en *Steven* van *Arras*, beyde Predikers, en voorname werkmeeesters van dit treurspel, door een openbaar vonnis veroordeelt wierden. De straffe was zagt, en zy waren met

(a) *Novices*.

met de fchaamte vry, om dat zy zig niet van deze lift bedient hadden, dan om hun afschrik te betuygen, die zy voor het Lutherdom hadden.

't Was ten tyde van dezen Paus *Paulus*, dat de nieuwe gezintheit der Jefuiten uyt de Hel te voorschyn quam, die wy hier ordt *Jefuiten* zouden mogen noemen; welke *Ignatius Loyola*, geboortig van *Guipifcoa*; infelde; dewyl 't een eenvoudig en onwetend man was, helde hy tot de wapenen over, en was in 't Jaar 1520 of 21, in het Kasteel van *Pampelona* in bezetting. Dog een been verlooren hebbende, en zig buyten staat bevindende om te dienen, verkreeg hy afscheyt, en wierd van Soldaat, als hy was, een heylige geveynsde; zo dat hy zig aan de bygelovigheyt en schynheyligheyt overgaf, en daar door bedroog hy ze alle, welkers namen in het boek des levens niet geschreven zyn. *Ignatius* begon toen de Letterkonst te leeren, en ging blootsvoets na *Alcala de Henarez*, om te beter voor een heylig man te konnen doorgaan. Dog dewyl de *Studenten* van *Alcala* met zyn levenswyze spotten, ging hy na *Salamanka*, alwaar hy niet beter ontfangen wierd; 't geen hem noodzaakte na *Parys* te gaan, alwaar hy meester der konsten gemaakt, en voor een heylige gehouden wierd. Hy rigtte aldaar een gezelschap op van tien perfoonen, die t'zamen in 't Jaar 1537 na *Italie* gingen. 't Was ten tyde van *Paulus* de III, dat de Jefuiten in *Italie* begonnen bekend te worden, niet zonder groote iwarigheden te ontmoeten tot dat zy eyndelyk vryheyt kregen om te biegten, en gingen voor heylige by het onwetende volk door. Deze tien medemakkers gingen in 't Jaar 1538 na
Rome,

Rome, alwaar zy van den Paus de bevestiging van hun *secte*; en de bescherming van den Roomfschen Stoel verkregen. Dog dewyl dit heylig *Orakel* hen met de levendige stem verzond aan den Kardinaal *Guidaczion Luques*, bezorgde deze hen bullen en *patenten* van den eersten *October 1540*, die hen verlof toetstonden, om in hun *Societeyt*, die toen maar uyt tien personen bestond, *lx.* te mogen nemen. In 't Jaar *1543* verkregen zy nog van den zelven Paus het voorregt, om in hun gezelschap zo veel volk te ontfangen, als zy wilden. En in 't Jaar *1545* vergunde *Paulus de III.* hun alle de voorregten, die zy tegenwoordig genieten.

Eenigen tyd daar na, gingen *Pieter Faber* en *Antoni de Araoz*, met eenige andere na *Kastilie*. Na de dood van *Paulus de III.*, volgde *Julius de III.* op hem; en begon, om zo te spreken, zyn regeering door de bevestiging van deze *Secte*, in 't Jaar *1550*. De verkeering die *Don Francisco de Borja*, Hertog van *Gandia*, met dezelve *Araoz* had, gaf hem genegentheyt voor dit gezelschap; en 't geen hem nog meer in deze gevoelens bevestigde, was, dat zyn vrouw *Donna Leonora de Castro* van *Portugaal*, niets verzuymde om hem daar toe aan te spooren. Deze Hertog ging na *Rome*, van *Araoz* vergezelt zynde, die de eerste *Provintiaal* van *Kastilie* was. Wanneer zy alle beyde te rug quamen, ging de Hertog in de *Societeyt* der *Jesuiten*, van 't *Kollegie* van *Onnate*, over, alwaar hy alle de ordres aannam, en zyn vrouw ten voordeele van 'deze *Societeyt* verliet. *Ignatius Loyola* deed te *Roime* het *Duytsche Kollegie* bouwen, om de Jeugd van deze *Naatsie* tegen de leer van *Luther* te onderwyzen. Hy zag,

zag, eer hy storf, zes *Provincialen*. en meer dan *LXX Kollegien* van zyn order. Hy overleed te *Rome*, in 't Jaar 1556, *LXI* Jaaren oud zynde.

De *Jesuiten* noemen zig, en worden nog tegenwoordig *Theatinen* in *Italie* en *Spanje* genoemd; dog ten onregte, want deze laatste hadden een ander begin, en een geheel andere levenswyze. 't Waren luyden van rang, die uyt een beginzel van Godtsvrugt, toelig in hun Godsdienst-oeffeningen, op het gebed en 't gezang maakten. Zy wierden eerst de *Societeyt* van de *Goddelyke liefde* genoemd. *Pieter Carrasa*, Bisschop van *Chiety*, trad in dit gezelschap; en dewyl hy 'er 't hooft van gemaakt was, wierden deze geestelyke *Chietinen*, en door een verbastering van 't woord, naderhand *Theatynen* genoemd. Dit viel ten tyde van Paus *Klemens* de VII. voor. Deze *Theatynen* vlugten; ten tyde van de plondering te *Rome*, na *Asia*; alwaar ze *Venetiaansche Galeyen* gevonden hebbende, van daar na *Venetie* overstaken. 't Was elf Jaaren te vooren; dat *Ignatius* en zyne metgezellen, aldaar aanquamen, om van daar na 't *H. Land* over te steeken. De *Romeynen* merkten hen voor *Theatynen* aan, en hunne onkunde vermengde twee onderscheydene Seften onder malkanderen. *Pieter Carrasa*, hooft der *Theatynen*, werd naderhand Paus, onder de naam van *Paulus* de IV, gemaakt. Daar zyn maar weynig Kloosters van deze laatste order; men vindze niet dan te *Venetie*, te *Rome*, te *Napels*, te *Pavia*, en een dat te *Saragossa* in *Arragon*, in den Jaare 1698, werd opgeregt. De *Jesuiten* worden in *Navarre* *Innigisten* van *Innigo*, of van *Ignatius* hun stigter genoemd. In *Portugaal* noemt

noemt men dezelve Apostelen; en zy behouden de naam van Jesuiten, in het overige van de Kristtenheyt. Zy zyn ongemeen vermeerderd, en in zeer weynig tyd vermenigvuldigt. 't Zyn de sprinkhanen, die uyt den put des (a) afgronts zyn otgekomen, ~~wien Koning den Engel des afgronts is:~~ in 't Hebreuws *Abaddon*, en in 't Grieks *Apollon*, dat is, *Verwoester* genoemd. Want wie kan deze *Abaddon* zyn, zo 't de Paus niet is? Wie konnen de sprinkhanen anders dan de Jesuiten wezen, die alles waar zy komen, vernielen en verteeren? Zy dringen in de huizen, maken ingang by de Vorsten, by de Koningen en Keyzers, en hebben geen rust eer ze hunne verborgenste geheymen en de meening van hun hart doorgrond hebben. Zy maken hun werk om den oorlog aan te stoken, sward en vuur te gebruyken tegen hen, die niet evencens als zy denken en spreken. Wanneer de kragt en 't geweld niet genoeg zyn, bedienen zy zig van bedrog en verraad; en nemen zelfs hun toevlugt tot het vergift, om 'er zig van te ontslaan. Zo dat 'er geen Heer, Vorst, Koning of Keyzer zeker in zyn Paleys is, zo hy 't niet hen niet eens is. Men heeft van deze waarheyt niet dan al te veel voorbeelden. Hebben zy niet alle pogingen in 't werk gestelt, om *Elizabeth*, Koninginne van *Engeland*, heerlyker gedagtenisse, aan hunne wraake op te offeren, door geheyme beraatslagingen, vergift of andere Duyvelsche uytvindingen? Maar God, de Vader der barmhartigheyt, heeft haar altyd beschermt, en van hunne hinderlagen bevryd, tot vertroosting van zyn Kerke, tot bevordering van het Koninkryk

ninkryk van Kristus , en tot beschaming van deze verfoeyelyke Secte. Deze Koninginne verbande alle deszelfs leden , en lietze uyt haare staten vertrekken , met verbod , om 'er ooyt op doodstraffe weder in te komen.

Hebben deze Jesuiten 't ook niet ondernomen , om *Henrik de IV* , Koning van *Vrankryk* , te vermoorden ? Daar was een rampzalige van deze *Compagnie* , genaamt *Jan Castel* , die hem quetste ; maar de Goddelyke voorzienigheyt liet het toe , dat het hem miste ; want in plaats van hem de keel af te snyden , trof hy hem aan de bovenste lip , en deed een tand in zyn mond breeken. De Moordenaar wierd gevat , als een verrader ter dood veroordeelt , en op Donderdag den *xxiv. December* , in 't Jaar *1594* , ter dood gebragt. Het huys , waar in dezen Jesuiet gebooren was , wierd vernielt ; en men rigte een Naald op dezelve plaats op , waar op men met goude letteren liet snyden , wat de reden was , waarom 't huys was vernielt , en waarom deze Naald opgeregt was , met deze woorden , *Audi Viator siue sis extraneus , siue incola Urbis , cui Paris nomen dedit , &c.* Dat is , *Hoor Voorbyganger wie gy zyt , vreemdeling of Inwoonder van de Stad , genaamt Parys , enz.*

Men had daar ook geschreven , tot zekerheyt van *Henrik de IV* , en tot rust van zyn Koninkryk heeft men dit geslagt der menschen uyt het Koninkryk verbannen , die door hunne nieuwe en vergiftige bygelovigheyt de openbare rust beroeren , &c. In weerwil van dit alles , hebben zy de Verrader *Jan Castel* zoeken te regtvaardigen , te heyligen en te Canoniseeren.

't Was op de raat der Jesuiten , dat *Don Sebastian* ,
 II, DEEL. P

bastiaan, Koning van *Portugaal*, met zyn Koninkryk ten val geraakte. Op hunne overreding, stak hy over na *Barbarye*, alwaar hy, na dapper tegen de Inwoonders van 't Land gestreden te hebben, met zyn geheele Leger en Adeldom verslagen wierd. Het is te dugten, dat zy ook de ondergang van *Polen* en deszelfs Koning wel mogten zyn. Ik meene van de Roomsgezinden in dit Koninkryk. Dog eer ik eyndige, omtrent het geene ik voornemens was, voor rekening van de Jesuiten dit adderen-gebroedzel te zeggen, zal ik een afschuwelyke leugen verhalen, die zy eens tot bevordering van het Koninkryke *Abaddon*, de *Verwoester*, verciërde.

Geheel *Europa* weet, dat 'er in 't Land van *Savoye* een Stad is, die *Geneve* genoemd word. God heeft deze Stad bewaart; hy heeftze met zyne zegeningen opgehoopt, en voornamentlyk met de waaragtige kennisse van zyn heylig woord. Hier mede gewapent zynde, heeftze den oorlog, de onwetentheyd, het bygeloof en de afgodery van de Roomsche Kerk aangedaan, tot bevordering van het Koninkryk van Kristus, en tot beschaming van den *Antichrist*. 't Is om deze reden, dat de Jesuiten deze *Antichristen*, een geheyme haat tegen deze Stad hebben, en getragt om die ten eenemaale te vernielen; dog ziende, datze hun oogmerk niet door geweld konden bereyken, om dat het God zelf is die haar beschermt en verdeedigt, hebben zy alle hunne kragten ingespannen, om haar te lasteren, met leugenen van zulken afgryzelyken haat te verciëren, dat den Satan hun vader zelfs, niets afschuwelyker zou kunnen bedenken. Ten tyde van *Theodorus Besa*, eerste Predikant van *Gene-*

Geneve, schreven de Jesuiten aan malkander in verscheide *Provintien*, dat *Geneve* (om my van hunne eygene spreekwys te bedienen) wederom in den schoot der Kerke was gekomen. Zo dat zy op deze tyding groote vreugde in alle hunne Kloosters bedreven. Zy zeyden, dat *Beza*, die door zyne Leerredenen en geleerde Schriften de gelovigen van deze Stad gestigt, en den tyd van xl agtereenvolgende Jaaren gearbeyd heeft, om de belangen des Heeren waar te nemen, op zyn doodbed bekeert, en tot de Roomsche Kerke was overgekomen; dat hy met dit heylig oogmerk, aan de *Magistraat* en de *Predikanten* van de Stad verzogt, datze eens by hem wilden komen, also hy hen iets had mede te deelen; dat, wanneerze by hem gekomen waren, *Beza* hen met veel ernst en yver vermaand had, *Katholyken* te worden, dat hy hen alle bekeert had, en dat hunne bekeering de geheele Stad bewogen had hun voorbeeld te volgen, en tot de Roomsdhe Kerk weder te keeren.

Dog zy hadden te wel begonnen, om op zo frayen weg stil te staan; zy verzekeren, dat de Landgraaf van *Hessen* op deze tyding Edelluyden van zyn Hof na *Geneve* gezonden had, om na dit voorval te vernemen, en dat zy hem dit op hun te rugkomst bevestigt hadden. Deze Jesuiten strooyden ook uyt, datze eenige leden van hun lighaam hadden afgezonden, om met de *Predikanten* van den Keurvorst van *Brandenburg* te *disputeren*, en datze dezelve overhoop gestort hadden.

Beza, en de andere Leeraaren van *Geneve*, beantwoordden deze leugen en met weynig

woorden, dog op een zeer kragtige wyze. Ik verzende u tot dit antwoord, waar in gy het na 't leven zult afgebeeld zien. (a) De Duyvel naar het afbeeldzel dat onzen Zaligmaker daar van maakt, *is een moorder van den beginne, en de Vader der leugenen, want de waarheyt is in hem niet, wanneer hy de leugen spreekt, spreekt hy uyt zyn eygen, want hy is een leugenaar en een Vader der leugenen.* Het is onmogelyk dat de kinderen van zodanigen Vader ook zo moord en leugenagtig niet zyn. Wanneer een Moorman zyn huylt verandert zal hebben, en een luypaart zyne vlekken, als dan zullen de kinderen des Duyvels goet kunnen doen en de waarheyt zeggen, dog tegenwoordig hebben deze sprinkhanen geen toegang by verstandige menschen, nog by die geene die God vreezen, en wy hoopen dat zy eyndelyk genootzaakt zullen zyn om in den put des afgronts te rug te gaan, waar uyt ze gekomen zyn; *want God heeft een afgryzen van alle werkers der ongeregtigheyt en van die geene die leugen spreken.* (b)

Laat ons nu tot *Paulus* te rug keeren welke deze wangedrogtten der natuure goetkeurde, bevestigde, bevorderde, en ten top verhief, na den Paußchelyken zetel XV. Jaaren bekleed te hebben, storf hy in 't Jaar 1549.

Hy had *Julius* de III. van *Aretyn*, tot opvolger, welke na veele verschillen en verdeelheden onder de Kardinaalen tot Paus gemaakt was, de nieuwe Paus kon zyn Kardinaals hoed volgens de oude gewoonte geven, aan wie hy wilde,

(a) *Joh VIII.* 44.

(b) *Psaln V.* 6. 7.

wilde, zo dat *Julius* de zyne, aan een jongeling *Innocent* genaamt gaf, waar voor hy veel genegentheyt had opgevat, wanneer hy *legaas* tot *Boulonje* was, hy maakte hem, zeg ik Kardinaal, en gaf hem de bediening die hy voorheen had, dit gaf zo veel misnoegen onder de andere Kardinalen, dat 'er een was die vryelyk durfde zeggen. *Wat heeft uw Heyligheyt in dezen jongeling gevonden, om hem tot zulken verheven waardigheyt op te beuren, waar op de Paus antwoorde; en gy, wat hebt gy in my gevonden, om my Paus te maaken? gelyk gy my tot deze opperste waardigheyt hebt verheven, zonder dat ik het verdende, zo bevorderen wy ook dezen jongeling met hem Kardinaal te maken.* De Kardinalen noemden dezen jongen Kardinaal *Ganimedes* en den Paus *Jupiter*, zinspeelende also op de fabel daar van spreekende, wanneer *Julius* een lugtige luym had, was hy gewoon te zeggen, dat zyn waarde *Innocent* dertel was, &c. *Ille scas* zegt, *Julius* de-III. gaf zyn hoed met den titel van Kardinaal *del monte* aan een jongeling van XV jaaren, die hy by hem had, en voor wie hy een groote genegentheyt had opgevat. Hy overlaadde hem met rykdommen, en den Keyzer gaf hem een groot pensioen om den Paus te winnen, en hem daar door aan te zetten dat het *Koncilie* wederom te *Trente* gehouden wierd. Hy zeyt elders ook, dat dezelve *Julius* een volflagen Godtslasteraar was, en dat zo hy in zyne redenvoeringen onkuys was, zyne daden daar nog meer mede bezet waren.

Men hoorde hem Godslasteringen, gelyk de ondeugenste Soldaten uytbraaken, nogtans wierd hy de Stedehouder van *Kristus* genoemt, en gaf

zig den naam van heylige Vader, wat my belangt ik noem hem de Duyvelfche Vader. Hy beminde verken en Paauwen, dog dewyl dit spys is, die de jigtige niet passen, en zyne genees-meesters hem verboden, de zelve te nuttigen, begeerde hy ze niet tegenstaande hun verbod nogtans te hebben, en zo het by geval gebeurde, dat men 't hem niet voordroeg, wierd hy zeer gramsteurig, vloekte en raasde op zyne bedienden en vroeg hen, waar is 't varkens vlees? een zeker Kardinaal eens met hem aan tafel zynde, zeyde, laat uw heyligheyt om zulken beuzeling tog zo gramsteurig niet werden. Dog Julius gaf ten antwoord, zo de gramschap van God hem om een appel, aangespoort heeft, om onze eerste ouders uyt het Paradyt te jagen, waarom zou het niet vrystaan aan my die zyn Stedebouder ben, my om een stuk spek en een paau te vertoornen, die van veel meer belang dan een appel zyn, is dit niet met de H. Schrift te spotten? zo weet ik niet wat het is. Joao van het huys van Florence, Aarts-Bisschop van Benevento, deken van de Apostolische kamer, en Nuntius van Julius de III. te Venetie, was zo godloos, dat hy een bock ter begunstiging van de Sodomie uytgaf, hy droeg het aan den Paus op, en 't wierd onder zyn gezag te Venetien door *Troyano Nova* in 't Jaar 1552. gedrukt.

Zal men dan nog wel twyfelden, of de affchuwelykheden der Amoriten zyn tot hun hoogste trap geklommen? ontwaak Heere, richt uw eygen zaak, denk aan uw Kerke, en sta haar by, dewyl de swynen die tragten te verwoesten. Daar is een Spaans spreekwoord, 't welk zegt *Qual Abad tal monocillo*, dat is, *Zo de Meester,*

zo de *Knecht*. Gelyk deze Paus een *Sodomijt* was, zo ook zyn *Nuntius*. Op de Munt, die men ten tyde van *Julius* de III. floeg, stond: *Gens quæ non servierit tibi peribit*, dat is, *Het volk dat weygert u te dienen, zal omkomen*. Waar uyt blykt, dat dezen Paus, een tweede *Nebucadnezar*, Koning van *Babel* is, waar van den *Profeet* spreekt. (a) *Julius* storf in 't Jaar 1555, en had *Marcellus* de II. tot opvolger.

Deze *Marcellus* was een *Florentyn*, hy veranderde niet van naam. Dewyl hy vry geleert was, wierd hy Hoogleeraar in de *Grammatica*, en naderhand maakte *Paulus* de III. hem tot Leermeeſter van zyn Kleynzoon *Alexander*, die hy in den ouderdom van XII Jaaren tot Kardinaal gemaakt had; zo dat *Marcellus* by trappen de waardigheyt van Kardinaal, en eyndelyk die van Paus bereykte. Hy was een van de drie *Legaten*, die *Paulus* de III. na't *Koncilie van Trente* afzond. Dewyl de Paus een zonderling vertrouwen op hem ſtelde, belaste hy hem, om uyt zyn naam alles te verbieden, wat in dit *Koncilie* tegen de *Majesteit* van de *Apoſtoliſche Stoel* aanliep, met laſt om ieder daar van uyt te ſluyten, wie dit zou ondernemen. Zo dat, wanneer *Nachiantes*, Biſſchop van *Clodia Foſſa*, zeyde, dat hy het beſluyt niet konde goedkeuren, 't welk mede bragt dat men de overleveringen met dezelve eerbied moeſt ontfangen en opvolgen als die van 't *Evangelij*, *Marcellus* hem uyt het *Koncilie* verjoeg. Wanneer *William Bennet*, een Dominikaner Monnik, zey, dat het *Koncilie* van *Konſtans* boven den Paus was, ontbood dezelve *Marcellus* hem, en deed

een ernstige bestraffing ; waar op de Monnik geantwoord hebbende , dat de ervarentheit deed zien , dat het *Koncilie* boven den Paus was ; dewyl 't hem afgezet had. *Marcellus* zey daar op , dat dit valsch was ; maar dat de Paus vrywillig afstand gedaan had , gelyk hy hem kon bewyzen door een looden bulle ; en derhalven belaste hy hem , het *Koncilie* te verlaten.

Pieter Paulus du Verger , Bisschop van *Justinopolen* , quam in 't *Koncilie*. Men vond menschen , welke oordeelden , dat hy , ten opzigte van zyn leere , verdagt was , als verscheydenmaal des Pausen *Legaat* in Duytsland geweest zynde. De twee andere *Legaten* , en den Kardinaal van *Trenten* zelfs , begeerden , dat *Verger* het *Koncilie* bywónde , uyt vreeze dat men zey , als men 't hem weygerde , dat het *Koncilie* een onvrye vergadering was. Dog *Marcellus* , de derde *Legaat* , bragt zo veel door zyne listen en kuyperyen te weeg , dat hy hem belette aldaar te verschynen , en zig by de andere Bisschoppen te vervoegen. Hy deed meer , hy belaste hem uyt de Stad te gaan. Ik bringe deze omstandigheden niet by , dan om aan te toonen , hoe weynig goets men van de *Koncilien* te wagten heeft , die door den Paus en zyne Gezanten geregeert worden. Zo 'er een Lid gevonden word , dat door een heylige yver aangespoort zynde , voor de eere van God wil spreken , men sluyt hem aanstonts de mond ; en zo hy weygart te swygen , jaagt men hem aanstonts uyt het *Koncilie*. Ziet men niet wel , dat zodanigen *Koncilie* , alwaar het niet vry staat zyn gedagte vry te zeggen , niets minder dan een vry *Koncilie* is. Zie daar , hoedanig den aard van
Mar-

Marcellus was , eer hy Paus wierd ; en men behoeft niet te twyffelen , of hy zou , Paus gemaakt zynde , nog flimmer geweest zyn , zo God hem niet uyt deze werelt gerukt had , na verloop van *xxiii* dagen. Daar zyn 'er die zeggen , dat hy vergeven wierd.

Paulus de IV , een *Napolitaan* , die voorheen *Pieter Carafa* , een *Theatyn* Kardinaal zynde , wierd in 't Jaar 1555 , met een algemeene toefstemming van alle de Kardinalen , tot Paus verkooren ; welke *Henrik* , Koning van Vrankryk , vermaak wilden aandoen. Zig voor zyn verkiezing tot *Venetie* bevindende , hervormde hy uyt een beginzel van geveynstheyt en valsche heyligheyt , de nieuwe order van de *Societeyt* van de *liefde Godts* , die de order der *Chietinen* , wegens den Bisschop van *Chiety* genoemd wierd , die 'er het hooft van was , en die door verbasering van den naam , naderhand de ordre der *Theatynen* genoemd word. Hy verliet deze order , die hy hervormt had. Wanneer hy gereet stond om uyt *Venetie* te vertrekken , vroegen de Geestelyke zyne medemakkers waar hy ging ? Hy antwoorde , (a) *waar ik ga , kunt gy my niet volgen*. Hy verstond met deze woorden , dat hy na Rome ging , om 'er na te tragten Paus te worden.

Hy verklaarde voor zyn verheffing tot het Pausschap , dat hy niets meer dan de hervorming der Kerke ter harte nam. Hy maakte zelfs een boek ontrent dit onderwerp , dat hy aan *Paulus* de III. opdroeg ; dog zo haast als hy Paus was , dagt hy niet meer om 't geen hy zo ernstig wenste. Hy bevestigde in zyn verhandelinge

P 5

alle

(a) Joh. XIII: 36.

alle de *Artykelen*, waar van wy de Papisten beschuldigen ; namentlyk , dat de Kerk zodanig onder hen bedorven is , dat zy hedensdaags veel eer de Kerk van den D als die van Kristus is ; dat de vleeschelykheyt van de Pausen hen altyd menscheliken heeft doen zoeken , die bequaam waren om hunne tedere ooren te voldoen , en die hen in hunne overdadigheden en begeerlykheyt koesteren ; dat de naam van Kristus door de Kardinalen en Bisschoppen gelasterd word ; dat de magt der sleutelen nergens toe dient , dan om geld te verzamelen ; dat men de orders aan godloze geeft ; dat men niet dan *Simonie* in de Kerk bespeurt ; dat de *Prelaten* niet dan door heerszugt en gierigheyt geregeert worden ; dat men in de Kloosters de snoodste gruwelen bedryft , en dat *Rome* vol hoeren is . Dit boek is vol van zulke dingen ; dog het spreekt geen een woord van de valsche leere van de afgodery en van 't bygelove , dat men in deze Stad leeraart en oeffent ; nog ook niet van 't geweld dat men aldaar door vuur en swaard pleegt , tegen hen die hun eenigste werk maken God in geest en waarheyt te dienen .

Dog laat ons cens de wreede wyze beschouwen , op welke *Paulus* de Kerk regeerde , na dat hy Paus was geworden . Hy deed gelyk *Benedictus* de XIII , *Pius* de II , en *Pius* de IV . zyne voorzaten , die voor hunne verheffing tot het Pausschap , opentlyk van des Pausen pligt spraken ; dog die zo ras zy het zelfs waren , niet beter dan andere te werk gingen . *Paulus* de IV . liet verscheyden Bisschoppen en veele gelovigen in de gevankenis zetten , en deed hen zo veel hy kon om de Godsdienst lyden . 't Was niet

niet om misdaden van overspel, bloedschande, *Simonie*, of godslastering, dat hy hen vervolgende; maar alleen om geleert te hebben, en de ware leere van de eerste Kerk van Kristus, waar van zy in hun gewisse overtuygt waren, gemeen te maken. www.libtool.com.cn

De zaak van de *Reformatie* aldus verlaten zynde, begon *Paulus* de IV, *Philippus* de II, Koning van Spanje, den oorlog aan te doen; gelyk *Klemens* de VII. aan *Karel* de V, vader van dezelve *Philippus*, gedaan had. Hy maakte een verbond met *Francois*, Koning van Vrankryk, een openbaare vyand van Spanje. „ *Pavvinus* „ zegt, dat *Paulus* van de Franssen en Swit- „ zers ondersteunt zynde, den oorlog tegen „ Koning *Philippus* wakker voortzette, en dat „ hy de *Napolitanen* aanspoorde, om tegen hun- „ nen Koning en Meester op te staan, en hem „ van 't Koninkryk te berooven. Den Hertog van *Alba* had zo haast geen tyding van dezen toeleg ontfangen, of hy trok aan het hooft van een talryk Leger tegen de Stad *Rome* aan. Hy zond een Brief aan den Paus, waar in hy hem alles, wat hy t'zedert hy tot het Paußchap gekomen was, tegen Koning *Philippus* zyn meester gedaan had, verweet; hem met een verzockende stil te zitten, en de vrede aan te nemen, als het beste zynde dat hy konde doen, dat men hem anders den oorlog zoude verklaaren. Hy schreef byna het zelve met deze bewoordingen aan alle de Kardinalen; dog dewyl deze Hertog geen antwoord van den Paus ontfing, quam hy in den Kerkelyken staat, nam een goet gedeelte daar van in, en zey, dat den Koning die voor de Kerk en voor den opvolger van *Paulus* de IV. zou

zou bewaren. Dit alles kon de trotsheyt van dezen Paus niet vernederen, nog hem verpligten zig aan de reden en billikheyt te onderwerpen; tot dat hy de tyding van de berugte overwinninge van St. *Quintyn* ontfangende, waar in de Franssen door de Spanjaarden geslagen wierden, hy zagter begon te worden, en van vrede te spreken.

Keyzer *Karel* storf in de maand September 1558, en den xvii. November van 't zelve Jaar storven ook *Maria*, Koninginne van *Engeland*, en den Kardinaal *Polus*. *Elizabeth* beklom na haar zuster den Troon van *Groot-Brittanje*; en 't was door haar toedoen, dat de vervolgingen door vuur en swaard, de gevangenissen en ballingschappen ophielden, die de Kerk ten tyde van *Maria* geleden had. De ware *Protestanten* genoten de kritelyke vryheyt, geduurende de gantsche regeering van Koninginne *Elizabeth*. In haar tyd, zo wel als na haar, behalven in eenige tusschentyden, heeft *Engeland* altyt de toevlugt van de vreemdelingen geweest, die aldaar hun verblyf zогten, na datze de tanden van den Leeuw ontkomen waren. God wil door zyne oneyndige barmhertigheyt dit Koninkryk met geestelyke en tydelyke schatten overstoffen, tot verquikkinge van verdrukte vreemdelingen.

't Was ten tyde van het Pausschap van *Paulus* de IV, op 't eynde van 't Jaar 1557, dat de groote vervolging in *Spanje* onder de regeering van *Philippus* de II. begon, voornamentlyk in de Steden *Sevilie* en *Valladolid*. *Sevilie* is onder alle de Spaansche Steden, de netste, volkrykste, oudste, rykste, de overvloedigste en pragtigste in Gebouwen. Wat deszelfs rykdom betreft, men kan 'er

van

van oordeelen uyt de inkomsten van anderhalf millioen Ducaten, die den Koning alle Jaaren daar van trekt; een inkomst zo veel te grooter, om dat 'er weynig Koningen in *Europa* zyn, die zo veel van een geheel Koninkryk genieten. Zy is zeer oud; want ~~zomen de Historie-fchryvers~~ mag geloven, was het *Hispalo* de IX, Koning van Spanje, die ze liet bouwen, en die haar de naam van *Hispalis* gaf; en *Herkules* vergrootte die, voor den ondergang van *Troye*. Zy is vrugtbear, gelyk uyt de plaats *Axarase* blykt, en die zo vol Olyfboomen is, datze niet alleen Oly voor geheel *Spanje* verschaft, maar ook aan verscheyde buytenlanden; men ziet ook de Velden van *Carmona* en *Xerez* van Koorn, Oranje Appelen, Vygen, Granaten, en allerley lekkere vrugten overvloeyen. Maar 't geen nog meer dan dit alles is, is ze ryk in Kristus. De Stad begon toen de mislagen, de bygelovigheden en afgoderyen van de Roomsche kerk te bespeuren, waar door *Spanje* zo lang bedrogen was. Daar was in 't Jaar 1540 een zekere *Rodriguez de Valere*, geboortig van *Lebrixa*, die te *Sevilie* woonde, alwaar ook de vermaarde *Antony Lebrixa* of *Nebrixa*, hersteller van de Latynsche taale in Spanje, gebooren wierd. Deze *Rodriguez*, in plaats van zyn jongheyt tot de oeffening van de deugt, het lezen en overdenken van de Heylige Schrift door te brengen, besteedde die tot wereldsche bezigheden, zeer gewoon aan Jongelingen die van tydelyke goederen voorzien zyn. Hy maakte zyn werk om fraaye Paarden op zyn stal, en veel kostelyke klederen te hebben. Hy gaf zig aan 't spel, aan de jagt en andere oeffeningen over, die het grootste gedeelte van den tyd der Edellieden verquisten. In

In het midden van zyne vermakelykheden, trof God hem het harte; hy wist niet hoe, nog waar door; dog hy vond zig zodanig verandert, dat hy een nieuw mensch wierd, zeer verschillende van 't geene hy voorheenen geweest was; zo dat hy deze iedele bezigheden maliet, en 'er zulken afkeer van kreeg, dat hy dezelve alzo veel verfoeyde, als hy dezelve voorheenen bemint had. Hy ley hem met zyn gantsche harte, zo veel als zyne kragten hem toelieten, op de oeffening van de Godtsvrugt, het lezen en de overdenking van de H: Schrift toe; waar toe het weynig *Latyn* dat hy verstond, niet weynig hielp; dewyl 't ieder een bekend is, dat de *tirannye* van den *Antichrist* het in *Spanje* niet toelaat, dat men de heylige Boeken in de gemeene taale leeft.

Daar waren veele menschen, die by gebrek van de verborgentheden te begrypen die God in *Rodriguez* wrogt, zulken schielyken verandering voor gekheyt en buytenspoorigheyt rekenden, volgens het gemeene denkbeeld, dat de werelt van geestelyke en goddelyke dingen opmaakt; gelyk *Paulus* zegt, (a) *Het woord des kruys is wel den geenen die verlooren gaan dwaasheyt; het heeft Gode behaagt door de dwaasheyt der predikinge zalig te maken die geene die geloven.* En elders, (b) *De natuurlyke mensche begrypt niet de dingen die des geestes Godts zyn, want zy zyn hem een dwaasheyt.* En *Lucas* verhaalt, dat 'er veele waren, die van de oorzaake der schielyke verandering die Godts Geest in de Apostelen gewrogt had, zeyden, (c) *zy zyn vol zoeten wyns.* Dog die geene die oogen hadden, konden zien, dat wel verre

(a) 1 Kor. I: 18, 21. (b) Vers 14.

(c) Hand. II: 13.

verre van daar een dwaasheyt of dronkenschap in *Rodriguez* te zyn, het in tegendeel veel eer een werking van den Allerhoogsten was, die hem dus door zyn geest veranderde. Hy gaf zig geheel aan 't lezen van de H: Schrift over, hy leerde zelfs *Kapittelen van buyten*. c'Zedert de-
zen tyd, begon hy opentlyk op straat tegen de verdorventheden van de Roomfche Kerk uyt te vaaren. Hy *disputeerde* niet in 't verborgen, maar in 't openbaar tegen de Monniken, en zey hen, dat God in de zaak die hy ter hand genomen had, hem kloekmoedigheyt en stoutheyt inboezemden, hen te verklaren dat onder de Staten, de Kerkelyke de bedorvenste was; dat de Paus niet anders dan een ander mensch was, en dat hy geen magt had om iets aan de gelovigen als een geloofs-artikel te beveelen, enz.

Rodriguez wierd derhalven voor de *Inquisitie*-meesters gedagvaard. Hy *disputeerde* kloekmoedig tegen hen over de Kerk van *Kristus*, en die van den *Antichrist*. Hy wees hen alle de verdorventheden aan, die in de Kristen Godsdienst waren ingeslopen, door de duyvelfche heerszugt van de godlooze Pausen. De *Inquisitie*-meesters verschoonden eerst zyn voorgegeven dwaasheyt, en lieten hem, na zyne goederen verbeurt verklaart te hebben, weggaan.

Dog dewyl *Rodriguez* in zyn leere volharde, en het volk op de straaten en markten leeraarde, wierd hy voor de tweedemaal voor de *Inquisitie*-meesters gedagvaard, die hem nog zineloos oordeelende, hem belasten te herroepen of te ontkennen, 't geen hy geleeraart had, van geduurig het schande-merk *San Benito* genaamt te dragen, en zy veroordeelden hem tot een
eeuwi-

eeuwige gevangenis. Eyndelyk , wanneer zy hem voor ten éenemaale zot oordeelden , zond de *Inquisitie* hem na een Klooster van *Sant Lukas de Borromede* , alwaar hy in den ouderdom van vyftig Jaaren storf.

't Was door *Rodrigo* , dat veele andere tot kenniffe van de ware Godtsdienſt geraakten ; voornamentlyk de vermaarde en godtvrugtige *Doctor Gilles* , Kanonik en Prediker van de Hooftkerk van *Sevilie* , die door de heyligheyt zynes levens en zuiverheyt van zyn leere zo veel goets gedaan heeft. Na de dood van *Rodrigo* , vervolgden de *Inquifiteurs* veele menſchen wegens zyn leere. *Doctor Perez* ging na *Geneve* , alwaar hy het Nieuwe Testament in 't Spaanſch overzette , neffens andere boeken die hy liet drukken. In 't Jaar 1555 waren 'er veele die *Sevilie* verlieten , om zig ook na *Geneve* te begeven ; en twee Jaaren daar na , de *Prioor* , de *Vikaris* , de *Procureur* , en twaalf Geestelyke van 't Klooster van *Iſidorus* , van *Sevilie* , vlugten 'er ook na toe , na veele verdrukkingen en rampen uytgeſtaan te hebben. Deze vervolging wierd zo groot en wreed , dat men op een dag agthondert perſoonen te *Sevilie* om de Godsdienſt vatte , waar onder hen veele geleerden , voorname luyden , en die groote goederen bezaten , bevonden. *Don Konſtantyn* , die Biegtvader en Prediker van Keyzer *Karel de V.* geweest was , wierd om de zelve reden in de *Inquifitie* gebragt , en eyndigde aldaar zyne dagen. *Don Jan Perez de Leon* , oudſte zoon van den Hertog van *Arvos* , en *Johanna* , de vrouw van den Heer *De La Higuera* , met veele andere , wierden als Ketters verbrand. Dog om weder tot *Paulus de IV.* te keeren ,

keeren, deze storf, na den Pausselyken Stoel vier Jaaren en drie maanden bezeten te hebben, in 't Jaar 1559.

Pius de IV. was zo weynig van zyn voorzaat *Paulus* de IV. bemind, dat deze laatste zig in 't openbaar over hem in een *Consistorie* beklagde, en voorgaf, dat het door ongeoorloofde midde-len was, dat hy het Aartsbisdom van *Milanen* verkregen had; 't geen de oorzaak was, dat *Pius Rome* verliet, en niet dan na de dood van *Paulus* te rug keerde, op wie hy volgde, na het ledig staan van den Stoel den tyd van vier maanden en zeven dagen. Hy schafte verscheyden dingen af, die *Paulus* geordonneert had. Hy verklaarde *Karel* de V, en *Philippus* zyn zoon, Koningen van Spanje, onschuldig, en herstelde hen van alle beledigingen, waar mede *Paulus* hen belast had. Hy bevestigde de afstand die *Karel* de V. van het Ryk gedaan had, ten voordeele van zyn broeder *Don Ferdinand*, 't geen *Paulus* nooyt had willen bevestigen, of goedkeuren. Hy gaf aan *Antonius Colonna* zyn erfgoed weder, waar van *Paulus* hem berooft had.

Panvinus zegt van *Pius* de IV; „ na dat hy „ tot Paus verkooren was, wierd hy een ge- „ heel ander man, hy veranderde van zeden en „ gedrag; dog verre van daar dat hy beter, maar „ veel erger wierd. 't Was een nootlottigheyt den Pausselyken Stoel eygen, dat alle die ze bezaten, hoe goet zy voorheenen waren, godloos wierden; en diè 'er reets mede bezet waren, wierden het nog meer. *Panvinus* zegt nog van dezelve *Pius* de IV, verre van ernstig te wezen, was hy van een spotagtige aard; hy verborg zyn geveynstheyt onder een valsche schyn van

godtsdienst; zo lang het *Concilie van Trente* duurde. Dog het was zo ras niet geëyndigt, of hy deed dingen, die geen eerlyk man pasten. *Pan-*
vinus voegt 'er by, dat *Pius* een gulfigaard was, overgegeven aan zyne vermaken, gramsteurig en twistagtig, dog zonder daar van iets te doen blyken; hoewel hy onbeleyden was, en vin-
 nig in 't geene hy gebood; dat hy listig, ge-
 veynst; wreed en trots was; eyndelyk ook zeer weynig bemind. Hy ontving het *Sacrament* uyt handen van den Kardinaal *Borromeus*; en men vind nergens dat eenig ander Paus, uytgezondert *Pascal* de II, dezelve ontfangen heeft. De reden die *Sanazarus* daar van bybrengt, is, dat dewyl de Pausen het *Sacrament* verkogt hebben, dat zy het voor hen niet konnen bewaren. Dog de ware reden is, dat de Pausen in hun harte zeggen, (a) *daar en is geen God*; zo dat zy in een tyd van ziekte of dootsnood toonen, hoe weynig werk zy altyt van de *Sacramenten* en de Kriften Godsdienst gemaakt hebben, en zy ster-
 ven als Varkens.

Pius de IV. ordonneerde een Geloofs-belydenis, die ze alle moesten doen die na een Bisdome stonden. 't Is een kort begrip van alle de onwetenheden, bygelovigheden, en alle de afgoderyen van het Pausdom en *Antichristendom*. De geheele studie van dezen Paus liep daar op uyt, om geld te verzamelen, 't zy met regt of onregt, of op wat wyze het ook zyn mogt; en hy gaf 'er een gedeelte van aan zyne vrienden, en besteedde het tot de Gebouwen, dewyl hy daar toe een ongemeene lust had. *Pius* storf in 't Jaar 1565; en na zommiger zeggen, die

Pan-

(a) Psalm XIV: 1.

Panvius aanhaalt, in de armen van zyn Matres. Ik kan een aanmerkenwaardige zaak met stil-
 fwygen niet voorby gaan, die ten tyde van *Pius*
 de IV. te *Seville* voorviel. Zie hier het voorval;
 te *Seville* waren verscheyden tedere perfoonen;
 of om my van een **Spreek. lyt. ool. bodien**, die
 met den aard der Spanjaarden beter overeen-
 komt, veele *jaloerze*, die groote klagten aan de
Inquisitie dedden, om dat de Priesters en Mon-
 niken, in, en na de biegt, dit *Sacrament* mis-
 bruykten; en daar van zig bedienden, om na
 hun vermogen deugtzame vrouwen daar door
 te verleyden. Het Heylig *Officie* vond goed,
 deze Biegtvaders te straffen. Ondertusschen, de-
 wyl de zaak niet klaar bewezen was, en nie-
 mand van hen in 't byzonder beschuldigt wierd;
 maar alleen in 't algemeen, gaven de *Inquisitie*-
 meesters een *Edict* uyt, dat zy in alle de Ker-
 ken van 't Aartsbisdom van *Seville* lieten afkon-
 digen; waar by zy onder zeer gestrengte straffen
 belasten, aan ieder een van wat rang en staat
 hy ook was, en die wist, of had hooren zeg-
 gen; dat een Monnik of Priester het *Sacrament*
 van de *penitentie* ten dien eynde misbruykt had,
 ontrent zyn dogter of dogters, dat zo eenen
 zulks binnen xxx dagen aan het H: *Officie* had
 aan te dienen.

By de eerste afkondiging van dit besluyt, was
 de toeloop van *Sevillaansche* vrouwen alleen zo
 groot by de *Inquisiteurs*, om hunne Biegtvaders
 te beschuldigen, dat twintig *Notarissen* niet ge-
 noeg waren om hunne getuygenissen aan te ne-
 men. Deze *Inquisiteurs* zig ongemeen vermoeyt
 bevindende, en de zaak in xxx dagen niet kon-
 nende afdoen, rekten zy die tyd nog xxx dagen

uyt; die nog niet genoeg zynde, deden zy dit verscheydenmaal. Daar waren veele vrouwen van rang, die niet wetende wat zy zouden doen, haar in een ongemeene verwarring bevonden; aan de eene zyde met vreeze bezet zynde, om in den ban gedaan te worden, die de zodanige zou worden opgelegd, die dit niet bekend maakten, deed dit haar bewegen derwaarts te gaan; en aan de andere kant waren zy bedugt, dat zo zy by de *Inquisitie*-meesters gingen, haare mannen *jaloely* mogten opvatten; hoe 't ook zy, zy gingen 'er na toe, na haar zo goet als zy konden te vermommen; dog dit belette niet, dat veele waakzame mannen dit niet ontdekten.

Aan de andere kant, wierden de *Prelaten* en Monniken van ieder een bespot; door de wroeginge van hun gewisse gedrongen, zag men hen treurig langs de weg gaan met een neêrgeflagen hooft, en onophoudelyk geplaagt zynde, dat iemand van de *Inquisitie* hen mogt aantasten. De meeste waren bevreesd, dat zy een schrikkelijke vervolging zouden moeten ondergaan; dog alle hunne vreeze ging als de wind voorby, en wierd als de rook versfrooyt. De *Inquisitie*-meesters wisten door ondervindinge, dat dit een groote ergernisse zoude veroorzaken, en de Roomsche Kerk een swarè slag zou toebrengen, zo men deze Biegtvaders voor de veragting van het gemeene volk blootstelde, om met de vinger aangewezen te worden, en dat dit te weeg zou brengen dat men niet meer de zelve agting voor het *Sacrament* van de Biegt zou hebben; als te vooren; zy wilden de zaak dan niet meer aandringen, maar stelden hun gezag tusschen beyden, en begroeven alles in de vergetelheyt, en
men

men sprak nergens meer van ; zo dat 'er geen Biegtvader gestraft wierd. 't Geen de Kerkelyken van een groot verdriet ontfloeg, en alle hunne droefheyt in blydschap veranderde. Maar de dag zal komen, dat deze Biegtvaders rekening van deze schandelykheden en gruwelen zullen moeten doen, zo wel als de *Inquisitie*-meesters, die dit ontveynsen, en hen verdroegen. Deze heylige Regters, na datze de Biegtvaders hunne vrienden alles vergeven hadden, wenden alle hunne woede tegen hunne vyanden de *Lutheranen*, om hen door swaart en vuur te vervolgen, niet alleen te *Sevilie* en te *Valladolid*, maar ook in verscheyden andere plaatsen in *Spanje* ; zo dat *Jesus Kristus* in zyne leden veroordeelt, en *Barrabas* wierd vrygelaten. Dog laat ons wederom tot Paus *Pius* komen. *Pavvinus* zegt, in het leven van dezen Paus, dat 'er van alle de Pausen byna geene zyn, die binnen zo weynig tyd als *Pius*, de verhevenste waardigheden bereykt hebben. Als een zimpele Dominikaner Monnik, als hy was, ging hy te voet na *Rome*, en in den tyd van xv Jaaren verkreeg hy alle de bedieningen, van *Inquisitie*-meester, Bisschop, Kardinaal, en van Paus. By zyn doop, wierd hy *Antony* genoemd ; op den ouderdom van xv Jaaren, wanneer hy het Dominikaner kleed aantrok, noemde men hem *Michiel* ; en wanneer hy tot Paus wierd verkooren, nam hy den naam van *Pius* aan. Dog men kan zeggen, datze hem in een tegenstrydigen zin paste, gelyk wanneer men een Neger *Wit* noemt ; zo ook, hoe godloos hy was, wierd hy (a) *godvrugtig* genoemd. Wy

Q 3

kon-

(a) Pius.

konnen op hem wel toepassen, t'geen Jan, Kardinaal van *Porta*, van *Gregorius* de X. zegt: *Quem patrem patrum, fecit discordia fratrum.*

Nauwelyks was hy Paus, of hy gaf een verfoeyelyke Bulle tegen Koningin *Elizabeth* uyt, waar door hy alle hare onderdanen van den Eed van getrouwigheyt ontsloeg, die zy aan haar gedaan hadden. Maar deze uytdonderingen en verwoedheyt dedden niet veel quaats, zy verdweenen in rook, en deze Bulle wierd als een waterbobbels aangemerkt, die niet dan met wind vervult was. Hy, die de stoutheyt had, om ze in *Engeland* te brengen, wierd gevangen genomen, en als een verrader veroordeelt, om gevierendeelt te worden; zonder dat den Paus met al zyn godvrugtigheyt en Missen hem van de dood, nog zelfs van de Hel kon bevryden. Zo dat deze Koninginne heerlyker gedagtenisse, leefde, regeerde, en over haare vyanden zegepraalde, met het heylige *Katholyke* geloof te verdedigen en te beschermen; makende van haar Koninkryk een toevlugt en schuytplaats voor de arme vreemdelingen die na *Engeland* weeten, om zig voor de tiranny van de Roomsche Kerk te veyligen. 't Is de almachtige arm van God, wiens naam *Jehova* is, die dit gedaan heeft; dewyl 'er geen andere God, dan hy is. Derhalven, om my van de woorden van *David* te bedienen, *Vervlaekt zynze die de gesneden beelden dienen en eerbieden, en die de Afgoden vereeren die ben niet konnen helpen, of eenig goed toebrengen.*

Deze (a) godlooze wischte, uyt *Petrarcha* en *Bocatus*, vermaarde Italiaansche Poëten, alles
wat

(a) *Impius.*

wat zy onbeschroomt en met waarheyt gezegt hadden, zo van den Paus, het Roomſche Hof en de Kerkelyken; want men moet aanmerken, dat eer God *Luther* en andere *Doctoren* die hem gevolgt hebben, verwekten de *Italianen*, en voornamentlyk de *Florentynen*, die geene waren, die met levendige verwen en beſtpaſſende ſchaduwten, de Paus, zyn Hof, en zyn geestelykheyt afſchilderden. Men behoeve daar over maar te lezen de waaragtige ſchriften van *Petrarcha* en *Boccatius*; dog niet die de Paus verminkt heeft, om hen van de waarheyt te overtuygen. Ik zal naderhand eenige plaatzen uyt deze Schryvers aanhaalen, die 'er op bevel van dezen Paus uytgelaten zyn. *Pius* de IV. ſtorf den 1. *Mey* van 't Jaar 1572.

Gregorius de XIII, een *Boulonees*, voorheen *Hugo Bon Compagnon* genoemd, den xv. *Mey* 1572 tot Paus verkooren zynde, volgde in de voetſtappen van *Pius* zyn voorzaat, ontrent de haat die hy tegen *Elizabeth*, Koningin van *Engeland*, opgevat hadde. Hy bediende zig van allerley middelen, om haar, waar hy kon, quaad te doen. Hy gebruykte daar toe zomtyts geweld, gelyk uyt het talryke Leger bleek, dat hy in *Ierland* zond, maar in ſtukken gehakt wierd; zomtyts ook liſt en bedrog, gelyk men zag, wanneer hy *Parry* aldaar, als een groot verrader, met nog verſcheyden andere, zond; dog hun voornemen ontdekt zynde, wierden zy door vier paarden van malkander geſcheurt, zo dat God de Koninginne voor alle deze vervloekte *deſſeynen* bewaarde; en eyndelyk *Gregorius*, ten opzigte van zyn lighaam, met de dood ſtrafte. En daar is niet aan te twyffelen,

of hy heeft zyn ziele na een plaats gezonden die hem past , en bequaam tot deszelfs verblyf is.

Het gerugt liep te *Rome* , dat *Gregorius* voor , en na dat hy Paus geworden was , niet als een geestelyke , maar als een vleeschelyke Vader , een *Concubyn* gehad heeft , waar by hy een zoon had , die hem zulke aangename dingen vertelde , dat hy 't niet kon nalaaten daarom te lachen , en dat *Philipique* (dit was de naam van zyn zoon) zo ras hy Paus was , zo veel verstand en aardigheyt liet blyken , dat zyn Vader de Paus hem een Jaargeld van vyfduyzent kroonen toestond.

Zie nu eens Roomsch-Katholyken , waar toe men het erfdeel van St. Pieter gebruykt. *Gregorius* had de plegtigheyt van de kakstoel niet van noden , dewyl hy reets bewyzen had gegeven , dat hy een man , en geen vrouw was. 't Was ten tyde van dezen Paus , dat de bloedige slag tusschen de Portugeezen en Mooren van *Afrika* voorviel , waar in drie Koningen het leven verlooren. *Don Sebastiaan* aldaar gedood zynde , wierd den Kardinaal *Don Henrik* , Broeder van Koning *Johannes* de III , die de Grootvader van *Don Sebastiaan* was , in zyn plaats verkooren ; en gelyk *Anius* Koning en Priester te gelyk was. Zie eens wat *Virgilius* , in het derde boek van zyn *Eneas* , van dezen *Anius* zegt : *Rex Anius , Rex idem hominum , Phœbique Sacerdos*. De Portugeezen zeggen van dezen Kardinaal , dat hy onder een Maans-verduyftering gebooren wierd , en storf.

In het Jaar 1582 , ten tyde van *Gregorius* de XIII , viel 'er een zeer aanmerkenswaardige zaak

zaak te *Valladolid* voor. Daar was in deze Stad een getyteld Ridder, die twee dogters in de *Inquisitie* had, om datze de leere van *Cacalla*, nopens de dwalingen van de Kerk, aanhingen; en dewyl zy daar in stantvastig volhardden, door de brandende iever die zy voor Jesus Kristus hadden, aangezet zynde, wierden zy veroordeelt om verbrand te worden. De Vader die een volslagen kwibus en een doldriftig Papist was, verzogt de *Inquisitie*-meesters zyn dogters mede na huys te mogen nemen, om haar beter te onder- rigten; 't geen deze *Inquisitie*-meesters hem toefstonden, wegens het goed gevoelen dat zy van hem hadden. Deze Vader tragte zyne dogters van gevoelen te doen veranderen; maar ziende, dat hy haar niet kon overreden, liet hy Priesters en Monniken opzoeken, om met haar te *disputeren*; dog alle hunne *disputen*, en alle hunne bewysredenen stuyten op haar af. De Heere boesemde deze dogters een (a) welsprekentheyt en wysheyt in, welke de Priesters en de Monniken, deze nieuwe *Fariseeuwen*, niet konden wederstaan, nog tegenspreken. De Vader ziende dat 'er geen kans was haar te doen herroepen, hakte zelfs hout, en stak de houtstapel zelfs aan, welke diende om haar levendig te verbranden. Dog men behoeft zig daar over niet te verwonderen, dewyl de Heere diergelyke dingen voorzegt heeft. (b) *En gy zult overgelevert worden, ook van ouders en broeders, ende magen ende vrienden, en zy zullen 'er zommige onder u dooden, en gy zult van allen gebaat worden, om myns naams wille.*

Q 5

Zie

(a) Lukas XXI: 15.

(b) Vers 16, 17, 18, 19.

Zie daar de verdrukkingen en ellenden, die de arme gelovigen te verwagten hebben. Maar de Heere voegt 'er by, tot onze vertroosting, *Geen hair uwer hoofds zal verloren gaan, bezit uwe ziele in lydzzaamheyt.* Dit is het, dat deze twee jonge www.jubileumlibri.com en zy genieten tegenwoordig de hemelsche kroone der heerlijkheyt, die de Heere, wiens Martelareffen zy waren, haar voor de grondlegginge des werelts bereyd had.

Deze wreede Vader geloofde, met deze wreede en onmenschelyke daad te bedryven, God een groote dienst te doen, gelyk de Heere ook voorzegt had. (a) *De ure komt zelfs, dat een iegelyk die u zal dooden, zal meynen Gode een dienst te doen.* Dog verre van daar, dat dit ons moet verschrikken; wy moeten in tegendeel kloekmoedig in de verdrukkingen zyn, dewyl de Heere daar by voegt, (b) *Deze dingen hebbe ik tot u gesproken, op dat gy in my vrede hebt, in de wereld zult gy verdrukkinge hebben, maar hebt goede moed, ik hebbe de wereld overwonnen.*

De zelve *Gregorius*, in plaats van daar op toe te leggen, om zyne leere en zeden, zo wel als die van de geestelykheyt te verbeteren, hing alle zyn aandagt op de verbetering van den tyd en de *Almanak* te besteden. Het Jaar tien dagen vervroegende, en om zyn naam te vereeuwigen, noemde hy deze wyze van rekenen, de *Gregoriaansche styl*. Na de dood van *Gregorius*, volgde *Sixtus* de V. op hem.

Deze *Sixtus* de V. wierd voorheen *Felix Peretto* genoemd, gebooren in 't Jaar 1521, den xiii. December, in een Dorp van xxv of xxx huy-

(a) Joh. XVI: 2. (b) Vers 33.

huyzen; genaamt *Montalto*, by de Stad *Firmo*. Hy bewaarheden het Spaanfche spreekwoord, 't welk zegt: *Rey por natura, y Pape por ventura*, dat is, *Koning uyt de natuur, of door de geboorte; Paus by geval, of door geluk.*

Dewyl de Vader van *Felix* den Varkens-voeder was, wierd *Felix* in zyn kintsheyt zeer armelyk opgevoed; dog zo ras hy eenige blyken van zyn verstand gaf, was 'er een Juffrouw, die hem uyt liefde een *Franciscaner* kleed gaf; en de *Prioor* verzogt hem in zyn Klooster aan te nemen; hy leerde aldaar de Letterkonst; Wysbegeerte en Godgeleertheyt, waar in hy groote voortgangen maakte. Wanneer hy meerderjarig was, wierd hy *Inquisitie*-meester gemaakt, en in dit ampt gedroeg hy zig zodanig, dat men zyn wreedheyt naauwelyks kon verdragen. Het gebeurde zelfs, dat hy een Venetiaans Edelman voor hem deed verschynen, en hem op een onbetamelijke en onbeleefde wyze handelde. Den Edelman zulke smaadheden ongewoon zynde, belaste aan eene van zyne huysgenooten, om *Felix* op straat wat af te roffen, 't geen deze ook deed. De *Inquisitie*-meester ging, na deze belediging ontfangen te hebben, na *Rome*, om aan den Paus te klagen over den hoön die hy in 't openbaar ontfangen had. De Paus zond hem met veel meer magt en gezag na *Venetie* te rug, dan hy voorheenen hadde. Wanneer hy aldaar was aangekomen, gaf hy zyn Lastbrief aan de Regeering over, welke *Felix* voor een onrustig en wraakzigtig man aanmerkende, een kaars liet aansteken, en belaste hem uyt de Stad te vertrekken; eer de kaars geheel verbrand was. *Felix* wierd genootzaakt

voor

voor de tweedemaal de reyze na *Rome* aan te nemen , alwaar hy nieuwe klagten aan den Paus deed.

Dezen Paus veel kloekmoedigheyt en stantvastigheyt in *Felix* bespeurende , nam hem in zyn dienst aan , en maakte hem tot een *Intendant* in zyn huys. Wanneer de *Inquisitie* van *Spanje* , den Aartsbisschop van *Toledo* van kettery verdagt hield , zond den Paus *Felix* derwaarts , om zyn zaak aan te hooren. De *Generaal* der *Franciscaners* gestorven zynde , wierd *Felix* in zyn plaats aangestelt , en de Paus maakte hem kort daar na Kardinaal. Eyndelyk *Gregorius* de XIII. gestorven zynde , wierd *Felix* door vrinden die hy in *Spanje* hadde Paus gemaakt , en nam den naam van *Sixtus* de V. aan.

Zo ras als hy in 't bezit van den Pausselyken Stoel was , verre van daar , hem zelven , het Roomsche Hof of de Geestelykheyt te reformeeren , gebruykte hy alle bedenkelyke middelen , bedriegeryen , listen , verraad en geweld , om de rust en 't geluk dat *Engeland* genoot , te stooren. Hy maakte snoode verraders op , om zyn oogmerk te bereyken , met hen iets te beloven , 't geen hy zelfs niet had , en aan niemand kon geven , namentlyk het Koninkryk der Hemelen , ingevalle zy Koninginne *Elizabeth* konden van kant helpen , die door haar wyze regeering tot verwondering verstrekt heeft , niet alleen van de grootste Vorsten van *Europa* , maar ook van de geheele wereld. Dog God bevrydde haar door zyn almagt , voor de hinderlagen van dezen briesschenden leeuw. *Sixtus* de V. kante zig ook tegen de Koning van *Navarre* , en de Prins van *Condé* zyn broeder aan. Hy sprak de vloek

vloek over hen uyt, en beroofde hen van alles wat zy hadden, en voornamentlyk van hun onbetwiftbaar regt, datze op de Fransche Kroon hadden. De goede Prins van *Condé* wierd, na dat hy lang door den Paus vervolgt was, eyn-delyk in 't Jaar 1588, vergeven. ^{www.klboogol.com.cn} It Was ook in dit Jaar, dat Koning *Henrik* de III, de Hertog van *Guisé*, met zyn broeder den Kardinaal, deed vermoorden.

De dood van deze twee Broeders, gaf aan verscheyden Steden in Vrankryk aanleydinge, om tegen hunnen Koning op te staan. Het volk van *Parys* zig door het Koninklyke Leger bele-gert ziende, sneedde een verraad tegen het le-ven van dezen Vorst, en beloofde een groote vereering aan die hem zoude dooden. Men vond een Dominikaner Monnik, zo onweten-de als schelmagtig, die zig in des Konings Le-ger begaf, onder een voorwendzel van zeer voor-name dingen, die hy aan hem had mede te dee-len. Men gaf hem toegang, en deze rampzali-ge wierp zig aanstonts voor des Konings voe-ten neder, die in een Leuningstoel zat, en trok een vergiftig mes, waar mede hy hem in de dar-men stak. Den Koning zig gequetst voelende, riep om hulp, en aanstonds quamen 'er ver-scheydene binnen, die den Duyvelsche Monnik vatten, en in duyzent stukken hakten. Dit toe-val veroorzaakte zo veel beweging in 's Konings Leger, als het vermaak aan zyne vyanden gaf. Deze ongelukkige Koning storf den volgenden nagt, na dat hy *Henrik* de IV, Koning van *Na-varre*, zyn Schoonbroeder, als de naaste erfge-naam tot de Kroon, tot zyn opvolger benoemt had.

Wan-

Wanneer de tyding van des Konings dood te Rome gekomen was, deed Paus *Sixtus* de V, op den *xi. September* 1589, in het *Consistorie* der Kardinalen een plegtige redevoering, waar in hy de daad van deze *Dominikaan*, by die van *Eleazar* en *Judas* vergelykt. Hy voegde 'er zelfs by, dat het geene de eerste gedaan had van veel grooter verdienste, dan dat van de twee andere was. Zy die in de Schrift bedreven zyn, weten de Historie van (a) *Eleazar* en die van (b) *Judith*, zo dat het niet nodig is dezelve hier by te brengen. Den oorlog, die *Antiochus* en *Holofermus* Gods volk aandedden, was oniegtmatig; maar die *Henrik* de III, tegen de t'zamengeswoorne, om hem van zyn Koninkryk te beroven, voerde, en hem van kant te helpen, was zeer billik, en was daar ontrent geen tiran. Behalven dat, was hy geduurende zyn leven, en op zyn doodbed, van dezelve Godsdienst als zync vyanden.

- Dog zonder ons meer met menschelyke redenen op te houden, laat ons tot de H: Schrift komen. Zy leert ons, dat *Saul* een godloos Koning, een geveynsde en tiran was; dat God hem verlaten had, en tot *Samuel* zeyde, (c) *Hoe lang draagt gy leet om Saul, die ik verworpen hebbe, dat hy geen Koning zy over Israel*. Derhalven belaste de Heere ons, eene der zoonen van *Isai*, namentlyk *David*, tot Koning te zalven. Op dezelve plaats word ook gezegt, *Dat de Geest des Heeren van Saul week, en dat een booze geest van den Heere hem verschrikte*.

- Niet tegenstaande de boosheyt van *saul*, gaf God

(a) 2 Mach. VI. (b) Judith XIII: 10.

(c) 1 Sam. XVI: 1. 14.

God geen last aan *Samuel* om hem te dooden. *David* zelfs, hoewel God hem verkooren, en *Samuel* hem tot Koning gezalfd had, durfde *Saul* niet dooden, hoewel 'er hem een gunstige gelegentheyd toe voorquam; maar zey in tegen-deel, (a) *Dat laate de Heere verre van my zyn, dat ik die zake doen zoude aan mynen Heere den gezalfden des Heeren, dat ik myne hand tegen hene uytsteken zoude; want hy is de gezalfde des Heeren.* Laat ons dan vry een besluyt opmaken, dat dezen Monnik een verfoeyelyke daad bedreef, zo wel als die hem daar toe aanspoorden; maar de Paus trofze alle nog te boven, door de lofuytingen en goetkeuring die hy aan deze verfoeyelyke moord gaf. Wat openbaaring kon *Sixtus* de V. van God hebben, om geen vryheyt te vergunnen, dat men de minste plegtigheden by den uytvaart van dezen Koning deed, nog zyne gedagtenisse eenige eere bewees, en om het bidden voor hem te verbieden, volgens de gewoonte der *Papisten*, als of hy eeuwig verdoemt was? *Samuel* en *David* hadden zekerder berigt, dat God *Saul* verlaten en verworpen had; nogtans lieten zy hem in 't leven, zonder zig tegen zyn leven aan te kanten. Dog tegenwoordig, zo 'er een Koning gevonden word, die den Paus ongehoorzaam is, blixemt de ban en vloek tegen hem uyt, hy verdoemt hem in eeuwigheyt; en zo men hem geloof geeft, men kan hem met een goed gewisse dooden. Want iemand die zulken Koning *geponjardeert* had, zou een heylig en verdienend werk hebben bedreven; zo dat deszelfs stigter behoorde *gecanoniseert* te worden. Wat een Kristen Godtsdienst is dit dan; die

-(a) 1 Sam. XXIV: 7.

die een mensch *canoniseert*, om dat hy bedreven heeft, dat in Godts Woord uytdrukkelyk verboden is! *Sixtus* de V, dit snoode beeft, storf in de maand September 1590. Hy had *Urbanus* de VII. tot opvolger; dog storf ten eynde van 12 dagen. *Gregorius* de XIV. wierd in zyn plaats verkooren, en storf ook in de maand September van 't volgende Jaar. *Innocentius* de IX. volgde op *Gregorius*; dog leefde maar weynig tyd, zo dat 'er in de tyd van xiv maanden vier Pausen storven, als *Sixtus*, *Urbanus*, *Gregorius* en *Innocent*; en alle, of ten minsten de meeste door vergift.

Daar op wierd *Klemens* de VIII. of IX. tot Paus verkooren; en 't was in zyn tyd, dat een Capucynner Monnik het ondernam, om *Henrik* de IV, Koning van *Vrankryk*, te dooden; dog zyn verraad ontdekt zynde, bevond men, dat de *Jesuiten* hem daar toe opgehitst hadden, om deze verfoeyelyke daad te bedryven.

Men kan zien, uyt het geene tot nog toe gezegt is, dat de levens en bedryven van de Pausen afschuwelyk geweest zyn, en dat de Bisschop van *Rome* veel eer de dienstknecht van den Satan, en de ware *Antichrist* is, als de Stedehouder van *Kristus*; dog tot myn eygen voldoening, wil ik dit laatste voorstel tragten te bewyzen, door redeneeringen, gevoelens van Leeraren der Kerke, door besluyten van de oude *Koncilien*, en voornamentlyk met *Schriftuurplaatzen* die daar op zonderling passen.

Daar zyn twee Roomsche Ryken, die beyde zeer geringe beginzelen gehad hebben; dog zy zyn beyde by trappen de grootste en magtigste Ryken geworden, die 'er ooyt geweest zyn, of
nader-

naderhand zyn zullen. Ik zal het eerste het oude, en het tweede het nieuwe Ryk noemen.

Het eerste begon met twee Harders, *Romulus* en *Remus*, die alle de *Banditen* en *Vagebonden* onder hunne bescherming namen, en onder hunne regeering inlyfden. Zyn deze opgeraapte volkeren, die de Stad *Rome* bouden. *Romulus* het hoofd daar van willende wezen, doodde zyn broeder *Remus*. De Inwoonders van deze Stad stroopten de nabuuren, en handelden hen op de onbetamelykste wyze. Zy bepaalden hunne geweldadigheden niet, met hen van hunne goederen te berooven; maar zetten de wreefthet zo ver voort, datze hen hunne dogters ontroofden. Dit was het, dat aanleydinge tot de eerste oorlogen gaf; die zo ras niet geëyndigt waren, of de *Romeynen* begondenze die nog veel yffelyker waren; dog zo voordeelich, dat niet vergenoegt zynde, om de schrik door geheel *Italië* te brengen, zy ook in andere Landen gingen, en hunne eygene grenzen verlatende, maakten zy zig meester van *Afrika* en *Asia*.

Dus is het, dat de palen van 't Ryk van dag tot dag uytgebreyd wierden, wanneer 'er in 't midden van *Rome* een andere Vorst opstond, die deel aan de magt wilde hebben, en die om zo te spreken, op den Troon, aan de zyde van de Roomsch Keyzer zat. 't Is waar, dat dezen nieuwen Vorst in 't begin geen *figuur* maakte, en zig niet met de wereltsche zaken van den Keyzer bemoeide, bestedende al zyn bezigheid aan de zorge der Kerken; en 't was geduurende deze tyd, dat de Keyzer en 't Keyzerryk in haar bloeyenste toestand waren. Dog deze nieu-

we Meester was naderhand op middelen bedagt, om eenig voordeel uyt het goet gevoelen te trekken, dat men van zyn godtsdienst en heyligheyt hadde. Om tot zyn oogmerk te komen, oordeelde hy den Keyzer te moeten winnen, op dat hy door zyn gezag den oppermagt, over alle de Kerken mogt bekomen.

De reden die hy daar van bybragt, was, dat gelyk *Rome* altyd de meestres van de geheele werelt geweest was, het ook paste, dat haar Bisschop van een rang boven alle de andere Bisschoppen was. Dit voornemen ontmoete veele swarigheden; de Bisschoppen van andere Naatiën kantten zig daar ten hoogsten tegen, en zy bragten zeer goede redenen by, om de weygering die zy maakten te billiken, om de Bisschop van *Rome* anders als hun Broeder en metgezel te erkennen, die niet dan een gelyke magt met de hare had. Niet tegenstaande deze kragtige tegen aankanting, verzuymde de Roomsche Bisschop niet, om zyne verzoeken te vernieuwen tot het bereyken van zyn oogmerk, ter tyd toe dat Keyzer *Phocas* zyn verzoek toefstont, en hem de *titel* en waardigheyt van algemeen Bisschop vergunde, met magt en gezag om over alle de Kerken en Bisschoppen van het Kristendom te regeeren. Gelyk *Romulus* zyn broeder *Remus* gedood had, zo vermoorde ook *Phocas* de Keyzer *Mauritius* zyn Heere en zyn Meester. Dus ziet gy *Rooms-Katholyken*, dat gelyk, het oude *Rome* op een moord gegrondvest is, zo ook het nieuwe, dat is het Pausdom, is 't op een ander geweest. De Paus betoonde daar in, dat hy waarlyk en regtdraats tegen Kristus was aangekant, die zyne *discipulen* zeer hart bestrafte
over

over zulke zintwiflingen , ten opzigte van de *opperhoofdigheyt*. (a) Maar de Paus door middel van den Keyzer tot dit toppunt van glory opgeklommen zynde , beloofde zig nog veele andere dingen ; hoewel hy zyne waare gevoelens een zeer langen tyd verborgden.

Het Ryk bevond zig ontrent hondert Jaar na de dood van *Konstantyn de Groot* , zeer verſwakt ; dewyl *Vrankryk* , *Engeland* en *Duytsland* daar van wierden afgeſneden , en de *Hunnen* , *Italie* en de *Wandalen* , *Africa* beſloegen. Deze verdeeling ontſtond , om dat de Keyzers *Rome* verlieten , dat in het weſterſche deel leyt , om hun Hof en verblyf te *Konſtantinopolen* te houden. De Biſſchop van *Rome* de ondergang van het Ryk te gemoet ziende , verzuymde geen gelegentheyd om verſchil met den Keyzer te zoeken. Wanneer deze laaſte , alle de Beelden en Schilderyen liet wegdoen , die hy in de Kerken vond , deed den Paus hem in den Ban. Dit was het begin van het *diſpuyt* , en dit den aanwas van de hoornen van het beeft. 't Was ook in dezen tyd , dat *Mahomet* in 't Ooſten verſcheen , en den Keyzer verſcheyden Provintien ontnam. Niet tegenſtaande dit alles , deed deze laaſte aan den Paus weten , dat al de waardigheyt , al de magt en majesteit die den Biſſchop van *Rome* bezat , hy die aan den Keyzer verſchuldigt was. Daar op ſtelde de Paus voor , om zig van deze onderwerping , als ook van de oorlogen , te bevryden , waar mede de Koning van *Lombardye Italie* drukte , om een nieuwe Keyzer te verkiezen , die hy de Roomſch Keyzer noemde. Ten dien cynde koos hy *Karel de Groot* , die de Koning

R 2

van

(a) Matth. X: 42. Luk. XXII: 21.

van *Lombardye*, een groote vyand van den Paus, uyt *Italie* verdreven had. Dit gaf aanleyding tot verschillen, verdeeltheden en verbitteringen, tusschen de oostersche en westersche Keyzers, en tusschen de Kerken van beyde *partyen*, en zulks alleen uyt geringheyt en heerszucht van den Paus. Naderhand waren 'er hevige verschillen, tusschen de *Italiaanen*, *Fransen* en *Duytzers*, over de verkiezing van den Keyzer, tot dat men eyn-delyk onder de regeering van Keyzer *Otto* de III, Hertog van *Saxe*, en onder het Pausschap van *Gregorius* de V, zynde een Duytsch Paus, zeven Keurvörsten maakte, om den Keyzer te verkiezen, gelyk wy in het leven van dezen Paus verhaalt hebben; en zulks, om dat 'er niet dan Duytsche Prinzen by de verkiezing zouden zyn, en om 'er de vreemde Naatsien van uyt te sluyten. De Keyzer was naderhand zeer misnoegt over het trotze en hoogmoedige gedrag van den Paus, zo omtrent hem, als de andere *Souvereine* Vorsten. Men kan daar over de *Historien* van *Henrik* de III, *Henrik* de IV, *Frederik* de II, van *Frederik* de III, en voornamentlyk van *Karel* de V. lezen, wiens Leger in 't Jaar 1527 in *Rome* quam, het zelve plonderde, en Paus *Klemens* de VII. en zyne Kardinalen gevangen nam. 't Was dezen Paus, die, gelyk de Spanjaarts voor de vensters van zyn gevańkenis zongen, een voornemen had, om den Keyzer zyn Muts en Mantel te ontnemen, zo als wy in 't leven van dezen Paus verhaalt hebben. Zo tragte *Paulus* de IV, Koning *Philippus* de II, het Koninkryk van *Napels* te ontnemen; dog het Leger van dezen Koning door den Hertog van *Alba*, ontruuste de Paus zodanig, dat hy blyde was, vrede

te kunnen maken ; voornamentlyk , wanneer hy de berugte *Victorie* vernam . die de Spanjaarden in 't Jaar 1557 op de Franschen behaalden .

De Paus wierd naderhand zo hoogmoedig , dat hy de onbeschaamtheit had , om de Paus regelen voor te schryven , die zyn Heer en Meester was , (gelyk *Gregorius* hem gewoon was te noemen) en hem het *Formulier* van den Eed voor te schryven , die hy op zyn krooning moest afleggen . Dit *Formulier* behelst , dat de Keyzer verplicht is , alle middelen in 't werk te stellen , om de goederen van de Roomsche Kerk te bewaren , te vermeerderen , en te beschermen ; zo ook de Opperbisschoppen hunne waardigheyt , voorregten en besluyten ; zo dat 'er geen Keyzer is , die den Paus durft tegenspreken , uy vreeze van zyn Eed te zullen schenden . Ik zal deze aanhalen , die *Karel de V.* aan *Klemens de VII.* of *VIII.* in 't Jaar 1530 , by zyn krooning deed . *Ego Carolus Romanorum Rex* , dat is , *Ik Karel , Koning der Romeynen , die met de hulpe van God hoope Keyzer te worden , belove , betuyge , verzekere en sweere voor God en de zalige St. Pieter , in het vervolg te zullen wezen de beschermers en verdedigers van de Opperbischop en de H. Roomsche Kerk , om haar bezittinge , waardigheden en regten te bewaren , enz.*

Karel wierd na 't afleggen van dezen Eed , Koning van *Lombardye* gemaakt , en daar op deed hy een andere Eed . „ Ik Karel , Koning der „ Romeynen en Lombarden , belove en sweere „ by Vader , Zoon en H: Geest , by het vlees- „ geworden woord , en deze heylige overblyf- „ zelen , zo het den Heere behaagt , dat ik Key- „ zer worde , om zo veel als het van my zal

„ afhangen , de belangens van de H: Roomſche
 „ Kerke, zyn Heyligheyt en haar Bevelhebber
 „ te bevorderen ; en dat deze laaſte, nog het
 „ leven, nog eenig lid, nog de eer zal verlie-
 „ zen, die hy heeft, door myn raad, door myn
 „ toefſtemming, door myn wil en vermaning ;
 „ dat ik te Rome geen beſluit nog ordonnantie
 „ buyten toefſtemming van den Paus zal maken,
 „ als dingen zynde die hem toekomen, zo ook
 „ dat alles wat in onze magt zal zyn van het
 „ erſdeel van *St. Pieter*, wy het hem zullen
 „ wedergeven, dat die geene die ik tot *Gouver-*
 „ neur van *Italie* zal benoemen, hem zal noot-
 „ zaken, om zig by eede te verpligten de Paus
 „ en het erſdeel van *St. Pieter* by te ſtaan en te
 „ verdedigen. Zo helpe my God, en by dit
 „ Evangely van God enz. Na deze tweede
 Eed, wierd Karel *Kanonnik* van *St. Pieter*, en
 naderhand Ridder van *St. Pieter* gemaakt. Men
 vind deze twee Eeden in het tiende Boek van
 de *Hiſtorie* van den *Marquis van Peſcara*.

Zo gaat het in de werelt van onderdaan aan
 den Keyzer, als deze Paus was, maakte hy hem
 zelfs zyn Heer. 't Geen ik tot dus verre van
 den oorsprong en aanwas van den Paus gezegt
 heb, is breeder uytgedrukt in een *Informatie*, die
 men aan de Vorſten en Staten van 't Ryk, ten
 tyde van Keyzer *Karel de V*, Koning van Span-
 je, aanbodt ; waar uyt men kan beſluiten, dat
 het gezag, waar over den Paus zig beroemt,
 en dat hy zig aanmatigt, uyt een D regt
 veel eer, als uyt een Goddelyk of menſchelyk
 regt voortkomt. 't Is door behendigheyt dat
 hy 't verkregen heeft, en wil het door geweld
 en ſnoode ſtrecken bewaren, tot dat God hem
 door

door de oneyndige kragt van zyn woord te onderbragt. Het schynt uyt dit alles , dat het Pausdom gebouwt is , gelyk 't ook inderdaad is , op geveynstheyt , list , gierigheyt , heerszugt en geweld ; dat het zelve niet staet op de verzerkede Rots , die Jesus Kristus is , gelyk *Petrus* beleet , zeggende , (a) *Gy zyt de Kristus , de Zoon des levendigen Godts*. Zo het dan waar is , dat het Pausdom niet op Kristus gegrondvest is , zal de Paus nog veel minder het hooft of de algemeene Bisschop van Godts Kerk zyn.

Om te bewyzen , dat de Paus geen algemeen Bisschop is , zal ik uyt baarblykende redenen bewyzen , dat *Petrus* , waar van de Paus zegt de opvolger te zyn , het zelfs niet was.

Voor 1. *Klemens* , Bisschop van Rome , aan *Jacobus* schryvende , volgens onze tegenspreekers zelfs , noemt hem de broeder des Heeren , de Bisschop der Bisschoppen , de Bevelhebber van de Kerk te *Jerusalem* , en andere die door de geheele werelt zyn ; zo dit waar is , besluyte ik , dat *Klemens* geen Bisschop der Bisschoppen was , hoewel hy als Paus en Bisschop van Rome wierd aangemerkt.

Ten 2. In het eerste Kristen *Concilie* , waar van *Lucas* spreekt , (b) was het *Petrus* niet , maar *Jacobus* die 'er de voorzittinge in had ; want na dat *Petrus* , en alle die in de vergadering waren , gesproken hadden , maakte *Jacobus* als President het besluyt op , zeggende , *daarom oordeele ik*. Niet tegenstaande dit alles , zegt *Illesee* , een groot panlikker van de Paus , (c) dat *Petrus* als Opperbisschop de voorzittinge in dit *Concilie* had.

R 4

Ten

(a) Matth. XVI: 16. (b) Hand. XV: 9.

(c) P. 1. Fol. 20.

Ten 3. De Apostelen, zegt *Lucas*, (a) *vernomen hebbende, dat Samaria het woord Gods ontfangen hadde, zonden hen Petrus en Johannes, om hen te leeren en te onderwyzen.* Maar wie zou nu den Paus durven zenden, om ergens te prediken? buyten twyffel niet het *Concilie*; en vooronderstelt zynde, dat het dit durfde doen, zou de Paus weygeren 't zelve te gehoorzamen, onder voorwendzel, dat hy niet dan onmiddelyk van God afhangt; de Apostelen zonden *Petrus*, en *Petrus* als een gelovig lid van de Kerk gehoorzaamt, en quyt zig in de pligt van zyn beroep.

Ten 4. (b) *Paulus wederstond Petrus in het aangezicht, om dat hy te bestraffen was; en Petrus neemt deze bestraffing aan, zonder Paulus te antwoorden, dat hy onmiddelyk van God afhing, en een algemeen Bisschop der Kerke was; zonder hem de reden te vragen, waarom hy de vryheyt nam om hem te bestraffen, gelyk de Pausen hedensdaags doen, en al voor langen tyd aan Koningen, Keyzers, en algemeene Concilien gedaan hebben.* Onze tegenstrevers zyn zo onbeschaamt, dat alhoewel *Paulus* zegt, wanneer *Petrus* te *Antiochie* gekomen was, ik wederstond hem in 't aangezichte enz.; en een weynig later; *dog wanneer ik zag, dat zy niet regt wanaelden na de waarheyt van 't Evangely,* zey ik tot *Petrus* in aller tegenwoordigheyt enz., willen zy niet erkennen dat *Paulus Petrus* bestraft heeft; en zy zeggen dat het een ander was, die *Cephas* genoemd wierd. Derhalven, dewyl *Illefcas* geen geloof geeft aan 't geene

Paa-

(a) Hand. VIII: 14.

(b) Galat. II: 11. 14.

Paulus zegt , hoe zal men iemand kunnen gelooven , die twyffelt aan 't geene *Pauis* verzekert heeft.

Ten 5. *Paulus* houdt hem als een afvallige , een zoone des verderfs , een mensche der zonde , die als God in den tempel van God zit. (a) *Johannes* voegt 'er by , dat hy in de Stad , (b) op zeven bergen zit. *Hieronimus* verklaart , dat *Rome* deze Sted is ; zo dat . dewyl 'er niemant in den tempel Godts , in de Stad van zeven bergen , als de Paus zit , is niemand dan hy den *Antichrist*.

Ten 6. In het *Concilie* van *Niceen* , op bevel van *Konstantyn* vergadert , om de *Historie* der *Arrianen* overhoop te storten en te vernielen , welke de Godheyt van *Jesus Kristus* ontkenden , hadden de *Legaaten* van den Roomschen Bisschop , nog de eerste , nog de tweede , nog de derde , maar de vierde plaatze ; 't welk aantoonst , dat deze Bisschop nog het algemeene hooft van *Rome* was. In het zelfde *Concilie* gaf men bepalingen aan de *Patriarchen* , die alle het zelfde gezag over hunne Kerken ontfingen ; als de Bisschop van *Rome* over de nabuurige Kerken. Maar de *Papisten* hebben het besluyt van dit *Concilie* getragt te vervalsen , gelyk men uyt het zesde *Concilie* van *Carthage* kan zien.

Den Kardinaal *Cusanus* (c) van het *Concilie* van *Niceen* spreekende , zegt ; „ de Roomsche „ Bisschop is dikwils *Patriarch* en Aartsbisschop „ door de ouden genoemd , en hy heeft het zelf- „ de gezag als de andere Bisschoppen in 't *Con- „ cilie* van *Niceen* ontfangen ; maar wie ziet niet , „ dat het gezag , dat de Paus in onzen tyd zig

R 5

„ aan-

(a) 2 Theff. II: 3. (b) Openb. XVII: 9.

(c) *Lib. 2. de Concordia Cathol. Kap. 12.*

„ aangematigt heeft , veel grooter is , dan de
 „ heylige en oude *Constitutien* hem toegestaan
 „ hebben , 'tgeen uyt een slaaffche gehoorzaam-
 „ heyt ontstaat? Nog *Julius* die toen Bisschop
 van Rome was , nog zyne *Legaten* die in het
Concilie waren , kan ten zig tegen dit besluyt
 aan. Daar en boven is 't een besluyt , dat na-
 derhand door de *Concilien* van *Antiochie* en *Kon-*
stans bevestigt wierd. In het eerste *Concilie* van
Efezen was het *Civilus* , en in het tweede *Diof-*
conis , alle beyde *Patriarchen* van *Alexandrie* , die
 de voorzittinge hadden ; hoewel de *Legaten* van
 den Roomfchen Bisschop daar tegenwoordig
 waren. In het vyfde *Concilie* van *Konstantino-*
polen was het *Menas* , die als *Patriarch* van de
 Stad , daar van de *President* was ; en in het al-
 gemeen *Concilie* van *Aquilea* was het *Ambrosias* ,
 Bisschop van *Milanen* , en niet de Bisschop van
 Rome die voorzat ; hoewel dit *Concilie* in *Italie*
 gehouden wierd. Dog waar toe is het nodig ,
 zulken grooten getal van *Concilien* by te halen ;
 dewyl het verschil door beyde *partyen* verhan-
 delt wierd , en datze daar in overeenquamen ,
 dat de Roomfche Bisschop geen meer gezag als
 eenig ander *Patriarch* hadde.

De Bisschop van Rome , matigde zig met de
titel van *Patriarch* , zulken grooten gezag over
 de Kerken van *Africa* aan , dat de Scheurma-
 kers van deze Kerken hunnen toevlugt tot hem
 namen. 't Was om deze reden , dat het *Con-*
cilie van *Melivant* , alwaar *Augustyn* en verschey-
 de andere Vaders zig ook bevonden , de ban te-
 gen alle die geene uytspaken , die daar van op
 de Landen van over Zee *appelleerden*. De Bis-
 schop van Rome vond 'er zig over beledigt , en
 hy

hy zond zyne *Legaten* in 't *Concilie* van *Carthago*, om zyn regt te verdedigen; 't is waar, dat men aldaar dit verschil verhandelde, maar men besloot tegen hem. 't Was *Aurelius*, Aartsbisschop van *Carthage*, die dit *Concilie*, en niet de Paus, door zyne *Legaten* bestierde. De Roomsche Bisschop zond aldaar door hen een afschrift van het besluit van 't *Concilie* van *Niceen*, 't geen hem, zo hy voorgaf, een diergelyk *appel* tot zyn voordeel vergunde.

Alle de Aartsbisschoppen en Bisschoppen zeer verwondert zynde, zeyden, dat men nooyt diergelyken zaak in het *Concilie* van *Niceen* gelezen had. Dewyl het afschrift zig aldaar bevond, liet men het door de *Notaris* lezen; en na dat de leezing daar van in 't geheel gedaan was, en men niet een woord van het *appel* daar in vond, beweerden de Roomsche *Legaten* nogtans, dat het daar in was. Men zond derhalven Bodenvaandels na *Konstantinopelen*, *Alexandrie*, en zelfs na Rome af, om dit *Concilie* aldaar op te zoeken. Wanneer men het oorspronkelyke en de afschriften daar van gebragt had, las men dezelve, en men bevond niet, dat 'er eenig gewag van 't voorregt gemaakt was, dat de Romeynen beweerden in dit *Concilie* aan den Paus vergunt te zyn.

Toen schreef men, met een algemeene toestemming van het *Concilie* van *Carthago*, een Brief aan den Roomschen Bisschop, om hem te kennen te geven, dat wel verre daar van daan, dat 'er in het oorspronkelyke, of in de afschriften van het *Concilie* van *Niceen*, van zodanigen besluit gesproken wierd, men aldaar het tegendeel gevonden had; en dat de Roomsche Bisschop, volgens het voorbeeld van andere Pausen en *Metropo-*

ropolitanen, zig binnen de palen van zyn gezag moest influyten, en dat hy in het toekomende wel zou doen, zig met zyn Kerkgebied en Bisdóm te vergenoegen, en zig niet in het bezit van een ander te steeken. Deze Brief wierd door tweehondert dertig Vaders getekent; en onder anderen, door de drie *Legaten* van den Paus, hier boven genoemd.

Zo de Paus en zyne *Legaten* een *Concilie* hebben durven vervalschen in een tyd dat zy nog geen *tiranny* oeffenden, waar van zy tegenwoordig in bezit zyn, wat hebben zy niet wel in 1300, en zo veele Jaaren gedaan, als 'er van dit *Concilie* van *Carthago* tot nu toe verlopen zyn? *Quien haze un cesto, hara ciento*, dat is, *die een mand maakt, kan ook wel een korf maken*. Dog men behoeft zig niet te verwonderen, dat zy de afschriften van een *Concilie* hebben durven vervalschen; dewyl zy de onbeschaamtheit gehad hebben, om het tweede Gebod uyt de Wet van God af te snyden; 't welk zegt, *gy zult u geen gesneden beeld maken enz.*; en het tiende in tweën te spliffen, gelyk ik in het begin van myn eerste Deel van myn algemeene Sleutel klaar aangetoont heb. *Caranza* (a) heeft de zesde *Kanon* van het *Concilie* van *Carthage* weg gedaan, uyt vreeze van de valsheyt van den Roomschen Bisschop te ontdekken; dewyl met uytdrukke-lyke woorden in dit *Kanon* gezegt word, dat de Paus geen gezag, als in zyn Kerkgebied heeft, en dat men geen *appel* over Zee moet doen. De reden van dit *appel* was, dat de Scheurmakers van *Afrika*, die door hunne Bisschoppen veroordeelt waren, te Rome *appelleerden*. Zo dat het *Con-*
cilie

(a) *Summa Conciliorum.*

cilie dit verbood, en belaste dat de zaak zonder eenige *forme* van *proces*, in *Africa* moest afgedaan worden. Dus was het besluyst van het *Concilie*, dat de Bisschop van Rome die geene niet moest ontfangen, die door de Bisschoppen van *Africa* in den ban gedaan waren; nog het *appel* van die geene aan te nemen, die in *Africa* waren veroordeelt; en dat het deze *appellanten*, als in den ban gedaan zynde, moest aanmerken.

Zie hier het verhaal van de redenen, die het *Concilie* aan *Celestyn*, Bisschop van Rome, bekend maakte, dat men in het *Concilie* van *Niceen* het *Decreet* niet gevonden had, dat hy bybragt; maar dat het *Concilie* in tegendeel aan de Aartsbisschop, de bediening van Bisschoppen en andere Kerkelyke Perſoonen gaf. „ De genade „ van den H: Geest, voegt'er het zelve *Concilie* „ by, zal zyn hulp aan ieder *Provintie* leenen, „ om van de verschillen te oordeelen; en zo'er „ iemand is, die zig beledigt gevoelt, kan hy „ aan een *Provintiaal Collegie* appelleeren; dewyl het waarschynelyker is, dat God verscheyden perſoonen in een *Concilie* vergadert, iets zal ingeven, dan aan een mensch, enz.

Men ziet klaar, uyt het geene wy van't *Concilie* van *Carthago* zeggen, hoe valsch het is, 't geen de Paus van zyn gewaande opperhoofdigheyt voorgeeft, hem in't *Concilie* van *Niceen* gegeven te zyn. Niet tegenstaande dit alles, zyn'er Schryvers, zelfs onder de hedensdaagsche, die dezelve valsheyt trachten te vernieuwen. *Illescas* verhaalt in het leven van *Bonifacius* de III, op de kant, deze woorden. „ *Phocas* verklaart „ uyt de Wet, dat de Roomsche Kerk het hooft „ van de algemeene Kerk is. Hy zegt meer:

De Roomsche Kerk heeft altyd deze opperhoofdigheyt bezeten t'zedert dezen tyd, en alle gelovigen en Katholyke Kristenen, hebben 't als eene bewezene en ontwyfelbaare zaak aangemerkt. Maar wat was de magt van een enkel mensch, om een zaak van dezen aard, te ondermenen Concilie te beslissen?

Dit *Artikel* van de opperhoofdigheyt, wierd in het zevende *Concilie* van *Carthago*, in 't Jaar 600 verhandelt, om dat *Johannes*, Bisschop van *Konstantinopolen*, die zig door Keyzer *Mauritius* ondersteunt ziende, Bisschop der Bisschoppen, en algemeen Bisschop genoemd wierd; daar op gegrond zynde, om dat hy Bisschop van de Stad was, alwaar de Keyzer zyn verblyf hield. *Mauritius*, die aan zyn zyde genegen was, om deze Stad luyfter by te zetten, en Rome te vernederen, verre van zig daar tegen aan te kanten, ondersteunde dit met zyn gezag. Dit gaf aanleiding aan het *Concilie*, om een vloek uyt te spreken, niet regtdraats tegen *Jan van Konstantinopolen*, maar in 't algemeen tegen die geene, die zig den *titel* van algemeen Bisschop aanmatigden. De Leeraars van dezen tyd, en voornamentlyk *Gregorius*, (a) verhalen het zelfde, en zeggen dat de *titel* van algemeen Bisschop onheylig en kerkrovery is, en de voorloper van den *Antichrist*. In de Brief die dezelve *Gregorius* aan *Johannes*, Bisschop van *Konstantinopolen* schreef, die dezen *titel* had aangematigt, zegt hy, alles wat voorzegt geweest is, is vervult. De Koning van de hoogmoed, dat is den *Antichrist*, nadert; en dat het verfoeyelykste is,

(a) Lib. 2. Epist. 76, 78, 80, 85. Lib. 7. Epist. 188, 194. Lib. 4. Epist. 76, 78. &c. (b) Epist. 35.

is dit, dat een Leger van Priesters hem daar toeden weg baanen. In een andere Brief, die hy aan Keyzer *Mauritius* schreef, zegt hy, ik durf verzekeren, dat zo'er iemand algemeen Priester genoemd wierd, dat dit door heerszugt is, dat hy zig dezen *titel* geeft, of hy is de voorloper van den *Antichrist*; want zyn hoogmoed doet hem denken, dat hy boven andere is, en door deze onverdragelyke trotsheyt, wandelt hy op den weg der dwaling; want gelyk deze verkeerden mensche hem boven alle menschen wil verheffen, en als een God wil geagt wezen, zo ook wie na den *titel* van Priester boven andere Priesters staat, enz.

Ontrent het Jaar 1240 *Eduard*, Aartsbisschop van *Salzburg*, van het *Concilie* van *Regensburg* spreekende, dat voornam de stoutheyt en tyranny van de Pausen te beteugelen, zey: „ Wy „ zouden wel kunnen begrypen, zo wy niet „ verblind geweest waren, dat 'er onder den „ naam van Opperbisschop, een zeer wreede „ Wolf onder een Harders gewaad vermomt „ was. De Roomsche Bisschoppen hebben alle „ de Kristenen door bloedige Oorlogen verdrukt; nu zy groot geworden zyn, dooden „ zy de Schapen, zy verbannen de vrede en „ eendragt uyt de werelt, om burgerlyke oorlogen en huysfelyke beroertens uyt de Hel te „ rukken. Zy verswakken alle menschen langs „ zo meer, om hun aan de dienstbaarheyt over te leveren en alle menschen in slaverny te „ brengen. Het is nu 170 Jaaren geleden, dat „ *Hildebrand*, *Gregorius* de VII. genoemd, onder voorwendzel van de Godtsdienst, de *formamenten* van het Ryke des *Antichristes* ley.

„ Hy

„ Hy was de eerste die de afschuwelyke oor-
 „ log begon, die zyne opvolgers tot nog toe
 „ hebben doen duuren; en de Bisschoppen van
 „ *Babel* kunnen huns gelyken niet lyden, zo
 „ datze niet zullen ophouden, tot datze de Key-
 „ zer verdrukt, de *Majesteit* van 't Ryk weg-
 „ genomen, en de regtschape harders vervolgt,
 „ en eyndelyk alle het overige op dezelve wy-
 „ ze vernielt, en alles onder hunne knien ge-
 „ bragt hebben; dat zy in den Tempel van God
 „ gezeten zyn, en hen boven alles gezet heb-
 „ ben wat aangebeden word; en dat deze, die
 „ gezegt word de dienstknecht der dienstknechten
 „ te zyn, geen Heer der Heeren in grootheyt
 „ en magt, als God zelfs is. Hy stigti nieuwe
 „ *Concilien*, om een Ryk op te regten; en hy
 „ verandert de wetten, om de zyne in te voe-
 „ ren en vast te stellen. Dezen mensche des
 „ verderfs, die elk een *Antichrist* noemt, op
 „ wiens voorhoofd de godslasterlyke naam, *Ik*
 „ *ben God, en kan niet dwalen*, geschreeven is,
 „ deze bevlekt, roofst, plondert en dood. Hy
 „ is in den Tempel van God gezeten, en maakt
 „ zig meester over alles. Men kan dit in het
 „ zevende Boek van de Jaarboeken van *Aventyn*
 „ nazien. Zo de Pausen zodanig reets waren,
 „ eer hun boosheyt tot zyn toppunt gekomen
 „ was, wat schrikkellyke wangedrogten moeten
 „ zy tegenwoordig wezen! zeker zy moeten nog
 „ veel boosaardiger zyn; want die reets ondeu-
 „ gende zyn, worden het nog veel meer, in plaats
 „ van beter te worden.

Arnolfus, Bisschop van *Orleans*, hield de Paus
 voor den *Antichrist* in een *Concilie*, dat 'er over
 560 Jaaren gehouden wierd, en zelfs in de volle
 verga-

vergaderinge. *St. Bernardus*, die in het Jaar 1150 leefde, geeft hem de zelfde naam, zo wel als *Joachim Calabres* en den Biffchop *Fluentius*. *Nicolaas le Coq* de mismaaktheyt van de Kerk befchouwende, ftelde een boek tegen de Pauzen op, genaamt *Ignea Sagitta*, de Ontvlamde Pyl. *Marfilli* fchreef tegen de Pauzen en hunne wetten. *Johannes Wickleff* predikte tegen den Paus, en verbeterde verfcheyden mislagen in *Engeland*. Dit is het ook, dat *Johannes Hus* en *Hieronimus van Praag*, naderhand in *Boheme* deden. *Francois Petrarcha*, een *Italiaan*, in 't Jaar 1304 gebooren, en in 't Jaar 1364 gestorven, fchreef tegen den Paus en zyn Hof. In zyn xx. Brief, noemt hy het Paußelyk Hof *Babel*; en de Hoer van *Babel*, die op zeven wateren gezeten is, de moeder van alle afgoderyen en hoereryen. Zyn xxix. Brief begint met deze woorden, *Dell'Impia Babilonia &c.* Waar van de zin omtrent dusdanig in 't Duytsch is : Om myne dagen te verlangen, vugte ik uyt het godlooze *Babel*, dat alle fchaamte verbannen heeft, en alwaar geen deugt is overgebleven, dat de fchuilplaats van droefheyt en de moeder der dwalinge is; twistzoekende als gy zyt! het hemels-vuur is boven uwe hairen; gy zyt ryk en groot geworden, door middel van de bronwel, met te drinken van water, en u armelyk voedende met andere te verarmen. Gy hebt vermaak in 't quaat doen; gy zyt een neft van verraderyen, waar uyt alle de rampen zyn voortgekomen, die over de geheele werelt verfpreyt zyn; gy fchept vermaak in de wýn, in 't bed, en in overdaad; in de hoerery munt gy uyt, want uwe *Kamenie-*

II. DEEL.

S

ren,

(a) Fol. 685.

(b) Lib. 3, en 4. de *Considerationibus*.

ren, jong en oud, zyn hoeren; en *Beelzebub* is in het midden van haar, met wayers, vuur en spiegels. Uw leven is nu van zodanigen natuur, dat uw stank tot God is opgeklommen. Dezelve *Petrarcha* zegt ook in een Lied, dat met deze woorden begint: *l' Avara Babilonia &c.* Het gierige *Babylon* heeft de gramschap van God zodanig ontfteeken, wegens de verfoeyelyke ondeugden, waar onder zy gedompelt legt, dat zy in plaats van *Jupiter* en *Pallas*, *Bacchus* en *Venus* tot hunne Godheden verkoozen heeft; en vier verffen lager, merkt men de Afgoden als de aarde aan, enz.

„ Zo ook in het 108. Lied, dat met *Fontana di dolore* begint. Fonteyne van smarte, haven van gramschap, schoole der dwaling, en tempel der kettery, gy noemde u voormaals *Rome*, maar tegenwoordig zyt gy 't valsche en verdorven *Babel*, en gy zyt het onderwerp van myn weenen en zugtingen. *O Magazyn* van bedrog, o gevankenis van verontwaardiging, die de goetheyt doet omkomen, en de boosheyt onderhoud en koestert! Helle der levendigen! 't zal een groot wonderwerk zyn, zo gy *Kristus* niet eens opwekt, om zig tegen u in gramschap te stellen, die gy op armoede en nedrigheyt gegrondvest zyt, en die uwe hoornen tegen uwe stigters verheft. Onbeschaamde Hoer, waar op stelt gy uw vertrouwen anders, dan in uwe overspeelen, en in de grootte overvloed van uw qualyk verkregen rykdommen? enz.

Zo *Petrarcha* over meer dan 260 Jaren reden had, dus van den Paus en zyn Hof te spreken, wat zou men 'er tegenwoordig niet van kon-

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

konnen zeggen, nu haar boosheyt, tyranny, godloosheyt en afgodery, tot de hoogste top zyn gerezen?

Dante ouder Schryver als *Petrarcha*; en *Boccatius*, een tydgenoot van deze laatste, zeggen het zelve van den Paus. *Dante* in zyn zevende Lied van de Hel, beschuldigt den Paus van gierigheyt; in het xi. beschuldigt hy hem van kettery, en in het xv. en xix. van Sodomie en Simonie; zo dat de vier hoofddeugden, die in de Pauzen gevonden worden, zyn gierigheyt, kettery, Sodomie en Simonie. *Boccatius* doet een zekere Jood, genaamt *Abraham*, in zyn tweede dag van zyn *Decameron*, zeggen, dat het geheele Roomsche Hof in 't algemeen, van de grootste tot de kleinste toe, een ongeregeld leven leyde; niet alleen in de natuurlyke hoerery, maar zelfs in de Sodomie, zonder teugel, schaamte en wroeging van 't gewisse. Men vind daar, zegt hy, nog heyligheyt, nog devotie, nog goede werken. Deze drie Schryvers, *Dante*, *Petrarcha* en *Boccatius*, zyn alle drie ouden; zy zyn Italianen, en Vaders van de Italiaansche taale; zy zyn Rooms-Katholyken, en wel onderregt van de zaken van den Paus en zyn Hof.

Sanazaro, de uytnemendste Digter, en 't grootste verstand dat in *Italië* geweest is, in de xv. Eeuw, spreekt in een van zyne Puntdigten aldus:

*In Vaticano noster latet, hunc tamen alto
Christe, videt coelo prob dolor! & pateris.*

Dat is:

Onze snoode is in het Vatikaan opgesloten, Heere gy ziet hem uyt de hoogte der Hemelen, ag! en gy verdraagt hem!

De hedensdaagfche Schryvers, die tegen den Paus en zyn Hof gefchreven hebben, zouden zy 'er meer van kunnen zeggen, als deze *Italianen* gedaan hebben? 't Geen ik fchryf, is alleen maar om myne Lezers te herinneren, wat men voor my gezegt heeft.

Dog 't is in het voorby gaan, zeer goet aan te merken, dat Paus Pius de V, uyt de fchriften van *Petrarcha* en *Bocattius*, alle die plaatsfen liet uyt fchrabben, die ik aangehaalt hebbe, uyt vreeze dat de werelt zyne fnootheden mogt leeren kennen, neffens zyne gruwelen en godloosheden, en hem niet meer als een heylige en een God op aarden mogten aanmerken. Wat een fchande voor den Paus, zyne gruwelen dus voor het ooge van het gemeen bloot gefelt te zien, door deze vermaarde Italiaanfche Schryvers.

't Was omtrent den Jaare 1430, dat een Bedelmonnik, genaamt *Thomas Rendon*, in *Italië* en *Vrankryk* in 't openbaar predikte, dat men te *Rome* groote gruwelen bedreef, enz. 't Geen Paus *Eugenius* de IV. aanzette, om hem door een vonnis, dat te *Rome* uytgevoert wierd, ten vuure te veroordeelen. 't Is 230 Jaaren geleden, dat een zekere Romeyn, genaamt *Laurens Valla*, een *Patriciaan*, zig tegen den Paus aankante, en den naam *Babilon* aan de Stad *Rome* gaf, 't geen hem 'er uyt deed verbannen; dog den Koning van *Napels* ontving hem in zyn gebied, en gaf hem groote tekenen van de agting die hy voor hem hadde. *Hieronimus Savanarola*, een *Dominikaner*, predikte in *Italië*, dat de Paus den regten *Antichrift* was; en dit was genoeg, om door onze vervloekte Spaanfche Paus,

Alexan-

Alexander de VI, ten vuure veroordeelt te worden; gelyk hy ook inderdaat te *Florence* gedaan wierd. Daar zyn t'zedert 200 Jaaren veele andere in *Duytsland*, in *Italie*, in *Vrankryk*, *Spanje* en *Engeland*, en andere Landen geweest, die tegen den Paus en de Leere van de Roomsche Kerk geschreven hebben. Dog laat ons weder tot de opperhoofdigheyt van de Paus komen, waar na hy haakt, en dat met geweld staande houd, als een tweede *Diotrefes*; waar van *Johannes* in zyn tweede Algemeene Zendbrief schryft, als een andere *Nero*, die ze alle met geweld regeert, die onzinnig genoeg zyn, om hem als Opperbisschop te erkennen, enz.

Augustyn heeft een Brief geschreven, waar in hy verklaart, dat de Roomsche Bisschop even gelyk met de andere is. Hy zegt ook, dat, na dat *Donatus*, *Ceciliaan*, Aartsbisschop van *Carthago*, beschuldigt had, Keyzer *Konstantyn* de zaak ter onderzoek van *Miltiades*, Bisschop van *Rome*, en andere Bisschoppen van *Italie*, *Vrankryk* en *Spanje*, overgaf. Zo de Paus een algemeen Bisschop geweest was, zou de Keyzer geen metgezellen gekozen hebben, om van een Kerkelyke zaak, neffens het algemeene opperhoofd van de Kerk, te oordeelen. *Donatus* zig door de Bisschoppen veroordeelt ziende, appelleerde daar van aan den Keyzer, die deze zaak aan den Aartsbisschop van *Arles* overbragt; of om het vonnis, dat de Bisschop van *Rome* en zyne medemakkers gevelt hadden, te vernietigen, of te bevestigen.

Waar was toen des Pausen opperhoofdigheyt? waar was zyn regtsgebied, zyn beslissend vonnis, zyn regt om alle zaken en *appellen* te weten,

en aan te hooren, en de volle magt, waar op hy roemt? Men moet aanmerken, dat de Keyzer geen ongelovige of een tiran was. 't Was *Konstantyn de Groote*, die, gelyk de Roomsgezinden zelfs zeggen, een goet gedeelte van 't Ryk aan den Paus overgaf. *Pausinus* verhaalt onder andere voorvallen, dit ook in 't leven van *Miltiades*.

Wat de byeenroeping van de *Concilien* aangaat, 't was uyt last van de Keyzers dat de algemeene *Concilien* vergaderden. Gelyk het door de *Patriarchen* en *Metropolitanen* was, dat men de *Nationalen* en *Provintialen* by een riep. 't Waren de *Patriarchen*, en niet de Bisschoppen van Rome, die op dit slag van vergaderingen de voorzittinge hadden; want dewyl zy alle even gelyk waren, en alle Kristus voor hun eenigste hooft erkenden, kon de Bisschop van Rome niet boven de andere, nog in magt, nog waardegheyt wezen. *Athanasius* zegt in een Brief, die hy aan *Liberius*, Bisschop van Rome, schreef, alle de Apostelen zyn gelyk, in eer; en in waardegheyt. Zo zegt ook *Cypriaan*, nog ouder als *Athanasius*, dat 'er niet dan een Bisdóm in de geheele werelt is, en dat elk Bisschop daar aan deel heeft; hy voegt 'er by dat 'er niemant by zyn tyd was, die Bisschop der Bisschoppen genoemd wierd, nog die door zyn tyrannye zyne medemakkers genootzaakt had hem te gehoorzamen. Hy beklagde zig, dat de Wereltlyke en Scheurmakers hen na de Bisschop van Rome begaven. Daar zyn, zegt hy, niet dan wanhopige, die bequaam zyn om de menschen diets te maken, dat de Bisschop van *Afrika* minder gezag dan die van Rome heeft. *Hieronimus* zegt by

by deze gelegentheyt , dat overal , waar een Biffchop is , hy dezelve waardigheyt als andere heeft ; want nog rykdommen , nog armoede , maken hem nog boven , nog beneden zyne medemakkers. De oude Leeraaren , gelyk *Tertulliaan* , *Hilarius* , *Cyprianus* , *ambrosius* , *den Biffchop* van Rome fchryvende , gaven hem zulke heerlyke titels niet , als de vleyers van onzen tyd wel omtrent hem verquisten ; in plaats van hem de namen van *allerheyligfte Vader* , *zeer gelukkige Paus* , *Opperbiffchop* , onzen Heere en God op aarde te geven , handelden zy hem als broeder , medgezel in het Biffchops-ampt en dienst ; en zy gaven hem nog andere namen , van dezen aard , die met liefde en kristelyke eenvoudigheyt doorzielt waren , in plaats van de hoogmoed , waar mede deze ellendige Pausen zyn opgeblazen , en waar in zy behagen fcheppen.

Deze Vaders hadden de gewoonte , de Biffchop van Rome raad te geven , en hem zelfs te bestraffen , wanneer zy eenige ongeregeltheit in zyn leven of leere befpeurden. Dus is het , dat *Cyprianus* dikwils op een zeer geftronge wyze aan *Steven* , Biffchop van Rome ; gedaan heeft. *Ireneus* heeft *Victor* bestraft , om dat hy door een onmatige heerszugt , de Kerken van *Afie* durfde in den ban doen ; om dat zy het Paasfeest anders vierden. Maar wie zou hedensdaags deze vryheyt durven nemen , zo de Paus een *Johannes* de VIII , XII , XIII , XIV , XXIII , XXIV , of een *Bonifacius* de VIII , of *Silvester* de II , *Gregorius* de VII , *Alexander* de VI , *Paulus* de III. en IV , of *Pius* de V. geweest was.

Alle de Biffchoppen zyn door de Goddelyke Wet gelyk , en moeten elkanderen als goede

broeders behandelen. Zo 'er eenig onderscheyt van meerder of minderheyt is, door het stellige regt, het ontstaat, gelyk de *Canonisten* zelfs bekennen, *quod omnis Majoritas, & Minoritas, etiam Papatus est de jure positivo*, dat is, om dat alle meerder en alle minderheyt, en het *Paußschap* zelfs van een stellig regt is; namentlyk, van een regt dat de menschen hebben gestelt. Derhalven, dewyl de meerderheyt, die de Paus over de geheele Kerk met geweld bemagtigt heeft, tegen het Lam van de openbaaringe en zyne heyligen aanloopt, in plaats van een goddelyk regt te zyn, of zelfs van een menschelyk regt, is zy de *Jure Diabolico*, dat is, van een D. regt, door een helsch geweld vastgesteld; en elk een moest zyn uysterste pogingen in 't werk stellen, om 't zelve af te schaffen.

Men moet zig hier te binnen brengen, 't geen wy in het leven van *Johannes de XXIV.* gezegt hebben; alwaar wy bewezen, dat den Paus het *Concilie* onderworpen is, door een besluyt van dat van *Konstantinopolen*, en door een ander van *Bazel* enz. Men moet zig herinneren, 't geen wy van de ongeregelde levenswyzen der *Pausen*, tot op *Bonifacius de III.* geschreven hebben; en men zal bevinden, dat in plaats van opvolgers van *Petrus*, zy die van *Judas* zyn; dat in plaats van Stedehouders van *Kristus* te wezen, zy het van den Satan zyn, en datze zyn *Antichristen* op aarde.

Om te bevestigen, 't geen wy gezegt hebben, zullen wy eenige plaatzen uyt de H. Schrift aanhalen, die de *Papisten* zo wel als wy, van den *Antichrist* verstaan en verklaaren. Wy zullen onderzoeken, of den Paus niet zegt en doet,

't geen

't geen men aan den *Antichrist* toefchryft; en als wy bevinden, dat de leere en het leven van den Paus het zelfde is, als 't geen de H: Schrift na de bekentenis van de Papiften zelfs, dat van den *Antichrist* zegt te wezen, zullen wy een befluyt opmaken, dat den Paus den *Antichrist* is.

De eerfte plaats is uyt het Boek van *Daniel* genomen, alwaar deze Profeet zegt, (a) *Ende die Koning zal doen na zyn welgevallen.* Alhier moet men, eveneens als in 't viii. Kapittel vers 23, 24. door deze Koning *Antiochus*, deze groote vervolger van Godts volk, verftaan. Deze *Antiochus* was een zinnebeeld van den *Antichrist*, dat den Paus is. *Antiochus* verbrande den *Bybel*, hy bevorderde zyn God *Mabuzim*, hy verbood het Huwelyk. hy maakte goude en zilvere Afgoden, en pronkte dezelve op met kostelyke vercierfelen. Dit is 't ook, dat den Paus doet. *Daniel* vervolgt, *Hy zal hem zelven verheffen en groot maken boven allen God, en hy zal tegen den God der Goden wonderlyke dingen spreken, en hy zal roorspoedig zyn, tot dat de gramschap voleynt zy; want het is vastelyk befloten, het zal gefchieden. Hy zal op de Goden zyner vaderen geen agt geven, nog op de begeerte der wyven; hy en zal ook op geen God agt geven, maar hy zal zig boven alles groot maken.* Laat ons ter degen overwegen, wat kenmerk *Daniel* van den *Antichrist* geeft; en zo wy die in den Paus vinden, moeten wy geloven, dat hy 't in der daad is.

Het eerfte kenmerk, is, *dat hy de God zyner vaderen niet zal kennen.*

Het tweede, *dat hy op de begeerte der wyven, geen agt zal geven.*

S 5

Het

(a) Dan. XI: 36.

Het derde, *dat hy ook op God geen agt geeft, en dat alles, zegt hy, uyt hoogmoed.*

Dewyl de Paus uyt het geslagte der Kristenen is, die de waare God en de Vader onzes Heeren Jesus Kristus hebben aanbeden, en dat hy in Godts Kerke de afgodery en 't bygelove heeft ingevoerd, belastende aan de menschen een andere God in *hunne droefheyt aan te roepen*, tegen het uytdukkelyk verbod van God; welke uytdukkelyk zegt, (a) *Gy en zult geen andere Goden voor myn aangezichte hebben. Roep my aan in den dag der benaauwtheyt.* Daar is geen een plaats in 't geheele Oude en Nieuwe Testament, die ons belaft, iets anders dan God alleen aan te roepen. Ook hebben de Patriarchen, Profeten en Apostelen het niet gedaan. 't Is een nieuwe leere, die de Paus in Godts Kerke heeft ingevoerd, waar door hy aantoon, dat hy den *Antichrist* is.

Wie heeft aan de Kristenen verboden de Wet des Heeren te lezen? Wie is het die ze doet verbranden, die tot onderrigting van hunne *Conscientie* dezelve lezen? Wie is het die zig de magt aanmatig, om voor geld zonden te vergeven? Wie is het die aan de gelovigen belaft heeft den God *Pan*, dat is het (b) *Brood*, in het *Sacrament* aan te bidden? Daar is niemand dan den Paus, die het gedaan heeft; 't geen aantoon, dat hy den *Antichrist* is. De tweede plaats is van *Paulus* (c) ontleent, en de derde van *Johannes* (d); waar uyt men ligtelyk de kenmerken van den *Antichrist*, en de persoon van den Paus van *Rome*, kan vinden en opmaken.

Om

(a) Exod. XX: 3. Psalm L: 15.

(b) In 't Fransch Pain.

(c) 2 Theff. II: 3, 4. (d) Openb. XVII.

Om deze verhandeling der Pausen te besluyten, zal ik met weynig woorden eenige van de godslasteringen aanhalen, die de Paus leeraart, en aan alle Kristenen als Geloofs-artykelen be-
last te gelooven.

www.libtool.com.cn
LEERE VAN DEN PAUS.

I. De Bisschop van Rome is God. *Dist. 96. Pap. Satis & Evidenter Baldo L. Ult. C. Sentent. Pescin. Decio C. 1. de Constit. Felino P. Ego N. de Jure Jurando.*

II. De Paus is geen mensch. *Lib. 1. Sexti de Elect. Tit. 6. Cap. Fundamentum in Glossatore.*

III. De Paus is God nog mensch. *In Prologo Clementinarum in Glossatore;* 'tgeen aanwyft, dat hy den *Antichrist* is, dewyl *Kristus* is God en mensch.

IV. Het staat niet vry, aan wie het ook zyn mag, de geboden van de *Apostolische Stoel* te overtreden. *Dist. 20. C. Nulli, item Dist. 12. en 22.*

V. Wie de inzettingen van den Paus ongehoorzaam is, is een Ketter. *Ibidem in Glossatore.*

VI. Wie aan den Paus liegt, begaat Kerkrovery; dewyl hy de plaats van den Levendigen God beslaat. *De Penitent. Dist. 1. Cap. Libenter Ignosco.*

VII. De Paus is de Bisschop van de geheele werelt. *Lib. V. Sixtus Pap. Felicis in Glossatore.*

VIII. De Paus heeft de waardigheyt boven elk een. *Lib. 3. Sexti Tit. 16. Pap. Periculoso.*

IX. Niemand heeft regt om den Paus reden af te vorderen van 't geene hy doct. *In Extrav. Tom. XXII. Tit. V. Pap. ad Apostolatus in Gloss.*

Gloss. 2. Decretal. Tit. 7. Pap. V. vide Glossam.
 X. De Paus heeft door deze woorden , gy zyt Petrus , of weyd myne schapen , de opperhoofdigheyt verkregen. *In Præmio Sixti in Glos.*

XI. Niemand kan den Paus oordeelen. *Parif. 9. Quest. 2. Ca. Nemo item Aliorum & Disti 40. Ca. Si Papa Cap. 12. Quest. 2. Quisquis in Gloss. Dist 50. Cap. Non nos in Glossatore.*

XII. Het is niemand toegelaten , om van een Vonnis te oordeelen , dat de Paus gegeven heeft. *Cap. XVII. Quest. 4. Ca. Nemini.*

XIII. De Paus geeft vryheyt , tegen de Apostelen aan. *Dist. 34. Cap. Lector in Gloss. Dist. 28. Cap. Presbiter in Gloss. Caus. 15. 9. 6. Cap. Auctoritatem.*

XIV. De Paus heeft een Hemelsch oordeel. *Lib. 1. Decretal. Greg. Tit. 7. Cap. Quinto.*

De Paus kan den aard der dingen veranderen. *Ibid.* De Paus kan iets uyt niet maken. *Ibid.* De wil van de Paus strekt tot een reden van 't geen hy doet. *Ibidem.*

De Paus kan iemant van Godts wet ontslaan. *Ibid.* De Paus kan goet maken dat onregtvaardig is. *Ibid.* De Paus heeft een volstreckte magt. *Ibidem.*

XV. Daar is zo veel onderscheyt tusschen den Paus en den Koning , als tusschen de Zon en de Maan. *Lib. Decretal. Gregor Tit. 33. Solitæ*

Die geene , die onregtmatig veroordeelt zyn , moeten herstelt worden ; en die verdrukt worden , hulpe verschaft door de Roomsche Kerk. *Caus. Quest 1. Cap. Iden.*

De Roomsche Schryvers besluyten uyt dit alles , dat de Paus in de werelt volstreckt alles kan doen , wat God zelfs doet. Schoon de Paus

Paus veele duyzenden zielen na de Hel zou zenden, dat 'er niemant zou zyn, die regt had hem daar over te bestraffen. Zo dit, om het in 't voorbygaan te' zeggen, waar was, myn arme ziel zou daar al voor langen tyd in geweest zyn; dat zyn magt zig in den Hemel, op der aarde, en in de Hel uytstrekt, dat men van hem niet tot God kan *appelleeren*; zo dat waar was, hoe is myn toestand, en wat ben ik te beklagen! want de eerste Kerkrede, die ik te *Londen* over myn affweering gedaan heb, is naderhand gedrukt en na *Rome* gezonden, alwaarze verbrand is, en ik voor altyt verdoemt ben, zonder de vryheyt te hebben tot God te *appelleeren*, om van Hem regt te verzoeken. Het geval, waar in ik my bevinde, is, naar het oordeel van de Papiſten, zeer beklaglyk; maar de verligting die ik daar omtrent gekregen heb, maakt my daar over zeer geruſt. Zy zeggen ook, dat de Paus kan ontfiaan en *ordonneeren*, 't geen 'er in de Brieven van *Paulus* ſtaat, als boven dezen *Apoſtel* zynde; dat hy zo met de Boeken van 't Oude Teſtament kan handelen, als zynde ook boven die geene, dieze geſchreven hebben. Dat de Paus aan de Engelen, als aan zyne mindere, bevelen kan geven. Zy maken geen ſwarigheyt, om deze Godtslaſteringen gemeen te maken, te leeraaren, en als geloofs-artykelen te geloven en te verzekeren, dat het buyten dit onmogelyk is om zalig te worden. Zo den Lezer my verdagt houd van dit verciert te hebben, dat hy de goetheyt hebbe om daar na beter te vernemen, en my te verſchoonen, zo ik niet anders doe, dan 't geene geſchreven is na te ſchryven; gelyk hy zien kan, in de *Extravag. Unam Cathol.*
Eccl.

Eccl. Clement. in Clement. Pastoral. in Rescripto
 bewaart te Vienne in 't Daufine en in *Extravag.*
Decif. Rota. in Bald. Franc. de Ripa. in Phil.
Decius. Charles de Ruio. Johan de Ananias enz.
diff. 40. Cap. V. Papa. Men kan by deze schry-
 vers de waarheit van 't geen ik gezegt heb,
 vinden. Zo ook veele andere dingen die ik niet
 aanhaale.

Van de noodzakelykheyt van de- ze leere.

Dewyl het volstrekt noodzakelyk is, dat de
 Kristen Kerk in 't algemeen en elk gelovig lid
 van deze Kerke in 't byzonder, de Heere Jesus
 Kristus kenne, en zyn leere in alle gehoorzaam-
 heyt opvolge, gaat het elk kristen aan, dat hy
 wete, wat de H: Schrift van den *Antichrist*
 leeraart; op dat hy hem aan deze kenmerken
 mag kennen, hem vermyden en zig voor zyne
 listen wagten. Zo de *Apostelen* ten tyde van
 de eerste Kerk, de gelovigen reets berigt ge-
 geven hebben, van het gevaar en de komste
 van dezen wolf (a) met te meer reden moeten
 wy in deze laatste tyd des werelts, waarin al-
 lerley slag van ongerechtigheyt overvloedig is,
 en het eynde van alle dingen nadert, van de
 noodzakelykheyt van deze leere overtuygt
 zyn.

't Is daarom, dat wy eerst den naam van den
Antichrist zullen onderzoeken, en vernemen
 hoe 'er de H: Schrift van spreekt.

Den naam van *Antichrist* is een Grieks woord,
 dat
 (a) 2 Theff. 11. 3. 4. en 1 Johan. 11: 18. &c.

dat tegen-krist betekent , gelyk de tegen Paus zo eenen is , die de magt en 't gezag van den Paus aanmatigt , zonder waarlyk den Paus te zyn : zo ook den *Antichrist* zonder de Kristus te wèzen , eygent zig het geene toe , dat eygentlyk niet dan op Kristus past. De H: Schrift spreekt van twederley slag van *Antichrist* : want gelyk de naam van Kristus of gezalfde ; zomtyts in een algemeene zin word opgevat. (a) *En raakt myn gezalfden niet aan* , alwaar men door dit woord , alle gelovigen moet verstaan , die gemeenschap met Kristus hebben , zo ook , door die van *Antichrist* , verstaat men zomtyts , alle die geene in 't algemeen die hen met hunne leere tegen Kristus aankanten ; (b) dog om dat het woord *Antichrist* in een bepaalder zin kan opgevat werden , beschout het ook , het hooft van een verfoeyelyk Koninkryk , en dat dit hooft zig tegen Kristus aankant. (c) Daar zyn ook verscheyden voorzeggingen in de H: Schrift , nopens Jesus Kristus , die 'op zommige van die geene toegepast worden , die 'er Zinnebeelden en Affschetzingen van zyn , gelyk op *David* , *Salomon* , *Zorrobabel* &c ; dog die van Kristus eygentlyk verstaan moeten worden , en in hem vervult zyn , zo zyn 'er ook dingen die van den *Antichrist* voorzeyt zyn (d) die op zekere tirannen en Kettters passen , als aan voorlopers en Zinnebeelden van den *Antichrist* ; dog die eygentlyk op den *Antichrist* moeten t'huys gebragt

- (a) Pl. CV: 15.
- (b) 1 Ioh. 11: 22. en IV: 3.
- (c) 1 Ioh. 11: 18.
- (d) Dan. VII. 8. 20, 21, 25. VIII. 23, 24, 25. XI. 36. en 1 Tim. IV. 1. 2: 3.

bragt worden, en waar van men in hun de verniettinge vind.

Laat ons ten tweden eens zien, of den *Antichrist* gekomen is, of niet? De *Papisten* zeggen, dat hy nog niet is gekomen; maar dat hy uyt het geslagte der Joden uyt de stamme *Dan* zal voortkomen, dat hy te *Babilon* zal geboren, te *Chorazin* en *Bethsaida* zal opgevoed worden, en te *Jerusalem* zal regeeren enz. dog dewyl alles wat zy bybrengen niet op het gezag van de H: Schrift steunt, zeggen wy, dat den *Antichrist* reets is gekomen, en wy zullen het met getuygenissen uyt de H: Schrift bewyzen, dewyl de *Papisten* het zelfde is overgekomen, dat voormaals de Joden by *Kristus* geboorte bejegende. Hoewel de Joden geloofden 't geene de Profeeten nopens den *Messias* gezegt hadden, wilden zy nogtans niet geloven, dat den beloofden *Messias* was gekomen, nog dat *Jesus* uyt de maagt *Maria* gebooren de ware *Messias* was, dit is het ook, dat de *Papisten* hedendaags doen, zy belyden openhartig met ons; dat 'er nopens den *Antichrist* verscheyden voorzeggingen zyn, dog in plaats van met ons te geloven, dat hy gekomen is, spreken zy van den *Antichrist* als de Joden van den *Messias*, zy zeggen dat hy nog moet komen.

Laat ons ten derden onderzoeken; wie den *Antichrist* is, en waar aan men dezelve kan kennen. 't Is een verschil, dat voorhenen zeer duyster en moeyelyk was; dog tegenwoordig klaar en gemakkelyk op te lossen, want gelyk wy de ware *Messias* belyden, in wien alle de voorzeggingen die van hem in de H: Schrift gedaan zyn, vervult zyn geworden, zo moeten

ten wy ook weten en geloven, dat alles wat de *Profeeten*, en de *Apostelen* van den *Antichrist* voorzegt hebben vervult is.

Laat ons nu eens zien, wat de *H: Schrift* zelfs van den *Antichrist* opgeeft, om het te naaukeuriger te doen, zal ik dit *onderwerp* in drie deelen schiften, waar in men zal verhandelen,

I. De *tyd* van zyn openbaarwording.

II. Zyn *Zitplaats* en zynen aard.

III. Zyn *staat*, *Zeden*, en *leere*.

I. De *tyd* van de openbaarwording van den *Antichrist* is door den *Profeet Daniel* aangewezen (a), *wanneer hy zegt een kleyne hoorn quam op, tusſchen de twee andere hoornen van het hooft des vierden beest*. Deze *Profeet* verklaart dat het *Koninkryk* van den *Antichrist* uyt den ondergang van het *Roomſche Ryk* moet te voorschyn komen, dat de *Monarchie* was, die door het vierde beest wierd afgebeeld. Den *Apostel Paulus* wyſt de *tyd* van de openbaarwording en de komſt van den *Antichrist* volkomen aan, *wanneer hy zegt*. (b) *Dat u niemant en verleyde in eenigerley wyze, want (die en komt niet) ten zy dat eerſt den afval gekomen zy, en (dat) geopenbaart zy de menſche der zonde, de zonde des verderfs*. Dezen *Apostel* geeft klaar te kennen dat den *Antichrist* na den afval, te voorschyn zal komen. 't Is waar, dat 'er t'zedert de *tyd* der *Apostelen* voorlopers van den *Antichrist* geweest zyn, waar van *Johannes* (c) ſpreekt, *en dat de verborgentheyt der ongerechtigheyt gewrogt heeft*.
T dog

(a) *Daniel VII. 7. 8.*

(b) *2 Theſſ. II: 3: 4.*

(c) *I. Joh. II: 18 22.*

dog het Koninkryk van den Antichrist kon niet aangroeyen terwyl het Roomfche ryk bloeyde, en zo haast het begon af te nemen, moest den *Antichrist* daar van het hoofd zyn. Gelyk de zelve *Apostel* verklaart, wanneer hy zegt (a) *alleenlyk die hem nu wederhouden (die zal hem wederhouden) tot dat hy uit het midden zal (weggedaan) worden, en als dan zal de ongerechtige geopenbaart worden.*

II. De plaats alwaar den *Antichrist* zyn Zetel moest houden, is door *Daniel* aangewezen, welke zegt. (b) *En hy zal de tenten zynes Pa'eys planten, tusschen de Zee in; zo ook Johannes, (c) die hem door een vrouwe aanwyft die bekleet was met Purper en Scharlaken, en verziert met goud en kostelyke gesteentens, en hy wyft de VII. bergen klaar aan, waarop de vrouwe gezeten was, en hy voegt 'er by, dat deze vrouwe de groote stad is, die het Koninkryk heeft over de Koningen der aarde. En Paulus zegt (d) dat den Antichrist in den tempel Godts zit enz.*

III. De Profeet *Daniel* berigt wytlopig, de staat, het leven en de leer van den *Antichrist*, wanneer hy zegt. (e) *Ziet een ander kleyn hoorn quam op tusschen de zelve en ziet in die zelve hoorn waren oogen als menschen oogen, en een mond groote dingen sprekende, in wiens aanzien grooter was, dan dat van zyne metgezellen. Ik hadde gezien dat die zelve hoorn kryg voerde tegen de heylige, en dat hy die overmocht, en het zal woorden spreken tegen den allerhoogsten, en 't zal den heilige der hooge plaatze, verstooren en het zal*

(a) 2 Theff. II: 7: 8. (b) Dan. XI: 45.

(c) Openb. XVII: 9. 18. d) 2 Theff. II. 4.

(e) Dan. VII, 8, 20, 21, 25.

zal meynen de tyden en de wet te veranderen. (a) Daar zal een Koning opstaan, styf van aangezichte, en razdzelen verstaande, en zyn kragt zal sterk worden, dog niet door zyne kragt; en hy zal 't wonderlyk verderven, en zal geluk hebben, en zal het doen, en zal staan tegen den Vorst der Vorsten; dog hy zal zonder hand verbroken worden. En elders, (b) En hy zal doen na zyn welgevallen, en hy zal hem zelven verheffen en groot maken boven allen God, en hy zal tegen den God der Goden wonderlyke dingen spreken, en hy zal voorspoedig zyn, tot dat de gramschap voleynt zy; want het is rastelyk besloten, het zal geschieden. En op de Goden zynner vaderen zal hy geen agt geven, nog op de begeerte der wyven, hy zal ook op geenen God agt geven; maar hy zal zig boven alles groot maken, en hy zal den God Mauzzim in zyne stant-plaatze eeren, met goud, met zilver, met kostelyk gesteente, en met gewenste dingen; een God, welke zyne vaders niet gekent en hebben. En hy zal de vastigheden der sterkten maken met den vreemden God; die geene die hy kennen zal, zal hy de eere vermenigvuldigen, en hy zalze doen heerschen over veele, en hy zal het Landt uytdeelen om prys. Paulus zegt, (c) Dat den mensche der zonde, en den zoone des verderfs, hem verheft boven al dat God genaamt, ofte (als God) geëert word, also dat hy in den Tempel Godts als een God zal zitten, hem zelven vertoonende dat hy God is. Wiens toekomst is in de werkinge des Satans, in alle kragt en teekenen, en wonderen der leugen, en in alle verleydinge der ongerechtigheyt. En elders, (d) Sommige zullen van't geloove afvallen enz. door geveynstheyt der leugen-

T 2

spree-

(a) Dan. VIII. 23, 24, 25. (b) Dan. XI. 36, 37, 38, 39.

(c) 2 Theff. II. 4. 9. (d) 1 Tim. IV. 2, 3,

spreekers, hebbende hunne eygene Conscientie met een brandyzer toegeschroeyt; verbiedende te huwelyken, gebiedende van spysen te onthouden, die God geschapen heeft enz. En Johannes zegt ook, (a) *En ik zag een ander Beest uyt de aarde opkomen, en het hadde twee hoornen des Lams, en het sprak als de Draak.* En op een andere plaats, (b) *En ik zag dat de vrouwe dronken was van het bloed der Heyligen, en van het bloed der getuygen Jesus*

Deze Profeetsien lecraren ons, dat den *Antichrist* een Koning moet zyn, die van een laage en geringe staat groot en magtig word, en dat hy voorspoedig is; dat hy een Godtslasteraar, Afgodendienaar, en Kerkrover moet zyn; dat hy een onmatige heerszugt moet hebben; dat hy listig, en een geveynsde moet zyn; dat hy het huwelyk moet veragten; dat hy een gierigaard, een groot tiran, een vervolger der Heydenen, een bedrieger, en een man vol godloosheyt moet wezen.

Laat ons nu de H: Schrift onderzoeken, die wy op den Paus van *Rome* toepasselyk bevin- den, om aan te toonen, dat hy waarlyk den *Antichrist* op aarden is. Wat de tyd van zyn openbaarwording betreft, de regeering van den Paus is in de vierde *Monarchie* van 't Roomsche Ryk begonnen; dewyl 't omtrent den Jare 606 was, dat Paus *Bonifacius* de III, van Keyzer *Focas* dien tiran, die zyn eygen Heer *Mauritius*, met zyn vrouw en kinderen vermoorde, den titel van algemeen Bisschop, en hooft van de Kerk ontving. Dit hem toegestaan zynde, hebben de Pausen naderhand alle hunne pogingen in 't werk gestelt, om zig ten koste van het Room-

(a) Openb. XIII: 11. (b) Openb. XVII: 6.

Roomfche Ryk, en van de geheele werelt in 't algemeen te verheffen.

Wat de *Zetel* van den *Antichrift* belangt, 't is niemant onbewuft, dat den Paus de zynete *Rome* houd, dat de ftad is, tuffchen twee Zeën gelegen, namentlyk de *Toskaanifche*, en de *Adria- tifche* zee; die op zeven bergen gebout is, en over alle Koningen der aarde heerscht; daar is geen andere ftad in de werelt, waar van men het zelfde kan zeggen; En dewyl *Rome* in *Europe* en niet in *Indie*, *Asia* nog *Afrika* legt, blykt het klaar, dat den *Antichrift*, in den tempel van God is gezeten, namentlyk in de Kriftenheyt, gelyk Paulus het verklaart. (a)

De ftaat en 't vermogen van den Paus, heeft niet dan een zeer kleyn begin gehad; dog het is zo ongemeen, en met zo veel gevolg vermeer- dert, dat in plaats van een króon, die de Ko- ningen dragen, hy een driedubbele torft, om aan te wyzen, dat zyn magt en gezag grooter is, dan die van Koningen en Keyzers, hy eygent zig ook de dubbele magt, of de twee fwaarden het gceftelyke en wereltlyke toe, door de *twee* (b) *hoornen* afgebeelt. De Paus is een Godts lafte- raar, om dat hy zig de Stedehouder van Kriftus, en het hooft der Kerke noemt, om dat hy zegt, dat hy de zonden kan vergeven, dat hy de ge- heele wereld mag oordeelen; dat hy niet kan dwa- len, in 't geen hy zegt, dat hy een God op aar- den is, dat hy de natuur kan veranderen; dat hy een Hemelfche magt bezit, dat hy regt kan ma- ken wat onregtvaardig is. (c)

De Paus is een afgodendienaar; want hy be-
T 3 veel

(a) 2 Theff. 11: 4. (b) Openb. XIII: 14.

(c) Lib. 1. Decretal. Greg. tit. VII. Cap. V.

veelt de beelden aan te bidden, de heyligen aan te roepen, hy maakt een afgod van het *Sakrament*, een God van *Mauzzim*, die nog de *Apostelen* nog de vaders gekent hebben, om dat zy een eenig God in geest en waarheyt hebben aangebeden. (a)

Hy toont dat hy een Kerkrover is, wanneer hy de Kerk twee geboden van Godts wet ontleent. Namentlyk den beker in het avondmaal des Heeren, en de kristenen het lezen van de H: Schrift verbiet, tegen Godts uytdrukkelyk bevel. (b)

Hy geeft zyn ongeregelde heerszugt te kennen, wanneer hy zig door menschen laat dragen, die hem op hunne schouderen torssen, gelyk de *Leviten* outstyds de Arke des Heeren droegen, in zig zelve den naam van allerheyligste vader te geven, wanneer hy de beveelen van God durft schenden, om nieuwe wetten op de *Conscientien* der menschen te leggen, zig by de zon vergelykende, terwyl hy 't den Keyzer by de maan doet. (c) En eyndelyk wanneer hy zyne voeten aan Koningen en Keyzers te kussen geeft.

Hy is listig: en zyn gantsche Koninkryk word niet dan door scherpzinnigheyt staande gehouden; dog zyn fynheyt blykt, voornamentlyk om dat hy door de Oorbiegt de harten der menschen doorgrond, niet alleen die van het gemeene volk, maar zelfs van de grootste Vorsten der aarde.

't Is een afgeregte geveynsde, dewyl hy onder den naam van *dienstknecht der dienstknechten* als Koning der Koningen regeert, en dat hy onder den naam van Harder als een verscheurende wolf is, en onder voorwendzel van den opvolger van

Pe-

(a) Joh. IV: 24. (b) 1 Joh. V: 39.

(c) Lib. I: Greg: tit. 33.

Petrus te zyn, de navolger van *Judas* is; want gelyk *Judas* zynen Heere door een kus en valsche vrindschap verried; zo sleept ook den Paus door een uysterlyke heyligheyt, en uytwendige gezintheit het gemeene volk in de ketenen van onwetenheyt, en in de strikken van bygeloof; dus is het, dat de zelve naam die *Kristus* aan *Judas* geeft (a) door den *Apostel* op den *Antichrist* word toegepast. (b)

Hy veragt het huwelyk (maar niet de hoerery) hy agt het voor een vleeschelyke staat, en hy verbied ze onder zulke sware straffen aan zyn geestelykheyt, dat hoewel de Priesters vergiffenisse en vrysprake van de zonden van hoerery en overspel verkrygen, zy dit niet konnen verwerwen zo zy volgens Godts bevel trouwen. Welke zegt (c) *dat het beter is te trouwen dan te branden, dat het huwelyk eerlyk is onder allen, dat een opziender eener vrouwen man moet zyn.*

Des Pausen gierigheyt, is onverzadbaar, en zy laat zig over al blyken, voor geld vergeeft hy de zonden, verkoopt Kerkelyke bedieningen, dryft koophandel met zyne *Bullen* en aflaten, Jubeljaren, Missen en *Reliquiën*, gebeden en *Sakramenten*, hy nootzaakt het onnozele volk zyn koopmanschap te koopen, niet alleen op de dagen dat andere koopluyden handel dryven; maar voornamentlyk op Feestdagen, wanneer andere rusten; en dus doet hy den Oogst alle dagen in 't jaar, by allerley slag van volk, tot de Joden en Hoeren van Rome toe.

Den Paus is een tiran en vervolger der heyligen, hy is de oorzaak van zo veel vergoten kristen

T 4

bloed;

(a) *Joh: XVII: 12.* (b) *2 Theff. 11: 3.*

(c) *1 Kor: VII. 9.* *Hebr. XIII: 4.* *1 Tim. III: 2.*

bloed; dewyl hy het is, die Koningen en Vorsten aanhilt, om die geene te vervolgen, die hem tegenspreken, en die zyn Afgodery en bygeloof laten varen; om God volgens zyn wille en woord te dienen. Den Paus veroordeelt hen als Kettters tot het vuur, en doet hen een bal in de mond steeken, om hen het spreken te beletten, en spaart om de mate van zyn wreedheyt op te hoopen nog Koningen nog Keyzers, dat gezalvde des Heeren zyn: wanneer zy het weygeren uytvoerdere van zyn tiranny te wezen, gelyk de *Historien* ons daar van klare bewysen verschaffen.

Hy is op meer dan eenerleye wyze een *bedrieger*; hy bedriegt het gemeene volk door zyn valsche leere en ydele beloften, door zyne grootze *titels* en valsche heyligheyt; door zyne Bullen Aflaten, valsche wonderwerken en begoochelingen van den Duyvel.

Zyn godloosheyt is onbepaalt, hy schept niet alleen vermaak in de ondeugt; maar zelfs nodigt hy andere tot het zondigen, hy heeft de Goddelyke Dienst ontheiligt, door zyn Afgodery; het gezag der Koningen door zyn tiranny; de goede trouw door zyn bedrog; de staat van zyn geestelykheyt door snootheden en onreynigheden, die de uytwerkzelen van een gedwongen ongeschuwden staat zyn.

Eyndelyk is zyn ryk de bronwel van alle gruwelen en bedrog; volgens het oude sprekwoord, 't welk zegt, *hoe nader by Rome, hoe erger kristen*, enz. en ik zegge, *hoe nader by den Antichrist, hoe verder van Kristus*. Het is uyt alle deze betoogingen klaarblykelyk, dat den Paus den *Antichrist* is, die door de H: Schrift is voor-
zeyt,

zeyt, en de Kerk van Kristus zo veel heeft doen lyden.

Alles wat wy hier nopens het leven, de bedryven, het gezag en de leere van de Pausen hebben bygebragt, veroorzaakt afgryzen. 't Zyn zulke groote Godtslasteringen, dat de gevleeste duyvel niet snoder zou kunnen voortbrengen. Niet tegenstaande dit alles, *Rooms Katolyken*, gy zeyt nog blind, gy ziet nog weet het niet, dat het den *Antichrist* is die gy vereerd, en aanbid, gy denkt in zyn persoon God te vereeren, en zynen zoone Jesus Kristus te dienen. God bewyze uw barmhartigheyt, en wil u de oogen des verstants openen, dat gy zynen wille moogt leren, hooren en verstaan, zo als zyn Goddelijke Majesteit die geopenbaart heeft in de H: Schrift, welkers lezing en overdenking het eenigste middel is, om den weg ter Zaligheyt te leeren kennen: (a) *onderzoek de schriften* zegt Kristus, *want die zyn, 't die van my getuygen*, en by gevolg ook van den Antichrist, na dat gy deze schriften zult gelezen en met een nedrig gemoed zult overdagt hebben, zult gy begrypen, hoe groot uw verblindheyt en uwe onwetenheyt geweest is. Als dan zult gy God met u gantsche herte zoeken, deze groote God die uw geschapen, gekogt en geheyligt heeft, gy zult de Afgoden van zilver en goud, die u schuldige handen gemaakt hebben, en die gy in uwe onwetenheyt en verblindheyt hebt aanbeden en vereert, verfoeyen. Als dan zult gy ze verre van uw weg doen, gy zultze in stukken breken en vernielen, door een afkeer die gy voor de zelve, en voor alles wat na Afgodery sweemt, zult hebben.

T 5

Hoe

(a) Joh: V. 39.

Hoe meer gy u voor dit monfter vernedert en buygt, om 't zelve aan te bidden *deze menſche der zonde, deze zoonne des verderfs, deze hoer met purper en ſcharlaken, met goud en zilver en koſtelyke geſteentens bekleet*, dit beeft, dien *Antichriſt* uw Paus en God op aarde, hoe meer ſchande en beſchaamtheyt gy zult hebben, over 't geene gy gedaan hebt, gy zult hem verlaten, gy zult hem vervloeken, en gy zult na middelen omzien om hem te verderven en ten eenemale te vernielen. God geve u wel haalt die genade om de liefde van zyn waarden Zoon, onzen Zaligmaker *Amen.*

II. D E E L.

Van het leven en de verſoeyelyke ſtrecken van verſcheyden Prieſters en Monniken van de Roomſche Kerk.

Dewyl wy in het eerſte deel van deze verhandeling de levens en bedryven van de Roomſche Biſſchoppen verhaalt hebben, oordeelde ik het niet ontydig te wezen, om hier in van de daden en levens bedryven van de dienaaren van den Paus te ſpreken, ik meene van de Prieſters, Monniken en Nonnen, om het gebruyk te doen zien, dat ze van hunnen Godsdienſt maken, en hoe ze die door ongeoorlofde en ſtraffſchuldige bedryven onteeren; dewylze onder een geestelyk kleeed de grootſte ſchandelykheden des werelts bedryven, ik weet wel, dat men my heeft verweten, dat ik in myn eerſte ſtuk de palen van zedigheyt ben te buyten gegaan. Ik verzoek het gemeen, my te willen verſchoonen, en overtuigt

tuygt te wezen, dat zo ik het gedaan heb dat het zonder oogmerk geschiet is. Ik wenste wel dat ik my met zulken zuiveren styl kon uytdrukken, als aan een kristen schryver, en voornamentlyk als aan een man van myn bediening past; dog wanneer ik aanmerke, dat het hier te doen is, om de verdorventheyt der Priesters en Monniken te ontdekken; om daar door de ware Protestanten in hunne waaragtige beginselen te versterken: om de Roomsche leeken, een afkeer in te boefemen, die zy voor de snode handelingen van de meeste hunner Priesters en Monniken hebben te ontdekken, wanneer ik overwege dat ik alhier onderneme hun ongebonde leven en schandelyke verkeering te beschryven, zou het my moeyelyk vallen, daar toe een styl te vinden die de Zedigheyt niet quetste; daar en boven zo het in een verhaal van dezen aard niet vry stond eenige vryheyt te gebruyken, zou het onmogelyk vallen, een waaragtige en opregte beschryving van hunne daden op te leveren, ik hou my dan aan myn eerste voornemen, dat is om natuurlyk af te schetzen, wat de Priesters Monniken en Nonnen zyn, zonder my te bekommeren over de weynig agting die zommige personen voor myn werk mogten hebben: ik zal dit werk in drie hoofdstukken afdeelen; het eerste zal van de levens der Priesters, het tweede der Monniken, en het derde der Nonnen spreken. Om allerley slag van tegenwerpingen te ontgaan, zal ik my maar van ontleende namen bedienen; uyt vreze van zommige te benadeelen, welkers *hystory* ik alhier verhaale, om dat ze voor zo verre ik kan vernemen, nog in 't leven zyn.

I. HOOFD.

I. HOOFSTUK.

*Van de levens van zekere
Roomfche Priesters.*www.libtool.com.cn

I. Ik heb in myn eerſte ſtuk , het onderſcheyd verklaart , dat 'er tuſſchen een wereltlyk en geeltelyk Friester is. Ik heb gezegt dat de Monniken , geeltelyke Priesters zyn , om dat ze zonder regelen leven , die hunne eerſte ſtigters hebben vaſt geſtelt ; dog wy zullen in het volgende hoofſtuk zien , dat hen de *titel* van onge-regelde Priesters beter , dan die van geregelde paſt. Een wereltlyk Priester is zulk eenen , die aan geen Klooster-regel verbonden is , die niet dan van de Biſſchop van zyn Kerkgebied af hangt , en die niet meer in een Klooster is opgeſloten , dan de Kerkelyken van dit land. Daar is ook dit onderſcheyt tuſſchen een wereltlyk en geeltelyk Priester , dat een geeltelyke , belofte van ar-mo.de , kuysheyt en gehoorzaamheyt , voor al zyn leven doet , daar de wereltlyke alleen die van kuysheyt en gehoorzaamheyt ſweert ; dog wy zullen ſtraks eens zien , hoezy deze beloften nakomen.

*Het leven en de bedryven van Don Lo-
renzo Armengual onder Biſſchop van
zyn Excellentie den Heer Aarts
Biſſchop van Saragoſſe.*

II. Dewyl het leven en de daden van *Don Lo-
renzo* bekend zyn , maake ik geen ſwarigheyt om de-

dezelve onder zyn regte naam voor te stellen. *Don Lorenzo* geboortig van *Galicie*, was een vischers zoon. De opvoeding die zyn vader hem gaf, by zyn verstand en natuurlyke bequaamheyt gevoegt zynde, gaven hem toegang tot het huys van den Aartsbisschop, die hem eerst tot eene zyner (a) leyjonkers, en naderhand zyn *Sekretaris* maakte. In der daat hy was zeer bequaam tot een huysbezorger, dewyl hy als het quiksilver in een geduurige beweging was, ten tyde wanneer hy *Sekretaris* was, had hy een Non van 't Klooster van St. *Sepulchra* tot een *Devote*, met welke hy veel geld verquiste, en verloor een goed gedeelte van zynen tyd, zonder dat zyn meester daar van de minste kennis had, gelyk wy in het derde Hoofdstuk zullen zien.

Hy wierd eyndelyk (b) onderstaande Bisschop gemaakt, met een volstrekte magt over de geestelykheyt, met een oogmerk om zo veel geld als hy kon te verzamelen, nam hy een *Memorie* van alle de Priesters en van hunne inkomsten, van alle de *studenten* en die op de kweekscholen van zyn Kerkgebied waren, wanneer hy de eerste *visite* van het Aartsbisdom deed. In alle de steden en dorpen waar hy door reysde, ontbood hy de oudste en voornaamste by hem, om in 't byzonder kennisse van het gedrag van hunnen Priester te nemen, of die van hun Stedehouder, zo ook na dat van de *studenten* van de *Parochie*, en belaste hen, aan hem op sware straffen de waarheyt te zeggen, zo dat hy ten eersten berigt van het quaad of goed leven van alle de Kerkelyken en *studenten* van zyn Kerkgebied kreeg, volgens den staat die hy daar van in geschrift gestelt had. Na
de

(a) *Pagie*. (b) *Suffragaan*.

de ronde dus gedaan te hebben , ging hy na huys en overwoog zyn *Memorie*.

Noyt stonden de Kerkelyken meer verwondert als toen zyn grootheyt verscheydene van hen dagvaarde , om voor hem te verschynen , maar nog veel meer www.kerkelyken.nl , zo ras ze in 't paleys quamen , na de Kerkelyke gevankenis gezonden wierden ; zonder de eere te hebben om den Bisschop te mogen zien , aldaar hield hy hen vyf of zes maanden lang zonder hen hunne misdaden te laten weten. Eyndelyk geraakten zy 'er voor een zomme gelts uyt ; dog zo onwetende als voorheenen , omtrent de reden van hun gevankenis.

Wanneer een *student* zig aanbood om geordent te worden , raadpleegde zyn grootheyt met zyn *Memorie* , eer hy tot het onderzoek wierd toegelaten , en zo daar in bevonden wierd , dat hy geen geregelt leven gelegd hadde , en goederen had , was hy verpligt een goudbeurs aan te bieden eer hy wierd aangenomen ; dog zo ras deze beurs was aangeboden , was hy verzekert toegelaten , *geexamineert* en goetgekeurt te zullen worden ; daar de armen te rug wierden gezonden , en alle de gebeden en aanzoekingen des werelts niet in staat waren om hem zonder geld te bewegen. Op deze wyze Vilde deze gierige Bisschop , de geestelykheyt , en de *studenten* , en wierd hy daar door in vyf jaaren zeer ryk , gelyk wy zien zullen. Na verloop van deze tyd , wierd hy ziek en zyn ziekte vermeerderde zodanig , dat 'er geen reden meer was , om aan zyn opkomste te hopen , zo dat *Doktor Carinena* die de vermaardste geneesmeester van de stad was , zeer ervaren en met een zeer opregt zynde , kon hy niet nalaten hem

hem te berigten , dat 'er zeer weynig tyd overig was om zyn *testament* te maken , en op zyn gewisse te denken. De Bisschop ontbood een *Notaris* en verzogt zyn geneesmeester by hem te blyven . hy maakte onder anderen hondert duysent *Pistoletten* in geld aan de Aartsbisschop , en wanneer hy aan zyn geneesmeester vroeg wat hy begeerde ? antwoorde de *Doktor* hem niet anders dan uw huyt , en dat hy daar mede binnentwee maanden vry ryker als de Aartsbisschop met zyn 100000 *Pistoletten* hoopte te wezen.

Dit antwoord verspreide zig over al , en dewyl eenige van zyne vrinden de uytlegging daar van verzogten , gaf hy die op deze wyze. Wanneer iemand een wolf gedood heeft , vilt hy dezelve ; en na die met stroo gevult te hebben , voert hy hem door de geheele *Provintie* , om hem aan de landpagters te vertoonen , die 'er hem geld voor geven , om dat hy hen van eene der verwoesters van hunne kudden verlost hebben.

Derhalven zo de Bisschop my zyn huyt na laat , zal ik die met stro stoppen om ze aan alle de Kerkelyke en de *studenten* te vertoonen , en ik ben verzekert dat ik 'er meer geld van zal trekken , als hy zelfs door zyne wreetheden gedaan heeft. Hy wilde daar door de gierigheyt van dezen Prelaat vertoonen , en te gelyk den haat die de Kerkelyken hem toedroegen ; dog hy quam wederom van zyn ziekte op , en door zyn geld wierd hy *President* van de Schatkamer te *Madrid* , zo dat hy de *Provintie* verliet om na 't Hof tegaan , alwaar hy nog *President* is , 't geen een algemeene blydschap onder de Kerkelyke veroorzaakte.

Het Leven van een zekere Dom-Deken
die ik *Don Pedro* zal noemen.

III. *Don Pedro* verkreeg het Dekenschap van CP, op het verzoek van de Gravinne van AS, wiens Kapellaan hy was. Hy had niet veel *studie*; maar was zeer beleefd, en zyn voornaam bezigheid was, met de kaart te speelen, wanneer de *Dames* de Gravinne bezogten. Hy verstond de spelen *À l'ombre* en *Renegaut* volkomen, en deze *talenten* neffens zyn beleefde Zeden bragten te weeg, dat men hem de gunsteling van de *Dames* noemde.

Don Pedro was schoon, groot en welgemaakt, en was omtrent xxx Jaaren toen men hem Dom Deken maakte. Hy had zes jaaren *Kapellaan* van de Gravinne geweest, die omtrent dertig of veertig jaaren bereykte, zy was schoon nog geestig, hoewel ze dit beyde geloofde te zyn, en mogelyk was 'er niemand dan *Don Pedro* die haar dit *Compliment* maakte, en ook veel meer door belang als agting die hy voor hadde, 't zy hoe 't wil, zy agte haar zeer gelukkig, zulken volmaakten persoon als haar *Kapellaan* was, in haar dienst te hebben, gelyk zy gewoon was aan die geene die haar bezogten, te zeggen; dog *Don Pedro* had het geheele huys tot zyn *dispositie*, waar in hy volstrekt meester was.

Deze Mevrouw had twee dogters. de eene van omtrent XVIII. en de andere van XV. jaaren. *Don Pedro* was 'er zo in het geestelyke als in het tydelyke de bestierder van; dewyl hy zig van verscheyden Juffrouwen in de Stad had doen be-
min-

minnen, zey men opentlyk, dat het onmogelyk was dat dezetwee jonge Juffrouwen, de vleyagtige redenen van dezen bestierder zouden kunnen wederstaan, en voornamentlyk omtrent het geene hy tot lof van *Venus* zeyde; dog het geen het verwonderlykste scheen, was dat hy een driemanschap van liefde, in het huys wist te onderhouden, zo dat het gerugt eyndelyk, en niet zonder grond liep, dat hoewel de Gravin van de geheele zaak onderregt was, zy het veel eer wilde lyden, dan zig zelfs van haar schoone *Kapellaan* berooft te zien.

Dit gedrag verwekte de afkeer van eerlyke menschen tegen haar, en daar waren veele mannen, die 't hunne vrouwen verboden! in een huys te verkeerem dat de geheele stad ergerde. Dit belette niet dat de Dames aldaar geruft byeenquamen, om dat Don Pedro, de Zeylsteen was, die haar derwaarts trök, door de natuurlyke kragt die hy daar toe had. Hy had de voorzittinge in deze gezelschappen als de eenigste man die bequaam was, om haar te vermaken, en zig te doen beminnen; en de Gravin liet allerley slag van verliefde vryheden toe, oordeelende dat het niet was, dan om de tyd te verdryven; dog de zaak ontdekt zynde, verbood den Aartsbisschop deze snode byeenkomst langer te doen duuren; onder bedreyging van den ban, en deed *Don Pedro* wegens zyn schandelyk leven, opfluyten. Deze deugtzaame en eerwaardige *Prelaat* na *Madrid* vertrokken zynde, om *Inquisiteur* Generaal en Aartsbisschop van *Toledo* te zyn, stond de Aartsbisschoppelyke stoel, volgens de gewoonte een geheel jaar ledig, om dat de inkomsten

van dezen geheelen tyd , den Paus toekomt.

De *Vikaris Generaal* , die van een zagte en verpligtenden aard was , en om alle de goederen van de werelt het allerminste aan een *Dame* niet zou hebben willen weygeren , had deze geheele vergadering eens aan zyn huys , zy streelden hem zodanig dat hy 't niet kon nalaten om *Don Pedro* in vryheyt te stellen , die als in Zegepraal na 't huys van de Gravinne ging , alwaar de byeenkomst vervolgt wierd , tot groot genoegen van deze Mevrouwen ; dog *Don Pedro* voor een andere tegenstribbeling bedugt zynde , en vreezende , dat hem nog wel wat erger als het eerste mogt overkomen , gaf aan de vergadering te kennen , dat het van een volstrekte noodzakelykheyt was , om aldaar ook een zeker getal van mansperfoonen toe te laten , die in geval van nood zyne vrinden en beschermers konden zyn.

Dit voorstel , dat zo weynig van dezen *Benjamin* verwacht wierd , bragt het geheele gezelschap in een diepe stil-swygentheyt , zo dat 'er na veele aanmerkingen gemaakt te zyn , zig eenige *Dames* daar tegen aankantten , bybrengende , dat zo haare mannen te weten quamen , dat men daar mannen ontving , zy *jaloers* zouden worden , en haar van het vermaak zouden beroven , dat zy in deze byeenkomst hadden : andere van de liefde gedrongen , die zy voor *Don Pedro* hadden , stonden zyn gedagten toe , voornamentlyk de Gravin , die om geen ding ter werelt begeert zou hebben dat haar lieveling ontruft wierd , gelyk hy reets geweest was , zo veel agting had zy voor dezen *Kapellaan*. Zy wierd door haare twee dogters ondersteunt , en ook door verscheyden andere *Dames* , zo dat *Don Pedro* dit met meerderheyt van stemmen overhaalde. Dog

Dog dewyl hy te toegevende was om eenige van deze *Dames* misnoegt te willen maken, vond hy een middel uyt, om ze alle te vrede te stellen, hy zeyde tot de geene, die 'er tegen geweest hadden, dat haare redenen niet ongegrond waren, en dat hy om haar te voldoen van gedagten was, dat men eenige *Generaals* van 't Fransche leger nodigde, die van een vermakelyken aard zynde, en de Spaansche taale niet volkomen verstaande, het gezelschap eenigen tyd zouden kunnen vermaken, en hem beter zouden bystaan als die van de stad; wanneer de nood zulks vereyfte. Daar en boven dewyl het luyden waren, die niet lang in de stad moesten blyven, zouden alle de vrygheden van de vergadering met hun vertrek begraven worden, zonder de minste ergernisse te verwekken. Is dit geen raad van *Beelzebub*: de Paus der Duyvelen? zou deze helsche geest wel snoder gedagten in het harte van deze *Dames* hebben kunnen inboezemen, als die *Don Pedro* in haar aanstookte!

Dog hy konde haar aard en gesteltheyt, waar in zy waren al te wel, om haar beter, in te boesmen. De *Dames* keurden zyn voorstel goet, en presen de behendigheyt en scherpzinnigheyt van zyn verstand; en zo zy hem voórheenen als haaren *Benjamin* bemind hadden, merkten zy hem naderhand als haaren bewaarengel en weldoender aan, zy ontvingen zyn raad alle, als een verpligtend gebod, en beloofden hem naderhand in alles blindelings te zullen opvolgen, in 'tgeene hy belaste, en zyn zaak met gevaar van hun leven en belang te zullen aankleven.

Daar op nodigde de Gravinne op de eerste byeenkomst eenige fransche *Generaale Officiers*,

en onder andere myn Heer *de Luitenant Generaal de Lu-gni*. Haar eerste byeenkomst was heerlijk, zy wierden pragtig onthaalt, en de maaltijd werd van musyk spel en spaansche danssen gevolgt, zy waren over dit feest zodanig voldaan, dat zy gelyk zy naderhand verhaalt hebben, hen niet konden inbeelden, dat *Spanje* vermaken van dezen aard konden opleveren, nog dat de *Dames* van rang daar zulke byeenkomsten met zo veel vryheyt en luyfter durfden houden. Zy bereyden zig tot de tweede byeenkomst, en verzogten vryheyt aan de *Dames*, om haar op de fransche wyze te onthalen; maar eer dat deze antwoordden, wilden zy altoorens de gedachte van *Don Pedro* weten, welke uyt de naam van 't geheele gezelschap zeyde, dat het daar mede te vrede was, mits dat myn Heer *de Lu-gni* de zaak zo geheym wilde houden, als de eer van de *Dames* vereyste, uyt vreeze van de mannen agterdogt te geven.

Hoewel deze *Officieren* niets te vreezen hadden, dewyl alle de inwoonders ontwapent waren, en de fransche *troepen* zo in de stad, als in 't veld 14000 man uytmaakten, beloofden zy het geheim. Dog zy bevatten zeer wel, dat zo men eenige gunstbewyzingen van de *Dames* wilde verkrygen, men zig aan *Don Pedro* moest vervoegen; dit is het, dat zy ook naderhand deden, en daar door was het dat hy in zyn oogmerk slaagde; want dewyl 'er in dezen tyd een Domdekenschap van 2000 *Pistoletten* openviel, en myn Heer *de Lu-gni* eenige genegenetheyt tot de jongste van deze familie gevoelde, gebruykte hy *Don Pedro* om in haar goede gunste te geraken, en beloofde hem daar on tegen het Domdekenschap te doen verkrygen. Zy de zaak eens zynde, verkreeg *Don Pedro* het

Benz-

Beneficie, en Myn Heer de *Lu-gni* voldeed zyn lust, gelyk deze jonge Juffrou eenige tyd daar na liet blyken, dooreen onbetwiftbaar bewys, van de handel die zy met dezen *Officier* gepleegt had.

De Heer de *Lu-gni* en de andere Franschen, bevonden zig op de tweede byeenkomst, en onthaalden de *Dames* op de fransche wyze, zy waren 'er ongemeen over voldaan, en zeer ingenomen met de vrolyke en natuurlyke aard van deze naatzie. Zy lieten *Don Pedro* verzoeken, om het overige van de tyd met het speelen van de kaart door te brengen: de *Officiers* beantwoordden dit met veel gediensfigheyt, de swarigheyt was om een spel te bedenken, dat het geheele gezelschap behaagde; dog het schrandere verstand van *Don Pedro* had dit wel haast weggenomen. Hy verdeelde de vergadering in drie deelen, waarop hy hen een spel vertoonde. *Cupido a la mode* genoemd, waar in die gene, die boete verliest genoodzaakt is zyne klederen tot een pand te geven, zo dat zy hen in een uur tyds alle in het hemt bevonden, dat zy gevoegelykheits halven nog aan 't lighaam hielden, wanneer de *Dames* en de Heeren in dezen staat waren, kon men zig ligt verbeelden wat daar van het gevolg was, zonder dat het nodig is, daar van meer te zeggen.

Door middel van deze onwettige vermaken en de duyvelsche uytvinding van *Don Pedro*, waren de *Dames* ten prooye van de fransche officieren, de zaak maakte zo veel gerugt, dat de *Gouverneur* op het verzoek van verscheyden Edelluyden, mannen van deze *Dames* genootsaakt was, de *Officiers* te verbieden, hen meer by deze ver-

gadering te laten bevinden; dog zy lagten 'er om; *Monssieur de Lu-gni* die *Luytenant Generaal* van de hulptroepen was, bekreunde zig zo weynig met het verbod van dezen *Gouverneur*, dat hy met de andere *Officieren* voortvoer dezelve vermaken by te woonen, zo lang zy in de stad bleven. Hun voornaamste zorg was *Don Pedro* een vredig bezitter van zyn Domdekenschap te doen zyn, gelyk weynig dagen daar na was; zo ook van de bediening van de Kerkelyke zaken, geduurende het ledig staan van den Aartsbisschoppelyken stoel.

Don Pedro verwekte zig daar door zo veele vyanden, dat 'er vele waren die 't ondernomen zouden hebben, hem van kant te helpen, zo zy de franche *Officiers* niet gevreesd hadden, dit was ook de reden, dat de *Dames* van de vergadering voor de woede van hunne mannen veylig waren, die zonder dat, niet nagelaten zouden hebben, omze aan hunne wrake op te offeren, daar was niemand dan de Gravin die zig van alle moeyelykheyt bevryd zag, om dat zy een weduw zynde, niemant gevonden wierd die regt had om haar het ongelyk dat zy haar zelve door haar quaad gedrag aandeed, te vertoonen. Zy oordeelde ten toppunt van het geluk verheven te zyn, wanneer zy *Don Pedro* tot het Dekenschap en Kerkelyk rigter van het Koninkryk verheven zag. De *Inquisiteurs* konden geen kennisse van deze zaak nemen; dewyl zy als dan door *Monssieur de Lu-gni* zouden geexcommuniceert, en zelfs uyt het Koninkryk zouden zyn gedreven geworden. Zo dat *Don Pedro* zig van alle kanten in zekerheyt ziende, zig van de gelegentheyt bediende, om de tegenstreving van het geluk dat hem naderhand zouden

den hebben konnen overkomen, voor te komen, verscheyden Edellieden van de stad, en voornamentlyk de mannen van de *Dames* der vergadering dienst doende. Om daar in te slagen, ried hy de fransche *Officiers* aan, eenmaal ter week een algemeene vergadering met de *Dames* te houden, en de vrouwe met de mannen aldaar te nodigen, en daar in alle mogelyke Zedigheyt te vertoon, deze onnozele mannen te vergenoegen, met hen te doen blyken, dat het maar alleen een uytspanning was, en zo derzelve vermoederen gerust te stellen.

De zaak slaagde wel, gelyk hy voorgesteld had, de mannen waren zo wel voldaan over de Edelmoedigheyt van dezen nieuwen Domdeken, en de beleeftheyt van de fransche *Officiers*, dat zy van *Don Pedro* vergiffenis verzogten, van de quade vermoedens, die zy van hun gehad hadden, en boden hem met een hun dienst voor het toekomende aan. In der daad, zy hielden hun woord, want zo haast was het leger niet na *Katalonie* gegaan, of het Domkapittel, een ernstige bestraffing aan dezen nieuwen Deken willende doen, wegens zyn ongeregelt leven, en hy zig aan het oordeel gedragende, dat de mannen van deze *Dames* zouden doen, verscheenen zy alle om zyn onschult te verdedigen, en hem een getuygenis van zyn goed gedrag te geven. Door deze Duyvelsche list Zegepraalde hy over alle zyne vyanden, en won met eenen de agting van die geene die hy onteerde. Dit verhaal zou een geheel ander denkbeeld van de Spanjaarts konnen geven, dewyl het daar uyt blykt dat zy minder jaloers als zoten bot zyn, en dateen ondeugend, boos en ergerlyk Priester, hen ligt alles kan diets maken wat hem behaagt.

Dit alles belette niet dat de vergadering naderhand niet by de Deken met veel luyfter gehouden wierd, hy nodigde daar by ook eenige *Kanoniken* van de Kerk, die hy wist dat in dezelve beginzelen als hy waren, met de mannen der Juffrouwen, dit slaagde zo wel, dat de schimpfchriften die op hun gemaakt waren, in loffuytingen veranderden, en hy deed de nieuwe *Kanoniken* in zyne belangens overgaan, die ook deel aan de gunstbewyzen der *Dames* hadden.

Dewyl de jongste dogter van de Gravin ontrent deze tyd in de kraam moest bevallen, liet hy een gerugt verspreyden, dat zy in 't geheym met myn Heer de *Lu-gni* getrouwt was, verzekerende dat hy dit zelfs gedaan had. Zy beviel van een zoon, die de Deken in 't openbaar onder de naam van de *Lu-gni* doopte; en de moeder van dit kind ontfing'er gelukwenzingen over, van de voornaamste van de stad; hoewel *Monsieur de Lu-gni* het huwelyk noyt beleden heeft, maar wel dat het zyn kind was, men geloofde op zyn te rugkomst, dat het op de raad van *Don Pedro* was, dat hy zyn huysvesting by de Gravinne had, alwaar hy met de *Dame* in een groote eenigheyt leefde; dog wanneer hy vertrok, brak de bommel uyt, en de Domdeken beklaagde zigten hoogsten over de ongetrouwigheyt van de franschen, en over de weynig eere die zy hadden, om dat *Monsieur de Lugni* zo hy zeyde, ontkende, dat hy getrouwt was. Deze *Officier* was'er zo haast niet van onderregt, of hy schreef'er over aan verscheyden Edelluyden van de stad, om zig te zuiveren van de gerugten die *Don Pedro* voor zyn rekening door de stad liet loopen. Hy beled aanstonts de liefde die hy voor deze *Dame* had,

had, en dat hy haar van een onvergelykelyke verdienſte bevond, 't geen hy al zyn leven zouge- denken. Hy voegde 'er by, dat *Don Pedro* op zekere avond hen alle beyde by de hand vattende, al lagchende zeyde, *ik verklaare uw man en vrou, in den name van de H: Drieenheyt*; dog dat hy dit uyt zyn eygen beweging had gedaan, zonder dat een van hen beyde hem daar toeverzocht had, 't geen de *Dame* zelfs niet zoude kunnen ontken- nen. Hy cyndigde met bedrygingen, en verzocht zyne vrinden aan *Don Pedro* te berigten, daar van niet meer te ſpreken, en in het toekomende voorzigtiger te wezen, dat anderzins de *Officiers* van de vergadering genootzaakt zouden zyn, om de Koning kennis te geven van 't geen zy ten zynen laſte hadde, dit noodzaakte *Don Pedro* te ſwy- gen; dog hy liet niet na zyn vergadering te vervolgen, gelyk voorheen, de jonge *Dame* wierd in die ſtaat gelaten, gelyk wy zeyde, men dagt in het vervolg niet meer dan om zig te verma- ken, en dus ſtonden de zaken wanneer ik vertrok, ik laate het aan den lezers over, om zodanige aanmerkingen over deze gevallen te maken, als zy zullen goetvinden. Ik vergenoege my met de voorvallen te verhalen, en aan de *Proteſtanten* ge- noegzame ſtoffen te verſchaffen, om hen aan te ſpooren, diergelyke *praktyken* te verſoeyen, en God te danken dat men onder onze Kerkelyke hervormde niet zou willen dulden; die van zul- ken ſnoden leven was, als dat van de Deken, ik vertoone ook deze voorbeelden aan de Rooms- gezinden; om hen te lecraren hoedanig het ver- dorven leven van eenige van hunne Prieſters is, en het gebruyk dat zy van hun Godsdienſt en van de magt maken, waar mede zy door den Paus bekleet zyn.

Het leven van MOSSSEN JAN, Kapellaan van DONNA E, en leermeester van haare kinderen.

IV. Ik heb voorheen den *dezen Kapellaan* gekent, hy was uyt gemeene ouders in het gebergte gebooren; dog na dat hy de *Filosofie* doorlopen, en twee jaaren in de Godgeleertheit *gestudeert* had, dewyl hy van een zagt *lumeur*, en boven dat sterk was, oordeelde *Donna E.* hem zeer bequaam om de zaken van haar huys waar te nemen; met dit oogmerk nam zy hem ten eersten als *Intendant* by haar, om haare inkomsten te ontfangen; dog dewyl men in hem veel neerftigheyt en getrouwigheyt bespeurde, gaf haar man hem XXV. *Pistolen* in 't jaar ten inkomste, om daar voor *geordent* te worden, 't geen de Bisschop van dat Kerkgebied ook deed, met hem Priester te maken.

Deze *Dame* was een persoon van den eersten rang, haar Vader was een *Grande* van Spanje, en had een van de vermaartste *Kapiteynen* zynes tyts geweest; dog dewyl hy verscheyden kinderen had, onder andere *Donna E.* die de jongste van alle en met een zeer schoon was, troude hy haar aan een *Kolonel* van het leger, die veele goederen in *Arragon* bezat, zy was toen maar XIV jaaren out, en haar man hem eenige dagen na hun huwelyk genootzaakt vindende om zig na zyn *Regiment* in *Estramadura* te begeven, wierd aldaar door de ongemeene hitte ten eenemale blind. 't Is van hem zelfs, dat ik dit gedeelte van zyn *Historie* weet, die meer behelst dan 't geene zeer eer-

eerlyk is: na dit ongeluk vond hy zig genoot-
zaakt zyn *Regiment* te verlaten, en een *Pensioen*
na evenredigheyt van zyn dienst en ampt verkre-
gen hebbende; ging hy na zyne landgoederen in
Aragon met zyn beminnelyke huysvrouw, wiens
schoonheyt en aardige www.libtool.com het
onderwerp van de lofuyting en verwondering
van ieder een strekte. De voornaamste perso-
nen van de stad bezogten haar, dog dewyl zy
al te veel op het *Ceremoniele* stond, en ver-
scheyden personen, gehoont waren over het
onderscheyt datze tuschen den eenen en den
anderen maakten liet men haar alleen, of ten
minsten zy kreeg weynig bezoek.

Wat het overige van de *History* van deze *Da-
me* betreft, en van de schandelyke diensten die
Mossen Jaz haar bewees, ik heb de byzonder-
heden daar van uyt de mond van dezen *Kapel-
laar* zelfs gehoord, in een algemeene biegt, die
hy my eens deed, met een standvastig voorne-
men om den dienst van deze Juffrou te verla-
ten. Dewyl het vervolg van de *History* myne
lezers kan vermaken en onderrigten, zal ik de
zelve verhalen.

Mossen Jaz zey my, dat hy noyt eenige on-
geregeltheyt met de vrouluyl gepleegt had, of
bedorven was eer hy door het quaad voorbeeld,
en de aanzoekingen van zyn Juffrou daar was
toe aangespoort, die van den boozen geest aan-
geport wordende, haar vertrouweling van hem
maakte met bedreyging, zo men iets van haare
streken quam te ontdekken zyn leven de minste
offerhande zou zyn die zy aan haar wraak zou-
de opofferen. Deze onnozele man durfde haar
niets weygeren, uyt vreeze van het leven te
zul-

zullen verliezen. Zy zey hem, dat het haar *kun-*
men was, alle man drie of vier dagen te bemin-
 nen, wier leelykheyt en onvolmaakheden hen
 door andere vrouluyn deden haten; en dat ze van
 een zekeren *Prokureur* die zeer lelyk was, had
 hooren spreken, dat zy zeer begeerig was hem te
 zien en eens alleen met hem te wezen, dat zy
 hem het bestier en de behandeling van deze zaak
 overgaf, zonder oyt iets te willen hooren, 't
 geen hy te zeggen had, voornamentlyk, van 't
 geen zy naderhand van hem mogt eysschen.

Zy vertoonde hem een *Zakpistool*, en zey,
 zo gy my niet vaardig en getrou in dit geval dient,
 gelyk in alle andere, zal ik zelfs het werktuyg
 van uw dood zyn. Ik late u niet toe om in het
 minste daar van aan uw *Biegtvader* te melden;
 want zo ras ik bespeure dat gy het biegt, zal ik
 het voornemen uytvoeren dat ik tegen u opge-
 vat heb. *Mossen Jan* door een *Dame* van zulken
 hoogen rang bedreygt zynde, had de swakheyt
 haar een volkomen gehoorzaamheyt te beloven,
 en een onbepaalde getrouheyt in alles wat zy hem
 zou belasten; dog de *Dame* met zyn woord alleen
 niet te vrede zynde, begeerde dat hy een ader
 zou doen openen, dat hy deze belofte met zyn
 cygen hand en bloed ondertekende. Na dat hy
 daar in bewilligt had: nam deze *Dame* een scherp
 pennemes, en stak het in een ader, met welk
 bloed zy hem dwong deze belofte aanstonts te
 ondertekenen.

Daar op liet zy hem in haar *Kabinet* komen,
 alwaar zy de loop van haare onkuysheden met
 dezen *Kapellaan* begon, die daar toe eenigzins
 gedwongen was, zy deed hem bekennen, dat
 deze eerste daad de grootste eer was, die hy in de
 we-

werelt kon genieten, gelyk hy t'zedert dezen tyd altyd heeft geoordeelt, tot dat God hem het harte raakte en hem berouw inboesemde. Verre van daar dat deze straffschuldige daad de geylheyt van deze vrou kon voldoen, zy belaste aan den *Kapellaan*, de *Prokureur* by haar te brengen, op zodanigen uur als zy hem aanwees. Dit was voor hem gemakkelyk te doen, hoewel hy 't met tegenzin deed, dewyl hy tot ongerustheden verviel, om zodanigen medevryer in de armen van zyn Matres te brengen. Hy was nogtans genootzaakt die te verdragen, zonder daar over de minste moeyelykheyt te vertoonen, 't was 't nog alles niet. Deze *Dame* belaste hem op de wagt te staan zo lang zy by haar Minnaar was; dog zo ras zy den *Prokureur* had laten vertrekken, riep zy *Mossen Jan*, en zey hem al lagchende „ zeker gy zyt de beste man „ van de werelt, en de bequaamste die ik ken- „ ne tot myn dienst, ik geloof nu dat ik my „ op u gedult en bescheydenheyt kan betrou- „ wen, maar ik heb nog andere dingen aan u „ te verzoeken, tot erkentenisse van de gunste „ die ik u gistere toestond, ik ben voornemens „ daar in te volharden, mits dat gy u daar om- „ trent niet onwaardig maakt, door eenige on- „ bescheydenheyt dat u zeer schadelyk zou zyn. „ Het is nodig voegde zy 'er by, dat gy alle „ dagen een brief aan een *Augustiner* Monnik „ brengt, terwyl hy my antwoord, zult gy de „ Misse doen, en dan zult gy hem verzoeken „ om 't by my te brengen.

Des anderen daags gaf zy hem een brief, om ze in handen van den eerwaardigen vader te bestellen, die ze ook ten eersten beantwoorde.

de De Kapellaan gaf ze aanstonds aan de *Darme*, zy las dezelve en lietze ook *Mossen Jan* lezen, die ook op zyn woord als Priester betuygde, dat deze Monnik, die op zulken onkuyfche wyze had opgesteld, als men zig kan verbeelden; en zo moest het ook zyn om deze vrouwe te behagen.

Eenige dagen daar na, zey zy aan *Mossen Jan* dat zy aan den eerwaardigen vader had laten weten, dat hy haar geduurende de afwezentheyt van haar man, in een ander gewaat, by nacht kon bezoeken, en haar in de kamer van de *Kapellaan* opwagten. Dit was een zeer tedere zaak voor dezen armen man; want zo de zaak had ontdekt geworden, zou zyn leven, hoe hy de zaak ook aanmerkte, in groot gevaar geweest zyn, en behalven de zonde die hy door zyn toegeventheyt bedreef, gaf hy wederzyts aanleyding tot de fnoodste grouwelen; dog op hoope van de gewoone belooning, die hy van zyn Juffrou verwagte, nam hy de uytvoering van dezen handel op hem. De Eerwaardige vader verzuymden 't niet om op de bestemde plaats te verschynen, op 't ingaan van de nacht sloop hy in de kamer van *Mossen Jan*, volgens de onderrigtinge die hem de Juffrou gegeven had. De *Kapellaan* liet hem aldaar zonder kaars blyven, ging na de kamer van zyn Matres om haar berigt te geven dat de vogel in de kouw was, alwaar hy niet anders dan hare beveelen afwagtte; dog alzo hy de deur open had laten staan, was 'er by geval een groot varken dat in de donkerheyt sworf, ingeslopen, de eerwaardige vader uyt het gerugt dat het maakte, oordeelende dat het eene der huysgenoten was, begaf zig aanstonts onder 't bed; uyt vreeze van ont-

ontdekt te worden ; dog het dier zonder de be-
 diening van den Monnik te ontzien, beet hem
 zodanig in het been, dat hy een groote quetzuur
 kreeg, 't geen hy geduldig verdroeg, zonder het
 minste geluyd of klagte te durven inaken, uyt
 vreeze van ontdekt te zullen worden. De *Dame*
 begaf zig geduurende dezen tyd op haar *Bal-*
kon, 't welke boven de kamer was, waar in de
Kapellaan de minnaar gelaten had, om voor hem
 eenige vermakelyke deuntjes te zingen, tot zo
 lang haare huysgenoten te bedde waren; op dat
 de tyd hem niet lang mogt vallen; dog zy wilt
 niet in wat staat het varken dezen armen Mon-
 nik gebragt had.

Eyndelyk zag de minnaar, die al ongeduldig
 begon te worden, het uur aannaderen; waar na
 hy zo lang gewenscht had, *Mossen Fan* ging hem
 wederom opzoeken, en bragt hem in de voor-
 kamer van de Juffrou, alwaar hy hem liet bly-
 ven om 'er zyn Matres kennis van te geven.
 Hoewel hy door het swyn zeer qualyk gehan-
 delt was, geloofde hy wel haast van al zyn quaad
 genezen te zullen zyn; dog bedroog zig in zyn
 verwagting: dewyl de *Dame* hem deze plaats niet
 had aangewezen, dan om hem een quade trek
 te speelen, en zig van een onbeleeftheyt te wree-
 ken, die hy ten haaren opzigte bedreven had,
 zy had toen een zeer booze hond in haar kamer,
 die alle nagten de wagt rontom haar huys waar-
 nam, zy zey aan *Mossen Fan*, dat hy de Monnik
 moest laten binnen komen, zo ras als hy de
 deur opende en den hond deze vreemdeling ver-
 noomen had, sprong hy met zo veel verwoed-
 heyt in zyn trony, dat de Juffrou en *Mossen Fan*
 moeyte hadden om hem 'er van af te scheuren.

De

Deze arme Monnik zyn bloed ziende stroomen, was zodanig verschrikt, dat hy de *Dame* verzogt te mogen vertrekken; om hem by een *Chirurgyn* te laten verbinden, zy stond dit toe, en betuygde zeer gevoelig te zyn over het ongeluk dat hem was overgekomen; deze ongelukkige sturf twee dagen daar na van hartzeer. *Mossen Jan* was 'er wanhopig over, om dat hy oordeelde het werktuyg van zyn dood geweest te zyn.

Hy biegtte vervolgens, dat hy dit leven vyf jaaren geplcegt had, dat hy de *Misse* in een doodelyke zonde had gedaan, en veele snoodheden bedreven die my de *Zedi* heyt verbieden te noemen; dog het is zeker, dat hy geduurende dezen tyd, door de onderrigtingen van zyn *Juffrou* zo veele looze strecken en veynzery omtrent de blinde man in 't werk stelde, dat de goe man zyn *Kapellaan* zeer eerlyk en deugtzaam oordeelende, hem een *Priester* ampt gaf, dat hy vergeven moest, dewyl hy zig dan derwaarts moest be-
 geven quam hy by my, om zyn gewisse te zuiveren, door een opregte belydenis van alle de zonden die hy bedreven had; dog ik ben zeer bedrogen zo hy niet wederom tot zyn uytbraakzel wederkeerde; dewyl de *Dame* hem kort daar na wederom liet opzoeken, en hy eenige dagen by haar bleef; 't is waar dat ik niet weet of het met een goet of quaat oogmerk was; voor 't overige weet ik dat hy met haar allerley zonden heeft bedreven, en zelfs veele tegen de natuur.

*Het leven van een Paap of Priester
van de Parochie van een dorp,
by de stad.*

www.libtool.com.cn

V. De *Magistraat* van dit dorp, verzogten my by hen te komen prediken, op den XV *Augustus* zynde *Maria hemelvaart*, en het voornaamste feest van de plaats, dewyl daar niet anders dan een Paap was, waren de inwoonders blyde een vreemdeling te hebben, aan wien zy hunne zonden konden belyden, die aan hun Priester niet durvende ontdekken. Myn ontbrak het dien morgen ook aan geen bezigheid, gedurende de IV uren die ik in de Biegtstoel zat; dog't was niet zonder verwondering dat ik aanmerkte dat by na alle de vrouwen by my quamen, en dat de manluy na de dorp Paap gingen: indien ik zeyde, dat ik LX vrouluy de biegt afnam, zou ik zekerlyk niet liegen, hoewel ik het nette getal daar van niet onthouden heb. Voor't overige weet ik wel, dat 'er zeer weynig waren, die met hun Paap niet te doen gehad hadden, dat een steylor was die niet veel verstand had, maar daar en tegen zo sterk en grof was, dat hy dikwils de swaarte van zyn arm aan zyne *Parochianen* deed gevoelen, voornamentlyk aan zulke wier vrouwen hy beminde.

Daar was 'er meer dan een van die gene die ongetrouwt waren, welke niet konden beletten, dat de gemeenszaamheyt die ze met myn Heer den Paap hadden, niet uytborst, en zy beleden dat het met zyn behulp was dat zy de gevolgen daar van voorquamen, door middel van een kruid dat

hy hen gaf; dog waar van ik de naam niet te weten kon komen: zyn eygen Nigt was onder het getal van deze ongelukkige, en hoewel zy als huyshoudster by hem woonde, kon zy 't hem niet beletten dat hy zomtyds elders zyn vermaak zocht, zy was zelfs genootzaakt vrouluyl voor hem op te zoeken, die hy begeerde te hebben. Om eenige schyn aan zyn straffschuldig gedrag te geven, had hy de gewoonte om des zondags tegen de onwettenthey van zyne *Parochianen* uyt te varen, voraamentlyk omtrent het *Katechismus*, en om veel iever voor de welstand van hunne zielen te doen blyken, ontbood hy des namiddags eenige van de vrouluyl om haar te onderwyzen, namentlyk eenige van de jonge van zyn gemeente die minder verstand bezitten als de oude.

Ik denk nog om een zeker geval dat eene van deze jonge vrouwen biegt. Zie dat is het: de Paap liet haar zeggen, datze by hem moest komen om haar te *Catechiseeren*, zo haast zy by hem was, verklaarde hy zyn oogmerk, en dewyl hy zag dat zy weygerde daarin te bewilligen, wierd hy zo gramsteurig dat hy een zilvere doos nam, en na die geopent te hebben, haalde hy 'er een witte *hostie* uyt, en zey tot haar, *door deze gewyde hostie die het waaragtig lighaam van Kristus is, doe ik u in den ban, en zal u ziel deze nacht in de hel zenden, zo gy myne beveelen niet gehoorzaamt, en dezelve de tyd van uw gantsche leven niet geheymt houdt.* Wat schelmagtig Priester was dat! wat eene arme eenvoudige vrou! haar onwetenheyt deed haar alles geloven wat haar Paap zey, zy verbeelde zig dat de *Hostie* gewyd was, en dat de blixem van den Priester, een Goddelyke kragt had, zo dat ze voor zyne voeten nederviel en beloofde

de liever alles te doen wat hy begeerde, dan zulken yffelyken vloek onderworpen te zyn, ik geloof dat hy door dit middel veele van zyne fchappen verleydde, en haar de zelfde levenswyze deed aannemen.

Ik twyfele niet of de andere Biegtvaders voor my, hebben de fnoodheyt van de misdaad waar aan zy fchuldig waren aan haar vertoont; dog de Paap had zo veel invloed op haar, dat het niet tegenstaande de bestraffingen van de Biegtvaders, onmogelyk is en zal zyn om een geneesmiddel tegen deze godloosheyt te kunnen toebrengen, zo lang de Priesters verpligt zullen wezen om ongetrouwt te blyven; want men moet vooronderstellen, dat in een gehugt of dorp veele arme menfchen zyn, die niet leven dan van 't geene zy alle door hun arbeyd winnen; daar de Paap die na alle waarfchynelykheyt niets te doen heeft dan te eeten en te drinken, het overige van den tyd niet anders denkt dan van zyne fchaapjes zodanig te *Katechifeeren*, als ik gezegt hebben: zie daar het gebruyk dat een Paap van de *hoflie* maakt, die de Roomsgezinden als de waaragtige God aanbidden. Het is zeker, dat 'er veele Paapen zyn die geen andere Godheyt erkennen, dan hunne vermaken, en 't verzadigen van hunne driften, alle hun oeffening, en zorg bestaat om het volk in een domme onwetenheyt te houden, om zo te beter te flagen in 't geene de heerszugt en onkuysheyt in hun verwekt.

*Van een Priester, een Musikant van de
hooftkerk, die ik Don Manuel zal
noemen.*

www.libtool.com.cn

VI. Men weet uyt de *Historien* dat den Groo-
ten Heer te *Konstantinopolen*, een groot getal
vrouwen, in zyn *Serrail* heeft, dezelve door ver-
fcheyde gelubden, laat bewaren, die men geloofst
dat hunnen *Souvereyn* niet ongetrou kunnen zyn,
ik sta het in eenige, dog niet in alle opzigten toe;
want hoewel de gelubden geen ongetrouwigheyt
kunnen bedryven die aan den dag komt, is het
nogtans waar dat zy 't doen kunnen, gelyk wy
uyt de volgende *Historie* zullen kunnen afnemen:
Don Manuel wierd om zyn fraaye stem in den
ouderdom van IX. jaaren onder de Koorkinde-
ren van de hooftkerk gestelt, alwaar hy bleef tot
dat hy het XIIIde bereykt had; dewyl zyn vader
een arm man was, en de stem van zyn zoon toen
begon te veranderen, wierd hy op de aanzoeking
van 't geheele *Kapittel* gelubt, die door deze Bar-
barische uytwerking de aangenaamheyt van zyn
stem wilden bewaaren, en aan andere ook lust
inboefemen om hen dit ook te laten doen. Dit
zelve *Kapittel* verbond zig ook, aan dezen jongen
zo hy in 't leven bleef alle jaaren vyftig pistoletten
te geven, zo lang hy den dienst waarnam, behal-
ven het toevallige, en zo hy 'er van sturf aan den
Vader XX *Pistoletten* 's jaarlyks zyn leven lang
te geven ik heb in de hooftkerk van onzen Sa-
ligmaker XIV. *Musikanten* van dit slag gezien,
rechts zeer oud zynde, en drie andere, in die van
onze lieve vrouwe van de *Pilaar.* *Don Manuel*
was

was een van deze laatste, en had toen omtrent XXVI. jaaren, en was een welgemaakt persoon. Hoewel hy het *latyn* niet volkoinen verstond, was hy tot de Priesterlyke order toegelaten, uyt kragt van een *Reglement* van hun Kerk, dat daar van vryheyt aan die geene, geeft, die tot het Koor behooren, en die de *Musikanten* met eenen tot niet anders te leeren verplicht, dan hunne Musyk noten te verstaan. *Don Manuel* was vrolyk en aangenaam in 't gezelschap, en dewyl hy ongemeen wel zong, en op de harp, *fiol* en andere speeltuygen wonderlyk wist te speelen, nodigden voornamen luyden hem op haar beste byeenkomsten, daar waren zelfs verscheyden Juffrouwen, die zo wel vermaak in zyn omgang, als in zyn stem hadden. Men merkte aan dat deze smaak niet heerschte dan onder die geene die in de werelt voor deugtzame doorgingen, en de voornaamste personen die als zodanig aangemerkt wierden, en dat de weduwen voornamentlyk het driftigste waren om het gezelschap van *Don Manuel* op te zoeken: dewyl hy een gelubden was, had men geen bekommering, dat men een quaad vermoeden zou opvatten; nog het minste ongelyk aan zyn agting, of die van de *Dames* doen. De mannen zelfs van deze deugtzame *Dames*, en de naaste vrienden van deze weduwen, verzogten hem beurt om beurt, agt dagen lang by haar te blyven. Hy was overal wellekom, en de verblinde mannen lieten hem gemeenlyk alleen by hunne vrouwen en dogters om haar te bewaren, zig niet konnende verbeelden dat zy deswegens het minste verdriet te dugten hadden.

Hy had ten dezen opzigte zo veel bezigheyt dat hy genootzaakt was het Koor te verzuymen,

't geen te weeg bragt, dat de Deken en het *Kapittel* hem voor eenigen tyd zyn bediening en inkomsten opfchorten; dog dewyl hy niet van gedrag veranderde, beroofden zy hem daar van ten eenemale, en joegen hem uyt de hooftkerk. Verre van daar, dat *dit door hem een straffe* was, zag hy zig in tegendeel in een volkomen vryheyt; om een andere neering op te zetten; die hem in weynig tyds ryk maakte; dewyl hy van zyn *Benificie* berooft was, om dat hy zyn pligt verzuymde in perfoonen van den eerften rang genoeg te geven, was 'er niet een of hy nam zyn zaak ter harte, en die hem geen *Pensioen* van XX *Pistoletten* in 't jaar gaf, dog de *Dames* waren nog veel edelmoediger dan hunne mannen, dewyl ze hem boven zyn jaargeld nog vereeringen gaeven, van kostelyke Juweelen, en andere dingen van een groote waardy.

Don Manuel was in zulken grooten agting, onder de luyden van rang, dat de Aartsbisschop bespeurde, dat hy de fraayste en doorlugtigste gezelschappen van de stad bywoonde, hem zyn bediening op het Koor weder gaf, en hem ontfloeg van den dienst aldaar waar te nemen, 't geen voorhenen noyt gezien was; dog zyn godloosheyt wierd eyndelyk ontdekt, en de deugt van verscheyde voornamen *Dames* wierd 'er zeer door vrekleynt, om niet te zeggen ten eenemale onteert.

Don Manuel had een jong vroumensch van zyn nabestaande vrinden by hem genomen, om gedurende zyn afwezen op 't huys te passen, om dat hy 'er zelden was. Deze jonge huyshoudster wist veel van zyne streken, voornamentlyk die hy met zekere Non had; want eer hy zig na 't

Kloos-

Klooster begaf, veranderde hy van klederen, waar op hy zig na zyn fchoone begaf, onder begunftiging van zyn kleed en de nagt; zo hy, by geval t'huys bleef, 't was alleen maar om zyn huysbewaarfter vermaak aan te doen, ter erkentenisfe van de liefde en tederheyt die zy hem betuygde, en gelyk hy geloofde, dat ze opregt was, betroude hy aan haar zyn gelt, en al wat hy het dierbaarfte had. Zy was ongemeen jaloers, en inzonderheyt wegens de Non, die hem dikwils met minnebrieven laftig viel, tot dat zy hem verfcheyden maal dreygde om de gemeenzaamheyt te ontdekken, die hy met haar had, zo hy haar niet voor altyd verliet; dog *Manuel* zig weynig over de bedrygingen van een vroumenfch bekommerende, die al haar geluk van hem moest afwagten, en met welke hy groote geheymen deed, zey, dat ze te bed zou gaan en hem dien avond niet wagten, en ging daar op ten eerften na 't Klooster, alwaar hy de nagt met zyn Non doorbragt.

De huylshoudfter qualyk voldaan zynde over de weynig nagten die *Don Manuel* haar t'huys vergunde, zegt een minnaar op, aan wien zy de laafte gunft toefond, onder belofte van trouwen, en waar by zy befwangert wierd; dewyl *Don Manuel* aan haar zyn geld in bewaring had gegeven, befloot zy om 'er zig volftrekt meefter van te maken, en ten dien eynde zegt zy na midelen om hem ten eenemaale te verderven. Zy gebruykte haar Minnaar met twee getuygen om *Don Manuel* van verre te volgen, wanneer hy na 't Klooster ging, om te weten of hy 'er binnen of na de fprekkamer ging, zy zagen dat de Portierfter de deur voor hem opende, dat hy inging

en 'er niet voor 's morgens ten vyf uuren uytquam.

Don Manuel bleef zomtyts gheele weeken by een jonge en ryke weduw , en die voor zeer deugtzaam en zedig doorging ; dog dewyl de huishoudster de afgeregtheit van haar meester bewuft was , vermoedde zy iets ongemeens in dit geval , en de bewegingen die haar boosaardigheyt haar inboefemden , den lossen teugel vierende , bediende zy haar van haar Minnaar om de dienstmaagt van de ryke weduw om te koopen , en zo agter de waarheyt van 't geen zy vermoede , te komen. Wanneer deze kamermejd wist , dat *Don Manuel* by haar meefstres te bed lag , trad zy binnen , vergezelt zynde met den jongman die haar alle beyde zag enz. zy rezen straks over eynde , en *Don Manuel* als verwoed zynde , nam aanstonts een *Pistool* waar mede hy dezen onbezönnene gedood zou hebben ; zo het geladen geweest was , den ander ziende dat *Don Manuel* 'er maar op los zou gegaan hebben , trok ook zyn degen en quetste den armen gelubden doodelyk. Dit toeval maakte veel gerugt in het huys , en by de gebuuren , en de weduw zag haar eere door dit onverwagte ongeval , en de ongetrouheyt van haar dienstmejd bloot gestelt , die de vlugt met hem nam , die deze quade steek gegeven had.

Don Manuel was niet in staat om t'huys gebragt te kunnen worden , zo dat de bedroefde weduw genootzaakt was om hem op haar bed te houden , en hoewel zy de bequaamste *Chirurgyns* van de stad ontboden had , konden zy niet beletten dat deze ongelukkigen gelubde twee dagen daar na sturf. Zyn moordenaar die ten eersten in een Klooster vlugte , om zig als in een verzekerde plaats te dek-

dekken , fchreef den volgenden dag aan den Aartsbiffchop om hem van alles wat hy van *Don Manuel* wift kennis te geven , wegens de gemeenfchap die hy met de Nonnen en de weduw gehad hadde , met aanbiedinge om het door twee getuygen te bewyzen. Dog hy bedroog zig in het gevoelen dat hy had , dat hy in het Kloofter in een plaats van zekerheyt was , dewyl 'er geen vryplaats is voor iemand die een Priester gedood heeft. Men liet hem 'er uyt vertrekken , en zond hem na een ftds gevankenis , waar in hy bleef , tot dat hy was vrygefpoken en ontfagen van den ban der Bulle , om dat hy bewees dat hy *Don Manuel* met zig zelfs te verdedigen gequetft had.

De huylhoudfter ging den volgenden dag haar meefter bezoeken , zy deed hem groote klagten , zy zey dat zy fwanger ging , en betuygde dat zy geen ander man dan hem bekend had , dat zy dit wel kon fweeren , eyndelyk dat zy hoopte dat hy haar zoude bezorgen dat zy en haar kind zouden kunnen beftaan. De ligtgelovige quibus beloofde haar 1000 Piftoletten ; dog zy genootze niet , gelyk wy ftraks zien zullen.

Don Manuel zyn laafte uur gevoelende naderen , ontbood my als bediende van de zelve Kerk. Dewyl ik waarlyk agting voor hem had , als niets in zyn gedrag vermoedende dat hem dezelve onwaardig kon maken , ging ik by hem , en hy verzogt my zyn biegt te hooren. *Goede God wat is den menfche dat gy hem groot agt en uw harte op hem zet !* deze half man had meer gruwelen in den tyd van vyf jaaren bedreven , als de ondeugenfte Zoldaat in zyn geheele leven. Ik weet zeer wel uyt de korte begrippen der Zedekunde , dat een gelubde *potest coire , fed non seminare* ; en volgens

de hedensdaagsche Schryvers een *Eunuchus potest coire sed non potest ejicere*. Des menschen geest kan geen volkomen genoegen genieten , wanneer het voor een uytnemend gevaar bedugt is , en het smaakt geen waar vermaak , dan wanneer het buyten alle gevaar is. Daarom is het dat de Zedigste *Dames* , en die men als zodanige aanmerkt , zo ook de Nonnen , het gezelschap van *Don Manuel* onder voorwendzel van zyn aangename stem zогten.

Hy bereyde zig ter dood als een opregt berou hebbende Kristen , en hy deed een belydenis van zyn leven met kenmerken van een verslagen en verdrukt harte; dat hy geduurende dezen tyd , de offerhande van de Misse met doodelyke zonden bezet , gedaan had , en het werktuyg geweest te zyn van het verderf van veele Nonnen , met haar te bewegen in 't Klooster , te mogen komen , om haar deze zuiverheyt te doen verliezen , die de bruyts van Kristus passen , om bewilligt te hebben , in de begeertens van verscheyden luffrouwen , dié voor kuysch doorgingen ; dog voornamentlyk van de ryke weduw , van het huys , en veele jonge dogters ; endat alles , zonder zelfs het minste vermaak te genieten , niet dan alleen het werktuyg zynde waar van zy haar bedienden , om haare driften te voldoen. enz.

Na dat hy zyn biegt gedaan had , maakte hy zyn *Testament* , waar in hy verklaarde , dat hy noyt gedacht had , bequaam te zyn tot het geene waar mede hem zyn huyshoudster wegens haar kind , beschuldigde , en verzogt de Godegeleerden en geneesmeesters , om gezamentlyk daar van een *advys* te geven. Hy voegde 'er by , zo
zy

zy bevonden , dat de zaak mogelyk was hy twee duyzent Pistoletten aan het kind , dat na zyn dood ter werelt quam , zou legateeren , anderszins stelde hy deze zom met alles wat hy verder naliet , in handen van myn Heer de Aartsbisschop , om 'er mede te handelen , *zo als zyn grootheyt* zou goet vinden , zie daar ? wat het eynde van dezen berugten gelubde *Don Manuel* was. Wat het kind aangaat , waar over het *advys* gegeven wierd , daar van deden zy uytspake , dat de zaak onmogelyk was. Men zette de huyshoudster gevangen , en zy beleed eyndelyk de waarheyt , dog dewyl haar minnaar vangevoelen was , verandert , om dat hy zag dat zyn staat door dit huwelyk niet zou verbeterd worden , bestelde zyn grootheyt haar in een Klooster , en bezorgde de opvoeding van het kind , op een mildadigé wyze.

De bedrukte weduw haar agting dus verlooren ziende , verkogt alles wat zy had , verliet de Stad en het Koninkryk : daar waren ook verscheyden Juffrouwen , die voor oneerlyk gehouden wierden , om dat zulks naderhand door schimpschriften , en pasquillen die men op het leven van den gelubden *Don Manuel* maakte , verspreyt wierd , zonder de namen van veele jonge dochters , getroude vrouwen en Nonnen te vergeten.

*Het. Leven , de leer en bedryven van
Don Jan , Rektor van eene der groot-
ste Parochien van de Stad.*

VII. *Doktor Don Jan* , was de zoon van een
Schoen-

Schoenmaker die zig ryk bevindende ; en maar dit eene kind hadde hem een zeer goede opvoeding bezorgde, dewyl hy van een swaargeestig *humeur* was, lag zig hy met zo veel naarstigheid, op de *Filosofy* en Godgeleertheit toe, dat hy in den ouderdom van xxvi jaren, den *Doktoralen* muts verkreeg. Hy deed zig over zyn geleertheit, dog nog veel meer over zyn zedigheid en goed gedrag verwonderen, men vond hem noyt dan in zyn kamer, of in de Kerken op zyne knyen voor een Godvrugtig Beeld leggen. Door zyne Godsdienstige oefeningen, wikkelde hy zig wel haast, zo ver in de goede gunste van den Aartsbisschop, dat hy hem eene van de voornaamste *Parochien* van de Stad gaf. Hy was den Afgod van alle zyne *Parochianen* geworden, zo door zyn buyten gewoone deugt, als door zyn bereytwilligheyt om hen dag en nacht ten dienst te staan. Hy bleef alle morgens vier uren na malkander in de Biegtstoel om de Biegt van de Godvrugtige aan te hooren. Hy zey altyd de Misse zeer laat, en daardoor deed hy elk een geloven, dat hy vaste; nademiddag bezogt hy de zieken en tweemaal ier weeke *katechiseerde* hy de kinderen van de *Parochie*.

De onvermoeide zorg, die hy omtrent zyne *Parochianen* besteede, bragt zyn deugt in zulke grooten agting, dat men hem in menigte, zo uyt de Stad als van 't platte Land, over de moeilykste zaken van 't gewisse raatpleegde, en men was zodanig over zyne wyze raadgevingen voldaan, dat zo hy dus voortgegaan had, hy Bisschop zou geworden zyn, dog hy wierd onverwagt uyt last van de *Inquisitie* Meesters vastgezet, tot groot verdriet van veele perfoonen, die niets

in

in hem bespeurd hadden, dat zyn bediening niet paste. Hy was twee jaren in de *Inquisitie* eer men de redenen van zyn gevangenneming vernam. Eindelyk ontboden de heylige *Inquisitie* Meesters, twee Priesters uyt ieder *Parochie* en twee Monniken, uyt *ieder Klooster*, om den *Auto*, of de oplezing van de misdaden van *Doktor Jaz* te doen.

De voornaamste misdaden waar mede hy beschuldigt was, wierden gedrukt en onder de Geestelyken verspreyt; en hoewel de zaak langen tyd was voorgevallen, eer ik Priester wierd, viel my nogtans een van deze gedrukte beschuldigingen, in handen, zo veel ik my daar van kan te binne brengen, beschuldigde men hem eerst, de dogters zyne geestelyke kinderen in de Biegt geleert te hebben, dat het in de wet niet verboden was, te begeeren enz, (dewyl het negende gebod alleen verbied, gy zult uwes naasten wyf niet begeeren, het overige affnydende) en dat 'er niet dan het overspel door de wet van God verboden was, en dat hy door deze leere veele vrysters verleit had. Ten tweden aan de getroude vrouwen geleert te hebben, dat 'er geen zonden, zonder toeleg was, en dat het haar vry stond zig te bedienen, *carnalis copula* zeer nodig zynde, om de loop van de onreine gedagten te beletten; van verscheyden onwetende vrouwen misleyt te hebben, en haar te hebben aangespoort, om zyn leere in 't werk te stellen niet alleen met hem, maar ook met veele andere manspersonen. Ten derden, in de Biegt te hebben gehad, *tactus impudicos cum poenitente*. Ten vierden, de swangere vrouwen te hebben diets gemaakt, dat zo zy hun lighaam met de H.

Gor-

Gordels omgorden *per ipsum Stolan* zy gelukkig zouden bevallen , en ten dien einde het gebruyk van verscheyden Gordels in 't werk gestelt te hebben , en om door deze verfoecielyke praktyk , zyn einde en oogmerken te bereyken.

Men bragt veel andere zaken van dezen aard tegen hem in ; dog dewyle hy by 't ontkennen bleef , wierd de *Auto* tot een andere tyd uytgestelt , en het *H. Officie* sprak geen vonnis tegen hem uyt , 't zedert dezen tyd heeft men niet meer van hem hooren spreken ; dog elk een heeft vermoeden gehad , dat hy in de *Inquisitie* gestorven is ; want zes jaren daar na , las men in 't openbaar uit last van de *Inquisitie* Meesters den korten inhoud van zyne misdaden in de zaal van 't *H. Officie* , waar in hy ook van tovery word beschuldigt , en van gemeenschap met den Duivel gehad te hebben ; gelijk men dit uit verscheiden Boeken van de swarte konst aantoonde , die men in zyn kamervond. De *H. Vaders* hebben goet gevonden , om hem levendig te doen verbranden ; dog niemand heeft geweten , of zyn vonnis is uitgevoerd of niet.

*Het leven van de licentiaat Luzindo ,
door Don Josef Chueca beschreven
die hem de bedriegende Priester noemt.*

VIII. *Don Josef* begint het leven van zynen waarden vrind *Luzindo* met zyn onverwagte dood , doende groote klagten , over het verlies van de geestelykste Priester , en de beminnellykste bedrieger

ger na de *fwier*, die de Paus oyt tot een onderdaan van zyn Pauselyke Muts gehad heeft, men moet weten, dat *Don Josef* en *Luzindo* de volflagenste schelmen waren, en dat zy om zo te spreken, geen gevoel van de Kristen Godtsdienst hadden, zy waren onscheydbare makkers, en woonden allebey in het zelve huys. *Don Josef* was fleekagtig, en die van een geschikt leven, en van een eerlyke omgang waren, maakten niet veel werk van hem. Hy was zeer ryk; dog maakte zeer weynig aanmerkingen op de staat van het toekomende leven, en gaf zig te veel aan de vermakelykheden van dit leven over, daarom was het, dat hy *Luzindo* de beste van zyne *Scholieren* noemde; en hy voegt 'er by, dat hy een bequaam Meester geworden zou zyn, zo hy wat langer geleefd had.

Ik heb geoordeelt, datdit leven alleen genoeg was, om de afgryzelyke bedryven van een Roomsche Priester open te leggen; en ik hoopte dat men 't niet qualyk zal neemen, dat ik de vertaling daar van alhier heb ingelast; dewyl 't na myn gedagte het beste van deze tweede verhandeling is, of ten minsten, het bequaamste om te gelyk te vermaken en te onderrigten.

Het leven van de bedriegende Priester.

Daar was in een vlek genaamt *Mediana*, twaalf mylen van *Saragosse*, alwaar de Koningen van *Arragon* voortyts hun verblyf hielden, een voornaam Edelman, zo door de hoedanigheden van zyn gemoed, als door zyn geboorte en door de goederen des werelts. Hy troude een
Juf-

Juffrou, die voor hem in alle opzigten niet behoefde te wyken, en waar by hy drie zoonen en zo veele dogters had, die zy in de vreeze Godts tragten op te trekken, dog de zoonen de toegeventheyt van Vader en Moeder misbruykende, gaven zig liever aan hunne natuurlyke neygingen over, dan de Kriftelyke en heylzame raadgevingen op te volgen, die zy van hunne Ouders ontvingen. De oudfte dogter was aan een zeer ryk perfoon getrouwt, en zy was de gelukkigfte van alle, de tweede nam het geestelyk kleed aan, dog dewyl zy geen behagen in 't Klooster had, ging zy 'er uyt eer zy de belydenis daar toe gedaan had, en ging wederom by haar Vader, alwaar ze kort daar na stierf. De jongfte was de ongelukkigfte van alle, want eerze den ouderdom van xvi jaaren berykt had, was zy door een Priester bedrogen, die een Kapellaan en leermeester in huys was, en al het vermogen in de Familie had.

Wat de zoonen belangt, daar waren 'er twee die in 's Konings dienst gingen, en kort daar na bezorgde de Vader door zyn achting en geld, dat ze Kapiteynen wierden; dog zy storven beyde in *Estramadura*, de derde, dat myn waarde *Luzindo* was, die ik noyt niet zal vergeten als de geestigste van alle zynde, bleef in 't huys van zyn Vader. Hy verzekerde my dat hem nog alles geheugde wat hy van zyn vii jaaren af gedaan had, dat hy toen met kleyne kinderen het spel van *man en vrou* speelde, en dat hy voor zyn xii jaren een volkomen kennisse van de neyging der natuur had, en dat hy 'er de zuiverheyt van verloor, in een vermaak, dat hy met eene van zyne volle nigten nam. Zyn Vader die genegen was

was hem een opvoeding na zyn staat te geven , zond hem in 't *Collegie* der Jesuiten , om aldaar de letterkonst te leeren , en dewyl hy geen minder verstand tot goede als quade zaken had , deed hy in minder als twee jaaren zulke groote voortgangen in de latynsche tale en de *Poësy* , dat hy in de gedagten van zyne *Professoren* voor een wonder van de jonge zynes tyds doorging. De eerwaardige Vaders doen hun best , om zodanige leerlingen in hun gezelschap te lokken , die zy 't bequaamst vinden , en zy verzuymen niets van 't geene dit kan bevorderen ; de bequaamheyt en het ongemeene verstand , dat zy in myn waarde *Luzindo* ontdekten , bragt te weeg dat zy hem streelden , en hem te eeten nodigden , zy boden hem zelfs een beurs met geld aan , dog hy had te edelen hart om 't zelve aan te nemen ; want hoewel hy nog jong was , kon hy de oogmerken van deze listige Vaders nogtans wel doorgronden. Ondertusschen zey hy my , dat hy lust hebbende , eenige van hunne streeken te leeren , die voor de geestigste , waar toe de menschen bequaam zyn , doorgaan , hy hen geen antwoord wilde geven , waar by hy hen volkomen af sloeg. Hy hield hen in twyfel , of tusschen hoop en vreeze , van hem te houden of te verliezen , en dit duurde agt volle maanden.

Dewyl deze Monniken wisten , dat hy de goederen van zyn Vader moest erven , vermenigvuldigden zy hunne *Batteryen* tegen *Luzindo* ; dog hy was doof op hunne overredingen. Hy was te *galand* en te welgemaakt om zig in dit gezelschap van redelyke Vossen te laten besluyten , en een muts met vier hoornen te dragen ; om dat hy in plaats van dit zelfs te doen , toen zeer

wel een middel wist, om die aan andere op te zetten; dog eyndelyk alzo 'er niets was, dat hem kon bewegen om het Jesuiten-kleed aan te nemen, sloegen zy den weg van geweld in, zy besloten hem in cene van hunne Cellen, en zeyden zo hy weygerde het kleed van den order aan te nemen, hy niet moest denken daar oyt uyt te zullen geraken.

Myn arme *Luzindo* zig dus in hunne netten gevangen ziende, was genootzaakt om voor het geweld te wyken. Hy zey dan, zig zeer vergeenoegt aanstellende. *Myn eerwaardige Vaders, ik heb tot nog toe gemeent dat gy met my spotte, en dat gy zulken geringen onderwerp niet met ernst in uw Maatschappy wilde ontfangen, dog tegenwoordig gelove ik dat gy ernstig spreekt, en ik merke de aanbieding die gy my doet als de grootste eer aan, die ik in de werelt kan verwagten, en om u te overtuigen dat 'er niets is, dat ik met meerder drift wensche, verzoeke ik, dat gy my aanstonds dit kleed aantrekt, om daar door de tegenaankantingen die myn Vader mogt doen, te beletten; dog ik neme het kleed onder voorwaarde aan, dat gy my de vryheyt geeft, om morgen met eenige van de eerwaardige Vaders by hem te gaan eeten* De Monniken waren zeer voldaan over deze redenen, en stonden hem toe, dat hy begeerde. Des avonts trok men hem het kleed aan, en daar op bedreef men groote vreugde in het Collegie. *Luzindo* ging 's avonts ten 10 uuren na 't bed, niet om te slapen, maar om des nagts middelen te bedenken, deze goede Vaders met de zelve munt te betalen, die hem gedwongen hadden het kleed van de ordre aan te nemen, en na veele overwegingen schoot het hem te binnen om de volgende Brief aan zyn Vader te schryven.

M Y N

M Y N H E E R

Ik wierd gisteren door de grootste en wreedste Roovers van de werelt gevangen genomen, en na my weggevoert te hebben, overreedde het hooft van de bende my, om my in een Jesuiten kleed te vertoonen, om u te beter te kunnen besteelen. Dewyl gy de schout van de stad zyt, kunt gy u van hen verzekeren en daar door bevryden.

Uw zeer nederige in zeer gehoorzame zoon.

Daar op schreef hy een ander met deze be-
woordingen.

M Y N H E E R.

Wees niet verwondert dat ik in een Jesuite gewaad by u kome, ik zal u mondeling de hemelsche redenen zeggen die my daar toe bewogen hebben, ik hoope morgen by u te eeten. Ondertusschen blyve ik. enz.

Hy vertoonde des anderen daags, s'morgens, de tweede brief aan den *Rector*, en zey hem, dat hy 't goed vond, om die aan zyn Vader te zenden, zo ras zy by de stad waren, door de huysgenoot die hen zou vergezellen, den inhoud van den brief in de gedagte van de nieuweling, wierden in 't algemeen van alle de Monniken goetgekeurt en gepresen, zo dat hy en een van de voornaamste zig op weg begaven: wanneer zy twee mylen van de stad af waren, alwaar den Edelman woonde, zond *Luzindo* de eerste brief

met de knegt af, en na dat zyn Vader dezelve gelezen had, zond hy de knegt na de gevankenis, deed zes man wapenen, om het hooft der Rovers te ontfangen. Zy quamen ook wel haast, en hadden zo ras geen voet op de aarde gezet, of men verzekerde zig van de oude Rover, en zonder na hem te willen luyfteren, zond men hem in een gat alwaar hy dien nacht en de volgenden dag zonder eeten, drinken, slapen, en zonder met iemand te spreken, doorbragt. De knegt had het in al dien tyd niet beter, als de Eerwaarde Vader. Des anderen daags vertelde, *Luzindo* zyn Vader de ware *History*, en na het kleed aan de eerwaarde Vader Rover te rug gezonden te hebben, ontsloeg men hem, en belaste hem om aanstonts buyten de stad te vertrekken, zo dat hy met de grootste ontfsteltenis half dood zynde, en met honger en dorst, zonder zyn Nieuweling *Luzindo* t'huys quam; welke van ieder een over zyn geestige uytvinding en behendigheyt gepresen wierd, die hy gehad hadde, om met deze bedrivers te spotten, en zig van het kleed te ontslaan, dat hy even te vooren door geweld moest aantrekken.

Luzindo bleef eenigen tyd by zyn Vader, alwaar hy niet dagt, dan om zyn Hof by de *Dames* van die plaats te maken, dewyl hy jong, welgemaakt en geestig was, had hy wel haast de genegentheyt van zes van de voornaamste gewonnen; dog 't was niet zonder verdriet, dat zy het uytwerkzel vernamen, dat haar blinde liefde te weeg gebragt had; dewyl de schout deze minnehandel van zyn zoon niet ongestraft kon laten, was hy genootzaakt hem na de stad te zenden, om aldaar de wysbegeerte

te

te leeren. *Luzindo* had deze goede hoedanigheyt, wanneer hy in de *Filosofie* en Godgelcertheyt *studeerde*, om zyn tyd, tusschen de vermaken en de studie te verdeelen, en in der daat, hy deed zo veel voortgang in de eene als de andere. Hy voltrok alle de oefeningen, beweerde stellingen, en ontving de *Dokters muts* met veel toejuiching, en zo hy niet veel eer in de hooge school van *Venus* behaalde, hy wierd nogtans voor zeer verliest gehouden.

Ik maakte kennis met *Luzindo* op dien dag, wanneer hy *Dokter* gemaakt wierd, en dewyl onze *humeuren* zeer wel over een stemden, wierden wy wel haast naau verknogte vrinden, zo dat wy niet meer zonder elkander konden leven. Ik had een huys voor my, dat groot genoeg was, om daar in twee lighamen en een ziel te huysvesten. Ik bood de helft daar van aan myn vrind aan, en hy deed my een onuytdrukkelyk vermaak aan, met het zelve aan te nemen, zo dat wy niet lang daar na onze geheymste minnehandelingen aan malkanderen mededeelden; en de konststreeken waar van wy ons bedienden om onze voornemens uyt te voeren; en niets was 'er dat ons meer vermaak aandeed, dan daar van te spreken.

Dewyl hy my de eer aandeed, my voor zyn beste vrind te houden, en die het bequaamste was om hem raad te geven, zey hy my eens op een avond, dat zyn Vader genegen was hem een Priester te doen maken, en dat hy gevaar liep zyn gunste en vaderlyk erfgoed te verliezen, zo dat hy zig daar tegen aankantte, zo dat hy, zo ik hem geen beter raad kon geven, voorgenomen had, het goetvinden van zyn vader blinde-

lings op te volgen. Na eenigen tyd in overwe-
ging genomen te hebben, 't geene hy my zeyde,
antwoorde ik hem, myn vriend daar is niets dat
u ongerust moet maken, gehoorzaam aan uw
vader, om zyne goederen te erven, want dit is
het voornaamste, en naderhand wanneer gy na
den Biffchop zult gaan om de orden te ontfangen,
zal ik met u gaan, en gy zult my in 't oor luyf-
ten dat het u meening niet is, de order te ont-
fangen, en dat gy 't niet dan uyt toegeventheyt
voor uw vader doet, wanneer gy zyne goederen
dan zult hebben, en lust hebt om van ftaat te
veranderen, zal ik verklaren, fweeren en betuy-
gen, dat gy my gezegt hebt, dat men u 'er toe
gedwongen heeft om de orden te ontfangen, en
dat gy daar toe de meening niet gehad hebt, de-
wylze zonder deze volftrekte noodzakelyke voor-
waarde van geen uytwerkinge zyn.

Den raad die ik myn vriend gaf, behaagde hem
zo zeer, dat hy buyten zig zelveu fcheen ver-
voert te zyn; hy beloofde my dit op te volgen,
en 's anderen daags fchreef hy aan zyn Vader
dat hy een tegenzin in de godloosheden hebben-
de, die 'er in de werelt wierden bedreven: hy
befloten had de Ordre aan te nemen, zo ras hy
zulks zou goetvinden. Deze brief gaf zo veel
vermaak aan den fchout; als de buytenfpoorig-
heden van *Luzindo*, hem verdriet veroorzaakt
hadden, om geen tyd te verliefen ging hy na de
ftad, en hy had agting genoeg by den Biffchop,
om hem geduurende de vafte de ordre van onder
Diaken, van *Diaken* en van Priester te geven; zo
dat *Luzindo* die op Paaffchen, alle tot groot ge-
noegen van de vader had, die na zyne twee an-
dere zoonen verlooren te hebben, zyn goed aan
myn

myn vrind gaf, behalven een kleyn jaargelt dat hy tot zyn onderhoud behield, hebbende zyn jongſte dogter reets voorzien, met die in een Klooster beſtelt te hebben, de ſchout ſturf kort daar na. En *Luzindo* zag zig zo haalt niet in volkomen vryheyt, en met geld genoeg voorzien, om zyn neyging op te volgen en zyne driften te voldoen, of hy begon om zo te ſpreken te leven, en hy liet zig ten deele door myn raad beſtieren, my als zyn Meester of beſtierder aanmerkende.

De eerſte ſwarigheyt die wy op onzen weg ontmoeten, was, dat de Raatsheer P. E. die weduwenaar en een nabestaande vrind van *Luzindo* was, en behalven dat een ryke gryzaard zynde, en ook Godvrugtig tot bygelovigheyt toe, een Nigt van een ongemeene ſchoonheyt by hem had, die hy met zo veel voorzorg bewaarde dat het onmogelyk viel haar te zien.

Dewyl deze oude bygelovige oom met een ſleutel de deur onder aan de trap telkens toefloot, wanneer hy uytging, 't geen hy ook deed wanneer hy t'huys quam, alwaar niet dan een myd was om hem te dienen, en een knecht om voorraad te kopen, die hy aan de meyddoor een draaypont aan de zyde van de deur gaf. Zo dat deze onnozele jonge Juffrou, veel korter en beſlotener gehouden wierd als of ze in een Klooster ſtak, *Luzindo* die luſt had om deze teere ſpruyt magtig te worden, bezogt zyn nabestaande vrind eens, om met hem over eenige zaken van zyn erffenis te raadplegen. Na dat hy de raad van den grysaard ontfangen had, ſprak hy niet dan van de kragt van 't gebed en van de vermaken die men in een heylig leven ſmaakt, en hy drukte

zig met zo veel welspreekentheyt en nadruk uyt, dat de goe man hem als een Engel aanmerkte, en hy dankte God dat het hem behaagt had het harte van *Luzindo*, op zulken verwonderlyken wyze te bekeeren. Deze oude Raatsheer had het voorregt, om een Kapel en een Autaar in huys te hebben, om aldaar, wanneer hem behaagde, de Misse te laten doen, zo dat hy *Luzindo* verzogt, den dienst den volgenden dag daar op waar te nemen. Hy verzuymde niet zulken schoonen gelegentheyt van deze Nigt zo hy dagt te kunnen zien, waar te nemen, wiens schoonheyt zo veel gerugt maakte; dog hy had het vermaak niet waar mede hy zig vleyde, want zy quam gedekt van boven om de Misse te hooren.

Hy deed die met zo een valsche *devotie* als hy kon, en maakte een lang *Memento Domine* enz. niet om aan zyne zonden te gedenken, maar aan middelen om nieuwe te bedryven. Dewyl hy bespeurde, dat den gryzaard met zyn *devotie* was ingenomen, kreeg hy nog meer hoope dat zyn onderneming zou gelukken; na dat den dienst geeyndigt was, bragt *Luzindo* nog een langen tyd voor het Autaar in zugtingen, overdenkingen, en dankzeggingen voor het Autaar door, zo ras als hy op gestaan was, zond de oude Raatsheer die hem in de naaste kamer wagte, zyn dienstmaagt by hem, om hem te verzoeken een kopje *Chocolade* te nemen; dewyl hy de gelegentheyt zo gunstig vond, en dat 'er geen tyd moest verzuymt worden, zey hy tot de dienstmaagd. Myn zuster, ik belaste u van Godtswege aan uw meesters te zeggen, dat de Heere in de gewyde *hostie* my iets geopenbaart heeft dat haar geluk betreft, dat zy
my

my dan buyten kennis van myn Oorn een oogenblik dient te spreken, en my daar omtrent met twee woorden haar gedagte doet weten, die zy op een briefje kan zetten, dat gy in de beker kunt steeken. Zo ras als ik wederkome, voor het tegenwoordige ga in vrede, en breng de *Chocolade*.

www.libtool.com.cn

Hy sprak deze woorden met zo veel aangenaamheyt en nedrigheyt, dat de onnozele dogter aanstonts dagt, dat God door de mond van *Luzindo* zyn dienaar zelfs met haar sprak. Terwyl de dienstmaagt na de kamer van haar meestres ging, ging hy met tranen in de oogen by den *devoten* Raatsheer; dog inwendig lagchende over de list die hy bedagt had. De goede Gryfaard hem in dezen staat ziende, vroeg of hy by gebrek van voedsel ook eenige pyn gevoelde? neen myn Heer antwoorde hy, 't is een geestelyke vreugde, die ik uyt den Hemel ontfange, telkens als ik de Misse in een plaats doe die zo stil en afgezonderd is, als uw *Kapel*, alwaar de stilswygentheyt zo groot is, dat men 'er een mug kan hooren vliegen. Wat een vermaak is het; om met een geruyst gemoed, en in een plaats gelijk deze is deze onuytsprekelyke verborgentheden van ons geloof te overpeynzen! ik geloof dat zo een mensch, in dit sterffelyke leven de glory van God op aarde kon zien, dat het niet dan in deze Goddelyke *Kapel* zou kunnen wesen? wat zyt gy gelukkig myn waarde Heer dat gy hier deze verrukkende vermaken geniet, en dat gy verzekert zyt nog grooter in de toekomstende eeuwen te zullen smaken! De Raadsheer stond als opgetogen wegens het genoegen dat hy in deze redenen gevoelde, hy verbeelde zig een

andere *Paulus* te hooren, hy verheerlykte God over de wonderbaare verandering die zyn goetheyt in *Luzindo* gewrogt had, aan wie hy ten antwoord gaf, dat hy zeer wel vergenoegt was dat zyn Kapelle hem behaagde, en dat hy aldaar alle dagen geliefde te komen om de Misse te doen, dog hy dagt dat het te veel moeyte voor hem zou zyn, om alle dagen, nugteren zynde; zo ver te loopen. Wanneer onze lighamen in 't graf leggen zey *Luzindo*, zullen ze in eeuwigheyt vasten, en onze zielen zullen met de heerlyke tegenwoordigheyt van God in den Hemel verzadigt worden; en om deze korte tyd wel te besteden, is het nodig, dat wy met vasten en gebeden op aarden leven als het eenigste middel zynde om de drie doodelyke vyanden van onze ziele te overwinnen. Alle de woorden die hy uytprak, waren als zo veele vuurige pylen die zagt in het hart van den gryfaard drongen, van wien *Luzindo* de aanbieding met veel nederigheyt aannam.

De dienstmaagt quam met de *Chocolade* beneden, en na dat *Luzindo* die nemende het een en 't ander gepraat had, nam hy affcheyd van den Raadsheer, en quam 't huys om my te vertellen wat hy gedaan had. Ik keurde zyn doen goet, dog dewyl hy de magt nog niet verkregen had om de biegt af te nemen, ried ik hem om zonder uytstel daar toe verlof te verzoeken, dewyl de *Doktoren* in de Godgeleertheyt niet verplicht zyn, om daar toe een *Examen* te ondergaan, om dat haar *Karakter* van zelfs genoeg is, verkreeg *Luzindo* aanstonds verlof tot het geene hy verzogt, dit nieuwe voorregt stelde hem in staat, om de snoodste bedrieger te worden, mooglyk zou hy 't zonder dit voordeel niet geworden zyn, en de

de raad die ik hem gaf was van een groote nuttigheyt om in zyne ondernemingen te flagen, dewyl hy den volgenden dag in de *Kapel* van den Raatsheer ging, maakte zig dezen gryfaard gereet, om het *Sakrament* met zyn geheele familie in 't byzonder te ontfangen, en verzocht *Luzindo* om haar de biegt af te nemen, en drie ouwelen meer in de offerfchaal te leggen, om ze te wyen; na een korte voorbereyding ging hy zitten en hoorde eerft de gryfaard, die, hoewel hy geen doodelyke zonde had te belyden, zo vol van bekommertheden in zyn gewiffe was, dat hy de arme *Luzindo* meer dan een half uur met lastige dingen ophield, die genootzaakt was gedult te niemen; dog eyndelyk zond hy hem *geabsolveert* weg, na dat hy hem de beste en heylzaamfte raad gegeven had, die hy kon bedenken. De Nigt quam vervolgens met een dekzel voor haar aangezigt, en hy merkte uyt haar biegt dat de schoonheyt van haar ziele niet week aan die het gerugt haar lighaam toefschreef. Dit verpligte hem, om zig in de palen der zedigheyt te houden, en na haar ter dege vermaant te hebben, om ten minften driemaal ter week te biegten, zond hy haar met een ligte *Penitentie* weg, die hy haar op'ey. Eyndelyk nam de dienstmaagt plaats, en na dat zy haar zodanig op haar knyen nedergeleyt had, dat ze haar meester de rug toekeerde, die in diepe overdenkingen was opgetogen, nam zy een brief uyt haar boezem, die zy aan *Luzindo* overgaf. Alle de zonden waar mede de dienstmaagt haar zelven beschuldigde, waren vervloekingen die zy aan haar Meester deed, wegens de zorg die hy nam, om haar met haar Meestres opgeloften te houden, zonder haar de vryheyt te vergun-

gunnen, om met iemand te spreken; maar voegde zy 'er by, zy hoopte dat *Luzindo*, indien hy maar de minste goetheit voor haar meester had, tog geliefde te bewegen; om haar eenig onschuldig vermaak te vergunnen, en dat zy verzekert was, dat hy het zou doen, zo hy 't maar voorstelde, dewyl hy 's avonts te vooren, in de vermaning die hy volgens zyn gewoonte gedaan had, om haar tot het ontfangen van het Sakrament te bereiden, haar belast had God te danken, dat hy tot haar vertroosting *Luzindo* nog had willen zenden, die een Engel op aarden was.

Luzindo antwoorde aan deze dienstmaagt, dat hy aan haar slaverny zouden denken, en aan de midelen om ze alle beide een onschuldig vermaak te doen genieten, zo zy zyne raadgevingen met alle mogelyke geheimhouding ondersteunden, de dogter beloofde hem dit, bevestigende haar belofte met een teken des kruis, dat zy maakte, en scheide vol blydschap van *Luzindo* af, die haar zeide, dat hy haar des anderen daags antwoord zoude geven, en dat zy het in de beker zou vinden, daar op stond hy op, en na zig ten twedemaal voor het Altaar ter nedergebogen hebbende, kleeedde hy zig, en begon de Misse. Men kon zig ligtelyk de staat verbeelden waar in *Luzindo* zig bevond, met de brief in zyn zak, en de duyvel in zyn hart, wanneer hy ging vieren, wyen, en het lighaam en bloed van Kristus te handelen. 't Zy hoe 't wil, hy deed de Misse met zo veel *presentie* als of hy met de kaart gespeelt had, en wanneer hy de *hostie* aan de Nigt gaf, dewyl zy die niet kon ontfangen zonder het dekzel op te ligten, dat haar trony bedekte, zag hy haar, en haar het lighaam van Kristus in de mond

mond gevende, ontfing hy door de oogen, het doodelyke vergif van zyn ziele. Hy zag, zeg ik, op de trony van deze jonge Juffrouw, de dood van zyn hart, en in haare oogen twee flikkerende starren die 't verderf en den ondergang van beyde moesten veroorzaken.

Hy had alle moeite des werelts, om de Misse te voltoeyen, en hy wenschte den grysaard wel twintig maal een schielyke dood toe. De dienst geeindigt zynde, boog hy zig voor het Altaar, niet om God te danken; dewyl hy niet eens om Hem dacht; maar om op de toveragtige schoonheyt van deze jonge Juffrou te denken, en op de midde-len om zyn voornemen ten einde te brengen. Eindelyk hoorde hy, dat ze met haar dienstmaagt na haar kamer ging; dog dewyl de oude nog op zyne knyen lag, belette hem de gevoegelykheit, om eer als de meester van het huis op te staan. Het vuur dat hem verteerde deed hem vervloekingen uitbraken tegen den Raatsheer, en zyn *Devotie*, hy vervloekte hem duisent malen in zig zelfs, zo dat hy al verscheidemaal de gedagten kreeg om op te staan, en hem te vermoorden, en zou het ook gedaan hebben, zo hy niet gevreesd had, dat dit hem belet zou hebben om in zyn onderneming te slagen. Deze aanmerking deed hem gedult nemen, tot dat hy den inhoud van de brief gezien had, die den Juffrou hem had geschreven. Zo ras als den ouden zyne alleen-spraak geeyndigt had, stond hy op, en *Luzindo* ook, hy nam afscheid van de goe man, en niet tegenstaande de verzoeken die hy deed, van te wagten tot dat hy *Chocolade* genuttigt had, bedankte hy hem onder voorwendzel dat hy een voornemen had, om den geheelen dag, tot wel-stand

stand van zyn familie te vasten. Dit behaagde den gryfaard zodanig, dat hy 'er hem duisent malen voor bedankte, en des anderen daags hem de eere aan te doen om by hem te komen eeten; op dat hy het vermaak van zyn geselschap langen tyd mogt genieten, en met hem zo over Geestelyke zaken als die zynegoederen betroffen, mogt spreken. *Luzindo* bedankte hem, en daar op scheiden ze.

Zo ras als *Luzindo* thuys was gekomen, opende hy de Brief van de jonge Juffrou, en vond daar in, 't geen volgt.

Eerwaardige Doktor *Luzindo*.

Alzo uw deugtzzaam gedrag, u een groote agting in het gemoet van myn oom heeft verkregen, hoope ik binnen weinig dagen gelegenheit te vinden om met u te spreken, en van de openbaring berigt te ontfangen, die gy nopens myn geluk gehad hebt, ondertusschen zult gy my ten hoogsten verpligten, met my te laten weten, of gy dit door een brief goet keurt, die gy in de beker zult doen. Myn dienstmaagt is gelukkiger dan ik; dewyl zy het voordeel heeft, om u van *Chocolade* te bedienen. Myn Oom wil u verzoeken morgen by hem te eeten; dog ik ben noyt aan tafel wanneer 'er een vreemdeling is; dog ik zal nogtans digt genoeg by u zyn, om uwe Goddelyke redenen aan te hooren, en 't zal een groot genoegen geven, aan U.

Zeër nederige &c.

Den brief toonde de onnozelheit van *Donna Antonia* aan, (dus wierd deze Juffrou genoemd) dewyl zy 't als een groot geluk aanmerkte om *Luzindo Chocolaat* toe te dienen, die zy als een Engel op aarde aanmerkte, gelyk haar oom's
avonts

avonts te vooren gezeit had. *Luzindo* wierd door veele gedagten herwaarts en derwaarts gesslingert. Dan bragt hy zig eens te binnen de afschuwel-lykheit van de misdaat die hy zou bedryven, zo hy de zuiverheit van de ziele en de kuisheit van *Donna Antonia* bezoetelde, een oogenblik daar na maakte hy aanmerkinge op de brandende begeerte van zyn hart, en op de pas die hy reets gedaan had om zig bezitter van dit dierbaar juweel te maken. Wy wenschten duisentmalen een middel uyt te vinden om de zuiverheit van deze Iuffrou te bewaren, en myn vrind te gelyk, van een drift te bevryden, die hem geen rust overliet: maar ag! zo ras als *Luzindo* my daar over geraadpleegt had; stelde ik zyn gemoed gerust. Ik zei hem, dat hy de agting zou verliezen die hy in het gemoed van den grysaard verkregen had, en ik gaf hem tekennen, dat het goed was onder den schyn van Godsvrugt en heiligkeit, een middel uyt te denken, om de oom en nigt te verblinden, zyn voornemen in 't werk te stellen en hem door een verschyning of openbaring te misleiden, dat ik wat het overige belangt, hem uyt alle belemmering zou redden.

Wat nadeelige raadgevingen zyn zodanige als die van *Don Jofef* aan jongelingen! hoe eerlyken man dat men is, hoe uitnemend de beginzelen zyn die men heeft, zo men het oor aan zulke gevaarlyke raadgevingen leent, zal men wel haast bedorven zyn, en men is zo na by zyn verlies, zo na lighaam als na ziele, dat het veel beter was te sterven, dan na zulk slag van raadgevingen te luisteren.

Don Jofef was zelfs een Priester en *Kanonik* van de hooftkerk. Zie daar nogtans de raad die hy
aan

aan een andere *Priester* gaf, en uyt zyn bedreventheit om zulken raad te geven, kan men ligtelyk van zyn gedrag en verkeerling oordeelen. Zo God my gezontheit verleent, ben ik voornemens het ook in 't ligt te geven, neffens het overige van den bedriegelyken *Priester*, dog laat ons wederom tot *Luzindo* komen.

Dezen man van een ongemeen verstand (voegt 'er *Don Josef* by) zig door myne goede raadgevingen gedrongen ziende, besloot, om alles liever te wagen dan zig van zulken geluk op aarde berooft te zien, en na zyne gedagten by elkan deren verzamelt te hebben, keurde hy 'er eenige af en besloot aan *Donna Antonia* de brief te schryven, die volgt, en ze in den beker te doen, volgens het verzoek dat zy op een onnozele wyze aan hem gedaan had.

Myn waarde zuster in Kristus.

Ik ben volgens last uyt den Hemel verplicht, u te berigten, dat gy u voor het uitnemende gevaar moet wagen, waar mede gy bedreigt word, en dat gy het noyt zult kunnen ontgaan dandoor de bystand van den almachtigen, en van zyn zeer nedrig, en zeer onwaardig schepzel.

LUZINDO.

Deze brief vol nadruk, scheen my de beknopste en de kragtigste die men over dit onderwerp kon schryven, zo dat wy het overige van de zaak aan den duivel overgevend, den dag volgens gewoonte doorbragten. Des anderen daags ging *Luzindo* na de *Kapel* van den *Grysaard*, en na de gedane pligtplegingen deed hy de misse en de brief in den beker. Zo ras als *Luzindo* en
den

den gryfaard hunne overdenkingen geeyndigt hadden, gingen zy in een andere kamer om *Chocolade* te nuttigen die haar door de dienstmaagd gebragt wierd, welke met een blymoedig gelaat, waar mede haar ziel aangedaan was, by *Luzindo* bleef staan, tot dat zy gedaan hadden. Agter de stoel van *Luzindo* was een kleyn venstertje; dat hy eerst voor een (a) rust altaar, of een kleyn kasje aan zag, dog 't was in der daad een venstertje waar door den gryfaard gewoon was te begluuren, wat zyn Nigt uytvoerde, wanneer ze in haar kamer was, zy quam toen digten by om hunne t'zamenpraak des te beter te kunnen verstaan, gelyk *Luzindo* naderhand gehoort heeft, zo ras als de dienstmaagt vertrokken was, begon den ouden aan *Luzindo* de geheele *historie* van zyn leven, van zyn *Conscientie*, en van zyne tydelyke dingen te vertellen, op zo een wyze als hier na volgt.

„Ik zal u niet van de voorvallen myner jeugt
 „spreken, die zo schandelyk geweest zyn, als
 „ik my kan verbeelden; dog ik heb zo veel
 „vertrouwen op de Goddelyke barmhartigheyt,
 „dat ik my verzekert houde, dat hy ze my alle
 „vergeven heeft. Na dat ik u moey getrouwt
 „had, wien ik in verscher geheugenisse zal hou-
 „den, zo lang ik in 't leven blyve; also zy zeer
 „Godvrugtig en een goe kristen vrou was, ver-
 „toonde zy my de zotheden en ydelheden des
 „werelts. Ik droomde verscheyden nagten dat
 „ik iemant in witte klederen in myn kamer zag,
 „en ik geloof dat ik hem ook zekerlyk zal ge-
 „zien hebben, welke tot my van den staat des
 „toekomenden levens sprak, en die my ook
 „II. DEEL. Z „over-

(a) *Reposoir*.

„ overrede om een afgezondert leven te leyden.
 „ Deze verschyning en de schielyke dood van
 „ myn vrou, zyn de oorzaak dat ik deze levens-
 „ wyze nog opvolge, en dat ik de zaken van
 „ myn beroep laat vaaren, dezelve alstegevaar-
 „ lyk voor de rust van myn gewisse, en de Za-
 „ ligheyt van myn ziel aanmerkende. Ik had
 „ voorgenomen my in een Klooster te begeven,
 „ of een kluyfenaar te worden, om zo het ove-
 „ rige van myne daagen met de overdenking van
 „ de verdorventheyt dezer werelt, en devreugde
 „ van de toekomende, door te brengen. Maar
 „ myn Biegtvader die de voorleden week sturf,
 „ en wiens verlies ik als onherstelbaar zou be-
 „ treuren, zo ik het geluk niet had van u teken-
 „ nen, deze ried my dit af, eer ik myn nigt
 „ voorzien, en haar een goet heenkomen in de
 „ werelt bezorgt had. Hy voegde 'er by, dat
 „ dewyl zy t'zedert den ouderdom van drie jaren,
 „ geen vader nog moeder gehad heeft, en dat ik
 „ geen andere kinderen dan deze nigt had op te
 „ voeden, ik verplicht was om 'er zorg voor te
 „ dragen, dewyl zy haar zou kunnen laten ver-
 „ leyden, zo ras ik myn voorname zorg omtrent
 „ haar opvoeding liet varen.

„ Ik heb 't haar voorgestelt, om haar een Non
 „ te doen worden; dog zy schynt geen gene-
 „ gentheyt voor deze levenswyze te hebben; en
 „ dewyl zy in 't geheel van de wereltfche zaken
 „ niet weet, hope ik dat zy haar na myn begeerte
 „ zal schikken, en genegen zyn, om een man
 „ uyt myn hand te ontfangen die ik haar toege-
 „ dagt hebbe.

„ Don Pedro M-Z is een deugtzaam jongeling,
 „ en die ryk is, en met de 3000 Pistoletten die
 „ ik

„ik genegen ben *Donna Antonia* mede te geven,
 „zullen zy eerlyk kunnen bestaan, en met een
 „aan haar zaligheyt denken; wat het overige van
 „myne goederen betreft, ik heb voorgenomen
 „om ze aan het franfiskaner Klooster te maken,
 „alwaar myn vrou begraven is, onder voorwaar-
 „de dat zy my na myn dood aan haar zyde zul-
 „len zetten, en dat deze goede vaders alle da-
 „gen Miffen zullen doen om onze zielen uyt het
 „vagevuur te verlossen; zo haast als ik deze
 „dogter uitgchuwelykt zal hebben, heb ik voor-
 „genomen haar den zegen te geven, en van de
 „zorge en moeyte die men genootzaakt is in de
 „werelt te hebben, volkomen afstand te doen.

„Dewyl den Almagtigen uw de genade bewee-
 „zen heeft om u een grooten overvloed van zyn
 „Goddelyk licht mede te deelen, dat hy door zyn
 „goetheyt wil agtervolgen, bidde ik u in den
 „naam van zyn H: moeder, om my met uwe
 „raadgevingen te begunstigen, en my te zeggen
 „of gy myn voornemen toestemt of af keurt.
 „Ik zal myn blindelings aan uw raad gedragen,
 „en ik begeere niet anders dan my van de be-
 „kommeringen te ontslaan, die myn gewisse
 „ontroeren.

Wanneer de goe man met spreken ophield,
 fweeg *Luzindo* nog eenige tyd, met een neerge-
 flagen gezigt stil; eyndelyk beantwoorde hy den
 gryfaard met deze woorden. „Ik sta verbaast
 „over de ondoorgrondbaare geheymen van God!
 „hoe veel middelen heeft hy niet om ons zyne
 „gunste te bewyzen, aan ons die niet dan ellen-
 „dige fchepzelen zyn. Ik kan u voornemen in
 „alles wat gy de goetheyt hebbe my mede te dee-
 „len, niet goetkeuren; dog den Hemel begint

„zig noyt door een verschyning te openbaren ,
 „zonder zyn heylzaam werk ten'eynde te bren-
 „gen , gy moet uw voornemen niet werkstellig
 „maken , ten zy gy door dezelve verschyning
 „weet , dat het goet is. Daarom zal ik wat een
 „veragtelyken schepzel ik ook ben , vasten , en
 „God bidden dat hy de zelve verschyning wil
 „doen duuren , om u daar door zyn heylige wil
 „te openbaren.

Den grysaard die veel op de deugd van *Luzindo* vertroude , vond zyn raad zo verstandig dat hy zig bereyde om een andere verschyning te hebben , dus ver waren zy , toen men begon te eeten. *Luzindo* at zeer weynig , om dat zyn inbeelding te veel met de schoonheyt van *Donna Antonia* vervult was , 't geen de oude Raatsheer aan de diepe overpeynzinge van Goddelyke zaken toefschreef , waar mede dat hy hem oordeelde bezig te zyn. *Donna Antonia* stond zo lang , als de maaltyd duurde ; dog eyndelyk hoorde zy niets meer ; want zo haast het eeten gedaan was nam *Luzindo* affcheyd van den Grysaard , en ging na huys.

Luzindo , en ik gingen deze avond onze gewoone uytspanningen verrigten , en na dat hy de gantsche t'zamenspraak , die hy met den ouden gehouden had , had vertelt , zey ik hem , dat 'er alles te hoopen was , en hy alles wat hy wenschte zou verkrygen. 't Is waar , dat *Luzindo* zo vaardig niet was , als ik , maar hy voerde de zaak met veel verstand en zedigheyt uyt.

Dewyl het den volgenden dag biegttyd was , verwagte hy eenige tyding van *Donna Antonia* , 't zy by monde , of in geschrifte , in der daat hy bedroog zig niet in zyne gedagten ; hy ging in
 de

de Kapel alwaar hy zig gereet maakte om de biegt van de geheele familie te ontfangen. De Oom maakte een begin, hy hield *Luzindo* langen tyd op, en vroeg hem om raad, hoe hy de zaken moest aanleggen, om het spook te antwoorden. Men moet zey myn vrind, eerst luyfteren na 't geen het spook u zal zeggen, en u ten eenemaale aan zyn Godsprake onderwerpende, zult gy het antwoord gered hebben dat gy doen moet. Daar op ontfing den ouden de *Absolutie* van *Luzindo*, en toen quam de Nicht, die hem zeyde, dat zy niets te biegten had, als de groote ongegrustheyt, waar in de redenvoering haar gebragt had, die zy agter 't venster had aangehoort, wegens het voornemen dat haar oom opgevat had, om haar aan *Don Pedro* uyt te huwelyken; zy voegde 'er by, dat ze uyt vreeze van langer te biegten, als zy gewoon was, een zeer wytloppige brief had geschreven, waar op zy van hem een spoedig antwoord verzogt. *Luzindo* wilde haar om de zelve reden niet langer ophouden, hy zey haar datze tot 's anderen daags toe gerust zou zyn, en dat hy dan het afdrukzel van de sleutel op een stuk wasch mogt hebben, van de deur die op de straat uytquam, en van die welke in de trap was, zelve hem morgen te geven, of onder het *Misboek* op den Altaar te leggen. Zy ontfing deze raad met vermaak, en beloofde dit stipt te zullen opvolgen, en daar op zond *Luzindo* haar met de absolutie weg.

De dienstmaagt quam na de meesters, en het eerst dat zy deed, was de gemelde brief aan *Luzindo* over te geven, en dewyl zy niet veel zonden te biegten had, vroeg zy hem, wanneer hy haar meester zou doen bewilligen, om eenige on-

dige uytspanningen aan hen toe te staan? want voegde zy 'er by, t'zedert myn meestres uw brief heeft gelezen en de redenvoering van haar Oom gehoord heeft, is zy in een schrikkelyke ongerustheyt, en zy haakt niet dan na gelegentheyt om met u te spreken, overtuygt zynde dat 'er niemand dan gy onze verlosser kunt zyn. *Luzindo* zey haar dat ze goeden moed moest hebben, haar meestres vertroosten, en haar verzekeren, dat hy haar binnen twee nagten zou spreken, en haar dan zou zeggen wat ze in die gelegentheyt, waar in ze haar bevond, doen moest, belovende met eenen aan de dienstmaagt dat hy haar zo gelukkig als haar meestres zou maken, indien ze zyne beveelen wilde opvolgen. Wat een blytschap was dit niet voor deze onnozele dienstmaagt, om zulke woorden en vertroosting te mogen hooren, zy beloofde hem alles te zullen doen, wat zy begeerde, en haar meestres te overreden, 't zelfde te doen, en daar op zond hy haar zeer voldaan zynde, te rug.

Na haar biegt aangehoort te hebben, zey hy de Misse, en bediende aan alle drie het *Sakrament*, inaar wanneer hy by *Donna Antonia* quam, hield hy wat op, om het vermaak te hebben van haar te beschouwen, en zo haast de mis gedaan was, nam hy affcheyd van den ouden, quam t'huys zonder *Chocolade* te kunnen nemen, door het ongedult waar in hy was, om den inhoud van de Brief van *Donna Antonia* te weten. Zo ras hy was aangekomen, opende hy dezelve, en vond daar in 't geen volgt.

Myn Heer

De bondige en verborgen styl van uw brief, en
voor-

voornamentlyk de redenvoering van myn Oom , hebben my in een yffelyke ongerustheyt gebragt. Ik haate Don Pedro , en ik zal hem noyt de minste plaats in myn hart geven (zy verhaalde op deze plaats de reden van de haat die zy dezen Edelman toedroeg) ik weet dat 'er niemand in de werelt beter is dan gy , om myn Oom van zyn besluit te doen veranderen , dit is het dat my beweegt om u zeer nedrig te bidden de goetheyt te hebben , om my in deze gelegentheyt te helpen , daar door zult gy oneyndig verpligten uwe enz. ik verwacht uw antwoord , langs dezelve weg.

Dewyl deze brief Luzindo verzekerde van de gereetheyt van Donna Antonia om zyn raad op te volgen , deed hy haar het volgende antwoord.

Madame

God en LUZINDO zullen uw nyt de ongerustheyt helpen , aangezien dat gy u overgeeft aan 't geen den eenen aan den anderen heeft willen openbaren. Houd u met uw dienstmaagt gereet , en wy zullen met uw Oom zelfs beginnen te arbeiden (zonder dat hy 'er iets van weet) tot uw geluk , ten genoegen van alle drie , u , uw dienstmeyd en uwe zeer nederige enz.

Luzindo vertoonde my zyn brief , en na dat ik ze goetgekeurd had , verzogt ik zyn hulp die my voltrekt noodzakelyker 'was , om in een veel moeyelyker onderneming als de zyne was , wel te slagen , zo dat wy dezen avond alleen doorbragten , om te spreken van 't geene my betroof.

Luzindo ging den volgenden dag , om de Misse volgens zyn gewoonte te doen , en hy vond ag-

ter het misboek het stuk wafch, waar op de sleutel ingeprent was; wanneer hy de dienst gedaan had, ley hy zyn brief in den beker, en nam zonder zig op te houden zyn affcheyd van den ouden, onder voorwendzel dat hy nootzakelyk iets doen moest, in der daat was het om de bewuste sleutels te laten maken, zo dat hy dezen dag de goe man bedroog, die lust had, met een spook te spreken.

Hy gaf last dat de sleutels 's avonts gereet moesten zyn, en zo ras men die aan hem overgelevert had, wagte hy de nacht in.

Donna Antonia en haar dienstmaagd hadden geen minder ongedult dan hy, verhoopende dezen nacht een onschuldig vermaak te zullen genieten, gelyk *Luzindo* hen had doen hoopen. Eyndelyk het uur naderde, en myn vrind kleeedde zig met de fraayste klederen die hy kon vinden, zonder nogtans agterdogt te geven, en begaf zig na 't huys van den Raatsheer, hy opende de deuren en klom aanstonds na de kamer van *Donna Antonia*, die haar zo fraay opgeschikt had als zy kon, om haar weldoender die zy verwagten, te ontfangen.

Na de eerste pligtplegingen, vroeg hy, of haar Oom fliep, zy antwoorde ja, en *Luzindo* zey, dat hy hem wakker moest maken, *Donna Antonia* was zeer verschrikt over dit voornemen, zy geloofde dat alles wat 'er gedaan was, niet geschiede, dan om haar te verraden, en zy verbeelde haar, dat hy de zaak aan haar Oom ging ontdekken, zo dat ze zig voor zyne voeten ter neder werpende, zey, ik bidje maak myn oom niet wakker, want zo hy weet dat ik u behulpzaam geweest ben, om hier te kunnen komen;
zal

zal hy van verdriet sterven; hy zal my dooden, of schandelyk ten huysc uydryven.

Gy beledigt my *Madame*, zey *Luzindo*, met zodanige gedagten van my te hebben; ik ben niet gekomen, dan om u een groote dienst te doen; want gy hebt uyt de t'zamenpraak, die ik met uw Oom gehad heb, vernomen, dat hy een spookzel uyt kragte van myne gebeden verwacht. Maar weet, dat deze verschyningen niet dan zuivere droomen zyn; en zo gy 't goet vind my eenige gunste toete staan, die ik van u wil verzoeken, zal ik u van alle ongerustheyt verlossen, waar in *Don Pedro* u brengt; en ik zal zo veel te weeg brengen, dat uw Oom u Erfgenaam van alle zyne goederen zal maken, dat hy my de zorg van dit huys zal beveelen, en het overige van zyne dagen in een woestyne doorbrengen. De dienstmaagd, die op alles wat hy zeyde, wel get had, begon voor haar Meestres en voor haar te antwoorden; dog *Donna Antonia* quam haar voor, en zey het volgende.

Myn Heer, al de gunstbewyzen die gy kunt eysschen, zullen nooyt kunnen beantwoorden, 't geene gy my doet hoopen; 't geen zo veel te grooter is, als my de zaak onmogelyk toeschynt. Hoe 't ook zy, zo gy daar omtrent ten eynde kunt komen, zal ik u betoonen, door het ontzag dat ik voor uwe beveelen zal hebben, dat ik niets doen wil, dan 't geene u aangenaam is. En ik, voegde 'er de dienstmaagd by, sta voor de uytvoering in, die myn Meestresse belooft; want t'zedert dat ik de eere heb haar te kennen, heb ik haar altyd naaukeurig bevonden, om haar woord te houden. Indien dit zo is, zey *Luzindo*, zal ik het venster openen, dat op de kamer van

uw Oom uytkomt; en na de wasligten uytgedaan te hebben, riep hy driemaal met een aange-naam geluyd: *Don Ferdinand, Don Ferdinand, Don Ferdinand!* De Grysaard gaf antwoord, en *Luzindo* sprak hem met deze woorden aan: „ God „ heeft de gebeden van zyn dienaar *Luzindo* aan- „ gehoort, en ik kom u bericht geven van alles „ wat hy u zal zeggen, zo gy zalig wilt wor- „ den, en ik zal door zyn mond spreken; dog „ wagt u wel om my tegen te gaan, dewyl de „ *Ambassadeurs* van God niets kunnen zeggen. „ dan volgens de beveelen die zy ontfangen heb- „ ben. Bid, vast, en verlaat de werelt.

Daar op sloothy het venster, en *Donna Antonia* verwondert zynde over de scherpzinnigheyt van deze uytvinding, hoopte wel haast meestresse van de goederen van haar Oom te wezen.

Luzindo stelde alle ordres, die hy nodig oor-deelde, om de verschyning wel te doen slagen. En dewyl hy 't niet goetvond, om deze eerste nacht een verklaring te doen van de drift die hem verteerde, verzocht hy verlof om te mogen ver-trekken; dog de dienstmaagt vatte hem by de mouw. en zey, neen, neen, myn Heer, gy zyt de bevryder van twee arme slavinnen; gy zult niet vertrekken, zonder de *Confituren* van myn maakzel te proeven. En *Donna Antonia* hem ver-zocht hebbende nog een weynigje te wagten, be-willigde hy da'r zeer gemakkelyk in. Toen ver-gat hy zyn eerste besluyt, hy begon haar zulke tedere dingen te zeggen, om zyn liefde tot haar uyt te drukken, en haar te kennen te geven, dat alles wat hy gedaan had, met geen ander oog-merk was geelchiet, dan om het geluk te berey-ken, waar hy zo naby was; 't welk *Donna An-tonia*

tonia niet dan met een diep stilſwygen beantwoorde, beſpeurende dat zy haar niet tegen zyn voornemen kon aankanten, uyt vreeze die zy voor haar Oom hadde, en de belofte te ſchenden die zy in haar onnozelheyt gedaan had. De dienſtmaagt, die haar aandeel aan het onnozel vermaak ook verwagte, wierd tot een andere gelegentheyt verſchoven; en *Luzindo* haar een goudbeurs vereert hebbende, oordeelde zy haar reets gelukkiger dan haar meeftrės, na 't geene haar dezelve *Luzindo*, deze Engel op aarde, voorzeyt had. Het was 's morgens vier uren, wanneer *Luzindo* uyt de kamer van *Donna Antonia* vertrok, na haar een teder vaarwel tot den volgenden nacht toe, gewenſcht, en haar alle de nodige onderrigtinge gegeven te hebben, om den geheelen handel wel te beſtieren. *Donna Antonia* ging te bed; dog in plaats van te ſlapen, dagt zy niet dan aan haar rampgeval, dat zy genootzaakt geweest was, om de goederen van haar Oom tot zulken duuren prys te kopen; alle de vertrooſting die zy nog vond, was, op de hoope ſteunende, dat zy *Luzindo* zou trouwen, die haar gezegt had, dat hy geen Prieſter was, en dat alles wat hy gedaan had, alleen maar geweest was na gelegentheyt te zoeken om haar te zien, en de opregtigheyt van zyn hart haar aan te bieden; gelyk zy dit ook met der daad geloofde, om dat het onmogelyk was het tegendeel te vermoeden. *Luzindo* t'huys gekomen zynde, ſliep geruſt tot negen uren toe, dat de tyd was om de Miſſe te doen. Met wat een voorbereyding van hart en *Conſcientie* vierde hy dezen dag! voor eerſt had hy zyn vaſten verbroken, met de *Conſtituuren* van de dienſtmaagt te eeten; en behalven

ven dit alles, had hy een schrikkelyke zonde bedreven; dewyl't biegt-dag was voor de *Familie*, waren *Donna Antonia* en haar dienstmaagt, om de ouden man geen vermoeden te geeven, verplicht het *Sacrament* te ontfangen, hoewel zy dien nacht in gemelde vermaak doorgebracht hadden. Zo gaat het in de werelt, zo ras men zig eens overgegeven heeft, en eenige groote zonde heeft bedreven, bedryft men liever veel andere, die van de eerste afhangen, als zig van de genieting van't geene men bemind te beroven.

Den ouden, *Luzindo* voor de Misse verzogt hebbende, zyn biegt aan te hooren, bereyde myn vriend zig daar toe vry laug; hy zat in de Biegtstoel, wanneer hy tot zyn boeteling, als of hy Regter was, zey, dat hy zekere berigten had, dat de geest hem de voorgaande nacht gesproken had, gelyk zyn bewaar-Engel hem had geopenbaart. *Don Ferdinand* antwoorde hem met traanen in de oogen, dat het waar was, dat hy hem belast had, met bidden en vasten te beginnen, en de werelt te verlaten, zo hy zalig wilde worden. Dat deze geest hem ook belast had na *Luzindo* te luyfteren, en zyn raad in alles op te volgen; zo dat hy zelfs dezen dag nog verplicht was, order op zyne zaken te stellen, en zig den volgenden dag na de woestyne te begeven; dog dat alle de swarigheyt die'er nog overig was, daar in bestont, om te weten, hoe hy zig omtrent zyn Nigt moest gedragen, en dat hy daar omtrent zeer gedienslig zyn raad verzogt, als ook omtrent alles wat zyne tydelyke zaken betroffen. De raad die ik u heb te geven, zey *Luzindo*, is den Almagtigen van daag van harten te bidden, dat het Hem behage u zyn wille, door een twee-

de

de verschyning te openbaren , ten opzigte van uw Nigt, als een zaak van 't uyterste belang zynde , en u de nodige onderrigtinge nopens uwe tydelyke zaken te geven ; want wat my aangaat , ik ben een arme zondaar , de dwaling onderworpen , en ik zou 't my niet durven onderwinden om u omtrent een zaak van deze natuur , raad te geven. De goede oude man vond zo veel nederigheyt in dit antwoord , dat hy *Luzindo* voor een *Serafyn* aanzag , en hy durfde niet spreken , om dat de geest hem gezegt had , van hem in alles te gehoorzamen , zo hy zalig wilde wezen , gelyk dit inderdaat ook zyn eenigste begeerte was ; zo dat hy opgestaan zynde , God van gantscher harte begon te bidden , volgens het bevel dat hy ontfangen had.

De Nigt quam vervolgens ; dog was zo beschaamt , dat zy het minste woord niet durfde spreken , eer *Luzindo* haar gevraagd had , hoe 't met haar geweest was , t'zedert hy haar niet gezien had. „ Ik heb niet dan om u gedagt , antwoorde zy , overtuygd zynde , dat gy uw woord zult houden , en ik bidje dezen avond wat vroeger als den voorgaanden nacht te komen , op dat wy order op onze zaken kunnen stellen ; ik zal 't niet nalaten , zey *Luzindo* , en ik belaste u hou u als naar gewoonte , en ontfang het *Sacrament* op de zelfde wyze , want God begeert den doot des zoudaars niet. Hy voegde 'er by , dat wat hem aanging ; zy zig verzekert kon houden , dat hy tot aan zyn doot toe tot haaren dienst zou zyn. Dit antwoord verquikte *Donna Antonia* zodanig , dat zy *Luzindo* aanmerkte , als het dierbaarste datze in de werelt had , en als iemand die haar hart betovert had ;

zo dat hy , na haar de handen gedrukt te hebben , tot 's nagts toe , affcheyd van haar nam. Eyndelyk biegt de dienstmaagt ; dog zy was zo ontroert , datze in plaats van haare zonden te betreuren ; hem begon te zegenen , voor de goudbeurs te bedanken , en te zeggen , datze geen oogenblik had gellapen , t'zedert hy vertrokken was. * Eyndelyk , dat zy ook deel aan het onschuldig vermaak hoopte te hebben , dat hy aan haar Meestres had gegeven , dewyl zy het meer dan al het goud des werelts agte ; met een woord , zo hy haar zo gelukkig niet maakte , als *Donna Antonia* , gelyk hy haar beloofd had , zy dan voorgenomen had 's anderen daags morgens uyt het huys te vertrekken. De eenvoudigheyt van deze dienstmaagt deed *Luzindo* voor een gevaarlyke ontdekkinge bedugt zyn , die alles in een oogenblik had kunnen bederven. Hy gaf haar mooije woorden , en beloofde haar de volgende nacht dit te zullen doen , zo datze vergenoegt zou zyn. De dienstmaagt stond op deze verzekeringe vrolyk op , zonder de *Absolutie* te ontfangen , en gaf daar door tyd aan *Luzindo* , om zig gereet te maken. Daar op begon hy de Misse , en gaf het *Sacrament* aan den Ouden , en zyn *Familie*. Na de gewoone plegtigheden en dankzeggingen , nam hy affcheyd van de Oom , die dien dag zonder eeten en drinken in overdenkingen doorbragt ; en om God te bidden , dat hy hem de volgende nacht de verschyning wilde zenden , om hem zyn wille en welbehagen bekend te maken , omtrent het geene hy met zyn Nigte en zyne goederen doen moest.

Luzindo begaf zig ten negen uren in dezelve vermomming by *Donna Antonia* , zonder te weten ,

ten, hoe hy de dienstmaagt te vrede zou stellen, die hem aan de trap wagte, en hem zo ras niet zag aankomen, of zy zey, ik ben verzekert myn Heer, zo gy maar in de kamer van myn Meestres zult zyn, dat gy om my niet zult denken; derhalven bidde ik u, my te vergunnen, 'tgeen gy my hebt doen hoopen; en ik lweere u, dat ik u niet los zal laten, eer gy u van uwe belofte zult gequeten hebben. De arme *Luzindo* vreesde dat den Grysaard gerugt mogt hooren, vond zig derhalven genootzaakt, de dienstmaagt in haar aanzoek te bewilligen; dog wat vermaningen hy haar ook deed, om het geheym te houden, zy kon niet nalaten om het aan haar Meestres te vertellen, zo ras zy met *Luzindo* in de kamer was gekomen. Zeker *Madame* zeyde, deze *Monfieur* heeft veel verdienste, hy heeft my zyn woord gehouden, en zo gy my gelooft, gy zult hem niet uyt het huys laten vertrekken.

Luzindo was genootzaakt om de waarheyt hier van openhartig aan *Donna Antonia* te vertellen, en haar de kragtige redenen te verhalen, die hem daar toe aangefpoort hadden. Hy vertoonde haar de nootzakelykheyt die 'er was, om de dienstmaagt genoeg te geven, en hy deed het met zulke kragtige uytdrukkingen, dat de Juffrouw niets te zeggen had; daar op bragten zy de nacht met volkomen genoeg tot 's morgens ten twee uuren door, dat de tyd van de verschyning was. Toen bluste *Luzindo* de kaarssen uyt, opende het kleyne venstertje, en sprak dusdanig tot den Grysaard.

Don Ferdinand, Don Ferdinand, Don Ferdinand!
dewyl de goe man zig in dezen tyd in den gebede op zyne knien lag, zeyde hy: *Hemelsche*
stem.

stemme, eerste Ambassadeur van den levendigen God, vergun my de vryheyt om met u te spreken, hoe onwaardigen schepzel ik ook zyn mag. De geest antwoorde, Ik heb geen ander bevel, dan u te zeggen, dat gy morgen uw testament moet maken, en alles wat gy bezit, zelfs uw Nigt in handen van Luzindo, de gunsteling van God, zult geven. 't Is wel waar, dat zyn groote nedrigheyt hem zal aanspooren, om dit af te slaan; maar zeg hem, dat dit de wil van God is, gelyk dit aan u is geopenbaart, en ga daar op dan na de woestyne, en zyt verzekert dat gy het aangezigte van God zult zien. Blyf vast in dit voornemen, zonder na de raad der menschen te luysteren, die niet zullen nalaten alle hanne pogingen in 't werk te stellen, om u te verleyden. Vaar wel.

De Geest eyndigde hier mede zyn Profeetisje, en sloot het venster, dewyl den Ouden zyn ziel met hemelsche overdenkingen voedde, en zyn hart met blydschap vervult wierd, door de belofte die hem gedaan was, dat hy uyt de woestyne regelregt na den Hemel ging. Luzindo en Donna Antonia voeden hunne lighamen met de Confituuren die de dienstmaagt gebragt had, zynde van hunne wederzydse omhelzingen verzadigt, en verzekert die naderhand zonder vreeze te zullen genieten, dewyl de Oom haar den volgenden dag alleen zou laten. Luzindo nam ten vier uren afscheyd van Donna Antonia, omt'huys wat uyt te rusten.

De blydschap van Donna Antonia was zo groot, dat zy het overige van de nagt met de dienstmaagt doorbragt, om van het onverwagte geluk te spreken, dat den Hemel haar had toegezonden, en dat deze dienstmaagt hemelhoog verhief, wegens het deel dat zy daar aan had. Dewyl zy beyde
twee

www.libtool.com.cn

twee onnozele waren , en geen kennisse van de
 werelt hadden , konden zy haar ten eersten niet
 verbeelden , dat *Luzindo* door geveynstheyt , beest-
 agtigheyt en gierigheyt wrogt ; dog zy vonden
 haar wel haast in haare verwagting bedrogen , en
 het duurde niet lang , of zy zagen wel op wat
 swakken grondslag hunne hoope gevestigd was.
 Want zo ras het dag was , ging den Ouden vroe-
 ger uyt als naar gewoonte ; en om dat hy zyn
Testament ten voordeele van *Luzindo* had gemaakt ,
 volgens de last die hy in de verschyning ontfan-
 gen had , bezocht hy myn vrind ; zo ras hy bin-
 nen quam , wierp hy zig voor zyne voeten ter
 neder , en sprak hem met deze woorden aan :
 „ 't Is op bevel van den Hemel , myn waarde
 „ *Luzindo* , dat gy my hier ziet , ik kome om u
 „ het *Testament* ter hand te stellen , dat ik ge-
 „ maakt heb , en om u te smeeken , de zorg
 „ over myne goederen en myn Nigt , en alles
 „ wat ik heb , op u te nemen ; dewyl ik verze-
 „ kert ben , dat ik gereet sta deze verdorven we-
 „ relt te verlaten , en het overige myner dagen
 „ onder de beesten in de woestyne door te bren-
 „ gen. Dewyl *Ferdinand* zag , dat *Luzindo* zig
 daar omtrent begon te verschoonen , hervatte hy ,
 ik heb door dezelve openbaring verstaan , dat gy
 deze zorge zoud weygeren op u te nemen ; dog
 ik heb last u te zeggen , dat het de wille van God
 is ; indien dit zo is , zey *Luzindo* , neeme ik ze
 aan , om my na zyn heylige wille te schikken.
 Daar op gaf den Ouden hem alle de sleutels van
 zyn huys , en zey hem voor altyd vaarwel , na
 zyn zegen van hem verzocht te hebben ; en in
 plaats van wederom na huys te gaan , om iets
 mede te nemen , ging hy na 't gebergte , om daar

in stilte te leven. *Luzindo* zag zig zo ras niet in 't bezit van de nigt, het huys en de goederen van *D^{ns} Ferdinand*, of hy begon voor de quaatsprekentheyt bedugt te zyn, hoewel hy met het *Testament*, wat men ook van hem mogt zeggen, elk een de mond kon stoppen.

Ondertusschen ging hy aanstonts, met zyn eygen knegt het bezit van het huys en de goederen nemen. Hy verhaalde aan *Donna Antonia* het vaste besluit, dat zyn oom eens klaps genomen had, en gaf haar de sleutelen van het huys, en het geld dat 'er was, gelyk hy haar beloofd had. Wat een blytschap voor deze nigt, zy oordeelde in 't bezit te zyn van het grootste geluk dat haar kon overkomen.

Luzindo gaf haar alle de nodige onderregtingen, en na den ouden knegt afgedankt te hebben, gaf hy de zyne aan *Donna Antonia* om haar te dienen, en met een om op al haar bedryf agt te geven. Hy gaf deze jonge *Dame* te kennen, dat men niet qualyk zou doen, de deur nog eenige dagen gesloten te houden, om de gebuuren te doen zien, dat men nog het zelve leven leyde, als toen den oom nog 't huys was; maar dat hy haar meer vryheyt zou vergunnen, dat hy aan zyn knegt zou toelaten, in haar kamer te komen, om voor hem, na haar gezontheyt te vernemen, en wat hem belangde, dat hy alle nagten voor den eeten, ten agt uren by haar zou komen.

Donna Antonia die alles goetkeurde, wat haar waarde *Luzindo* haar zeyde, liet *Chocolaad* gereet maken, en na die gedronken te hebben, nam hy affcheyd van haar tot 's avonts toe. Daar was geen blytschap die kon ophalen by deze, die de dienstmaagt haar verbeelde; ontslagen te zyn van de

de hardste gevankenis die 'er op aarden was, geloofde zy ten toppunt van het geluk opgeklommen te zyn, wanneer zy dacht dat zy vryheyt had om met *Martyn* de knecht van *Luzindo* te mogen verkeerren; deze knecht onderregt zynde, van 't geene hem te doen stond, verzuynende niets om deze dogter genegentheyt in te boefemen, om het onnozel vermaak te nemen, en hy slaagde daar in zoo wel, dat de knecht en de dienstmaagt reets zo gemeen met elkander waren, eer *Luzindo* thuys quam, als of zy een lighaam en een ziel waren. De meester keurde hun gedrag goet, en hy beloofde haar een goede belooning, zo zy voortgingen met in vrede en eenigheyt te leven, 't geen beyde verzeckerden stiptelyk te zullen opvolgen.

Donna Antonia ontving *Luzindo* dien avond met zulk een tedere betooningen, van een opregte vrindschap, dat hy naberou had omtrent het geene hy gedaan had. Maar de Duyvel, wende hem van deze gedachte af, en boefemde hem andere in, die nog erger waren, dan hy tot nog toe gehad hadde. Zy begaven zig aan tafel; dog hy scheen zo vrolyk niet als den voorgaanden avond; hy deed nogtans alles wat hy kon, om de bewegingen van zyn hart te boven te komen; welke strekten om *Donna Antonia* ten verdervete brengen, en toonde haar het beste gezigte dat hem mooglyk was. Na den eeten lieten zy *Martyn* en de dienstmeyd na 't bed gaan, die alle beyde vrolyk zynde, goet vonden, om hen deze nagt met een bed te behelpen. In navolginge van haar Meester en Meestresse.

- De wroegingen van 't gewisse, waar mede *Luzindo* hem geknelt vond, of de begeerte die

hy had om zig meester van de goederen te maken, of eenige nieuwe onderneming die hy in 't hooft had, zetten hem aan, middelen uyt te vinden, om zig van *Donna Antonia* en haar dienstmaagd te ontslaan, en deze gedagte veroorzaakte zulken grooten verandering in zyn gedrag, dat *Donna Antonia* in een ongemeene ongerustheyt was, van hem tot zulken grooten swaargeestigheyt vervallen te zien. Hy was xiv dagen lang in den zelven staat; tot dat hy nacht en dag door gedagten geplaagt zynde, die hem den Duyvel ingaf om *Donna Antonia* van kant te helpen, hy dit aan zyn knecht ontdekte, die als een wet aanmerkte alles te doen wat zyn meester hem belaste, zig genegen vond om de last van zyn meester uyt te voeren, zo dat *Luzindo* by *Donna Antonia*, en *Martyn* by de dienstmeyt, dien nacht te bedde leggende, zy dezelve aldaar vermoorden, en na haar groote steenen om den hals gedaan hebbende, wierpen zy de lighamen in een put. Zy zогten daar op het gantsche huys door, en vonden 4000 *Pistoletten*, en veele andere dingen van een groote waardy, die zy mede namen, en alle de deuren gesloten hebbende, quamen zy t'huys.

Myn vrind *Luzindo*, verhaalde my alles, wat 'er was voorgevallen, ik zey hem van gedagten te zyn, dat men de oude knecht aanstonts door *Martyn* van kant moest helpen. Zo ras hy quam, gaven wy hem een *Paspoort* om regelrecht na de andere werelt te gaan, uyt vreeze dat hy iets van 't geene hy wist, mogt ontdekken, en ik was het, die om dezelve reden, *Martyn* die reyze ook deed aannemen: Toen van het geheym verzekert zynde, ried ik *Luzindo* aan, om des anderen

ren daags na gewoonte henen te gaan, en aan de deur te kloppen, en na eenigen tyd dit gedaan te hebben aan de gebuuren van *Don Ferdinand* te vragen, of zy niet wisten waarom de deur gesloten bleef! Hy deed, 't geen ik hem gezeyt had, en dewyl er niemand was, die er hem iets van konde zeggen, riep hy 't geregt te hulp, om het huys door te zoeken, men vond de deuren gesloten, de koffers en kisten open; dog geen geld daar in, 't geen deed vermoeden dat de nigt en de dienstnaagt na 't vertrek van *Don Ferdinand*, het geld met het beste dat 'er was genomen hadden, en daar mede, met een vryer het hâzepad gekozen hadden, men kondigde een ordre van den Onderkonig af, om hen aan te houden; dog te vergeefs, zo dat *Luzindo* volstrekt meester van de goederen en 't huys van *Don Ferdinand* wierd, die naar 't voorbeeld van de eerste kristenen, in 't gebergte onder de wilde dieren sturf, en daar valt niet aan te twyfelen, of hy zal gegaan zyn, gelyk de geest hem voorzegt had. Alhier eyn-digt het eerste voorval van myn vriend *Luzindo*, de *bedriegelyke Priester*.

Tweede voorval van Luzindo, onder den naam van de geveynsde bedrieger.

Wy, myn vriend, en ik, bevonden ons toen in een volkomen vryheyt, om een verhevener en roemrugtiger onderneming ter hand te vatten, dewyl 't met een onuytdrukkelyk vermaak was, dat ik vernam, hoe afgeregt *Luzindo* in zyn eerste bejegening in 't veynzen geworden was.

Hoewel zyn Vader hem een goed van 15000 *Pistoletten* inkomsten had nagelaten , voegde hy 'er nog 2000 in 't Jaar by , met zig meester van die van *Don Ferdinand* makende , zonder van het gereed geld en de Juweelen te spreken , die byna op 6000 *Pistoletten* beliepen . Ik ried hem aan , daar van 2000 aan openbaare *aalmoessen* te geven ; om zig bekend te maken , en te beter in zyn voornemen te slagen . Hoewel wy altyt twee vrou-luy , onder den naam van Nigten , in huys hadden , waren zy niet bequaam , ons te vergenoe-gen . Wy hadden lust , om , gelyk men zegt , het brood van alle de bakkers in de stad te proeven . Ik beminde myn waarde *Luzindo* zo veel te meer , om dat ik altyt verheven gedagten in hem bespeurde ; dewyl een goed scholier , zyn meester eer aandoet .

Luzindo völgde mynen raad ; en om den Aarts-bisschop in zyne belangen over te brengen , verzocht hy zyn Grootheyt de 2000 *Pistoletten* aan den armen uyt te deelen , of dezelve tot andere godvrugtige gebruyken te besteden , na hy 't zou goetvinden . Inderdaat , de nedrigheyt die *Luzindo* by deze gelegentheyt betoonde , verwonderde de Bisschop zodanig , dat hy hem tot belooning van zulken liefde-werk , *Kanonik* van de Hoofstkerk maakte ; 't welk myn vriend meer in staat stelde om den geveynsden te speelen , en op een *Dame* , hoe hoog van staat zy ook mogt wezen , iets te ondernemen .

Deze liefde-daat , en de nieuwe waardigheyt van *Luzindo* , wierden door de geheele stad verspreyt ; en dit veroorzaakte , dat personen van de hoogste bediening , zo wereltlyke als geestelyke , en *Dames* van de eerste rang , by ons qua-men ,

men, om hem geluk te wenschen. Na ze alle ter degen bekeken te hebben, bepaalde hy zig omtrent een jonge *Dame*, een dogter van den *Marquis d'O...do*, die met haar moeder gekomen was, om *Luzindo* te bezoeken; dog, hoe-wel ze zo naau niet ~~wierd afgesloten~~ ~~gehouden~~, als de arme en ongelukkige *Donna Antonia* geweest was, schéén de onderneming hem moeyelyker toe, als de eerste, ten opzichte van de hooggeboorte van deze *Dame*, en wegens het groot getal der dienstboden die 'er in huys waren.

't Zy hoe 't wil, hy raadtpleegde met my over zyn voornemen, en verzogt my, om hem de spoedigste middelen te helpen uytvinden, om dit te beginnen, en om deze onderneming in 't kort ten eynde te brengen. Wy wenden de zaak aan alle kanten, en besloten, die op de volgende wyze uyt te voeren.

Deze jonge Juffrouw, wiens schoonheyt zo groot was, om niet te zeggen, dat ze die van *Donna Antonia* overtrof, had haar genegentheyt verklaart, die zy voor *Don Jofef*, de oudste zoon van den *Baron C...o* had, die zo wel wegens zyn dapperheyt als groote rykdommen beroemt was. De *Marquis* keurde de keuze van zyn dogter niet goed; maar had *Madame* haar moeder aan haar zyde. *Don Jofef* quam *Luzindo* ook bezoeken, om hem met zyn nieuwe waardigheyt geluk te wenschen. Ik antwoorde voor myn vriend en voor my, dat wy blyde zouden zyn, hem ook met het sluyten van zyn huwelyk met *Donna Flora*, (deze naam zullen wy deze Juffrouw geven) geluk te kunnen wenschen.

„ Zo ik een man van agting had, als *Luzin-*
„ *do*, zey *Don Jofef*, die myne belangens ter

„ harten wilde nemen , zou ik my te gelukkig
 „ agten. Zo myn aanpryzing , hoe fwak ze ook
 „ zy , u eenig vermaak kon aandoen , zey Lu-
 „ zindo , ik biede u dezelve van goeder harte
 „ aan , en ik zal al myn neerftigheyt in 't werk
 „ ftellen , om u de agting te betoonen , die ik
 „ voor uw verdienfte , en voor die van den *Baron*
 „ uw vader heb. Ik geloof , voegde hy 'er by ,
 „ dat het eerfte , waar 't op aankomt , hier in
 „ bestaat , om *Donna Flora* door een brief , die gy
 „ haar zult fchryven , te verzoeken , dat ze aan
 „ haar moeder gelieft te zeggen , dat ik myn
 „ dienft u aangeboden heb , om de zaak tot een
 „ gelukkig eynde te brengen , en om myn Heer
 „ *de Marquis* haar vader daar toe aan te fpooren ,
 „ en met een haar de tyd te zeggen , wanneer
 „ ik voornemens ben haar morgen te bezoeken ,
 „ en dat wy als dan breder van de bewufte zaak
 „ zullen kunnen fpreken. *Don Jofef* keurde dit
 „ middel goet , en na affcheyd van ons genomen
 „ te hebben , ging hy na huys , om aan *Donna Flora*
 „ te fchryven , 't geen hy met deze woorden deed.

Brief van Don Jofef aan Donna Flora.

Myn hart houdt niet op na u te zugten , en ik ver-
 zuyme geen een nagt om onder uw Balcon te komen ,
 zonder het vermaak alleen maar te genieten , dat ik
 u zien mag ; veel minder met de aanbiddelyke per-
 soon te kunnen fpreken , die het eenigfte voorwerp
 van myne wenschingen is ; hoewel ik de eere geniete
 in myn wreede plaag , uwe tedere en verpligtende brie-
 ven te ontfangen ; dog ik hoope dat de zaken eem an-
 dere gedaante zullen aannemen , door tuffchenkomfte
 van den deugtzaam en onvergelykelyken *Luzindo* ,
 die

die my belooft heeft aan ons geluk te arbeyden , en Myn Heer uw Vader te bewegen ons gunstiger te worden. Hy zal u morgen met het bezoek vereeren , dat hy u schuldig is , zo gy goetvind om Madame uw moeder kennisse van zyn oogmerk te geven. Ik geloof dat dit niet weynig zal toebrengen om het besluyt te vorderen , dat al de hoope nytmaakt , en altyd de eenigste glory zal zyn van

Uw Slaaf en Minnaar tot der
dood toc ,

J O S E P H .

Don Jofef zond deze Brief aanstonts aan *Donna Flora* , die dezelve zo ras niet gelezen had , of ze vertoonde die aan haar moeder , die 'er zeer blyde over was , om dat zy haar verbeelde , dat 'er niemant in de werelt zo bequaam als *Luzindo* was , om de *Marquis* tot zyn toestemming te bewegen , zynde op de hooge agting gegrond , die hy altyd voor de heyligheyt van myn vriend betuygt had , ten opzichte van de liefde-daad die hy bewezen had ; zo dat zy het bezoek van *Luzindo* met ongedult afwagte , om de zaken op een goeden voet te brengen.

Des anderen daags 's avonds , begaf *Luzindo* zig met een geveynsde en gemaakte godsvrugt by deze *Dame* , alwaar hy van de moeder en dogter met alle die tekenen van agting ontfangen wierd , die zy verschuldigt waren , van 't geen het gerugt van zyn heyligheyt en geleertheit gemeen gemaakt had. Na datze t'zamen over de zaak van *Don Jofef* geraatpleegt hadden , zey *Luzindo* aan de *Dames* , dat hy geen ander middel wist , om de zaak ten eynde te brengen , dan hem

te verzoeken xiv dagen by haar te blyven , en hem een kamer te geven , die naaft deze van *Donna Flora* was , en dat hy de *Marquis* dan zou bewegen om de muur te breken , en aldaar een Porcelyn kasje te stellen , waar van hy een groot liefhebber was. Hy voegde er by , dat om beter te slagen , hy , zo haast hy daar een nacht geweest was , een vereering van een Stel van het beste Porcelyn zou doen , dat hy zou kunnen vinden.

Deze Juffrou en *Donna Flora* vonden deze uytvinding zo geestig , dat zy die goetkeurden , in hoope van daar door gelegentheyt te zullen krygen , om *Don Jofef* te zien. *Luzindo* nam afscheyt van deze *Dames* , en de *Marquisinne* verzuymde niet haar man te bewegen deze heylige man te nodigen , om xiv dagen by hen door te brengen. De *Marquis* wel verre van dit voorstel van zyn vrouw af te keuren , merkte dit als een groote eere aan , die *Luzindo* zyn familie kon bewyzen ; zo dat hy hem des anderendaags , zonder langer te wagten , bezogt , om hem daar toe te verzoeken ; en hoewel hy hem hield , als of hy 'er geen genegentheyt toe hadde , bewilligde hy eyndelyk. Zy gingen dan beyde in de Karos , en zo ras zy in het huys van den *Marquis* gekomen waren , bood hy haar de *Dames* aan , welke geloofden , dat hy de heylige der heyligen , in de persoon van *Luzindo* , by hen gebragt had.

De *Marquisinne* was 'er zeer verheugt over , en *Donna Flora* geloofde in hem die genē te zien , die haar geluk ten top zoude verheffen. De kamer naaft aan die van deze jonge *Dame* , was al gereect gemaakt om *Luzindo* te ontfangen , die den geheelen avond met den *Marquis* doorbragt , om in de Tuyn te wandelen. Hy had aan een

Tim-

Timmerman belast om een kasje te maken, zo als hy 't wilde hebben, namentlyk een dubbeld kasje, dat men aan beyde zyden met Porceleyn kon bezetten, met een slot aan de middelste plank; dog had verboden van deze uytvinding in 't allerminste te spreken. *Luzindo* vertrok 's anderen daags 's morgens, en quam met het Porceleyn te rug, waar van hy een vereering aan den *Marquis* deed, die ze niet aannam, dan om hem een ander van belang in de plaats te doen. Zo ras men gegeten had, begon de *Marquisinne* van het Porceleyn te spreken, en zey, datze geen beter plaats wist om 't zelve te zetten, dan een kasje in de dikte van de kamermuur te maken, waar in *Luzindo* sloop. De *Marquis* was ook van haar gedagte; en *Luzindo* verzogt hebbende, om het door zyn gewoone Timmerman te mogen laten doen, bewilligde hy daar in. Dewyl de *Marquis* genootzaakt was den volgenden dag uyt te gaan, lieten de *Marquisinne* en *Luzindo* het kasje met zo veel yver maken, dat wanneer den *Marquis* 's avonts t'huys quam, hy het reets met Porceleyn bezet zag; hy oordeelde zelfs, dat het zeer wel bedagt was; dog daar was niemant, welke vermoede dat *Luzindo* daar van een sleutel had, om het te openen.

Luzindo had dien zelven avond gelegentheyt om met *Donna Flora* alleen te spreken, en na haar te hebben doen geloven datze 't geheym moest houden, zey hy haar, dat hy het kasje op zodanigen wyze had laten maken, dat men 't open konde doen, om door dit middel een vrye toegang van de eene kamer tot de ander te konne hebben. Hy gaf 'er haar een sleutel van, en belaste haar nog eens om 't geheym te houden. Hy
be-

beloofde haar om 't zo te bewerken, dat *Don Jofef* alle nagten by haar quam, en dat hy, na hy zyne zaken verrigt had, aan den *Marquis* de noodzakelykheyt zou vertoonen die 'er was, om met *Don Jofef* te trouwen, eer men klaarder blyken van haar wederzytſche liefde beſpeurde; en dat dit kortom het eenigſte middel was, om tot een beſluyt na haar begeerte te komen.

Donna Flora was zeer verzet over deze redenvoering, nogtans deed de liefde haar de ſleutel aannemen; en na nog eens belooft te hebben de zaak geheym te zullen houden, beval zy zig aan de zorg en voorzigtigheyt van *Luzindo*. „ Maar „ zey zy, myn dienſtmaagt ſlaapt in dezelve kamer als ik; en wanneer *Don Jofef* zal komen, „ zullen wy niet kunnen ſpreken, of zy zal ons „ hooren. Indien dit zo is, antwoorde *Luzindo*, „ moet men daar na tragten, om ze in uw be- „ lang te krygen; men moet haar het geheele „ geheym van 't werkſtuk vertellen; zend zedan „ te nacht na myn kamer, en laat het overige „ aan my over, gy zult beſpeuren dat de zaak „ wel zal gaan. *Donna Flora* bewilligde in alles, in hoope zynde, datze *Don Jofef* door dit middel zou zien; en zo ras zy de dienſtmaagt het geheym ontdekt, en aan haar zyde gekregen had, zond zy haar des middernagts na de kamer van *Luzindo*. Dit was de overredenſte man des werelts; door zyne woorden en vereeringen, wiſt hy de dienſtmaagt na zyn wil te bewegen. Hy deed haar beloven aan haar meefſtes te zeggen, dat zy *Don Jofef* de volgende nacht zelfs in haar kamer zou brengen, en dat zy in die van *Luzindo* zou gaan, om hem tyd te vergunnen met haar te ſpreken; maar dat zy zorg moeſten dra-

dragen , om ſtil met elkander te ſpreken , uyt vreeze van door de andere dienſtmaagden te zullen gehoord worden , die in de naaſte kamer ſliepen.

Donna Flora was als vervoert , door de redenen van haar dienſtmaagd. *Luzindo* ging *Don Joſef* den volgenden dag bezoeken , en zey hem , dat hy wel haalt gelegentheyd zou vinden , om hem een t'zamenſpraak met *Donna Flora* te doen hebben ; maar dat hy zig wel moeft wagten , daar van aan haar te ſchryven , eer hy van hem wiſt wanneer het tyd was. *Don Joſef* bedankte hem , en beloofde niets zonder zyn goetvinden te zullen doen , en hy verhaalde aan *Luzindo* by wyze van een praatje , alles wat hem tot die tyd toe , in opzigte van de liefde , die hy voor *Donna Flora* had , was overgekomen.

Luzindo ging daar op wederom na 't huys van den *Marquis* , alwaar hy dien dag met godvrugtige redenen doorbragt. De nagt naderde tot groot genoegen van myn vrind , en van *Donna Flora* , welke verwagte met haar waarde *Don Joſef* te zullen ſpreken ! Zo haalt het twaalf uren was , ging de dienſtmaagt na de kamer van *Luzindo* , zy vatte hem by de hand , en bragt hem voor het bed van haar meſtres , alwaar ze hem liet blyven , en ging na de kamer van myn vrind te rug.

Donna Flora , die zig verbeelde dat het haar minnaar was , kon niet nalaten om zyne handen te laten bewegen , als de geheyme uytleggers van zyne liefde zynde ; Hy vertelde alles in ſtilte , 't geen Hy voor haar geleden had ; en hy zey haar met twee woorden , dat 'er niet dan een eenig middel was , om tot een gelukkig beſluyt te komen.

men. Wat tegenzin dat zy had om te bewilligen in 't geene hy voorstelde, durfde zy haar daar tegen niet aankanten, uyt vreeze van gerugt te maken, en haar oncer aan haar dienstmaagd en aan *Luzindo*, die zy meende diestyts in de andere kamer te zyn, te ontdekken. Na een vry lange t'zamenpraak, waar in deze twee verliefde haar op de tederste wyze uytdrukken, die de liefde haar kon inboezemen, begon *Donna Flora* een grooter gevaar te dugten, en zy verzogt haar vermeende *Don Josef* te willen overwegen; dat, dewyl hy haar eer door verrassing misbruykt had, zy tot alle erkenténisse niet anders van hem verzogt, dan met een tweede bezoek van die natuur zo lang te wagten, tot dat het huwelyk haar de vryheyt en het voorregt gegeven had, om het wederzytse geluk voor de tweedemaal te smaken. De valsche *Don Josef* deed duysent betuygingen van een eeuwige liefde; en na haar een volkomen gehoorzaamheyt belooft te hebben, nam hy afscheyd van haar, en liet haar door duysent ongerustheden ontroert, omtrent het geene haar gebeurt was.

Zo haast als *Luzindo* in zyn kamer te rug gekeert was, alwaar de dienstmaagt hem met gedult afwagte, verhaalde hy haar het besluyt, dat *Donna Flora* genomen had, hem weygerende een tweede bezoek toe te staan; maar, voegde hy 'er by, ik heb nog een sleutel van het kasje, ik kan 'er de aanstaande nacht gemakkelyk in komen, en gy kunt van een grooter vergeldinge verzekert zyn, zo gy my maar de hand wilt leenen, wanneer ik uwe hulpe van noden heb. Zy beloofde tot zyn voordeel alles te doen, wat in haar magt was; en na datze in de kamer van haar meêstres te

te rug gegaan was, en haar in tranen zag wegs-
smelten, vertrooste zy haar zo veel 't haar mo-
gelyk was.

Luzindo wist wel, dat hy een groote voorzigtig-
tigheyt van noden had, om dezen handel van
duur te doen zyn; en voornamentlyk, dat *Don*
Josef de eenige hinderpaal was, die tegen zyne
voornemens zou aankanten. Hy quam des an-
deren daags daar op t'huys, om 'er met my over
te raadplegen, en wy besloten na een rype over-
weginge, dat men iemand moest huuren, die
hem den zelven dag van kant maakte. Deze
moordenaar hield ons zyn woord, en terwyl
wy aan 't eeten waren, kwam 'er eene van de
huysgenooten van den *Marquis*, welke ons zey,
dat *Don Josef* vermoord was.

Donna Flora vertoonde aanstonds de ontroë-
ring van haar hart in haar trony, en *Luzindo*
ontveynsde de blydschap die hy op deze tyding
gevoelde: ô afgryzelyke schelm! ô ongelukkige
Donna Flora, dus bedrogen te zyn! Deze
wanhopige minnares wierd genootzaakt in een
kamer te wyken, om een stroom van tranen te
storten; en dit onverwagte ongeluk had haar
zodanig van droefheyt overstelpt, dat haar dienst-
maagt, wanneerze by haar quam om eens na haar
toestand te vernemen, haar dood vond leggen.
Zy schreeuwde schrikkelyk, en bragt de tyding
aan 't gezelschap. De *Marquis*, de *Marquissinne*
en *Luzindo*, gingen in de kamer van *Donna Flora*,
en bevonden dat zy den geest had gegeven. Het
is onmogelyk, de klagten enz. uyt te drukken.
Ik zal alleen zeggen, dat *Luzindo* de dienstmaagt
in zyn kamer liet gaan, om haar te onderregten,
hoe zy haar in deze gelegentheyt moest gedragen.

Hy

Hy zey datze de sleutel van het kasje moest nemen, die hy aan *Donna Flora* gegeven had; dat zy haar afscheyt na de begraaffenis, van de *Marquisinne* moest verzoeken, en datze by hem moest komen, alwaar ze volkomen meestresse van alle zyn goederen zou zyn. Maar voornamentlyk belaste hy aan haar, om aan niemant het voornemen dat hy had te zeggen, om by hem te gaan woonen, tot dat alles vergeten was; en de tyd zo wel waar te nemen, dat de eerstemaal dat zy daar quam, by nacht moest zyn.

De dienstmaagt deed alles wat *Luzindo* haar belast had, in hoope van door dit middel van staat te veranderen. *Luzindo* nam tien dagen daar na afscheyd van den *Marquis* en de *Marquisinne*, de dienstmaagt deed ook zo, en quam dien zelve avond by haar nieuwe meester. Wy hadden voor haar aankomst geraadpleegt, wat wy met deze dienstmaagt zouden doen, die de eenigste was die de zaak konde ontdekken. In huys komende, ging zy aanstonts na de kamer van *Luzindo*, zonder dat onze Nigten daar iets van vernamen. Hy streelde haar ten eersten, als of zy het voorwerp van zyne liefde geweest was, en met een stak hy haar een ponjaard in den boezem, waar op ze aanstonts storf. Dewyl het huysgezin elders bezig was, volgens last van haar twee meesters, smeeten zy deze arme dogter in de put, zonder dat zy vreeze hadden dat dit ontdekt zou worden. *Luzindo* ging na 't bed, en sliep zeer geruft, en eyndigde daar door zyn tweede *Historie*.

De Reyze die Luzindo na Madrid, onder den naam van Don Diego de Noche deed, onder het kleed van een Edelman, met een verbaal van de overwinnings die hy in 't Koninkryk van Venus behaalde.

Luzindo zeer moedig zynde, dat het hem in de twee voorgaande voorvallen zo wel geslaagt was, oordeelde zig bequaam tot grooter daden; dog ziende, dat zyn Kerkelyk kleed hem hinderde, en dat het tot een hinderpaal van zyne verhevene genegentheden strekte, besloot een reyze na 't Hof te doen, onder de vermommings en naam van *Don Diego de Noche*. Hy vleyde zig de naam die hy zig gaf te bewaarheden, door de heerlyke overwinningen die hy by nacht hoopte te behalen; zo dat hy de lastige oeffening van een geveynsde bedrieger verliet, om de rol van een Edelman te spelen.

Om zyn voornemen te beter te verbergen, en om zig van de Jaarlykse inkomsten te verzekeren, die hy niet alleen van zyne goederen, maar ook van zyn kerkelyke waardigheyt trok, liet hy een gerugt uytstrooijen, dat hy voorgenomen had, na onze lieve vrouwe van *Loretto* te gaan. Met dit oogmerk ging hy by de Aarts-Bisschop, om hem over zyn oogmerk te raadplegen, en van hem verlof te verzoeken, om een geheel Jaar afwezig te mogen zyn. Zyn grootheyt bewilligde daar in, en vergunde hem het verlof dat hy verzogt, waar op *Luzindo* zig in 't heymelyk

voorzag van 't geen een Edelman paste. Hy nam al zyn gereet geld, en wat hy het dierbaarste hadde, en gaf my zekere *adressen*, om hem in tyden van nood wisselbrieven te verschaffen. Hy deed alle zyn koffers met de wagenaars van *Darocca* vertrekken, aan wien hy last gaf, om ze aan niemant over te geven, dan aan zodanige, die hen zyn zegel zouden vertoonen. Den volgenden dag liet myn vrind my in een ongemeen verdriet, hem te zien vertrekken, om dat ik overdagt, dat ik ten minsten voor een Jaar van zyn aangenaam gezelschap zou berooft zyn.

Luzindo vertrok in een Pelgrims gewaad uyt de Stad, met een eenig knecht, en zy leyden den eersten dag twaalf mylen af, niet te voet, maar op een *Chaise*, die hem een myl buyten de Stad afwagte. Zy gingen in een Herberg, genaamt *Del Bordugo*, of de *Beuls Herberg*, afstappen. Hy had het kleyne besje onderweeg afgedaan, en een kleyn Italiaans Paruykje opgezet, dat hem voor een vreemdeling in de Herberg deed doorgaan; hebbende voorheenen aan zyn knecht en voerman belaft, niet te zeggen wie hy was.

Luzindo beelde zig in, dat zo hy een dag liet voorbygaan, zonder zyn drift in 't werk te stellen, dit een verlooren dag van zyn leven was; dog dewyl 'er in de Herberg niemand was, aan wie hy zig daar toekon voegen, als de Waardin die 'er goelyk uyt zag, nodigde hy haar met hem in zyn kamer te eeten. Deze goe vrouw, hoe kuys zy ook was, maakte geen swarigheyt om een Edelman, geduurende de maaltyd, gezelschap te houden. Zo ras zy gegeten hadden, vroeg hy haar onder anderen, of ze nooyt van de *Betoverde Doos* van de Juffrouwen had hooren spree-

fpreeken? zy antwoorde neen; maar datze zeer
 geerne zou weten, wat het was. Zie hier de
 verklaring, die myn Edelman haar daar van gaf.
 „ De *Betoverde Doos* van de Juffrouwen vervat
 „ eenige regelen, om haar gelukkig en ryk te
 „ maken, en om zig van den Adel en den Ko-
 „ ning zelfs te doen eerbieden. O myn waarde
 „ Heer! zey de Waardin, leert my eenige van
 „ deze regelen, bidde ik u; ik kan het tegen-
 „ woordig niet doen, zey de Edelman; want de
 „ eerfte van deze regelen brengt mede, dat men
 „ ze niet dan in 't byzonder en 's middernagts
 „ moet leeren; hoewel 'er ook deze bepaling
 „ nog by is, dat het nodig is, dat de Juffrou-
 „ wen, aan wie men ze leert, niet meer dan
 „ xxv Jaaren out zyn, en dat zy dit vertellende,
 „ de kragt om ryk te worden verliezen, zo dat
 „ het geheym daar van een nodige voorwaarde is.
 Wat dit belangt, zey de Waardin, ik heb nooyt
 een fnapfter geweest; en wat myn ouderdom aan-
 gaat, ik kan u fweeren, dat ik voorleden *St.*
Jan eerst xxii Jaren out ben geworden. Derhal-
 ven zo gy de goetheyt wilt hebben, om my deze
 regelen te leeren, om my gelukkig te maken,
 zal ik u te middernagt in uw kamer buyten we-
 ten van myn man bykomen, en ik zal deze gun-
 fte al myn leven gedagtig zyn. De goe natuur
 die ik in u befpeure, antwoorde *Luzindo*, ver-
 plicht my, om u deze dienst te doen; dog draag
 zorg, om geen gerugt te maken. 't Staat aan
 my, zey de Waardin, om daar op te paffen;
 daar op fcheyden zy, en *Luzindo* ging na 't bed.

Zo ras het middernagt was, quam de Waardin
 by den Edelman in zyn kamer, en dewyl hy reets
 fleep, maakte zy hem wakker, en na eenige

woordenwisseling , leerde hy haar eenige van zyne regelen ; waar over zy zo vergenoegt was , dat zy binnen weynig tyts van staat hoopte te veranderen. Daar op ging zy te bed , en 's anderen daags morgens vervolgde *Luzindo* , na dat hy wat ontbeten had , zyn reyzem. Hy maakte dezen dag zo veel spoet , dat hy 's avonts ten tien uuren te *Darocca* aanquam ; en het eerste dat hy deed , wanneer hy aftrad , was zyn knegt met zyn *Zignet* na de Wagenaars te zenden , om zyne Koffers af te halen. Daar op begaf hy zig te rust , dewyl hy door het reyzen van dezen dag zeer vermoeyt was.

's Anderendaags verkleede hy hem als een Edelman , en na dat hy zyn knegt en Koetzier by hem ontboden had , deed hy haar sweeren het geheym te houden , en zey hen , datze hem in 't vervolg *Don Diego de Noche* , of de Nagt-ridder zouden noemen. Hy vertrok uyt *Darocca* , zonder aldaar iets van belang uytgewrogt te hebben , om zyn reyze na *Madrid* voort te zetten ; en na zyn verstand onderweeg door eenige *galantery* wat geoeffent te hebben , quam myn Nagt-ridder den xxviii. *Augustus* in deze Stad aan. Hy nam den volgenden dag vier knechts in zyn dienst , en gaf hen een kostelyk Levrey. Zo ras hy alle dingen geschikt had , om in 't openbaar te kunnen verschynen , ging hy by het opstaan van den Koning , zonder de minste kennis aan 't Hof te hebben. Dog dewyl hy jong , welgemaakt , en zeer fraay van zeden was , deed hy zig by de Hovelingen in aanmerkinge komen , die hem voor een vreemdeling aanmerkten , om dat hy hem hield als of hy naaulyks Spaansch kon spreken. *Don Miguel M.....* groette hem , en hoopte hem

hem met beleeftheden op Dewyl hy in myn Nagt-ridder veel verstand en vrolykheyt bespeurde, verzogt hy hem dien dag de eere aan te willen doen, by hem ten eeten te komen, en verzekerde hem, dat zyn Moeder hem met alle beleeftheyt zou ontfangen; volgens haar natuurlyke geneygtheyt, omtrent vreemdelinge van zulken aanmerkelyken verdienste, als men in hem bespeurde. De Ridder die lust had om kennis aan 't Hof te maken, nam de uytnodiging met veel dankbetuyginge aan. *Don Miguel* nam hem in zyn Draagstoel, en die van myn Edelman volgde met zyn vier Lakeyen.

Don Miguel M..... was van eene der beste Familien van *Madrid*; hy was ryk, edelmoedig, en erfgenaam van een groot goed; dog nog te jong om het zelve te genieten; nogtans vergoede zyn moeder dit, met hem zo veel geld te geven, als hy begeerde. Zy had niet dan deze zoon en een dogter, die nog geen xviii Jaaren bereykt had. En gelyk zy aan perſoonen van den eerste rang vermaagschapt was; ontfing zy geduurige bezoeken van dezelve. *Luzindo* had in zyn jonkheyt de Italiaansche taal volmaakt geleert, en had zig de *Historie* en zaken van *Italie* zo gemeen gemaakt, dat hy 'er zeer net van kon spreken, by wat gelegentheyt het ook zyn mogt. Zo dat hy aan *Don Miguel*, onderweëg zynde, zey, dat hy een Italiaans Edelman was, te *Pisa* gebooren, en dat hy aan deze vermaarde Hooge Schoole zyn opvoeding verschuldigt was.

Zo ras zy t'huys gekomen waren, bragt *Don Miguel* den Edelman in zyn vertrek; hy liet aan zyn moeder en zuster zeggen, dat hy een Italiaans Edelman mede gebragt had, om by hen te eeten,

en dat zy in zyn kamer zouden wagten , tot dat het tyd was te eeten. Deze goede moeder was t'elkens zeer blyde , wanneer zy gelegentheyt vond , om de tederheyt te betoonen , die zy voor haar zoon overig had , en zy gaf last om binnen een zeer korte tyd , eenen ogeret te maaken , dat waardig was een Koning voorgezet te worden. Een *quartier* uurs te vooren , eer men aan tafel ging , lieten de *Dames* aan *Don Miguel* zeggen , den Edelman den weg te wyzen , om by haar te komen , *Don Miguel* bood hem zyn moeder en zuster aan , op zulken onbedwongen wyze als zelden in *Spanje* gebruykelyk is , zy gingen alle vier aan tafel , en *Luzindo* wierdaan de linkerhand van *Donna Clara* tegen over *Donna Anna* geplaatst , dat de namen van deze Juffrouwen waren , de eerste was die van de moeder , en de andere die van de dogter , de verscheydenheyt van de lekkere spys en de veelheyt van de zilvere vaten , die myn Edelman zag , deed hem van de *qualiteyt* en rykdom van *Donna Clara* oordeelen , en aan de andere zyde de zedigheyt en schoonheyt die hy in *Donna Anna* vond , begon den hem lust in te boescmen , om het overwinnen van haar hart te ondernemen , om zig na den eeten daar toe te bereyden , zey hy haar , zyn adelyke afkomste , en de grootheid van zyne rykdommen ; want hy verbeeldde zig , gelyk dit ook gebeurde dat zy de redenen zouden afvragen , waarom hy te *Madrid* was gekomen , om dat dit gemeenlyk de gewoonte in alle landen omtrent vreemdelingen is.

Zo ras men van tafel gegaan was , verzocht *Donna Clara* hem haar het vermaak te geven , om te
mogen

mogen hooren wat zyn Vaderland en geboorte was, niet twyfelende of zy zouden de verwonderlyke hoedanigheden beantwoorden, die in zyn persoon uytblonken. Myn Edelman *Don Diego* sprak aanstonds, met een diepe eerbiedigheyt op deze wyze www.libtool.com.cn

„ Mejuffrou 't is het minste dat ik kan doen,
 „ om uwe beveelen te gehoorzamen in een zaak
 „ die van zo weynig belang is, als deze, om
 „ u de reden van myn reys te zeggen. Ik heb
 „ die niet ondernomen, dan met een oogmerk
 „ om de werelt te bezien, en een stad op te
 „ zoeken, alwaar ik met vermaak kan woon-
 „ nen, in myn Vaderland niet konnende te rug-
 „ keeren, om dat ik het ongeluk gehad hebbe,
 „ een Edelman van de eerste rang in een twee-
 „ gevegt te dooden, wat myn geboorte be-
 „ langt, ik bid u zeer nedrig, my daar omtrent
 „ te willen verschoonen, zo ik u omtrent dit
 „ gedeelte van uw bevel niet gehoorzame, dat
 „ gy my geeft; dewyl ik by cede verplicht ben,
 „ om het niet te verklaren, dan aan de luffrou
 „ die myn geluk in de werelt moet uytmaken.
 „ Alles wat ik omtrent dit stuk kan zeggen,
 „ is, dat ik door myne daden zal tragten ge-
 „ tuygenis te geven van 't geene ik ben, en
 „ niet te onteeren, van wie, ik het dagligt ont-
 „ fangen hebbe.

Hy zey deze laatste woorden met zo veel zedigheyt dat *Donna Clara* en *Don Miguel* niet goet vonden, daar omtrent meer te vragen, zig verbeeldende dat het de zoon van eenig Italiaans Prins was; die *incognito* was komen reyz-en. *Donna Anna* zeer voldaan zynde over de redenen van onzen Edelman vroeg hem of hy

met *Don Miguel* begeerde na de *Comedie* te gaan? Hy antwoorde haar dat hy dit zeer geerne met *Monsieur* haar Broeder doen zou, zo hy hem in zyn gefelschap wilde hebben; daarop zey *Don Miguel*, dat hy hun veel eere zou aandoen, zo dat *Donna Clara* en *Donna Anna* de stoel van *Don Miguel* namen, die den Edel'man in de zyne nam. Op 't uytgaan van de *Comedie* verzogt *Donna Clara* aan *Don Diego* haar de gunste te bewyzen, met haar te eeten, 't geen hy deed. *Don Diego* bragt hem aan zyn vertrek, hy bood 'er hem de helft van aan, en bad hem de eere te doen met dit aan te nemen, daar by voegende, dat hy geduurende zyn verblyf te *Madrid* in alles gelyk hy zelfs zou gediend worden.

De Edel'man wilde dit in 't eerst afslaan, dog niettegenstaande de kragtige redenen, die hy bybragt, om zulken edelmoedigen aanbieding niet aan te nemen, moest hy afstaan, en *Luzindo* was genootzaakt met zyne dienstboden by *Don Miguel* te huysvesten.

Dezen nacht wierd met speelen, zingen, en andere vermakelykheden doorgebracht, tot dat het tyd was, zig ter rust te begeven. De eerste week bragt *Don Miguel*, de Edel'man, by personen van de eerste rang van beyderley kunne, zyn beleeftheit by zyn geestige omgang gevoegt, deed hem wel haast van allerley slag van personen opzoeken, die hem dikwils gelegentheit verschaften, om zig onder de *Dames* te doen uytmunten; dog hy had vastelyk voorgenomen, om op *Donna Anna* toe te leggen, en zo veel te meer, om dat hy daar in wel te slagen, als een zaak aanmerkte, die by na onmogelyk is.

Ondertusschen zond hy my een dag-register
van

van alle zyne gevallen , en verzogt my hem door wisselbrieven zo veel geld te doen toekomen , als ik op zyne goederen zoude kunnen opnemen. Ik deed , 't geen hy my verzogt , en weynig dagen daar na , maakte ik hem 2000 *Pistoletten* over , langs de weg die hy my had aangewezen. Hy had my ook verzogt , aan hem te schryven onder den naam van den Prins van *Tirol* , met een omslag *geadresseert* aan *Don Diego de Noche*. Ik deed het ook , en volgde in alles zyn berigt op , ten opzigt van den inhoud van myn brief.

Myn Nagt-Edelman ontving het met de zelve Post , als hy zyn Bankbriefjes kreeg , juyft na den eeten , zo als hy met *Donna Clara* , *Donna Anna* , en *Don Miguel* aan het praten was. *Luzindo* onder voorwendzel , dat hy de bankiers niet kende , aan wie zyne brieven *geadresseert* waren , verzogt *Don Miguel* hem de gunst te bewyzen , om voor hem deze geringe zom te ontfangen. Zo ras als *Don Miguel* die zag , bevestigde hem dit , in de gedagte die hy had , dat de Edelman een Prins moest zyn , om dat een gemeen perfoon zulken grooten zom als deze was , niet over gemaakt wierd.

Don Miguel stond op , en myn Edelman , haaste hem te volgen , als of hy iets aan hem te zeggen had , en liet de brief die hy in de hand had op tafel leggen. De Juffrou nieuwsgierig zynde , om den inhoud te weten , nam , en opende de zelve , en vond aanstonts aan 't hooft deze woorden , *zeer magtige Prins* ; dog dewyl ze *Luzindo* te rug hoorde komen , leyze de brief wederom op tafel , wanneer hy binnen gekomen was , hield hy zig wat ongerust , gelyk uyt

zyn wezen ſcheen te blyken, hy hernam zyn plaats, en ſtak de brief in zyn zak. *Donna Clara* had een onuytdrukkelyke blytſchap, datze wiſt, de Prins van *Tirol* by haar te hebben, en na datze dit geheym aan *Donna Anna* en *Don Miguel* medegedeelt had, verdubbelden zy hunne zorge, en ontzag, voor myn vriend, zonder hem nogtans te laten blyken, datze hem kenden. Deze ontdekking deed in 't harte van *Donna Anna* eenige genegentheyt tot hem ontſtaan, gelyk hy gemakkelyk kon beſpeuren, aan haar wyze van ſpreken, die geheel anders, dan voorheenen was. Dit gaf aan *Luzindo* veel ſtoutheyd, om deze Dame in tegenwoordigheyt van haar moeder en broeder te pryzen, die blyde waren te beſpeuren, dat de Prins agting voor *Donna Anna* had, zo dat *Donna Clara*, *Don Miguel* in haar kamer bragt, onder voorwenzel van iets te moeten doen, om zo *Donna Anna* by den Prins alleen te laten, welke zulken gunſtigen gelegentheyt waarnemende, haar de volgende verklaringe deed.

„ Goddelyke *Donna Anna*, ik kan u het vuur
 „ niet uytdrukken waar mede myn hart verteert
 „ word, zedert het oogenblik dat ik het geluk
 „ gehad hebbe, u de eerſte maal te zien. Ik
 „ zou u kunnen zeggen, dat ik in weynig da-
 „ gen meer ſmarte geleden heb, door de liefde
 „ die ik u toedrage, als andere minnaars in vee-
 „ le jaaren niet hebben moeten ondergaan. Ik
 „ doc myn voordeel van dit kleyne oogenblik,
 „ eer Mejuffrou uw moeder uyt haar kamer
 „ komt, om u te verklaren, dat zo gy wilt,
 „ dewyl gy my de gelukkigſte van alle men-
 „ ſchen kunt maken, ik u myn hand en myn
 „ hart

„ hart geeft , neffens myn woord van eer om
 „ u morgen te trouwen ; hoewel ik u onbekent
 „ ben , kan ik u verzekeren , dat gy geen re-
 „ den van berou zult hebben , zo ras gy de
 „ ware verdienfte van uw Minnaar kent.

„ „ *Edele Prins van Tili* antwoordcn *Donna*
 „ *Anna* , het geval heeft ons uw gelukkige ge-
 „ boorte ontdekt ; dog eer de nieuwsgierigheyt
 „ myn moeder , en my aangezet had , om uw
 „ brief te lezen , wanneer gy die op tafel liet
 „ leggen , kan ik zeggen , dat ik reets gene-
 „ gentheyd voor u had. De beminnellyke hoe-
 „ danigheden die in uw geheele perfoon uyt-
 „ blinken , hebben my betoont , en ik beschou-
 „ we de aanbieding die gy my doet , als een
 „ groote eer aan , maar myn pligt ende eerbied
 „ die ik voor myn moeder heb , nootzaakt my
 „ om haar deel te geven , aan de edelmoedige
 „ aanbieding , die gy my gedaan hebt. Voor 't
 „ overige kan ik u van eenen goeden uytflag
 „ verzekeren , ten opzigte van myn moeder , en
 „ wat my belangt , ik zal 'er my niet tegen
 „ aankanten.

Donna Clara belette de tedere 't zamenfpraak
 van den Prins , en van *Donna Anna* tot groot
 verdriet van deze nieuwe verliefde , de Prins
 nam affcheyd van de *Dames* om haar tyd te ge-
 ven omtrent de zaak daàr 't op aanquam Hy
 ging by *Don Miguel* in de kamer van zyn moe-
 der , en een oogenblik daar na , gingenze alle
 beyde uyt , om een lugje te fcheppen. Onder-
 wylen verhaalde *Donna Anna* de verklaring van
 den Prins aan haar moeder , en *Donna Clara* was
 'er zo blyd over , dat zy tot haar dogter zey ,
 dat zo de Prins na den eeten , op de zelve wy-

ze tegen haar sprak, zy hem by 't woord moest vatten, en hem dezelve nagt trouwen, uyt vreeze dat hy van gevoelen mogt veranderen. *Donna Anna* was ongeineen blyde, over deze raad geving, zy hoopte haar den volgenden dag een *Prinses* te zien www.libgeek.com aan de belofte van den *Prins* nog aan zyn woord van eer twyfelende.

De *Prins* verklaarde aan *Don Miguel*, onder belofte van 't gheym te houden, dat men bygeval ontdekt had, wie hy was, en dat de nieuwsgierigheyt van zyn moeder haar aangezet had, om een brief te lezen, die hy by ongeluk op tafel had laten leggen, waar door zy iets vernomen had, 't geen hy wilde verbergen. Hy verklaarde hem vervolgens de drift die hy tot zyn zuster had, waar op *Don Miguel* antwoordde, met duysent dankzeggingen, wegens de eer die hy aan zyn geheele familie wilde bewyzen. Zo ras zy weder t'huys waren gekomen, spraken zy *Donna Clara* aan, zonder het antwoord van *Donna Anna* eens af te wagten; en dewyl ze alle zeer verheugt waren, wierden den *Prins* en *Donna Anna* dezelve nagt in 't heymelyk getrouwt. *Donna Clara* om aan haar dogter de vrindschap te bewyzen, die zy voor haar hadde, gaf haar 20000 Pistoletten, zo in geld, als in Juweelen, en zy beloofde het huwelyk gheym te zullen houden, tot dat de *Prins* order op zyne zaken gestelt en zyne staten verkogt had, om 't geene daar van gekomen was, te *Madrid* te kunnen brengen.

De blydschap van *Donna Clara* en van *Donna Anna* waren onuytdrukkelyk, en zo groot, dat zy niet konden nalaten, aan de huysgenoten te zeg.

zeggen , dat de eene een Prinſes en de ander de moeder van de *Prinſes* was, *Don Miguel* oordeelde door het huwelyk van zyn zuſter, ook genoeg *gequalificeert* te zyn, om een Hertog te worden, na dat de familie zig ongemeen vermaakt hadde , gedurende de maand die de heerlykſte was die men kon bedenken , gingen de nieuwe Prins en de Prinſes na 't bed, en 's anderen daags wierden zy van alle de dienſtboden geluk gewenſcht , aan wie de nieuwe man groote vereeringen deed , vergezelt van fraaye beloften , om hen de zaak geheym te doen houden.

Luzindo de bedriegelyke *Prieſter*, of de *Nagt-Ridder*, had toen de overwinning behaalt, die hem zeer moeyelyk toefcheen ; dog dewyl de wanſmaak, de genietinge van naby volgt, begon hy wel haalt na middelen om te zien , om van *Donna Anna* ontlagen te zyn , en met een het geld te bewaren dat zy van haar moeder ontfangen had, om zo de koſten te vergoeden die hy gemaakt had. Om daar omtrent te beter te konnen ſlagen, beley hy zyn geld met dat van *Donna Anna* onder de *Koopluy*, en trok 'er wiffelbrieven voor , op de bankiers van *Bajonne* in *Vrankryk*. Zo ras hy dus van zyn geld verzekert was, bragt hy xiv dagen zeer aangenaam met *Donna Anna* door, tot dat hy eens na den eeten aan *Donna Clara*, aan *Don Miguel* en zyn *Princeſſe* te kennen gaf, dat de liefde die hy voor *Donna Anna* had, hem noodzaakte om order op zyne zaken te ſtellen, en het geld dat hy van de verkooping van zyne ſtaten zou krygen, na *Madrid* over te voeren ; dog dat hy, om de zaak te verhaaften, voorgenomen had zig in
cogni-

cognito derwaarts te begeven, om dat men, wanneer hy 'er niet in persoon was, zeer qualyk zou uytvoeren, 't geen hy belaste. Hy voegde 'er by, dat dewyl het hem onmogelyk was een dag zonder zyn waarde Princes te leven, hy voornemens was haar mede te nemen; en dat zo *Don Miguel* mede wilde gaan, hy de werelt kon bezien, en zig daar door waardig tot de hoogste bedieningen van 't Hof kon maken; dog dat hy wenste, dat zyn reyze geheym mogt blyven.

Donna Clara durfde zig tegen het voornemen van den Prins niet aankanten; wat *Donna Anna* betrof; dog zy kon niet goetvinden *Don Miguel* mede te laten gaan, die de eenigste erfgenaam van zyn Vaders goederen was. 't Was zelfs niet zonder verdriet, dat zy haar waarde dogter afscheyd van haar zag nemen; hoewel de Prins haar beloofde, binnen agt maanden t'huys te zullen zyn. Twee of drie dagen daar na vertrokken zy na *Bajonne*, alleen met een kamerdienaar van de Princes, en met alle de knegts van den Prins vergezelt zynde. Zo ras zy aldaar waren aangekomen, gaf hy zyn vier Lakeyen, die hy te *Madrid* had aangenomen, hun afscheid; om dat hy volgens zyn zeggen Fransche dienstboden moest hebben, die de taal van 't Land spraken, zo dat de Spanjaarts genootzaakt waren na huys te keeren. Zo ras zy vertrokken waren, nam de Prins nieuwe wisselbrieven voor al het geld dat hy by de bankiers had; dog dewyl hy geen kans zag om *Donna Anna* te rug te zenden, zonder ontdekt te worden, quam 't hem in gedagten, om haar te vergeven; nogtans zag hy dat het gevaarlyk was, dit, hoewel in een vreemt land, te doen. Eyndelyk nam hy daar

toe

toe een besluyt ; en op zekere tyd , wanneerze alle bey te bed lagen , doorstak hy haar hart met een groote naald , zonder dat 'er een quetzuur of teken van bloed bespeurt wierd. Na datze gestorven en begraven was , verkogt hy zyn *Chaise* en paarden , en nam huurpaarden om na zyn land te rug te keeren , en quam zo by nacht in de plaats van zyn geboorte , met zyn knegt en koetzier vergezelt zynde.

Dewyl hy my van alle zyne voorvallen kennis gegeven had , en van den dag dat hy zou aankomen , had ik alles gereet , om hem te ontfangen. Na den eeten overwogen wy het gevaar , waar mede *Luzindo* gedreygt wierd ; wy vreesden dat de koetzier en de knegt het mogten ontdekken ; dog dewyl wy wisten datze 't niet zouden doen , eerze voor hunne moeyte beloont waren , gaven wy last aan onze moorde-naars , om haar te doorsteeken , gelyk ook stipt opgevolgt wierd.

Myn waarde *Luzindo* bevond zig toen in zekerheyt , en men had zo ras in de Stad de tyding van zyn onverwagtet 'huyskomst niet vernomen , of hy wierd door alle perzoonen van rang , en door den Aarts-Bisschop zelfs bezogt. Wanneer men hem na de reden vroeg , waarom hy zo schielyk t'huys quam , antwoorde hy , dat hy voornemens geweest was zyn reyze te land te nemen ; dog van gevoelen verandert zynde , de weg over *Bircelona* had genomen , alwaar hy zig op een schip begaf , dat gereet lag om na *Napels* te zeylen , en dat zy een schrikkelyk onweder gehad hadden , dat haar op de kusten van *Majorka* had geworpen , daar hy hem zo qualyk had bevonden , dat zig buyten staat bevindende om zyn
reyze

reyze te vervolgen, hy zig gehaast had om over land te komen, om daar zyn gezontheyt te verkrygen. Dit alles ging by voorname menschen voor een zekere waarheyt door. En dewyl hy toen ryker dan voor zyn reys was, eyndigde hy dit voorval www.digitool.com van de Ridder van de nacht en van *Don Diego de Noche*, om die van *Licentiaat Luzindo* wederom aan te nemen, neffens het *Kanoniks* kleed, als ook de swier van een geveynsde, hoewel maar voor een korten tyd, gelyk wy door andere voorvallen die hy ondernam, zullen zien.

Dog ik ben genootzaakt om het leven van den *bedriegelyken Priester* af te breeken, juyft in het begin van zyn vermaarde uytvoeringen, om dat het eynde van dit Deel de levens van de Monniken en Nonnen moet bevatten, gelyk ik in het ontwerp belooft heb, dat ik aan het gemeen heb mede gedeelt. Het leven van *Josèf*, en het eynde van dat van *Luzindo*, zyn zo vol voorvallen, dat zy een geheel Deel kunnen uytmaken. Ik biede my aan om ze in 't licht te geven, zo ik verneme dat men 't begeert.

II. H O O F T S T U K.

Van de levens van zekere Paapsche Monniken.

Men noemt een Monnik een *Regulier Priester*, om dat hy na de regelen van de stichter van zyn order leeft; dog wy zullen uyt de volgende voorbeelden kunnen afnemen, dat men de-

dezelve veel eer ongeregelt , dan geregelt mag noemen ; om dat men de regelen van den ftigter veel minder, dan zyn driften en ongeregelde lusten opvolgt. My dunkt , dat ik vooral van hun aan-neming in 't Klooster moet fpreken , en van de wyze hoe zy aldaar en elders leven. Ik zal 'er hier niet dan in 't algemeen van fpreken , op dat wy in 't vervolg de byzonderheden van hun leven en omgang beter kunnen onderzoeken.

Hoewel ik myn werk gemaakt heb , om de wytlopiegheyt te vermyden ; en om veel verwonderbaare dingen met weynig woorden te zeggen , is het nogtans zeker , dat hoe weynig kenniffe dat men van het onderwerp heeft , dat ik verhandele , men van de bedorventheyt der Monniken niet te veel kan zeggen , die tot zulken hoogte gefteygart is , datze de inbeelding te boven gaat , en 't onmogelyk is om het te geloven ; immers zo men met hen geleeft , of gemeenzaam omgegaan heeft , om 'er alle de fnode *praktyken* van te doorgronden. Zo dat den Lezer niet alleenge-loof kan geven aan 't geene ik daar van fchryve ; maar zelfs nog veel meer daar van mag denken , zonder hen ongelyk aan te doen ; want hoe nadeeliger gedagte dat men van deze goede Vaders mag hebben , 't zal niet dan al te overeenkomstig met de waarheyt zyn ; en het zal genoeg , overeenkomende met hunne hetsche ftreken , bevonden worden.

*Van de plegtigheden , die by 't aanne-
men van de Nieuweligen in alle
Monnike Kloosters worden
waargenomen.*

www.hdt801.com.cn

De instelling van de order wil , dat hy , die als een (a) Nieuweling wil aangenomen worden , ten minsten xv Jaaren moet bereykt hebben. Hoewel de *Prior* omtrent dit *Reglement* zomtyds wel iets door de vingers ziet , zou hy 't nogtans daar omtrent niet kunnen doen , dat geen nieuweling *professie* kan doen , of beloften van armoede , gehoorzaamheyt en kuysheyt geven , eer hy den ouderdom xvi Jaaren en een dag bereykt heeft. De Vaders of nabestaande van den aankomenden nieuweling , bieden den zelven den *Prior* aan , die hem aan de twee oudste *Regenten* en de eerste *Professor* van de Godgeleertheyt zend , om hem omtrent de Latynsche tale te onderzoeken ; dog 't is maar een enkele *formaliteyt* ; want schoon 'er een Ezel tot het *Examen* wierd aangeboden , zou hy nogtans aangenomen worden. Daar op laat de eerste *Professor* aan den *Prior* de goetkeuringe van de *Regenten* , wat het Latyn betreft , weten.

Als dan laat de *Prior* de geheele gemeenschap by een kômen , en verklaart aan alle de Monniken die Priesters zyn , dat dewyl zulk eenen onder het vaandel van hun stigter begeert aangeschreven te wezen , hy hunne stemmen verzoekt , om hem tot een nieuweling te ontfangen. In 't

mid-

(a) *Novice.*

midden van het Koor is een stoel, waar op twee doozen staan, zynde de eene vol witte, en de andere vol swarte boonen. Een van de jongste Priesters neemt ze, en geeft aan yder Monnik een witte en een swarte boon; en na de uytdeeling daar van gedaan te hebben, zet hy de twee doozen wederom op de stoel. Vervolgens komen de Monniken daar by, en leggen hunne boonen in gemelde doozen; de witte zyn voor de aanneming, en de swarte voor de weygering. De Priester die deze boonen uytgedeelt had, grypt de twee doozen, en biedze de *Prioor* en de twee eerwaardige Vaders, die aan zyn zyde zitten, aan. Deze drie Monniken tellen gezamenlyk de witte en swarte boonen; en wanneer 'er in een der doozen meer witte dan swarte boonen gevonden worden, verklaart de *Prioor* overluyd, dat de aanneming is goetgekeurt. Na dat de vergadering gescheyden is, gaat de *Prioor* by de Vader of de vrinden van den nieuwelings, om hen met de aanneming geluk te wenschen.

Daar op koopen de Vader of vrinden vanden aangenomen nieuwelings klederen, en alles wat hy van noden heeft; dewyl ze verpligt zyn om een bed, een koffier, twee stoelen, kortom alles wat 'er toe behoort, om een Cel te voorzien, in 't Klooster te brengen. Wanneer 't de dag van de aanneming is, en alle de Kloosterlingen, 't zy in 't Koor of in de Kerk, by een zyn, komt de nieuwelings binnen, vergezelt zynde van de meester der nieuwelings, en gaat voor de eerwaarde Vader *Prioor* op zyne knien leggen, die hem vraagt, *wat verzoekt gy?* en wanneer den nieuwelings geantwoord heeft, ik verzoeken het kleed van den zaligen *St. Franciscus*,
 C c 2 St.

St. Dominicus, enz. begint den *Prior* hem de straffen, onthoudingen, en kastydingen die hy moet ondergaan, te verklaren; het afgezonderd leven, de gehoorzaamheyt, de armoede, de kuysheyt waar van hy belydenis moet doen; daar op vraagt hy hem, of hy gelooft dat hy met Godts hulpe alle deze voorwaarden zal nakomen? en na dat hy *ja* geantwoord heeft, trekt de meester van de nieuwelingen deze zyne klederen uyt, en trekt hem die van de ordre aan. Deze nieuweling zit met het hoofd ter aarde gebogen, terwyl de geheele vergadering het *Te Deum* zingt, of een (a) Kerkgezag, of een (b) gemeen gebed, op het onderwerp passende; waar op de *Prior* de nieuweling aanmaant, om in het Klooster te leven en te sterven.

Dit gedaan zynde, gaat de nieuweling met de meester voor den *Prior* op zyn knien leggen, om hem de hand te kussen en te bedanken; dit doet hy ook in 't ronde by alle de Priesters, en omhelst de Monniken die de order van 't Priesterschap nog niet ontfangen hebben, en dus eyndigt de plegtigheyt met een Lofzang.

Elk een begeeft zig daar op na de Eetzaal, alwaar men allerhande ververschingen voor 't geheele Klooster, de Ouders, en vrienden van den nieuweling heeft opgezet; en 't is gemeenlyk een maaltyd, waar in zesderleye spyze zyn, uytmaakende de uytgelezenste en lekkerste, zonder van het nageregt en de drank te spreken. Alle de nieuwelingen woonen in een afgezonderde *Galerij*, en die geen gemeenschap met de Monniken heeft. Zy hebben elk een Cel, en hun meester

(a) Antienne. (b) Collecte.

ster heeft een zeer fraay vertrek, digt by het Koor. Een nieuweling heeft een geheel jaar tyd, om te zien of hy de moeyelykheden van de order kan uytstaan. Hoewel de instellingen medebrengen, dat men een Nieuweling, alle *penitentien* vasten, *Meditatien* en de genueghe kallydingen moet doen ondergaan, draagt de meester zorg om 'er hem van te bevryden, om de pligten van de order zagter en aangenamer te maken, om dat hy een jaar en een dag tyd heeft eer hy zyne geloften doet, wanneer hy in een volkomen vryheyt is, om het klooster te verlaten, zo dat het proef-jaar om deze reden voor hem een jaar van gemak en toegeventheyt is.

Zo ras als het jaar van de Nieuwelingschap geeyndigt is, geeft de meester kennis van de vroomheyt, Godtsvrugt, zagtmoedigheyt, en matigheyt van den nieuweling. Daar op geven de Monniken ook hunne stemmen tot zyn *Professie*, en tot de drie geloften, die hy moet doen. Zo ras als hy met meerderheyt van stemmen goetgekeurt is, benoemt men de dag, dat hy de *Professie*, en de geloften van armoede, gehoorzaamheyt en kuysheyt in handen van den Eerwaardigen vader *Prioor* in tegenwoordigheyt van 't gantsche Klooster doen moet. Na deze plegtigheyt onthaald de nieuwe (a) Kloosterling, alle de Monniken ook op dezelve wyze, als hy op den dag van zyn aanneming gedaan heeft. Van dien tyd af verlaat hy de galery der Nieuwelingen, en gaat by de andere Kloosterlingen, onder het bestier van den onder *Prioor*, of van den *Vikaris* van 't Klooster weonen, tot dat hy

de order tot het Priesterschap ontfangen heeft, als dan geeft men hem een *Cel* gelyk de andere *Paters*, en hy is niet meer dan onder de onmiddelyke bestiering van den Eerwaardigen vader *Prioor* of *Rektor* van het Klooster.

Zo ras een nieuweling *Professie* gedaan heeft, begint hy in de *Filosofie*, en naderhand in de *Theologie* te *studeeren*, dewyl 'er in elke Kloostereen in de *Filosofie*, en drie in de Godgeleertheit zyn. Geduurende het jaar van Nieuwelingschap, gaan de Nieuwelingen niet buyten het Klooster, ten zy om een openbaare *Procesfie* by te woonen, in plaats dat een Kloosterling by na alle dagen met de *Professoren*, of met de oudste vaders uytgaat, en alle de voorregten van de order geniet. 't Is een gewoonte in de Kloosters alle weken twee dagen tot uytspanning te hebben, dat is, dat de jonge Kloosterlingen en de jonge Priesters met verlof van den *Prioor* zig op 't land, of in een tuyn gaan vermaken, alwaar zy hun tyd met het kaartspel, of andere uytspanningen verdryven, waar van het niet nodig is hier te spreken.

Ik had een van myn maagschap van de *Dominikaner* orden, die my eens op een dag van uytspanning, verlof gaf om by de jonge kloosterlingen en de jonge Priesters van zyn orden, te gaan, om hunne zeden en gewoontens te leeren, en dewyl ik toeneen scholier was, maakten zy geen swarigheyt om hun volkomen uytspanning te nemen, waar in ik bespeurde, dat zo ras ze vergadert waren, de grootste bedrieger van 't geselschap, de andere begon aan te zetten, om rondborstig hunne konststreeken te vertellen van wat natuur zy ook waren, en ver-

vertelde eerst de zyne, om de andere daar door des te meer aan te spooren; zo 'er iemand gevonden werd, die een geregelt leven leyde, en dat hy niets had te vertellen, beroofde men hem van de uytspanning, en men merkte hem als een onwaardig lid van de vergadering aan, zulk een onnozelen ongelukkige word bespot, zonder dat hy 't minste van 't geen hy ziet, of hoort, durft zeggen, uyt vreeze, dat hy daar en boven nog slagen toe mogt krygen.

Een vergadering van jonge Duyvels, kon geen meer vuyle redenen en Godts lasteringen uytbraaken, dan de jonge Priesters van 't klooster doen in hunne uytspanningen, want elk zeyt wat hy met een Non of iemand anders bedreven heeft, met alles by zyn naam te noemen.

Ten 2. vertellen zy de naamen en huizen van hunne *Devoten*, zy komen over een, om voor agt dagen tegen elkander te ruilen, om zo de eene mooyer dan de andere is, maken zy koop, wat hy, die de schoonste heeft, daar en boven zal moeten geven. Zy onderregten elkanderen hoe zy de verwisseling best zullen kunnen aanleggen.

Ten 3. raadplegen zy 't zamen, over de midelen om gelt van hunne ouders te krygen, en denken daar toe snode en duyvelsche uyt, dog de zedigheyt belet my om meer van deze bedriegelyke monniken, of om beter te zeggen, van deze gevleeste duyvels te spreken. Laat ons nu iets van hun leven in 't algemeen zeggen, ik heb in myn eerste stuk reets gewag van de tyd gemaakt, die zy tot de goddelyke dienst en de missen besteden, wat hun gedrag belangt, ik zeg, dat ze 's morgens onder voorwendzel van

de mis te moeten doen, of iemand van hunne nabestaande of vrienden te bezoeken, met verlof van den *Prioor*, twee aan twee, of een voor een uytgaan, om hunne *devoten* te bezoeken, en met haar te ontbyten. Daar op gaan zy de levende ontruften, onder voorwendzel van goed, aan de doode te doen, namentlyk geld voor de missen te verzoeken, zo dat 't gene zy daar mede winnen kon, 't nodige verschaft, om te vergoeden 't geen zy met de *devoten* verspillen; dog zy weten dit zeer wel goette maken, door de bedriegelyken handel, die zy met de missen dryven.

Zy gaan na 't klooster te rug, wanneer het eetens tyd is, 't welk in goed vlees, goed brood, en goe wyn bestaat, en na de *Vesper*, gaan zy gemeenlyk weder uyt, om de namiddag met een Non die men ook een *Devote* noemt, gelyk wy straks zien zullen, door te brengen. Zy gaan niet eer na 't klooster te rug dan tegen de nagt, om de metten en hunne *Meditatien* te verrigten, alles wat men daar omtrent kan zeggen, is, dat het hen onmogelyk is, dit met een zuiver en reyn hart te doen; dewyl ze het grootste gedeelte van den dag met onzuiverheyt en een onkuysche verkeerung doorgebracht hebben. Eynde-lyk gaan zy aan 't eten, en zomtyts gaan ze met hun vyven of zessen in een byzonder kamer, alwaarze elkander onthalen, met 't geene haare *Devoten* voor hun gereet gemaakt hebben.

Op dit alles, geef ik eens te denken, of een jonge en sterke Monnik die het beste eet, en drinkt, die niets te doen heeft, dan *Devoten* en Nonnen te bezoeken, en die zig altyt in een gezelschap van menschen bevind, die hem tot

on-

onknuysheyt aanritzen , of zodanigen Monnik , zeg ik , bequaam is om de prikkeling des vlees te boven te komen , om ordentelyk te leven , en zig binnen de palen van een kristelyke zuyverheyt te bewaren? zy mogen hunne gebeden oplezen , ik bekenne het , dog 't is veel meer door hebbelykheyt , als uyt godtvrugt , zy mogen zieken bezoeken ; dog 't is veel eer uyt de hoope , die zy opvatten , om 'er gelt voor te krygen , dan uyt een beginzel van yver. Zy mogen prediken ; dog men behoeft 'er niet aan te twyfelen , of 't is om dezelve reden , zo dat zy zig niet van de Godsdienst bedienen , dan als van een Mantel om hunne godloosheyt en gierigheyt te bedekken , ontnem hen deze Mantel , gy zult het minste kenmerk van Godtsdienst , of Kristendom in hun leven en verkeerling niet bespeuren.

De uytwerkwzelen van dit ledig en wellustig leven , kan van geen andere natuur wezen , als de zaak dieze voortbrengt. Daar van daan komt het , dat wanneer een Monnik geen gelegentheyt buyten 't Klooster vind , om zyne driften te verzadigen , hy wel middelen weet uyt te vinden , om 'er in 't geheym een *Devote* te laten inkomen , die hy zo lang in zyn *Cel* bewaart , als 't hem goetdunkt. Ik zou hier verscheyden voorbeelden daar van konnen aanhalen , zo ik niet voorgenomen had , om 'er eenige te vertellen , in het verhaal , dat ik van hunne levens zal doen , en om daar toc ten eersten te komen , zal ik dit *Arttykel* besluyten , met te zeggen , dat men een Klooster een Godsdienstig huys , een huys van zuyverheyt , het aardfche Paradys , de woestyne van

heylige Zielen noemt ; maar dat zy regt hebben om 't een huys te noemen, waar in geen Godtsdienſt is, een huys van onreynigheyt, en beſmettinge, het aardſche Paradys van vleefche-lyke vermaken, en de byeenkomſt der ondeugende, of liever der gevleete duyvels ; om te weten of ik wel gegrond ben, of ik wigtige redenen heb, om deze namen aan een Klooster te geven, late ik den lezer over. Hoe weynig moeyte hy zig zal willen geven, om te onderzoeken wat ik bygebragt hebbe, en naderhand nog zal zeggen, ben ik verzekert dat hy my zal toeltemmen, en niet twyſelen om gelyk ik, te ſpreken, zo hy zonder vooroordeel wil lezen 't geen ik van de levens en bedryven der Monniken en de voorvallen die ik zonder zydigheyt ſchryve, aanhaale.

DE LEVENS VAN SEKERE MONNIKEN.

Het leven van Frater Pieter, Profeſſor in de Filoſofie, in eene der Kloosters van de ſtad.

Broeder *Pieter* was uyt eerlyke ouders gebooren, die hem een zeer goede opvoeding bezorgden ; dog hy liet van zyn tederſte jaaren af, quaataardigheyt genoeg blyken, om zyn vader aan te zetten, op zyn levens bedryf agt te geven ; zomtyts met hem te beſtraffen, en zomtyts ook om hem wegens zyne buytenſpoorigheden te kaſtyden. Zo haalt als hy den ouderdom van xii jaren bereykt had, had hy zulke groote

groote voortgangen, in de letterkonst en (a) letter geleertheit gemaakt, dat zyn Vader hem zagter begon te behandelen, en hem speelgeld gaf, toen gaf hy zig ten eenemaale aan het spel en de vrouluyl over, en verzuynde niet eendag, om in de *Comedie* te wezen; dog dewyl zyn Vader hem niet genoeg gaf, om deze kosten goet te maken, zegt hy middelen om meer te krygen, als ook van zyne vrinden.

Hy had een zeer ryke Oom, dog die te gelyk zeer gierig was. Hy had aan zyn vroul verboden om aan iemand, wie 't ook was in zyn afwezen geld te geven, ten minsten zo hy haar zyn Rosekrans niet vertoonde, ten teken dat hy daar in bewilligde. Deze Oom was zeer genegen, om met de kaart te spelen. Broeder *Pieter* ging henen, om hem dit eens by zyne vrinden te zien doen, en dewyl hy hem agter zyn stoel hield, en bespeurde dat hy ongelukkig was, quam hy dicht by hem, en luysterde hem iets in 't oor, en zy „Myn Oom ik zie dat gy verliest, „ zo gy de goetheit hebt om my uw Rosekrans „ te leenen, zal ik God bidden, dat hy u geluk „ toezend. De Oom die niets quaats vermoede, leende die aan zyn goe Neef, die 'er zo rasgeen meester van was, of hy ging henen en vertoonde dezelve aan zyn Moey, om 50 *Pistoletten*, voor zyn Oom te verzoeken, zo haast *Frater Pieter* dit geld hadde, quam hy by zyn Oom en gaf hem zyn Rosekrans over, en dewyl het geval wilden, dat de Oom dezen dag een groote zom geld won, schreef hy dit geluk aan de gebeden van zyn Neef toe, en gaf hem twee *Pistoletten* tot dankbaarheid, wegens zyne goede gebeden.

Hy

(a) Humanitez.

Hy bedreef verscheiden diergelyke strecken omtrent zyn vader en vrinden , om geld tot zyn ongebondentheden en snoode vermaken te verschaffen ; dog dewyl zyn Vader alle dagen nieuw verdriet ontving , besloot hy hem een Monnik te doen worden. En zeker broeder *Pieter* werd goetgekeurd , en van de *Prioor* en van zyn gezelschap aangenomen , en men trok hem het kleed van een nieuwelings aan.

In het huis van de nieuwelings was een klein Tuintje , tusschen de muuren van hun Klooster , en dat van een Nonne-klooster , van de zelve order ; men had in de muur van 't Nonne-klooster een venster gemaakt , om de Biegtvader by nacht te roepen , wanneer het gebeurde dat een Non haar zeer qualyk bevond. Broeder *Pieter* kreeg dit venster in 't oog , en kon niet geruust slapen , tot dat hy een Non gezien had , dat een jonge nieuwelings was. Broeder *Pieter* zey haar , dat zo zy de goetheit wilde hebben , hem toe te laten dat hy voor haar twee woorden schreef , zy reden zou hebben , om hem wegens het verzoek , dat hy haar deed , te pryzen. De Non stond hem dit toe , en broeder *Pieter* schreef haar , dat hy geleerd had een spel te speelen , en te vertoonen *Toti li Mundi* genaamt , met veel andere kunsten , die de Nonnen voorheenen nooit gezien hadden.

Deze Brief verwekte groote nieuwsgierigheit in het gemoed van deze jonge Nonnen , die , zonder iets aan de moeder , die 'er het opzigt over hadde , te zeggen , des anderendaags na de middag voor het venster quamen , in hoope om broeder *Pieter* het spel van *Toti li Mundi* te zien spelen ; dog hy zey haar , daar van aan de andere
nieu-

nieuwelingen niets te laten blyken , en dat hy haar middelen zou verſchaffen om haar nieusgierigheyt te voldoen , door een tweede brief die hy aan haar alle in 't gemeen ſchreef. Daar waren zes jonge Nonnen , aan wie hy alleen een brief liet toekomen , waar in hy haar de groote ſwarigheyt liet weten die 'er was , om zyne kunsjes in de Tuyn te doen , uyt vreeze , dat de eerwaardige Vader , de meeſter van de nieuwelingen , dit mogt ontdekken. Daar en boven waren 'er nieuwelingen onder haar , aan wie hy dit geheym niet durfde vertrouwen. Dat hy haar derhalven verzocht een middel uyt te vinden , om hem door het venſter by haar te doen komen , wanneer de Monniken en Nonnen te bed waren ; waar op zy haar verzekert konden houden , dat hy nog meer zou doen , als zy van hem konden verwagten.

Deze jonge Nonnen zonder quaataardigheyt en ervarentheyt zynde , en die geen quaad vermoeden over de zaak hadden , dagten niet anders dan om de onnozele kunsjes van *Toti li Mundi* te leeren , die broeder Pieter haar moest vertoonen , die toen nog maar xv Jaaren bereykt had , zo dat zy daar over gezamentlyk raadpleegden , en beſloten , dat men hem moest helpen , om hem langs een touw door 't venſter , en vervolgens 's nagts ten een uur in haare *Cellen* te laten komen ; zy gaven hem kennis van haar uytvinding , en na hem belaft te hebben 't zelve geheym te houden , hielden zy haar den volgenden nacht met een touw gereet , dat zy hem toefmeeten. Broeder *Pieter* vatte het aan , en klauterde als een kat tot aan het venſter , quam in 't Klooster der Nonnen , alwaar de jonge nieuwelingen hem in haare *Cellen* bragten. Broeder *Pieter*

na haar 't een en 't ander vertelt te hebben , gaf haar te verstaan , wat het ípel *Toti li Mundi* in hadde. Deze onnozele dogters durfden geen gerugt maken , uyt vreeze van met broeder *Pieter* betrapt te worden , en voor altyt onteert te zyn. Zy zagen zig genootzaakt om te leeren , 't geen zy voorheen niet wisten ; en om geen jaloersheyt te verwekken , gaf hy haar alle ontegenzeggelyke tekenen van zyn bequaamheyt , zo dat niemant van haar daar over te klagen had.

Verre van daar , dat deze looze streck de jonge Nonnen het minste verdriet aanbragt , waren zy in tegendeel zodanig met de wonderen van *Toti li Mundi* ingenomen , dat zy broeder *Pieter* alle nagten , zo lang haar nieuwelingschap duurde , in haare *Cellen* lieten komen , om ze van buyten te leeren ; deze wonderen deden eyndelyk haare uytwerkingen op vier van de jonge Nonnen , die genootzaakt waren het Klooster te verlaten , onder voorwendzel , dat zy haar niet wel bevonden. Zy gingen 'er in der daat ook uyt ; dog niemant weet waar ze gegaan , of belant zyn. Wat de andere belangt , die geen openbare tekenen van de lessen gaven die zy genomen hadden , bleven in 't Klooster , en hielden het geheim. Dus volharde broeder *Pieter* , zonder gevaar , te loopen van ontdekt te worden , zyn gewoone levenswys , zo lang hy een nieuweling was. Toen deed hy zyne geloften van kuysheyt , armoede en gehoorzaamheyt , na zyn proefjaar in kastydingen , vasten en doodingen doorgelopen te hebben , welke bestonden in de wonderen van *Toti li Mundi* te vertoonen.

Broeder *Pieter* heeft t'zedert gezegt , dathy zyne proeftyd wel langer zou hebben willen uytrek-

rekken ; hy heeft zelfs verzekert , dat hy zyn gantsche leven geerne een nieuweling gebleven zou zyn , zo dit van hem had afgehangen ; dog zo ras hy zyne drie geloften gedaan had , was hy genootzaakt het huys der nieuwelingen te verlaten , en by de jonge broeders kloosterlingen te woonen , zo dat hy de *mirakelen van Toti li Mundi* wel haast vergat , dewyl hy alle vryheyt genoot om te mogen uytgaan , en zyne genegentheden met minder gevaar en meerder oordeel te mogen voldoen.

Onder voorwendzel van Godtsvrugt , ging hy alle morgens in de Kerk om de Mis te beantwoorden ; dog hy vertoonde deze gemaakte *devotie* alleen maar , om gelegentheyte te hebben van de jonge vrouwen te spreken die in deze Kerk quamen , en men is 'er naderhand agter gekomen , dat hy 'er veele verleyt en bedrogen heeft , zommige in donkere Kapellen , andere in 't Sakraments-huysje , en andere tot nog grooter zekerheyt , en om 't nog geheymer te houden , agter het Sakraments-huysje. De *devotie* die hy betoonde met de Monniken die de Mis deden , te beantwoorden , deed hem kennisse maken met de moeder van een jonge Kloosterling , de zoon van een *Chirurgyn* van de Stad , die een jonge en zeer schoone Nigt by hem had. Broeder *Pieter* bragt zo veel te weeg , dat hy wel haast een innige vriend van de jonge Kloosterling wierd ; en zy gingen t'zamen uyt , den eenen om zyne vrienden eens te bezoeken , en den ander om de Nigt te bezien. Wanneer de zoon van den *Chirurgyn* met zyn moeder sprak , vond broeder *Pieter* gelegentheyte om de Nigt te spreken , die *Marcella* genoemd wierd. Dewyl zy arm was , en van haar

Oom

Oom afhing , die haar by hem genomen had , zey Broeder *Pieter* , dat hy een middel zou uytvinden de Oom te bewegen , om haar hondert Pistoletten ten huwelyk mede te geven , zo zy te weeg kon brengen dat hy een nagt in 't huys fliep , om haar dan de nodige dingen te onder-
 rigten , die zy in 't werk moest stellen , daar in wel te slagen. Deze redenvoering bragt *Marcella* veel vermaak aan ; dog zy zag geen kans om hem buyten weten van haar Moey in huys te nemen. Indien 'er anders geen fwarigheyt te boven is te komen , zey broeder *Pieter* , maak ik my fterk om dit uyt te werken , zo gy maar belooft dit geheym te houden ; en zo ik 'er in ben , fluyt my in uw kamer , en laat my voor 't overige zorg dragen.

Naauwelyks had broeder *Pieter* deze woorden gefproken , of men riep hem om *Chocolaad* met zyn makker en zyn moeder te drinken ; en dewyl 'er altyt een kamer voor de zoon van 't huys gereet was , naaft die van *Marcelle* , verzogt broeder *Pieter* aan deze Moey die kamer eens te mogen zien , welke *Marcelle* belaste om hem de weg te wyzen. Zo ras hy half weg was , zey hy tot de Nigte , dat hy zig zou veynzen ziek te zyn , om alzo gelegentheyt te krygen , dien nagt aldaar zyn verblyf te houden , en daar op viel hy neder , als of hy in fwym lag , zo dat de meef-
 tres van 't huys haar genootzaakt vond , om hem op 't bed van haar zoon te leggen. Kortom , hy bleef dien nagt aldaar , en *Marcelle* verzuymde niet om wakker te blyven , tot dat de andere te bed waren , wanneer ze in de kamer van Broeder *Pieter* ging , kwam ze voor zyn bed ; en na een korte overweging , was zy genootzaakt haar met iets minder dan hondert Pistoletten te vergenoegen , die zy
 door

door zyn behulp van haar Oom was verwagten-
de. Kort daar na befpeurde de Oom iets buy-
tengewoons aan zyn Nigt, zond haar na 't platte
Land, en na haar wat lugt hebbende doen fchep-
pen, bragt hy haar in een Klooster, als een
kuyffche zufter, alwaar ik ze verſcheydenmaal
gezien heb; en zy is het zelfs, die my alle de
ongelukken verhaalt heeft, die broeder *Pieter*
haar heeft doen overkomen.

Hoe bezig hy ook was, wanneer hy zig in de
Filofofie oeffende, ontfloeg hy zig niet van zyne
booze genegentheden; want dewyl hy een zeer
gelukkige *memorie* had, vergezelt van een groote
doordringenthey, verkreeg hy, 't geen hy alle
dagen te doen hadde, met minder moeyte als zy-
ne medemakkers, tot groote verwondering van
de *Profefſor* zyn meefter, en de eerwaardige Va-
der *Prioor*. Dewyl hy veel beloofde, van het be-
gin van zyne oeffeningen af, hadden de Vaders
zo veel toegeventhey voor hem, dat zy hem
dingen toelieten, die voor andere groote misda-
den zouden geweest zyn, en waar over zy zeer
geftreng zouden geſtraft zyn geworden. Zo
haaft als Broeder *Pieter* zyn *ſtudie* in de *Filofofie*
had voltrokken, begon hy in de Godgeleerthey
te ſtudeeren. Hy deed daar in zo veel voortgang
dat eer hy den ouderdom van xx jaren bereykt
had, meefter van de *ſtudenten* en *Profefſor* in de
Filofofie, in het Klooster gemaakt wierd. Twee
jaren daar na, wierd hy *Profefſor* op de hooge
ſchoole, en hebbende twee jaaren ontheffing
gekregen, ontfing hy de *Diktoraale* muts, en
wierd als het wonder van zyn eeuw aange-
merkt.

Ten tyde van de *Vacantien*, die altyd op

Paaschen begonnen, en niet dan den xviii October over de hooge schoole eyndigden, hebben alle de *Professoren* vryheyt om landwaarts te gaan. Broeder *Pieter* ging met een jonge Monnik ook derwaarts, die de makker was, met wien hy een gedeelte van de zomer moest doorbrengen, zynde xxi mylen van de stad, alwaar deze makker gebooren was, en zyn Vader woonde. Broeder *Pieter* had een zuster, die hy meer dan alle zyne andere broeders en zusters beminde, deze ging ook landwaarts om hen gezelschap te houden, en met hen lutt te schep-
pen. Broeder *Franciskus* de makker van de *Professor*, had aldaar ook een zuster, en dewyl deze twee jonge Juffrouwen omtrent even oud, en van dezelve natuur waren, wierden zy wel haast zulke goede vrindinnen, dat zy naderhand by malkander sliepen.

De kamer van broer *Pieter* was aan die van deze twee vrindinnen, en dewyl hy de meester en overste van broer *Frans* was, had de geheele *Familie* agting voor hem, en rekende zig zeer gelukkig, dat hy aldaar wilde huysvesten. Maar zyn zuster was een hinderpaal aan de toeleg, die hy op *Margriet*, die de dogter van 't huys was, gemaakt had, om dat zy haar dag nog nagt verliet; zo dat hy zig genootzaakt vond, om tot broeder *Frans* te zeggen, de zaken zodanig te schikken, dat hy gelegentheyt mogt hebben om *Margriet* eens alleen te mogen spreken. Broeder *Frans*, die bedugt was zyn meester misnoegen te geven, deed zyn best om zyn zuster daar toe te bewegen; en slaagde daar in zo wel, dat zo haast als *Clara*, de zuster van broer *Pieter*, in slaap was, *Margriet* by deze Monnik in zyn
kamer

kamer quam; dog *Clara* wakker wordende, en haar metgezellinne niet aan haar zyde vindende, quam in haar broeders kamer, alwaar zy hem met *Margriet* verraste. Dit maakte hen in 't eerst zeer ontruft; dog *Clara* geen gerugt makende, uyt vreeze van haar ~~Broeder te zullen ontceeren~~, van wie zy groote weldaden was verwagtede, om dat hy groote inkomsten van de hoge Schoole trok, fweeg niet alleen stil, maar hield zelfs naderhand de wagt, wanneer zy by malkander waren, om niet overvallen te worden. Broeder *Frans*, een leerling van zulken afgeregten meester, als broer *Pieter* was, kon niet nalaten met zyne lessen en voorbeeld te *profiteeren*. Dewyl hy wist dat *Margriet* met zyn *Professor* vermaak nam, nam hy ook de tyd waar, om 't met *Clara* te doen; dog zy was ongelukkiger als *Margriet*; dewyl zy het uytwerkzel van dit vermaak niet lang kon verbergen, en was voor de tyd genootzaakt dit aan haar broeder te verklaren, die na zyn beflagtige drift met haar eenige maanden voldaan te hebben, gelyk men naderhand uyt zyn *proces* vernam, haar vergaf, en op een geheyme wyze deed begraven, zonder dat de zaak toen ontdekt wierd.

De wroegingen, waar mede zyn *Conscientie* ontruft wierden, zouden bequaam geweest zyn, om een ander als broer *Pieter* was, tot berouw te brengen; dog in plaats van de minste verandering in zyn ongeregeld gedrag te veroorzaken, dienden zy niet dan om zyne misdaden nog schrikkelyker, en de alderongeregelste te maken. Dewyl den *xviii. October* naderde, was hy genootzaakt na de Stad te rug te keeren, om zyne *Academische* lessen te hervatten; 't geen hy met

veel toejuyching van de *Professoren* van de Hooge Schoole, en tot groot voordeel van alle zyne toehoorders, deed.

Niet tegenstaande de bezigheden die hy alle dagen had, wist hy altyd tyd genoeg uyt te vinden om drie ~~Nonnen. liberig te bezoeken~~ Nonnen, die hy als zyn *Devoten* onderhield, zonder van de buyten-gewoone bezoeken te spreken, die hy aan andere Nonnen en wereltlyke *Devoten* gaf. Hy wierd Provintiale Stedehouder van zyn order gemaakt, en deze bediening gaf hem gelegentheyd om veele Nonnen te bedriegen, dewyl deze alle Jaren een *visite* aan de Nonne-kloosters afleggen, die onder de gehoorzaamheyt van de Provintiale Vader van de order staan. Ik zal de beschryving van deze *visite* opmaken, vertrouwend dat dit verhaal den Lezer niet verdrietig zal vallen.

Dewyl de *Visiten* die onze Bisschoppen alhier doen, geen ander oogmerk hebben, dan na't gedrag van de Geestelyken te vernemen, en van hunne zorgen om zig van hunnen plicht te quytten; zo strekt die van een Provintiale *Vikaris* niet, dan om berigt in te halen, zo van de tydelyke als geestelyke zaken der Nonnen. Een week voor de *Visite*, zond de eerwaardige Vader Stedehouder een schriftelyk bevel, onder het groot zegel van de order, aan de moeder *Abdis*, waar in hy haar belast, haar Klooster en alles tot zyn bezoek gereet te maken, welke op een dag die hy noemt, een begin zal nemen. Men leest deze order op het Koor, na't doen der getyden, in tegenwoordigheyt van alle de Nonnen; en alle dingen tegen den dag gereet zynde, gaat de Provintiaale Stedehouder met zyn Secretaris

en

en medemakker , de opening van de *Visite* beginnen , dat gemeenlyk 's avonds na de Metten gedaan word. De moeder *Abdis* ontfangt de Provinciale *Vikaris* aan 't hooft van alle de Nonnen , aan de deur van 't Klooster , en geleyd hem na het Koor , alwaar hy de eerste plaats , en de moeder *Abdisse* de tweede neemt ; daar op doet hy een Leerrede , om de Nonnen te vermanen een heylig leven te leyden , en om haar aan te spooren alle de ongeregeltheden , die eenige onder haar mogten bedreven hebben , te openbaren , op dat men het bequaamste middel daar tegen mogt aanwenden. Zo rashy zyn Leerrede geëyndigt heeft , verklaart hy , hoe veel dagen hy tot de gantsche *visite* toestaat , dat gemeenlyk tien is. Geduurende deze tyd hebben de Nonnen byna vryheyt van gewisse , dewyl ze als dan ontslagen zyn , om de moeder *Abdis* gehoorzaamheyt te bewyzen. Zy zyn ze alleen aan de Vader *Visitateur* schuldig , en hy is 't ook alleen die 'er volstrekt meester van is.

Daar op gaat de eerwaardige Vader *Vikaris* na de kamer van de *Abdisse* , alwaar hy als een Koning onthaalt word , en ieder Non tragt hem te verpligten , uyt vreeze van voor haar voorledene ongeregeltheden gestraft te worden. Zy zingen en danssen om hem te vermaken. Na den eeten neemt hy tot 's anderendaags affcheyd van haar , en gaat na zyn Klooster.

Des anderendaags morgens , doet de eerwaardige Vader *Vikaris* de Misse van den H. Geest , en bedient het *Sacrament* aan alle de Nonnen , op datze door dit godvrugtige middel tot de *visite* mogen komen , en ter eeren Godts de mislagen van haare zusters aan haar Overste mogen zeggen.

Daar op gaat de *Vikaris* regt uyt na de kamer van de moeder *Abdis*, om te ontbyten; dan begeeft hy zig na de bezoek-kamer, alwaar een tafel met floers bedekt staat, en daar op een koker met pen en inkt, een kleyn zilvere schelletje, en het boek van de *Visite*. Dan schelt de eerwaardige Vader *Vikaris Provinciaal*, om de moeder *Abdisse* een teken te geven, die binnen komt, en de deur agter haar toefluyt, terwyl alle de Nonnen daar buyten staan. De eerwaardige Vader op een floerzen stoel gezeten zynde, vraagt aan de moeder *Abdisse*, die zo lang over eynde staat, wat zy voor haar zelfs, en wegens de Nonnen die onder haar bestier zyn, te zeggen heeft? wat het gebruyk is, dat zy van de inkomsten van 't Klooster maakt? of 'er ook een zuster is, die een ergerlyk leven leyd? enz. De moeder *Abdisse* zegt alles dat zy te zeggen heeft, 't geen hy in 't boek der *Visite* aantekent.

Wanneer de *Abdis* gedaan heeft, zend hy haar weg, en ontbied de Nonnen, den een na den ander, met zyn schelletje, tot datze alle *gevisiteert* zyn. En dus is het, dat de Vader *Vikaris* zyn *visitatie* tien dagen lang vervolgt. Zo men het leven en de genegentheden van broeder *Pieter*, *Provinciale Vikaris*, overweegt, neffens het vermoegen dat hy op de Nonnen ten tyde van de *Visite* had, de gunstige gelegentheyten om zyn natuur op te volgen, en de zekere middelen die hy aan de hand had, door de ontdekkingen die de Nonnen van het gedrag en den aard van elkander gaven, om also geen verkeerde by 't hooft te grypen, wat een werk heeft hy niet wel uytgevoert.

Het is ten minsten zeker, dat hy xiv Nonnen in een staat liet blyven, dat zy eenigen tyd daar

na een Vroetvrouw nodig hadden ; daar waren 'er tien die uyt het Klooster gingen , dog de vier andere konden niet , om dat zy ziek wierden. De vier ongelukkige waren genootzaakt om het Feyt te verklaren , en zo broer *Pieter* , haar *Vikaris* , bloot te stellen ; welke wetende dat zyne misdaden tot de *Inquisitie* niet behoorden , zig eenigen tyd in zyn Cel opgesloten hield , tot dat de eervwaardige Vader *Provintiaal* zelfs te *Valence* de Monnike en Nonne-kloosters quam *visiteeren*. Zo haast als hy de snoode daden van broer *Pieter* ontdekte , door de biegt die broeder *Frans* zyn metgezel , uyt kragt van de gelofte van gehoorzaamheit , genoodzaakt was te doen , waar door hy alles wat hy van Broer *Pieter* wist , werd deze schelm veroordeelt om afgezet , en onbequaam om te verkiezen en verkooren te worden. En na dat hy afgezet , en het Leeken-kleed aangeetrokken had , werd hy aan den wereltlyken Regter overgelevert , om volgens de *ordinare* wet wegens het vergeven van zyn zuster , geoordeelt te worden ; dog dewyl de Vader *Provintiaal* te *Valence* gebooren was , en dat dit aan geen Klooster van 't Koninkryk , ten zynen opzigte , van zyn Residentie , toebehoorde ; En dat broer *Pieter* aan de andere zyde veel vrinden in 't Klooster had , die door den *Prioor* ondersteunt wierden , protesteerden zy tegen de *Provintiaale* Vader , en kantten hen tegen de uytvoering van zyn vonnis aan. De *Provintiaal* , dat een verstandig en deugtzzaam man was , nam zyn toevlugt tot de wereltlyke magt , om hem in een zaak te helpen , die volgens de regelen en instellingen van 't Klooster geoordeelt was ; dog het was niet mogelyk het vonnis te doen gelden en uyt te voeren , de-

wyl de *Prioor* en alle de Monniken van het Klooster, menigte beschuldigingen tegen den *Provinciaal* uytvonden. En na de misdaden van broer *Pieter* verzagt te hebben, stelden zy de geheele zaak in handen der *Advokaten*, en zeyden, dat zy zig zouden gedragen naar 't oordeel dat zy uytbragten. Men deed ten voordeele van broer *Pieter* uytpraak; men maakte geen swarigheyt om hem van alle de beschuldigingen vry te spreken, die men tegen hem gemaakt had. Broeder *Frans* wierd gestraft, om dat hy tegen zyn meester getuygt had; en de Vader *Provinciaal* was genootzaakt om bedroeft en ontstelt na zyn *Provincie* van *Valence* te rug te keeren. Broer *Pieter* dus zegepralende, behield de post die hy op de Hooge School bezat, zo ook zyn bediening van *Provinciaale Vikaris*; en 't was een geluk voor de vier Nonnen, die zonder hem, voor al hun leven tusschen vier muuren zouden opgesloten zyn geworden, volgens de instellingen van hun order; dog dewyl broer *Pieter* toen meer magt had als voorheenen, was hy in staat om de *Abdis* en alle de Nonnen te doen swygen, zo zy het minste woord hadden durven reppen, dat zyn eer, of die van de vier Nonnen gequetst had.

De Monniken en Nonnen bedreven met de vryheyt die broeder *Pieter* hen toestond, zo veele gruwelen, en gaven alle dagen zulke doorslaande en ergerlyke proeven van hun ongeregeld leven, dat de Aarts-Bisschop zig genootzaakt vond daar van kennis te nemen, en aan de *Generaal* van de order, die altyt te *Rome* zyn verblyf houd, daar over te schryven, om hem te verzoeken, deze ongeregeltheden te stuyten, eer hy zig genootzaakt vond daar van aan zyn Heyligheyt ver-

verslag te doen. De Allereerwaardigste Vader *Generaal* zond brieven af, waar door hy broer *Pieter* zyn bediening van *Provintiaale Vikaris* ont-
nam, en de *Prioor* zyn *Prioorſchap*, en benoem-
de daar zodanige toe, die van een bekende godts-
vrugt en van een voorbeeldig gedrag waren. Zie
daar, waar de ſtraf op uytquam, die broer *Pieter*
ontfing, wegens alle de ſchandelykheden en gru-
welen die hy bedreven had. Men kan uyt dit
voorbeeld oordeelen, of de Monniken in plaats
van *geregelde*, geen *ongeregelde* *Priesters* zyn.
Niet tegenſtaande dit alles, liet broer *Pieter* niet
na, zyn ongeregelt leven, gelyk voorheenen,
te vervolgen; en door een regtvaardig oordeel
van den Hemel, eyndigde hy het in zonde. Dog
hoe liep het met zyn arme ziele dan af? zie hier
hoe zyn eynde was.

Hy had een *Devote* die aan een *jaloers* man ge-
trouwt was, die door zyn zorg en wakkerheyt,
zyn oneere en het verderf van zyn vrouw, die
nog jong was, dikwils had belet. Broer *Pieter*
die zig in haar goede gunſte had weten te drin-
gen, ried haar, datze haar man door haar kamer-
dienareſſe te kennen moelt geven, dat zy by hem
niet konde ſlapen, onder voorwendzel van een
geheyme ziekte. Zy volgte deze raad op, en
de man, uyt vrees van haar misnoegt te maken,
bewilligde daar aanſtonts in; zy liet een bed in
een beneden-zaal onder de kamer van haar man
gereet maken, en zond een ſleutel aan broer
Pieter, die 's anderendaags vermoont en welge-
wapent by haar quam, en zulks verſcheyden nag-
ten na malkander; dog op zekeren avond by
malkander zynde, en de man zig wat onpasse-
lyk bevindende, ſtond op, om zyn vrouw te roe-
pen,

pen, en quam zo ftill in de zaal, dat hy 't verdriet had broer *Pieter* aldaar te vinden. Dewyl 'er geen licht was, zegt onzen Monnik het te ontkomen; maar de *jaloersche* man hield hem vast, en hem zodanig tuffchen zyne armen befloten, dat broer *Pieter*, befpeurende dat hy in de klem was, hem met een Pistool in zyn dye quetste; dog deze arme man rukte hem, niet tegenstaande zyn wonde, het Pistool uyt de handen, en gaf hem zulken fwaren slag met de kolf op het hooft, dat hy dood ter aarde viel. Met een bracht de dienstmeyt het licht; zy zag haar Meester gequetst, en broer *Pieter* dood leggen; dog haar Meestres had, terwyl zy handgemeen waren, de vlugt genomen, om de woede van haar man te ontkomen, die niet verzuymt zou hebben om haar aan zyn wraak op te offeren. 's Anderendaags gaf men last om de Vrouw vast te zetten, men verbond de man, en men bracht het Lyk van broeder *Pieter* na zyn Klooster, om het te begraven. Eyndelyk wierd de *Devote* genoodzaakt de Stad te ruymen, wegens de vrees die zy voor haar man had, die in dit geval boven de wet was. Hy wierd in den ban gedaan, om dat hy een Priester gedood had; dog wierd 'er wel haast van ontslagen. Hy leefde zonder zyn vrouw, en zyn vrouw zonder haar man; en dus was het, dat broer *Pieter* een smood en verfoeyelyk leven eyndigde.

Het leven van Vader Beyo die in de Inquisitie gestorven is.

Dewyl ik vader *Beyo* niet gekent heb, zal ik van zyn geboorte en opvoeding niet spreken, en

en zyn leven niet verhalen, dan t'zedert die tyd; dat hy zig door zyn openbaare bediening van (a) Koster in de werelt heeft leeren kennen. Dat is zodanig eenen, die zorg draagt voor alles dat tot de Kerk en het Sakraments-huysje behoort, en die verplicht is om Miffen voor de broederschap te bedelen. In dit geval geeft hem de *Prior* een Leekebroer mede, om hem te dienen en te vergezellen; hy is vry om van den *Prior* verlof te verzoeken om uyt te gaan, en hem te groeten wanneer hy te rug komt. Door deze voorregten van vryheyt, is hy volstrekt meester om alles te doen wat hem behaagt, zonder reden aan iemand, wie 't ook zyn mag, van zyne daden te geven.

Vader *Beyo* dus *gequalificeert* zynde, begon van den ouderdom van xxx jaren af, de bediening van Koster waar te nemen. 't Was een man zonder *studie*, hy had zelfs geen bequaamheyt om een Leerrede uyt te spreken; hoewel 't een zeer gemeene zaak onder de Monniken is; want men moet weten, dat 'er veele gevonden worden, die niet bequaam zynde om 'er een op te stellen, die van een ander leeren, dezelve van buyten leeren, en die uytventen als of 't hun eygen werk was. Deze onbequaamheyt tot het prediken, gaf aan Vader *Beyo* meer tyd om de pligten van zyn ampt waar te nemen, en qucet zig daar omtrent ook zodanig, dat hy zyns gelijken niet had.

Hy was van de *Augustyner* orden; en dewyl de zaak door zyn *Proces* en *Sententie* openbaar gemaakt is, dat de *Inquisiteurs* tegen hem hebben uytgesproken, make ik geen swarigheyt om

zyn

(a) Sakristain.

zyn *Hiftorie* onder zyn regte naam voor te ftellen. Dewyl Vader *Beyo* luft had om zig in alle opzigten, en onder allerley flag van volk berugt te maken, leerde hy in de Schoole van de booze geest een geheym, om, die hy wilde, tot de dood toe ziek te maken, en dezelve wederom in een oogenblik te genezen. In de Kerk van zyn Klooster was een overblyfel van *St. Kite*, die een Non van dezelve orden geweest was. Dog dewyl zy in een groote eerbied in de Stad was, vond Vader *Beyo* goet, om haar wonderwerken te laten doen, als men nog ooyt van eenig Heylig had hooren verhaalen.

Zie eens hoe hy de zaak in 't werk ftelde; hy had een gewyde (a) Stool, met een zekere aangename geur bezet; of, gelyk de *Inquisiteurs* oordeelden, met een geest die befmette. t'Elkens als deze Vader Koster de gebeden van eenige Heylige voor een huysgezin las, had hy de gewoonte om de Stool na de zegening, aan zodanige te kuffen te geven, die tegenwoordig waren; endewyl 'er aan 't eene eynde van de Stool geen reuk was, ftak hy het zelve aan die geene toe, die hy niet wilde befmetten, en het andere aan die hy wilde befchadigen; dog zo hy een geheym had, om het volk door zyn Stool te befmetten, had hy altyt ook een tegengift gercet in de *Reliquie* van *St. Kite de Cafia*; want, gelyk de *Inquisiteurs* het verklaart hebben, hy had een gemeenzame geest in de *Reliquie*, die zo ras als hy 't belaste, de bezogte perfoonen van de befmetting en van de betovering genas, die hy hen gegeven had.

Daar waren veele menfchen . die, zo haaft
als

(a) Etoile, een Prieftterlyk halfcieraad.

als Vader *Beyo* uyt hunne huizen was gegaan; zodanige stuypen hadden, datze hun verstand verlooren, en dat de Geneesmeesters hen niet konden genezen; hoewelze alle daar in overeenquamen, dat het een zeker slag van besmetting was, waar aan zy geen kennis hadden. De Stad was 'er zeer over ontrufft, en veele weken, uyt vreeze van het zelve te zullen krygen, lantwaarts. Vader *Beyo* begon toen de zieken te bezoeken, om hen de gebeden van *St. Rite* te lezen, en hen te bewegen de *Reliquie* van dezen Heylige aan te bidden. Hy ley dezelve op het hooft, op de oogen en op het hart, en woorden uytspreekende die niemant verstaan kon, waar door hy aan zyn gemeenzame geest belaste, om de zieke van zyn ongemak te verlossen, was deze aanstonts genezen. Men schreef deze schielyke verandering aan de kragt van de *Reliquie* van *St. Rite* toe, en men geloofde dat het een zeker en baarblykelyk wonderwerk was, dat zy gewrogt had.

Het gerugt van deze zeldzame en wonderbaarlyke genezingen, wierd door de geheele Stad verspreyt; en de perfoonen die genezen waren, riepen overal een *Mirakel* van *St. Rite*, en gingen in menigte na het Klooster en de *Kapel* van haar *Patroneffe* en weldoenster, om 'er haar voor te bedanken; en veele vereeringen aan te bieden, tot dankbaarheid van de genezing, die zy door haar *Reliquie* verkregen hadden. Vader *Beyo* had meer werk, dan hy kon verrigten; hy ontving alle uuren zo veele boden van allerley slag van perfoonen, dat hy geen tyd genoeg had om dezelve te beantwoorden; zy die ziek waren, drongen hem aan, en de gezonde verzogten de *Reliquie* van de Heylige te mogen hebben,

ben, om de ziekte voor te komen, en tot dezelfde niet weder te vervallen. Dog hoe meer Vader *Beyo* die geene bezogt, die gezond waren, hoe meer de ziekte zig verspreyde, en de wonderwerken vermenigvuldigden dagelyks, door de genezing van een menigte zieken. Zo ras als de Overheden de algemeene plaag van de Stad vernamen, belasten zy een plegtige Feestdag ter eere van *St. Rite* te vieren. De Aarts-Biischop deed de groote Misse; hy woonde de openbaare *Processie* by, die langs de straaten gedaan wierd. En de *Reliquie* in zyne handen houdende, zegende hy het volk; dog deze eerwaardige *Prelaat* had de kragt van Vader *Beyo* niet, om de zieken te genezen; zo dat elk een dezen Monnik als een Heylige op aarde, en als de *Apostel* van de Stad aanmerkte; 't geen te weeg bragt, dat hy in minder dan drie maanden, byna alle de rykdommen, die de *Familien* bezaten, aan wie hy dit *mirakel* gedaan had, aan zyn Klooster trok. Hy wierd, om zo te spreken, van de *Prior* en de Monniken zyne medemakers aangebeden. Hy was in zulken hoogen agting, dat, zo hy zig verwaardigde om een woord tot een voornaam persoon te spreken, zo eenen zig inbeelde alle bedenkelyke eere ontfangen te hebben. Vader *Beyo* bespeurende dat zyn agting zo wel verzekert was, vond goed om de besmetting te stuyten, en zig van een Stool te bedienen, die niet met een booze geest besmet was. Dit bragt te weeg, dat de geheele Stad hem als haar Verlosser en de gunsteling van *St. Rite di Casia* aanmerkte, wiens Kapel en de *Reliquie* door een menigte van menschen bezogt wierd, die zig derwaarts begaven, om de Vaders

van

van het Klooster te verzoeken, zo veel Miffen te doen, om de befcherminge van de Heylige te verkrygen. De broederschap bestond niet dan uyt vyftig Monniken; dog na mate dat haar rykdom vermeerderde, en de Miffen vermenigvuldigden, kreeg de *Prior* een getal van hondert by malkander.

Hoewel Vader *Beyo* maar een weet-niet was, bereykte hy alle de eere-trappen van het Klooster, zonder tot eenige letter-oeffening verpligt te wezen. t'Zedert dezen tyd begon men hem Meester *Beyo* te noemen, een naam die met die van *Doctor Beyo* overeenstemt. Dewyl de Biegtvader van de Monniken van *St. Monica* toen quam te overlyden, verzogten de moeder *Priorin* en de oudste van 't Klooster, meester *Beyo* zeer gediensfig om zyn plaats te vervullen. Hy beloofde het, zonder eenige fwarigheyt te maken, en van Kolster wierd hy Biegtvader van deze Nonnen. Hoe groot was de blytschap van de moeder *Priorin*, wanneer ze vernam dat hy deze bediening had aangenomen! Zy geloofde met der daat, dat zulken wonderbaren man alle haare Nonnen heylig zou maken; dog men bevond op een ongelukkige wyze, dat hy zodanig niet was, als men geloofd had; want dewyl 't een onbequaam man was, om het vuur van zyne driften langer onder de affche van geveynstheyt te kunnen verbergen, begon hy weder een gebruyk van de vergiftige Stool, en van de gemeenzame geest omtrent die van de jongste Nonnen van 't Klooster, te maken.

Het gcheele Klooster was 'er over ontstelt, oordeelende dat 'er de pest in was. De Nonnen begonnen te vasten eh te bidden, om de gram-
fchap

fchap van God te stillen. Dewyl de nieuwe Biegtvader genegen was om haar te helpen, wierden zy wel haast van de pest ontslagen, waar voor zy bedugt waren; dog 't was niet dan om in een ander slag van aangename ziekte te vervallen, en die tegelyk veel oncerlyker was. Hy maakte deze drie jonge Nonnen veele versieringen en openbaringen diets, en zy vielen ligtelyk in de strik, of door swakheyt, of door ligtgelovigheyt, die zy omtrent dezen heyligen Biegtvader hadden. Dewyl zy alle drie hier aan vast waren, vond men ze alle schuldig, eene van haare geloften, en die de voornaamste van de drie is, geschonden te hebben. Deze zaak quam ter ooren van de *Inquisiteurs*; en dewyl het een misdoot is, de *Inquisitie* niet onderworpen, wanneer men een ongeoorloofde verkeerung met een geestelyke dogter bedreven heeft, en dat zy enige ongeregeltheit in het leven en de verkeerung van meester *Beyo* vermoeden te zyn, als ook in zyne gewaande Wonderwerken, gaven zy last om deze Eerwaardige Vader in de gevankenis van de *Inquisitie* te zetten.

Hoewel de gevankenis van Meester *Beyo* veel gerugt maakte, nogtans dewyl men niet durft spreken van 't geen het Heylig *Officie* aangaat, zey 'er niemant iets van; dog de geheele Stad verwagte, dat haar *Apostel* en Verlosser, zegepralende zou worden losgelaten. De kennis-nemingen en het onderzoek van deze Vierschaar, wierden zo geheym beleyd, dat men geen tyding van meester *Beyo* kreeg, tot dat hy in 't openbaare *Auto* verscheen. Men las daar zyn *proces* en vonnis in 't openbaar, waar van den inhoud was, zo veel als myn geheugen toedraagt.

Dat

Dat Vader *Beyo* op welgegronde vermoedens, door het heylig *Officie* was vastgezet; en dat, na de *informatien* tegen hem gedaan waren, de H. Vaders van de *Inquisitie* hem gedagvaart hadden, om voor hen te verschynen; en dat op de vragen die men hem gedaan had, nopens de misdaden in het vonnis vervat, vader *Beyo* vergiffenis had verzogt, en in hoope van vergiffenisse omtrent het leven te zullen verkrygen, hy alle deze misdaden had beleden; welke zyn, dat hy uyt een beginzel van heerszugt en gierigheyt een verdrag met de booze geeft gemaakt had, en door middel van deze heliche vyand der Kristén zielen, een vergiftige en gemeenzame geest gehad heeft, van vergift in de heylige stool gedaan te hebben, waar mede hy luyden van rang besmet had; dog dat hy hen naderhand had genezen, dat hy daar door onnoemelyke zommen had by een verzamelt, zo voor hem als voor zyn Klooster, dat hy zig van de stool en veele openbaaringen bedient had, om drie Nonnen te verleyden, neffens veele andere jonge vrouwen; dog dat hy zig noyt aan moord had schuldig gemaakt, en niemand oyt langen tyd onder de straffe van den boozen geeft had laten blyven. Hy deed 'er een nederige belydenis van, en na voor de tweemaal vergiffenisse van de H. Vaders verzogt te hebben, betuygde hy een waaragtig berou, hy storte een menigte tranen, en verzogt hen medelyden met hem te hebben, en het leven te willen vergunnen. Om deze redenen, uyt overweging van de tranen, en 't berou van Vader *Beyo*, en om tekenen van hunne Vaderlyke barmhertigheyt aan hem te bewyzen, hebben de heylige *Inquisiteurs* hem veroordeelt, om van alle zyne

eerampten berooft te zyn, en vooral zyn leven na de Pauffelyke 'galeyen gezonden te worden. Vader *Beyo* ontving dit vonnis, met zo veel onderwerping, en dankzeggingen aan deze barmhertige vaders, dat het haar bewoog zyn straffe te matigen, en dezelve in een jaar gevankenis, in een Klooster van dezelve order, xx mylen van de stad gelegen, te veranderen.

Wanneer vader *Beyo* levendig verbrand geweest was, zou hy de misdaden waar van hy schuldig stond, nog niet geboet hebben, dewyl hy een Kerkrover, dief, tovenaar, hoerejager, swart kunstenaar, bedrieger, en een pest van 't volk was, en de straffe die hy voor alle zyne boosheden ontving, quam op een jaar gevankenis uyt. Daar iemant welke uyt, dat hy niet dan in Godt en Jesus Kristus gelooft, en voor geen geloofs artikelen aanneemt, dan dat Kristus en zyne *Apostelen* geleert en ons in geschrift hebben nagelaten, hoe eerlyken man hy anders ook zyn mag, deze H. Mannen veroordeelen hem zonder barmhertigheyt tot het vuur, of tot straffen die nog onmenschelyker zyn. God wil de oogen van het arme volk openen, om hen te doen zien wat de wreetheden van deze Vuurschaar zyn!

Historie van verscheyden Monniken, en van hun onzuyver leven.

Daar was in het Klooster der Bedelmonniken naar 't verhaal van menschen van bekende Godtsvrugt, een Eerwaardige Vader, die ik *Perez* zal noemen, die wegens zyn geleertheyt *Provintiaal* gemaakt wierd. Dewyl hy alle vermogen op de Monniken en Nonnen van zyn order had, beging

ging hy veele onregeltheden geduurende zyn driejarig bestier Hy liet allerley slag van vry-
 heyt aan zyn Monniken en Nonnen toe, zo zy
 'er hem maar vereeringen voor gaven; zo dat de
 Kloosters van die beyde een regtschape *Wodom*
 wierden. Zelfs zo verre dat deze afschuwelyke
Provintiaal zelfs het vermaak nam, om de snood-
 heden te aanschouwen die 'er bedreven wierden.

Daar waren veele Vaders die na zyn voorbeeld
 in 't openbaar *Devoten* in hunne Cellen hielden,
 zonder bedugt te zyn, daar over gestraft te zul-
 len worden, om dat de *Provintiaal* dit zelfs deed,
 daar waren 'er zelfs veele, die in wereltlyke
 klederen en met wapenschilden en lange degens
 des nagts optrokken, en zo veel gerugt in de
 stad maakten, dat men dezelve voor een nagt-
 wagt van gevleeste duyvels aanzag, Zy bedre-
 ven veele doodslagen op straat, en daar was 'er
 een die het ongeluk trof, ook gedoot te worden;
 dog zyne makkers sneden hem 't hooft af, op
 dat men aan zyn geschooren kruyn niet zou zien,
 dat hy een Monnik was. Kortom hunne balda-
 digheyt stèeg zo hoog, dat zy openbaare diefstal
 pleegden, zy bedreven zo veel wanorder en er-
 gernissen, dat de *Justitie* de hand aan deze ge-
 waande nagtwagt sloeg, en dewyl men bevond,
 dat zy niet dan uyt Monniken en Priesters be-
 stond, zond menze na hun Klooster, en de *Ma-
 gistraat* verzogt de vader *Provintiaal*, naderhand
 meer zorg voor zyne Monniken te dragen. Zie
 daar hoedanig hun Godsdienst is, deze schelmen
 waren Priesters, die alle dagen mis deden, en
 die volgens hun gevoelen Jesus uyt kragt van de
 vyf woorden nootzaakten, uyt den Hemel te
 komen, en in de *Hostie* te huysvesten. Zy woon-

den de Goddelyke dienst by , en namen de andere Godsdienstige pligten waar , terwyl zy met allerley slag van onreynigheyt bezoetelt waren. Niettegenstaande dit alles , verdroeg en eerbiede men hen , als *Orakels* van het Roomsche geloof. God wil hen bekeeren of hen straffen. *Amen.*

Ik heb in 't Klooster der *Augustynen* veel schelmagtige Monniken gekent , en ik heb veele van hunne snode *praktyken* geweten , door eene van myne Neven , die in het zelve Klooster was. Daar was 'er onder anderen een , die *Professor* in de Godgeleertheit was , die men in de stad *Diabolus Meridianus* of de *middag-duyvel* noemde , om dat men hem altyt dies tyts langs straat zag. Maar deze arme duyvel was zo ongelukkig in zynę ondernemingen , dat hy altyt op de daat betrapt wierd , en dat de mannen hem zeer dikwils de swaarte van hunne armen deden gevoelen. 't Was een ondernemer van alles , en hy hield noyt tweemaal gemeenschap met dezelve persoon , want dewyl hy arm was , en geen bequaamheyt nog scherpzinnigheyt genoeg bezat , om onder schyn van Godsvrugt gelt te beschikken , had hy geen ander behulp in zynen minnehandel dan mooye beloften , dog zig buyten staat bevindende om zyn woord te houden , ontvlugte hy 't zo ras hy verkregen had 't geen hy wenschte. Ondertusschen wierd hy verscheydenmaale op heeter daad betrapt , men verhaalt zelfs dat hy zig eens in een oven wilde verbergen , de man van de vrou met wie hy te doen gehad hadde , zag hem daar ingaan , wanneer hy 'er hout insmeet om ze heet te maken. De arme Monnik die zyn leven boven zyn eer stelde , quam nyt den oven , en gaf zig aan de bescheydenheyt

en

en barmhertigheyt van den man over, die 't hem voor ditmaal vergaf, dat ook alles was, wat de man van hem verzogt.

Op een andere tyd voor by een Klooster der *Bernardynen* gaande, zag hy de deurwaarfers die 'er takkeboffen in droegen om het vuur aan te fteken, en zonder op zyn kleet te denken, nam hy 'er een op zyne fchouderen en ging zo na 't Klooster toe. Zo haalt als hy 'er by quam, vernam hy de Nonnen, en liep met zo veel onbefchaamtheyt, onverzaagtheyt en beeftagtigheyt, dat hy 'er een misbruykt zou hebben die hy reets in zyne armen had, zo de andere haar niet te hulp waren gekomen. Deze daad ging voor een aardige ftreek door, en de moeder *Abdifse*, nam de zaak wel op, deed hem veele gunft bewyzen, en na hem zeer wel onthaalt te hebben, verzogt ze hem uyt het Klooster te gaan.

Daar was een andere jonge bedrieger, zo fchoon; als hy arm en geestig was; Hy wierd zelfs op zekere tyd by een Raadsheer ten eeten verzogt, die een dogter had, deze rampzalige deed haar in korten tyd haar maagdom verliefen en beroofde haar van alle haare juweelen. De Raatsheer beklaaide 'er zig over aan den *Prior* die niet verzuymde om deze Monnik in een ander Klooster te zenden, en dit was alle de voldoening die dezen ongelukkigen vader, van den *Prior*, wegens het verlies van de eer en de juweelen van zyn dogter ontving.

Ik heb een andere geestelyke gekent, die op een teere fpruyt verlief was geworden, hy had alle middelen in 't werk gefteelt, om haar temisbruyken; dog dewyl hy zag dat zy het bleef weygeren, gaf hy haar een fteek met een ponjaard,

en zo ras zy buyten staat was om tegenstand te bieden, voldeed hy zyn beeftagtige drift, en zy sturf even daar na. Dog zulken wreden en barbarischen daad als dit was, bleef niet ongestraft; want dewyl het bewezen wierd, en dat alle de omstandigheden de afschuwelyke moordenaar veroordeelden, wierd hy ontmonnikt uyt het Klooster gejaagt, en aan den wereltlyken Regter overgelevert, die hem volgens het *Civile* regt geduurende zyn leven lang, op de galeyen veroordeelde.

Het is onmogelyk een naaukeurig verhaal op te geven, van alle de gruwelen en snoodheden der Monniken; dit zou ons een *Historie* doen ondernemen, die op het oneyndige zou uytloppen; maar de weynige voorbeelden die ik geve, en 't geen ik 'er in 't volgende Hoofdstuk over 't leven der Nonnen van zal bybrengen, zal genoeg zyn, om hunne bedriegeryen en schelmsheyt te ontdekken; want dewyl de Monniken en de Nonnen stoffe genoeg verschaffen, ben ik genootzaakt om het overige voor een ander Deel te sparen.

De heerszugtige, adelyke en minzieke Monnik.

In het Klooster van *St. Lazarus* orden, welkers voornaamste pligt is Kristen slaven te lossen, was een Monnik, van de oude en adelyke *Familie* van *Zapatas*, die door alle zyne daden noggzaam betoonde, dat hy een voornaam man was. Den Hemel had hem met alle gunstbewyzen en gaven, na lighaam en ziele, opgehoopt, die

die een mensch kunnen volmaken. Behalven dat, was hy welsprekende in zyne redevoeringen, rijk en edelmoedig als een *Alexander*. 't Was ook den naam van dezen Monnik, en hy zou voor hem waarlyk ook niet geweken hebben, zo hy dezelve gelegentheden had gevonden, om zig te vereeuwigen. Men noemde hem *Don* broeder *Alexander*, een titel, die men nooyt aan een Monnik gaf; immers niet, zo hy geen Bisschop wierd; en dewyl dit kenmerk van Eer hem boven alle de andere Monniken deed uytmunten, ontving hy de bezoeken van alle de Edelluy uyt de Stad, en van de vreemdelingen die zig aldaar bevonden. Dog wat de vrouwluy aangaat; hy betuygde geen genegentheyd om haar te zien, nog by haar, of in zyn Klooster.

De afkeer die *Don* broeder *Alexander*, niet tegenstaande zyne fraaye hoedanigheden en beleefde zeden, omtrent de schoone kunne betoonde, deed in de *Dames* van den eersten rang de lust ontstaan, om zyn standvastigheyt aan 't waggelen te helpen, en zyn haat in liefde te doen veranderen, met een oogmerk, om met hem de spot te dryven, zo dra hy eenige genegentheyd voor haar begon te betoonen. De eerste *Dame* die het ondernam, om de swarigheden te boven te komen die 'er waren; om het hart van *Don* broeder *Alexander* te overwinnen, en met een zyn hoogmoed te snuyken, was *Donna Leonora Fonseka*, die de eerste plaats onder de *Dames* mogt houden, ten opzigte van haar verstand, schoonheyt, rykdom en geboorte. Om hier omtrent geengevaar te loopen, gaf zy 'er kennis van aan haar man, en verzocht hem daar aan de hand te willen leenen, om zulken *glorieusen* zaak tot het

punt te brengen, om uytgevoert te worden. De man beloofde niets te zullen verzuymen, omtrent alles wat zou kunnen toebrengen, om het te doen flagen.

Daar op verzogt *Donna Leonora* haar man, dat hy *Don* broeder *Alexander* des anderendaags ten eeten moest nodigen, en haar na de maaltyd tyd en gelegentheyt geven, oin met dezen trotsen Monnik te spreekē.

Den Edelman die het oogmerk van zyn vrouw wist, en van haar kuysheyt overtuygt was, maakte geen swarigheyt om in deze eerite trap te bewilligen; dog dewyl men met *authoriteyt* alle de aanvallen van *Donna Leonora*, en die van een groot getal andere *Dames*, gedrukt en uytgegeven heeft, met de kristelyke afweering en de uytnemende en godvrugtige brieven, die hy haar schreef, onder den naam van *Aanvallen van den Duyvel*, met de verweering van een kristen ziele, is alles wat ik 'er hier van zegge, om myn Lezers vermaak aan te doen, verhoopende dat de overzetting daar van eenige nuttigheyt voor beyde de kunnen zal zyn.

De Duyvel, die de swakheyt der menschen weet, bedient zig dikwils van vrouwluy, om de sterkite bolwerken van deugt en godsvrugt, die alle de zekerheyt van een *devote* ziele uytmaken, overhoop te werpen. Dit is het, dat *Don* broeder *Alexander* overquam, zyn godsvrugt en schaamte zagen haar door de bekoorlykheden van *Donna Leonora*, of door den duyvel zelfs aangerand, die zig van deze *Dame* bediende, en niets verzuymde omtrent alles dat de stantvastigheyt van dezen Monnik kon ondermynen, en het Bolwerk van zyn zuyverheyt doen springen. Dewyl *Don* broeder

der *Alexander* genodigt was, om met *Don Alonso*, de man van *Donna Leonora*, te eeten, en dat hy voor geen verrassing van wegen deze *Dame* bedugt was, vertoonde hy op zyn gezigt de swier van een *galant*, bescheyden en weliprekende man. Alle zyne *Historien* liepen niet dan op de Roomsche *Monarchie* uyt, die hy volkomen verstond. Zo ras het eeten gedaan was, verzocht *Don Alonso* verlof, onder voorwendzel van iets noodigs te doen te hebben, om een uurtje te mogen uytgaan, met belofte om weder te komen, en zyn voordeel met het aangename gezelschap van *Don* broeder *Alexander* te doen. *Donna Leonora*, was zo haast niet alleen met de *galante* Monnik, of zy begon haar eerste aanval, door het gebruyk dat zy van de *Historie* van *Kleopatra* en van *Cesar* maakte, en door de vraag die zy *Don* broeder *Alexander* voorstelde.

Namentlyk of *Cleopatra*, *Cesar* in't heymelyk trouwende, haar agting daar door schond of niet? Zie hier wat *Don* Broeder *Alexander* antwoorde. *Madame*, de agting van een persoon van uwe kunne, is zulken tederen zaak, dat zy door het opslag van het oog bezoedelt kon worden; en 't is de pligt van een regt edele ziele, om een afschrik te hebben van alles wat daar omtrent eenige inbreuk kan doen, en zig van alle gevoel van heerszugt en eygen-liefde te ontslaan. Zo't geen heerszugt geweest was, zou *Cleopatra* haar hart nooyt aan *Cesar* gegeven hebben; maar zy dagt daar door meestresse van het Roomsche Ryk te worden; voornamentlyk, wanneer ze van *Cesario* bevallen was, die zy by *Cesar* gehad heeft. Het ongeluk dat zy had, om in haar oogmerk niet te slagen, was, zo ik my niet bedriege, 't geen

E c 5

haar

haar verried , en haar agting voor de berisping van de geheele werelt bloot stelde ; haar heerszugt maakte haar onbekwaam , om zig te wrecken , en belette haar , haar eer te bewaren.

Donna Leonora bevatte wel , dat *Don* Broeder *Alexander* niet op een ~~webtouw~~ ^{spreek} , gelyk zy wel gewenst zou hebben ; 't geen te weeg bragt , dat zy hem in zyn reden viel , en zey , wat my belangt , ik zou ten hoogsten genegen zyn , om *Kleopatra* , of een andere *Dame* van onzen tyd , te verschoonen , die het winnen van *Cesars* hart , of dat van iemand ter werelt , die bescheyden en volmaakt was , zou ondernemen. Dewyl God in den beginne man en vrouw geschapen heeft , en dewyl een volmaakt man de glory van een vrouw is , zie ik geen reden , waarom men haar zou lasteren , als zy na glory streeft. De bewegingen die de liefde verwekt , gaan de kragten van een vrouw te boven , zy kan ze niet voorkomen , nog de loop daar van stuyten ; en God zal een vrouw niet verantwoordelyk maken , van 't geene zy niet gedaan zal hebben , dat buyten de palen van haar vermogen was. Ik bekenne *Don* broeder *Alexander* , dat ik zeer goede gedagte van uw bescheydenheyt heb , en van de uytnemende hoedanigheden van lighaam en ziel , die in uw persoon uytmunten ; nogtans geloof ik , dat zo gy eens de zoetigheyt van de opregte liefde van een tweede *Cleopatra* ondervind , dat gy , hoe volmaakt gy ook zyt , aan haare bekoorlykheden geen wederstand zoud kunnen bieden , en dat gy haar tot iets aangenaams , hoewel zo glorieus , zoud kunnen bewegen , als 't geen tusschen de eerste *Cleopatra* en *Cesar* is voorgevallen.

Ma-

Madame, zey *Don* broeder *Alexander* met veel zedigheyt, ik verzoeke zeer nederig vergiffenisse, zo ik uw gevoelen bestryde; en u aantoonen, hoe zeer gy u daar omtrent bedriegt. Voor eerst, elke daad die zyn oorspronk niet verschuldigt is, als aan een onregte en onwettige godagten, kan niet verschoonbaar wezen, en men moerze als strafschuldig aanmerken. Ik begrype daar onder zelfs de aanvallen van een *Dame*, die zig meestresse zou tragten te maken van het harte van een godvrugtig man, die waarlyk een kristen is; want wat kon haar oogmerk anders wezen, dan hem van de gerustheyt te beroven, die hy in de heerlyke oeffening van de deugt geniet? Wat kan haar oogmerk wezen, dan hem door vleyende uytdrukkingen van een onheylige liefde te bewegen, om zyn pligt tegen God te vergeten, en zyn ziele aan zyne bedriegelyke en verleydende vyanden over te leveren? Dog ondersteelt zynde, dat men een hart heeft overwonnen, waar in bestaat dan de *glory* van zodanigen zegepraal? een voorbygaande *glory*, kan geen ware *glory* genoemd worden? wat zal den eenen of den anderen door zodanigen *Victorie* gewonnen hebben? Een korte genietinge van 't overwonnen hart, en de onzekerheyt waar in deze *Dame* zal zyn, van de magt om het altyt te blijven bezitten, zal haar in een geduurige ongerustheyt en vreeze brengen, om haar nieuwe heerschappy te verliezen. Dog laat ons hooger opklimmen, en onzen pligt onderzoeken. Dewyl de overwinnaar en de overwonnene alle beyde sterffelyk zyn, moeten zy overwegen, dat de dood hen kan overvallen, en hen het beste deel van de redelyke heerschappy ontrukken; en wat zal als dan hun eynde

de zyn ? Is de overwinnaar niet schuldiger, en heeft hy geen grooter rekening te doen als de overwonnene? Kunnen wy wel een oogenblik van ons leven verzekert zyn? neen; hoe kan men dan een kristen ziele verschoonen, in de ontwerpen die van haar zelfs straffschuldig zyn! zo ten opzigte van de oorzaak, als ten opzigte van de uytwerkzelen.

Het is waar *Madame*, dat de man de heerlykheit des vrouws is; dog daar uyt volgt niet, dat de vrouw na deze *glory* door verboden en onwettige wegen moet haaken. Het is ook waar, dat wy geen meester van de eerste bewegingen van ons hart zyn, en datze boven onze vermogens zyn; dog wy zyn 'er niet minder straffschuldig om, wanneer wy ons aan onze booze neygingen overgeven. Zo ras wy eenige beweging bespeuren, die op een onwettig eynde uytloopt, moeten wy onze toestemming weygeren, wy moeten beletten dat het door woorden en daden niet uytbarst, en alle onze pogingen in 't werk stellen, om 'er de loop van te stuyten. Dit is het, dat volkomen in onze magt is; dog zo wy nalaten om alle onze zorg te besteden, zullen wy de daad quaat, en onze ziele straffschuldig maken. Derhalven *Madame*, een godvrugtige en zedige vrouw die teder omtrent haar eer is, en die lust heeft om haar ziele voor de strikken en alle verzoeking te bewaren, moet den aard en het eynde van de bewegingen van haar hart onderzoeken; en zo zy bevind dat het tegen de geboden van de H: Schrift aanloopt, moet zy haar toestemminge weygeren enz. Dewyl de aanvallen van alle vrouwen, die over 't hart van *Alexander* willen zegepralen, van dit slag is, en dewyl hy
zyn

zyn verdorven natuur mistrout, zal hy tragten dezelve door de genade van God te stuyten, hy zal daar na staan, om deze vyand ter aarde te werpen, en tegen de pogingen van haare wapenen, het schild van een godvrugtige tegenaankanting zetten; en zo ~~het daartoe niet sterk~~ genoeg is, zal het ten minsten in zyn magt zyn, om het strydperk aan zyn doodelyke vyand ten beste te geven, en door een voorzigtige vlugt, het verlies van zyn ziel, en die van de *Dames* voorkomen.

Don broeder *Alexander* sprak deze laatste woorden met zo veel ernst en zulken kristelyken kloekmoedigheyt uyt, dat *Donna Leonora* berouw had van zulken opentlyken verklaring te hebben gegeven; zy was zo ontfelt over haar onvoorzigtigheyt, en zodanig getroffen door de redenen van *Don* broeder *Alexander*, dat zy met deze uytdrukkingen antwoorde.

Ik moet bekennen, dat de nieuwsgierigheyt zomtyts in onze harten begeertens doet ontstaan, die zonder ophouden werken, die vermeerderen, en by trappen in agting, genegentheyt en liefde veranderen. Wat my belangt, ik moet u openhartig de straffschuldige nieuwsgierigheyt belyden, die my heeft aangespoort om myne pogingen in 't werk te stellen, om uw stantvastigheyt op de proef te zetten, zonder eenig oogmerk om den uytflag nadeelig aan myn eer, of de zuyverheyt van uw ziel te doen zyn. Maar nu uw godvrugtige en redelyke redevoeringen my beter gevoelens hebben ingeboezemt, bidde ik u de goetheit te hebben om myn swakheyt te verschoonen, en geen nadeelige gedagte omtrent het onberispelyk gedrag te behouden, dat ik tot nu toe

gehad heb, en my onderrigtinge te geven in het toekomstende alles te vermyden, wat het verlies van myn ziel en lighaam kan veroorzaken.

Don Broeder Alexander, blyde zynde te bespeuren dat *Donna Leonora* genegen was, om gebruyk van zyne goede raadgevingen te maken, antwoorde haar met deze woorden. De pligt van myn staat nootzaakt my om u te eerbieden, en zo veel agting voor uw wys gedrag te hebben, als ik bezitte voor de hooge Rang die gy in de werelt houdt. Ik heb een onuytdrukkelyk vermaak te bespeuren, dat myn opregte verkeering uw gelegentheyte verlicht, regelen van my te verzoeken, om allerley strikken te vermyden, en om over de ongeregelde verzoekingén, van wat aard zy ook mogen zyn, te zegepralen.

De ondervinding en de rede leeraren my van alles te wantrouwen, dat betrekking heeft op de drie gemeene vyanden van onze zielen. Want zonder een byzondere bystand van den Hemel, zyn wy niet bequaam om dezelve uyt te tarten, en wy moeten ons niet vleyen om 'er altyd overwinnaars van te zyn. Wy dragen geduurig een vleeschelyke vyand binnen in ons, en wy kunnen zyn prikkel geen meester worden, dan door een geduurige oefening van Godsvrugt, en met de minste gelegentheyte te vermyden, die onze harten tot een opstand zouden kunnen aanspooren, waartoe ze reets niet dan al te veel geschikt zyn.

Dit is een onbetwistbaare waarheyt, en door een menigte voorbeelden van gevaaren ondersteunt, waar voor onze harten alle dagen bloot staan. Derhalven is het beste middel, en het aangenaamste aan het opperste wezen, en het meest overeenkomende aan de rede en de pligt van

van een Kristen , om deze waarheyt in het harte en 't gemoed in te drukken , en 'er een standvastige regel van te maken , om alle de gelegentheden te vermyden , die ons tot de nootzakelykheyt brengen , om 'er gebruyk van te maken. En wanneer wy eenige verzoeking ontmoeten , van aard die ook zyn mag , wy die als onze doodelyke vyand moeten aanmerken , en die met een ware kristelyke standvastigheyt tegengaan.

Don Alozonso stuyte de godvrugtige redenen van *Don* broeder *Alexander* , en verzocht hem met hem ergens te gaan. Hy bewilligde daar in met een zonderling genoegen , om *Donna Leonora* in die goede gesteltheyt te laten , waar toe hy haar met weynig woorden gebragt had. Yder woord dat uyt zyn mond quam , trof doel ; en de opregtigheyt van zyn Redenvoering , deed zülken goeden uytwerking , dat *Donna Leonora* naderhand geheel anders in haar godsvrugt-oeffeningen was , dan voorheen. Dus zegepraalde *Don* broeder *Alexander* in deze eerste aanval.

Zyn deugt was ongeveynst , zyn godsvrugt was niet gemaakt , en zyn verkeerling was zeer aangenaam en vrolyk. Zyne brieven strekten tot verwondering van alle die zagen , men vond daar vuur en welsprekentheyt in ; en dewyl het onderwerp daar van gemeenlyk een onnozele en *historische* vertelling was , waren 'er veele die hem liever wilden schryven dan hem bezoeken , om daar door het vermaak te hebben zyne antwoorden te ontfangen.

Donna Paula , die zig door haar schoonheyt en verstand deed verwonderen , had met een veel heerszugt , en gevoelde iets meer dan een gemeene agting voor *Don* broeder *Alexander*. Zy merkte hem

hem aan als een man vol trotsheyt en verwaant-
 heyt, en zy verbeelde zig, dat zig gedragende als
 of zy hem veragte, zy hem van *humeur* wel zou
 doen veranderen, en dat zy hem als een slaaf
 op de ingang van het Paleys van *Venus* zou ke-
 tenen. Het gevoel dat men van haar verstand
 en schoonheyt had, zonder het oordeel te we-
 ten, dat men van den aard en de doordringent-
 heyt van *Don* broeder *Alexander* velde, bewoog
 haar, om aan hem met weynig woorden te schry-
 ven 't geen volgt.

DONNA PAULA aan *Don*.
Broeder ALEXANDER.

Eerwaardige Don broeder Alexander,

Ik ben ongemeen verwondert te vernemen,
 dat een man, hoe geestelyk hy ook mag wezen,
 den naam van *Overwinnaar van de swakke kunne*
 heeft aangenomen; en dewyl men zegt, dat gy
 in de oude *Historien* bedreven zyt, weet gy buy-
 ten twyfel, dat'er *Dames* in de *Outheyt* geweest
 zyn, die haar een onsterffelyke naam hebben ver-
 kregen, en zig door een tedere, laage en onbe-
 tamelyke onderwerping, aan *glorioze* Helden
 hebben overgegeven; dog ik durf zeggen, dat
 de eeuw, waar in wy leven, 'er een aan ons
 verschaft, die zig beroemt altyt overwinnende te
 wezen, en over de vermaardste *Alexander* te ze-
 gepralen. Zo gy deze Heldinne begeert te ken-
 nen, zyt niet verwondert haar naam te hooren,
 en te zien getekent

Donna Paula.

Don

Don Broeder Alexander ontving deze Brief; dog hy oordeelde dezelve geen antwoord waardig te zyn, om dat hy zyn tyd beter besteedde, en hy had de naam van deze Heldin reets vergeeten, wanneer hy een tweede Brief ontving, in deze bewoordingen vervat.

*Andere Brief van Donna Paula aan
Don Broeder Alexander.*

Uw stilswygentheyt verwondert my meer, dan 't geen men van uw hoogmoed zegt; en ik beginne de *glory* te hebben, dat ik verneme, dat een vermaard Held bevreesd is in twist te treden met
DONNA PAULA.

Don Broeder Alexander las deze Brief, en dewyl hy 'er het oogmerk van begreep, zie hier het antwoord dat hy aan *Donna Paula* gaf.

Zo gy uw *glory* stelt om de mannen te verplichten u te vreezen, bidde ik u, haar door godvrugtige redenvoeringen aan te spooren, God te vreezen; en zo gy deze grondregel niet in 't werk stelt, merk als een doode aan

Don Fr: Alexander.

Deze Brief veroorzaakte veel ongerustheyt in het heerszugtige hart van *Donna Paula*; en dewyl zy niet dan na wraak tragte, zocht zy na middelen, om ze in 't werk te stellen, wanneer haar een nieuwe gedagte te binnen schoot, die de negentheyt opwakkerde, die zy voor *Don Broeder Alexander* had, en die haar hoope gaf hem te

zien, zo zy van styl veranderde. Zy verzogt hem door een derde Brief, aan haar een uur tyts te vergunnen, om zyn raad te verzoeken, omtrent stoffen die de gerustheyt van haar *Conscientie* betroffen. *Don Broeder Alexander* bewilligde daar in; en na dit eerste en eenigste bezoek, wierd *Donna Paula*, door de zedigheyt en het kristelyk gedrag van den geestigen Vader, van haar hoogmoed ontslagen, wende haar harte na den Hemel, en hegte haar gemoed aan verhevener ondernemingen, 't geen haar veel meer glory verschafte, dan zy van haar schoonheyt en verstand kon hoopen.

Daar wierden nog veele andere *Dames* gevonden, die 't ondernamen om de genegentheyt van *Don Broeder Alexander* te winnen; dog dewyl zyn hart in den Hemel was, waren zyne gedachten verre boven alle deze aanvallen; de woorden die hy in stilheyt sprak, hadden kragt genoeg om de wagt der duyvelen te overmeesteren. Men kon deze *Don Broeder Alexander* in het getal van de Kristenen der eerste Kerke stellen, en men moest zyn deugt eerbieden, als een voorschrift voor alle die geene die in de Kloosters leven, of die voorgeven geestelyke te wezen, hoewelze 't maar in naam zyn.

Don Broeder Alexander zey gemeenlyk, dat hy een voordeelige verwisseling in de andere werelt verwagte, om dat hy in deze niet dan verdriet en bedrog bespeurde; dat het eenigste dat hy daar in gevonden had zyn aandagt waardig te zyn, de geduurige gelegentheden waren, die daar in werden gevonden, om goet en dienst aan zynen naasten te doen; en indien het zodanig niet was, het

het veel beter ware nooyt geboren te zyn. Zyne daden betoonden wel , dat hy deze grondregel waarlyk in 't werk ſtelde, alzo hy alles wat hy bezat , verkogt , en den armen mede deelde. Wanneer hy zou ſterven , had hy niets te *legatereen* , dewyl hy een *wythemende* zorg had gedragen , om alles te leenen aan den Heere , die ook niet nagelaten heeft om hem tot in alle eeuwigheyt in den Hemel te beloonen.

Verhaal van 't geen een zekere Ierſche Monnik in zyn Land is bejegent.

Ik verzoeker vergiffeniffe van het gemeen , zo ik hier de *Historie* van een Ierſche Monnik inlaſſe; myn oogmerk is altyt geweest , om my niet dan met het leven van myne Medevaderlanders te bemoeien , die my ſtoffe genoeg zouden verſchaffen , om dit Deel te vergrooten ; maar dewyl ik eens by een Ierſch Deken ten eeten was , dat een zeer eerlyk man is , ſpraken wy van de verdorventheyt van de Monniken en Prieſters van de Roomſche Kerk , en hy verzogt my deze *Historie* hier in te laſſen , zo als hy my die met deze woorden verhaalde.

Daar was een Ierſch Edelman , die een jonge en ryke *Dame* getrouwt had ; en dewyl zy alle beyde Paapſch waren , wierd de Biegtvader onder de vrienden van de vrouw getelt. 't Is de gewoonte onder hen , dat men op de avond voor de Bruyloft biegt. De moeder ontbood een eerwaardige Vader , en zy belaste aan haar dogter hem te

gehoorzamen, en alles te doen wat hy haar belaste. Zo ras de Monnik gekomen was, liet de moeder hem met haar dogter op een hooge kamer gaan; dog wilde by de deur blyven staan, tot dat de biegt gedaan was. Maar wanneer zy hoorde, dat haar dogter zeyde, dat zy nooyt zulks doen zou, begon zy te kyven, en zonder de deur te openen, tot haar te zeggen, 'tis nodig dat gy alles doet wat de eerwaardige Vader u belast; zo dat deze onnozele jonge *Dame* zig genootzaakt vond te gehoorzamen.

's Anderendaags gingen de nieugetrouwde, na de plegtigheden van de Kerk bygewoont te hebben, na 't bed; en dewyl de man, die zeer ervaren in de *Navigatie* was, en de hoogten en breetten verstond, en meer bevond als hy gedagt had, zo zey hy tot zyn vrouw, op een zagtzinnige wyze; dewyl ik weet, dat gy jong en schoon zyt, twyffele ik niet, of gy hebt andere minnaars gehad, en dat gy gemeenzaam met eene van die hebt omgegaan; dog ik hoope, dat gy my het genoeg geeft, om my de waarheid te zeggen. Deze jonge onnozele vertelde hem de geheele *Historie* van de Biegtvader. De man, die zo veel onnozelheyt en opregtigheyt in zyn vrouw bespeurde, nam dit verhaal zeer wel op, zonder haar iets te zeggen, wat hy in 't zin hadde.

Hy stond 's anderendaags 's morgens op, en ging na 't huys van den Monnik, die hy zyn Overste noemde, met een voornemen om hem daar over te spreken; dog hy vergenoegde zig om de geheele *Historie* aan de *Prioor* te vertellen, en voldoening van hem te verzoeken, met be-

betuyginge, zo hy dit niet deed, dat hy verzekert kon wezen, den Biegtvader te zullen dooden. De *Prioor* quam met den Edelman overeen, om een grooter ongeluk voor te komen, van den Monnik in zyn tegenwoordigheyt, op zekeren dag die *men vastfelde* te ontmoannen. Het gebeurde by geval, dat den Edelman's avonts voor deze *operatie* een *Chirurgyn* van zyne vrienden ontmoete, die hy in langen tyd niet gezien had; zy gingen t'zamen heenen om een flesje te drinken, om hunne oude vriendschap te vernieuwen; wanneer de damp van de wyn de herffenen van den *Chirurgyn* begon te verhitten, zey hy tot den Edelman, om zig wat te vermakken, en als een nieuw tydingje, dat hy door zodanigen Monnik verzogt was, om den volgende dag een zekere *operatie* te doen, hoewel niet wezentlyk, maar alleen in schyn. En dat hy, om den Edelman die 'er by zou zyn, te beter te bedriegen, laft had om aan de natuurlyke deelen van den Biegtvader, die van een Haan te hangen, waar aan hy de *operatie* doen moest. Den Edelman was blyde over deze ontdekkinge; hy zey aan zyn vriend, dat hy het zelfs was, die tegenwoordig moest wezen; hy verhaalde hem de geheele *Historie* van zyn vrouw, en bragt de *Chirurgyn* zo wel in zyne belangens, dat hy hem beloofde, de *operatie* op de regte leden van den Monnik getrouwelyk te zullen doen. Hy deed het ook des anderen-daags met der daat, tot genoegen van den beledigden Edelman; dog tot groot verdriet en schande van den *Prioor* en den ontmanden Monnik, die 'er weynig dagen daar na van storf.

Den

Den Heer Deken heeft my verzekert, dat het de waarheyt was ; dog hy heeft my de vryheyt niet willen geven, om hem hier te noemen. Hy is nog in leven, en zo 'er iemant van myn Lezers iwarigheyt mogt maken, om dit voorval te geloven, hy kan. maar by my komen, en ik zal hem noemen.

E Y N D E.

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

Neuendorf'ssunday
De Sont bechun your 8 guilt an
mattew 23 Johann 24

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn